

Міжнародна науково-практична конференція
здобувачів вищої освіти і молодих учених

2021

Політ
Гуманітарні науки

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
XXI МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ І МОЛОДИХ УЧЕНИХ
ТОМ 1
ПОЛІТ.
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ
5–9 квітня

ABSTRACTS OF
XXI INTERNATIONAL
CONFERENCE OF HIGHER EDUCATION STUDENTS AND
YOUNG SCIENTIST
VOLUME 1
POLIT.
CHALLENGES OF SCIENCE TODAY
5–9 April

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій

Ahi Evran Üniversitesi (Türkiye Cumhuriyeti)
University of Vienna (Republik Österreich)
Kozminski University, Warsaw, (Poland)
Rzeszow University of Technology (Poland)
Vincent Pol University in Lublin (Poland)
University of Massachusetts, Boston (USA)
Hasselt University (Belgium)
University of Applied Sciences, Worms, (Germany)
Hispania, escuela de español, Valencia, (Spain)
University of Malta (Msida)
Belarus State Economic University (Belarus)
Brest State A.S Pushkin University, Brest (Belarus)

ПОЛІТ. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**XXI Міжнародної науково-практичної
конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених**

(5-9 квітня 2021 року)

Том I

Київ 2021

УДК 001:378-057.87 (063)

ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки: тези доповідей ХХІ Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених: [у 2-х т.]. – Т. 1 (м. Київ, 5-9 квітня 2021 р.) / [ред. кол.: Н.В.Ладогубець, А.М.Кокарева та ін.]; Національний авіаційний університет. – К.: НАУ, 2021. – 331 с.

У збірнику вміщено тези доповідей докторантів, аспірантів, молодих учених і здобувачів вищої освіти, які взяли участь у роботі ХХІ Міжнародної науково-практичної конференції «Політ. Сучасні проблеми науки» за напрямом «Гуманітарні науки».

Для широкого кола фахівців.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного авіаційного університету
(протокол № 3 від 24 березня 2021 року)*

Голова оргкомітету

Луцький М.Г., ректор Національного авіаційного університету,
доктор технічних наук, професор

Заступники голови оргкомітету

Радченко О.В., проректор Національного авіаційного університету з наукової роботи, доктор наук з державного управління, професор, заслужений працівник освіти України

Ладогубець Н.В., декан Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету, кандидат педагогічних наук, професор
Кокарева А.М., заступник декана Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету з наукової та міжнародної діяльності, кандидат педагогічних наук, доцент

Члени оргкомітету

Акмалдінова О.М., кандидат філологічних наук, професор
Вржесневський І.І., кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент
Дротянко Л.Г., доктор філософських наук, професор
Ковтун О.В., доктор педагогічних наук, професор
Котикова О.М., доктор педагогічних наук, професор
Литвинська С.В., кандидат філологічних наук, доцент
Лузік Е.В., доктор педагогічних наук, професор
Помиткіна Л.В., доктор психологічних наук, професор
Сидоренко С.І., кандидат філологічних наук, доцент
Тюрменко І.І., доктор історичних наук, професор
Хомерікі О.А., доктор соціологічних наук, професор
Шостак О.Г., кандидат філологічних наук, доцент

Контактна інформація

Тел.: (+38 044) 406-75-00

Web: <http://gmi.nau.edu.ua>

Перевірка на плагіат: eTXT Антиплагіат, Advego Plagiat

Індексується: Google Scholar, Репозитарій НАУ

© Національний авіаційний університет, 2021

МОВА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

УДК 81'25:808.51 (043.2)

Аль-Бухаїсі Л.М.

Національний авіаційний університет, Київ

ОГЛЯД СТРАТЕГІЙ ПЕРЕКЛАДУ НАЗВ АНГЛОМОВНИХ ТВОРІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Захоплюючись новою цікавою книгою або читаючи в Інтернеті актуальну статтю, перекладену з іноземної мови, мало хто думає про людину, яка подбала про цю насолоду для нас – про перекладача. А насправді саме він виконав досить складну, чорнову підготовчу роботу, щоб читачі мови перекладу, могли захоплюватися геніальними творами чи досягненнями. Ньюмарк, англійський професор, один із засновників перекладознавства як академічної науки, надзвичайно яскраво схарактеризував роль перекладача: «Перекладач, як і свідок перед судом, має підняти свою праву руку і дати клятву «говорити правду, тільки правду і нічого, окрім правди» [4].

Переклад англомовних творів, а зокрема і їх назв – це непроста задача для перекладача, адже треба мати гарну підготовку та терпіння, щоб дійти до найкращого варіанту перекладу у будь-якому випадку.

Важливість ролі заголовка літературного твору складно переоцінити, адже він постає, за влучним визначенням В. Кухаренко, «актуалізатором практично всіх текстових категорій, серед яких категорія інформативності, модальності, перспекції, ретроспекції, прагматичності та ін». Назва твору беззаперечно встановлює зв'язок між його назвою та змістом і змушує читача звернути на нього увагу, викликати інтерес [3, с. 105-108].

Практика перекладу назви творів характеризується різноманіттям стратегій і підходів, починаючи від буквального перекладу, тобто точної передачі семантичного змісту назви джерела, до створення абсолютно нових назв у мові перекладу, які інколи абсолютно не пов'язані з їх назвами в оригіналі, тобто вільного перекладу. Залежно від наявності в заголовку вихідного тексту прихованих образно-семіотичних можливостей виділяють три типи заголовків: *заголовки-індикатори*, *заголовки-образи* та *заголовки-символи*, від ступеня образності яких залежить і адекватність їх перекладу. Але найчастіше зустрічаються заголовки-образи або – символи, адже вони завжди несуть у собі більше інформації про перекладацьку креативну діяльність. Перекладачі часто говорять про креативність і про те, що пошук найвдалішого еквівалента є також досить креативним процесом [1, с. 51-56].

Розглянути приклад перекладу назви роману “The catcher in the rye” американського письменника Джерома Селінджера. Вперше на теренах української літератури роман з'явився під назвою «Над прірвою у житті», що стало

просто буквальним перекладом російського варіанту цієї назви «Над пропастью во ржи». Роман перекладений українською мовою перевидавався декілька разів і у 2010 році вийшов під назвою «Ловець у житі», тобто стає зрозуміло, що такий переклад є буквальним стосовно оригінальної назви твору. В інших мовах світу переклади заголовку значно різняться, наприклад, у Франції роман має назву «Той, хто ловить серця», у Норвегії «Криза спасителя», у Нідерландах «Рятівник дітей із Нью-Йорка» тощо. Як бачимо в кожній країні є своє унікальне бачення щодо перекладу даної назви і відповідно свої варіанти перекладу. А от в Україні просто використали прийом калькування з російського варіанту на український і така назва міцно закріпилась у читачів.

Велике значення в практиці перекладу має правильна передача власних імен («Wilhelm Tell» – «Вільгельм Тель»), оскільки всілякі неточності в їх перекладі можуть привести до фактичних спотворень, до втрати національного колориту. Як правило, власні імена не перекладаються, а транслітеруються («Martin Salander» – «Мартін Заландер») або транскрибуються («Walfried» – «Вальфрід»). Важливо також знати, що при передачі заголовків художніх творів зарубіжних авторів, які раніше вже перекладали на українську мову, рекомендують користуватися готовими загальноприйнятими перекладами [2, с. 112].

Також великі труднощі викликає переклад фразеологізмів, гри слів, яку автори використовують навмисно і цілком зрозумілою вона є лише для людей тієї ж самої культурної спільноти.

Зазначимо, що важливим завданням для перекладача є також правильне введення назви твору до україномовної аудиторії задля подальшого нормального сприйняття назви твору читачами. Тобто, важливо підібрати той варіант, який для нас є найточнішим. Візьмемо для прикладу переклад назви повісті американського письменника Ернеста Хемінгуея (Гемінгвея) “An old man and the sea”. Зрозуміло, що точний переклад словосполучення *an old man* звучить як *старий чоловік*, але перекладач обрав варіант «Старий і море», адже в цьому випадку такий еквівалент перекладу є вдалим для українського читача.

Отже, переклад назв англомовних творів українською мовою є завданням не із легких. Перекладач може вдатися або до дослівного перекладу, коли сенс назви не порушується, або до смислової адаптації, тобто важливо перекласти заголовок так, щоб не втрачалась його автентичність, але і читачі могли зрозуміти, про що саме йдеться, і третій варіант це повна зміна назви, коли взагалі неможливо передати її у мові перекладу, але і в такому випадку варто намагатись зберегти оригінальну думку. Як правило, без креативного мислення перекладача не обійтися, головне – пам’ятати про збереження змісту назви та її забарвлення.

Список літератури

1. Грицюк Л.Ф. Образно-семантичний підхід до класифікації заголовків // Мовознавство. 1992. № 2. С. 51-56.
2. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми : [підручн. для студ. ВНЗ] / В.І. Карабан. – Вінниця: Нова Книга, 2004. – 576 с.
3. Кухаренко В.А. Інтерпретація тексту. 3-е изд., испр. Одесса: Латстар, 2002. 92 с.

4. Newmark, P. (1988). *Approaches to Translation*. London: Prentice Hall.

*Науковий керівник: Рудіна М.В.,
канд. пед. наук, доцент*

УДК 347.78.034 (043.2)

Андрієць С.М., Фортеленко М.О.

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ДУБЛЮВАННЯ АНГЛОМОВНИХ ФІЛЬМІВ УКРАЇНСЬКОЮ

Кінематограф є наймолодшим видом мистецтва, який виник на початку ХІХ століття. У Радянському Союзі іноземні кінострічки взагалі не дублювали українською мовою. Навіть з проголошенням Незалежності України ситуація не змінилася, але у 2006 році український ринок дублювання фільмів набрав різких обертів у своєму розвитку. За допомогою групи ентузіастів український дубляж з'явився у січні 2006 року. Уряд видав постанову про обов'язкове дублювання всіх іноземних фільмів українською мовою.

Дубльованим перекладом (англ. *dubbing*) називають різновид озвучування кінофільмів, мультфільмів і серіалів на іншу мову. Першим фільмом, який було дубльовано українською мовою, стала анімаційна стрічка Волта Діснея «Тачки» 2006 р. (студія “Pteroduction Sound”, перекладач – Олекса Негребецький). Фільм вийшов у прокат російською та українською мовами задля експерименту попиту серед українських прихильників кіно. Виявилось, що українська версія перекладу отримала 15% переваги. Український дубляж мультфільму «Тачки» визнано найкращим в Європі. Акторів дубляжу підібрали дуже пильно, кожен герой мав щось спільне з дублером. О. Негребецький був проти локальних жартів, але реакція залу змінила його думку. Він був змушений адаптувати англійський текст максимально зрозуміло для українців, саме тому він «перекладав» жарти з англійської на українську мову, спираючись саме на український культурний контекст. Були підібрані прості метафори, а репліки просто вигадувалися: *«не вірю своїм фарам»*, *«жила на широку шину»*.

Особливостями дублювання насамперед є аудіовізуальний переклад, цей тип має відмінності від звичайної передачі тексту. При сприйнятті цього перекладу мозок людини поєднує інформацію не тільки з текстовими джерелами, а й з візуальними [1]. Дублювання синхронізується з мімікою акторів та їх артикуляцією (lip-sync). При підборі акторів для дублювання стрічки враховуються наступні фактори:

- оригінальність голосу актора;
- темперамент його персонажу;
- голосовий вік.

Не менш важливим елементом дубльованої стрічки є відповідність звучання голосу акустичним умовам. Саме такий вид перекладу вважають дорожчим за субтитрування та закадровий переклад, однак є найбільш прийнятним для глядачів.

Також існує закадровий переклад (voice-over) та субтитри (subtitling). Закадровим перекладом називають тип перекладу, коли репліки акторів чути поверх оригінальної звукової доріжки. Такий тип перекладу може бути озвучений однією людиною, саме це характерно для піратських копій фільму, а також може бути дубльованим цілою командою акторів [1]. Також є аматорський закадровий переклад, який не входить до прокату, його можна побачити на просторах аматорських сайтів і на платформі YouTube.

Субтитри – це простий текстовий супровід відеоматеріалу, який доповнює або дублює звукову доріжку. Вони потрібні для комфортного перегляду відео, коли не маєш змоги подивитися відео зі звуком, при вивченні іноземних мов, для кращого розуміння. Субтитри поділяють на:

- зовнішні (у вигляді окремого файлу);
- вбудовані (субтитри, які накладені на відео у процесі кодування та перекодування відеофайлів).

Платформа Netflix випустила кінофільм з українським дублюванням та субтитрами. “Outside the Wire” є справжнім американським науково-фантастичним фільмом 2021 року. Крім цього, мультфільм «The Sponge Bob Movie: Sponge on The Run» став одним з перших дубльованих українською компанією Netflix [5].

В Україні існує потужний проєкт “Hollywood українською”. В рамках проєкту дублюються стрічки, які з’явилися ще задовго до появи українського дубляжу: «Гаррі Поттер», «Володар кілець», «Місія нездійсненна», «Мадагаскар» [4].

Хоча україномовного контенту на телекранах сьогодні й немало (все ж таки вже 12 років у кінопрокаті всі фільми транслюють лише українською мовою), деяким вимогливим глядачам, кінокритикам бракує саме якісного україномовного контенту. Це пов’язано, перш за все з економічними причинами та відсутністю культури придбання ліцензійних фільмів.

Дублювання англomовних фільмів українською має свої особливості: все залежить не тільки від актора дубляжу, але й від студії перекладу з якою він працює. З 2006 року Україна почала дублювати фільми та набрала значних обертів у цій справі, зросла кількість саме українських студій дублювання, які активно співпрацюють з іноземними студіями, покращуючи свій потенціал та цінність на світовому ринку. Дублювання фільмів рідною мовою допомагає при її вивченні.

Список літератури

1. Дублювання українською. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
2. Кінематограф. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
3. Лукьянова Т.Г. Теоретичні аспекти кіноперекладу з англійської на українську мову / Т.Г. Лукьянова // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2011. – № 973. Сер. Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – Вип. 68. – С. 183–187.
4. Hollywood українською. URL: https://project.liga.net/projects/hollywood_ua

5. Netflix тепер і українською. URL: <https://hromadske.ua/posts/netflix-teper-i-ukrayinskoyu-platforma-vipustila-pershij-film-z-povnocinnim-ukrayinskim-dublyazhem>

*Науковий керівник: Мельникова К.С.,
ст. викладач*

УДК 81'255.2:6:811.111 (043.2)

Артеменко В.О.

Національний авіаційний університет, Київ

КОНТЕКСТУАЛЬНІ ЗАМІНИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ЛІТЕРАТУРИ У ГАЛУЗІ «ТЕХНОЛОГІЯ»

Технічна література становить неабиякий інтерес не лише за змістом, але і за формою. Щорічно, у всьому світі публікується чимала кількість книг та статей у журналах з питань науки і техніки. Однак, технічна галузь зі своєю специфікою є доволі важкою для перекладу. А на сьогоднішній день, коли рівень прогресу у сфері науки та техніки невпинно зростає, перекладачам стає ще складніше. Технічні тексти мають чимало особливостей, що становлять труднощі для перекладача, таким чином постає проблема якісного перекладу у цій галузі. Серед них можна виокремити: багатозначність слів, вибір варіантного відповідника при перекладі термінів, синонімія, неологізми, різного роду скорочення, умовні позначення, запозичені слова, «хибні друзі перекладача».

На наше глибоке переконання, щоб якомога точніше і адекватніше передати суть повідомлення, недостатньо послуговуватися лише словниками і подібного роду ресурсами. Перекладачам слід звертатися до загальновідомих способів і методів перекладу. Незрідка, для досягнення еквівалентності перекладеного тексту і оригіналу перекладачі звертаються до перекладацьких трансформацій. Вітчизняні та зарубіжні мовознавці та перекладознавці, такі як В. Карабан, Л. Борисова, А. Коваленко, М. Зимомря, Т. Кияк, В. Коптілов та інші займалися питанням перекладу науково-технічної літератури. У своїх працях мовознавці зазначали, що досягти адекватного перекладу у технічній галузі можна завдяки використанню перекладацьких трансформацій. Наприклад, можна застосовувати описовий переклад, додавання чи вилучення слова, заміну слів та багато інших.

Однак найчастіше перекладачі використовують контекстуальну заміну – метод, який є одним з найвищих ступенів перекладацької вправності відбору еквівалентних відповідників і який водночас не підлягає уніфікації і не має чітких правил створення. Контекстуальна заміна – це лексична перекладацька трансформація, внаслідок якої перекладним відповідником стає слово або словосполучення, що не є словниковим відповідником і що підібране із урахуванням значення слова, яке перекладається, контексту його вживання та мовленнєвих норм і традицій мови перекладу [3, с. 311]. До основних прийомів створення контекстуальної заміни належать:

1. Диференціація значень. Цей прийом полягає у застосуванні слова підбраного із врахуванням контекстуального значення і мовленнєвих норм, який не являється словниковим відповідником. Розглянемо наступний приклад:

*“The main menu is **displayed** on the screen”* [2].

*«На екрані з'яв**иться** головне меню»* [2].

*“Press the ENTER button to **enter** items in the menu”*[2].

*«Натисніть кнопку ENTERE, щоб **відкрити** потрібні пункти меню»* [2].

У першому прикладі можна побачити, що слово *“display”* (*«відобразити/показувати»*) було перекладено *«з'яв**иться**»*, яке не є словниковим відповідником. Однак це не завадило перекладачеві передати основну суть тексту і це навіть полегшило для користувача розуміння і сприйняття.

2. Конкретизація. Конкретизація застосовується коли ступінь інформативності одиниці в мові оригіналу нижче, ніж міра інформативності одиниці в мові перекладу. При цьому способі відбувається заміна слова або словосполучення мови оригіналу з більш широким значенням словом або словосполученням мови перекладу з більш вузьким значенням. Доволі влучними прикладами конкретизації, на нашу думку, є такі:

*“Its left side has **icons**: Picture, Sound, Channel , Setup, Input, Support”* [2].

*«Ліворуч будуть такі **піктограми**: Зображення, Звук, Канал, Налаштування, Вхід, Підтримка»*[2]. *“MENU. Press to **see** an on-screen menu of your TV's features”* [2].

*«MENU. Використовується для **виклику** екранного меню телевізора»* [2].

3. Генералізація. Прийом генералізації зумовлюється певними відмінностями синтагматичної сполучуваності відповідників в англійській та українській мовах, різними стилістичними нормами мов, а також лексико-семантичними розбіжностями, часто із залученням граматичної заміни шляхом пропущення. Використовувати цю трансформацію буде доцільним у тому випадку, якщо така заміна сприятиме досягненню рівноцінного комунікативного ефекту першотвору та перекладу. При застосуванні генералізації відбувається заміна слова або словосполучення мови оригіналу з вузьким значенням словом або словосполученням мови перекладу з більш широким значенням. Розглянемо декілька прикладів:

*“The technologies and benefits that **will derive** from this area of study will undoubtedly **filter down** to all areas of computer science”* [3].

*«Технології та економічні вигоди, що **пов'язані** з цим напрямком дослідження безперечно **увійдуть** у всі галузі інформатики»* [3].

*“The samples **exhibit** high resistivity”* [3].

*«Ці зразки **характеризуються** значним опором»* [3].

4. Антонімічний переклад або формальна негативація. Цей спосіб полягає у тому, що слово чи словосполучення змінюється з стверджувальної форми на заперечну або навпаки. Важливо вміти застосувати прийом формальної негативації тоді, коли в мові перекладу немає точного словникового відповідника слову мови оригіналу і коли з міркувань стилістичного характеру небажано вдаватися до описового перекладу. Даний вид перекладу у більшості випадків є не просто одним із можливих варіантів, але й іноді найкращим, а деколи навіть і

єдиним при передачі смислових та стилістичних значень. Гарними прикладами є наступні:

*“When **not inserting** ‘CI CARD’ in some channels, “Scrambled Signal” is displayed on the screen” [2].*

*«Для перегляду окремих каналів **потрібно вставити** картку CI CARD, інакше на екрані з’являтиметься повідомлення “Scrambled Signal”» [2].*

*“**If not**, contact your computer manufacturer or Samsung Dealer” [2].*

*«**В іншому випадку**, зверніться до виробника комп’ютера або торгового представника компанії Samsung» [2].*

5. Смисловий розвиток. Це прийом, що полягає у використанні слова або словосполучення, значення якого є логічним розвитком значення слова мови оригіналу. Смисловий розвиток застосовують для більш поглибленого смислового тлумачення тієї чи іншої лексичної одиниці чи словосполучення. Однак, В. Карабан зазначає, що застосовувати такий прийом перекладу необхідно дуже обережно і лише там, де це буде вважатися влучним, оскільки в іншому випадку це може призвести до відхилення від змісту оригіналу та порушення адекватності. В інструкції з експлуатації подано гарний приклад:

*“Before using the TV, **follow the steps** below to learn how to navigate the menu in order to select and adjust different functions” [2].*

*«Перш ніж користуватись телевізором, **виконайте вказівки** нижче, щоб дізнатися як управляти меню для вибору і налаштування різних функцій» [3].*

Отже, з наведених прикладів, взятих із інструкції з експлуатації телевізора, можна побачити, що найчастіше при перекладі технічних текстів задля того, щоб не допустити перевантаження читачата інформацією та покращити її сприйняття, перекладачі застосовують такі прийоми контекстуальної заміни як диференціацію значень, конкретизацію та генералізацію, набагато рідше вони послуговуються антонімічним перекладом та смисловим розвитком. Тим не менше, всі ці без винятку види контекстуальної заміни дозволяють досягти точної та адекватної передачі повідомлення. На основі сказаного, можна також дійти висновку, що перекладацькі трансформації, зокрема контекстуальна заміна та її види, допомагають краще зрозуміти зміст інформації і навіть надають цільовому тексту певної милозвучності. Тому на наше глибоке переконання, контекстуальні заміни є одними із найважливіших способів трансформації технічного тексту при перекладі. Їх використання дозволяє не втратити суть важливої інформації при її передачі і в той же час не обтяжувати нею.

Список літератури

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод. / Л.С. Бархударов. – М.: Международные отношения, 1975. – 327 с.

2. Інструкція з експлуатації телевізора [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://f.ua/statik/files/products/samsung/BN68-01981G-00L03-0421.pdf>

3. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми: навчальний посібник / В.І. Карабан. – 5-те вид., випр. – Вінниця: Нова книга, 2018. – 656 с.

4. Комиссаров В.Н. Лингвистика перевода – М.: Международные отношения: 1980 – 167с.

5. Пронина Р.Ф. Перевод английской научно-технической литературы: Учеб. пособие для вузов. / Р.Ф. Пронина. – М.: Высшая школа, 1986. – 175 с.

*Науковий керівник: Шванова О.В.,
ст. викладач*

УДК 811.111'81'25 (043.2)

Бик А.Ю.

Національний авіаційний університет, Київ

МІЖКУЛЬТУРНІ ЗВ'ЯЗКИ ТА РОЛЬ ПЕРЕКЛАДУ В ЇХНЬОМУ РОЗВИТКУ

Характерною рисою сучасного світу є стійкі глобалізаційні процеси, підґрунтям до яких виступає спілкування як між народами, так і між окремими носіями культури. На межі ХХ і ХХІ ст. міжкультурна комунікація зазнає все більшого поширення.

Актуальність теми обумовлена тим, що в сучасному житті спілкування людей стрімко виходить на міжкультурну арену, й увага до питань культури, комунікації та перекладу як найголовніших видів взаємодії між людьми стає на високий щабель.

Метою нашого дослідження є вивчення міжкультурних аспектів перекладу як основного виду міжкультурної комунікації.

Представлена тема досліджувалась у роботах Бархударова О.В., Комісарова Л.С., Корунця І. В., Латишева К.Л. [1; 4; 5; 6]. У зв'язку з тенденцією поширення міжкультурної комунікації важливе місце належить вивченню лінгвістичних аспектів, яке називають «перекладом» чи «перекладацькою діяльністю».

Переклад – це надзвичайно давній вид людської діяльності, який виник ще тоді, коли в історії людства утворилися перші групи людей, культури та мови яких відрізнялися одна від одної. Головним завданням перекладу з самого початку його виникнення було створення можливості міжкультурної комунікації, що співвідноситься з поняттям «діалог культури» [7, с. 32]. Основною одиницею перекладу є саме культура, що відзначають засновники культурного напрямку в перекладознавстві С. Басснетт та А. Лефевр [8, с. 9].

Досліджуючи культурологічні аспекти, можемо провести аналогію на прикладі Великої Британії. Слід зауважити, що особливості британців пов'язані з давніми часами існування кельтів, завоюваннями англосаксів, норманів, які приносили власні традиції. Як наслідок сформувалися певні особливості, які можна визначити як британську прихильність до традицій, практичність, дисциплінованість, вишуканість манер та інше. Отже, розуміючи всі вище зазначені аспекти та дотримуючись їх, можна досягти успіхів у міжкультурній комунікації.

Здається, що таке завдання як зіставити дві мови для перекладача не може викликати труднощів. Проте, через міжкультурні відмінності, перекладач має знайти не лише еквівалентні відповідності для передачі комунікативної інформації, а й надати необхідних для розуміння поясень, щоб реакції співрозмовників у результаті були тотожними. Адже складність перекладу може полягати навіть у відсутності еквіваленту в мові реципієнта (одержувача кінцевої версії перекладу). Наприклад, «*Білосніжка*» – ім'я, яке може бути перекладене лише тими мовами, носії яких мають певне уявлення про сніг. Приміром, для мешканців тропіків це ім'я перекладається як «*дівчина біла, як пір'я білої чаплі*» [2, с. 5].

«Слова, що слугують для вираження понять, відсутніх в іншій культурі та в іншій мові, або слова, що належать до окремих культурних елементів, характерних лише для культури А, але відсутніх у культурі Б» називаються «безеквівалентною лексикою» [3, с. 53]. Вперше це поняття було використано в роботах П. Ньюмарка.

Досліджуючи безеквівалентну лексику, ми проаналізували способи її відтворення. Наприклад, Л. С. Бархударов пропонує виділяти такі способи перекладу:

1) *Перекладацька транслітерація та транскрипція*. При транслітерації передається графічна форма слова вихідної мови засобами мови перекладу. Наприклад, *Confundo* – *Конфундо*; *Durmstrang* – *Дурмстрент*. А при транскрипції зображується звукова форма слова, таким чином: *tribalism* – *трайбалізм*, *drive-in* – *драйв-ін*, *impeachment* – *імпічмент*. Ці способи доцільні там, де важливо зберегти лексичну стислість позначення і разом з тим підкреслити специфічність названого об'єкту або поняття, яке відсутнє у мові перекладу [1, с. 97-98].

2) *Калькування*. Суть цього способу полягає в передачі безеквівалентної лексики вихідної мови за допомогою заміни її складових частин – морфем чи слів – їх прямими лексичними відповідниками у мові перекладу. Наприклад: *movable table* – *рухомий стіл*, *self-cooling* – *самоохолодження*, *line service* – *лінійна служба*, *floating zero* – *плаваючий нуль* [1, с. 99-100].

3) *Описовий переклад*. Цей спосіб полягає в розкритті значення лексичної одиниці вихідної мови за допомогою розгорнутих словосполучень, що розкривають суттєві ознаки позначуваного даною лексичною одиницею вища. Наприклад: *maisonette* – *квартира на двох поверхах*, *wail* – *автомобіль з високими динамічними якостями* [1, с. 100-101].

4) *Наближений переклад (переклад за допомогою аналога)*. Суть цього способу полягає в тому, що замість іншомовної реалії перекладач використовує реалію мови, яка має власну національну специфіку, але водночас має багато спільного з реалією вихідної мов. Наприклад: *weatherworker* – *заклинач погоди*, *gebbeth* – *перевертень* [1, с. 101-102].

5) *Трансформаційний переклад*. При цьому способі перекладачу доводиться вдаватися до перебудови синтаксичної структури речення, до лексичних змін з повною заміною значення вихідного слова чи того і іншого одночасно. Наприклад: “*Here again he made an anxious examination of the paper; turning it in all directions. He said nothing*” – «Він знову *вступився* на папір, повертаючи його то так, то так, проте зберігав мовчання» [1, с. 103-104].

Отже, ми можемо зробити висновок, що переклад відіграє провідну роль у міжкультурній комунікації. Головним завданням перекладу є створення можливості комунікації між народами. Перекладач у першу чергу має звертати увагу на культуру мовця, аби зробити якомога точніший переклад. Проте, у випадку безеквівалентної лексики, перекладач має підібрати такий еквівалент, щоб він не втратив значення у вихідній мові і був так само трактований у мові перекладу. Для цього доцільно використовувати такі стратегії як: транслітерація, транскрипція, калькування, описовий переклад.

Список літератури

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода) / Л.С. Бархударов. – М.: Международные отношения, 1975. – 240 с.
2. Бреус Е.В. Основы теории и практики перевода с русского языка на английский: Учебное пособие. - М.: Изд-во УРАО. 1998. - 208 с.
3. Верещагин Е.М. Язык и культура. Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. – М.: МГУ, 1973. – 235 с.
4. Комиссаров В.Н. Общая теория перевода: учебное пособие / В.Н. Комиссаров. – М.: ЧеРо, 1999. – 136 с.
5. Корунец І.В. Теорія і практика перекладу / Корунец І.В. - Вінниця: Нова книга. – 2000. – 448с.
6. Латышев Л.К. Перевод: проблемы теории, практики и методики преподавания. [Текст] / Л.К. Латышев. – М: Просвещение, 1988. – 160 с.
7. Борзих О.О., Гук І.С. Роль перекладу у процесі міжкультурного спілкування. Філологічні науки. – 2014. – Книга 3, С.31-34.
8. Bassnett S. 1991. Translation Studies. London: Routledge, 196 с.

*Науковий керівник: Болкун В.О.,
викладач*

УДК 811.111 (043.2)

Болкун Р.В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ПОЛІСЕМІЯ   ЮРИДИЧНОЇ   ТЕРМІНОСИСТЕМИ   ЯК ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧА ПРОБЛЕМА

Основною функцією перекладу вважається донесення інформації від адресанта до реципієнта та її інтерпретація при залученні третьої особи – перекладача. Однак, особливість будь-якої мови криється в її неоднозначності: сенс сказаного чи написаного, головним чином, залежить від контексту, ситуації та загальних чи додаткових відомостей. Тому перекладач часто стикається з певними труднощами, а саме при уніфікації слів чи речень із переліченими вище факторами і наданню тексту вкладеного у нього початкового сенсу.

До однієї із проблем перекладу належить полісемія при перекладі слів або багатозначність. Полісемія – це виникнення в одного слова кількох значень,

деколи зв'язаних за змістом, а подеколи – ні. З цим явищем при перекладі стикаються вузькоспеціалізовані перекладачі будь-якого напрямку, тому тексти з юридичною тематикою не є винятками. На цьому ми хотіли б акцентувати увагу.

Перш за все, труднощі виникають при перекладі юридичної термінології. Терміни або дефініції мають бути чіткими і зрозумілими та позначати якість одне поняття. Однак в англійській мові часто трапляються випадки, коли для передачі терміну українською мовою можливі безліч варіантів. Як приклад, можна навести слово “*case*”, що означатиме за Merriam-Webster Dictionary:

1. існуючий судовий розгляд
2. юридична суперечка
3. позовна заява
4. прецедент.

Ще один яскравий приклад – слово “*court*”, що має значення за Cambridge Dictionary:

1. процес здійснення правосуддя
2. особи, які здійснюють цей процес, склад
3. установи, у яких здійснюється правосуддя
4. приміщення, зали суду

До того ж, варто врахувати особливості правової системи, специфіку галузі права, інстанцію, рівень (міжнародний, національний, регіональний чи місцевий) та ще багато різних аспектів, які породжують розбіжності в аналогах у мові перекладу.

Шляхи вирішення цього питання не є цілком очевидними. Передусім, переклад юридичних текстів обов'язково вимагає врахування контексту, ситуації та загальних чи додаткових відомостей. Розглянемо кожен аспект окремо.

Контекст відіграє важливу роль, адже це логічно завершений уривок тексту, який допомагає визначити значення окремих слів. Як-от, часто вживані звороти в юридичній англійській мові *hereby*, *hereinafter*, *hereto* вимагають більш розширеного перекладу на українську, адже безпосередньо вказують на контекстуальні дані та посилання.

Ситуація показує життєві обставини, фрагмент з реального життя, який використовується як основа для тексту. Наприклад, при перекладі на українську слова *litigation*, варто вказати, припустимо, *судовий розгляд справи щодо вбивства мітингувальників за часів Євромайдану в лютому 2014 року в Києві у Міжнародному кримінальному суді в Гаазі*, що сприятиме кращому розумінню змісту тексту.

Загальні або додаткові відомості включають обізнаність перекладача щодо викладеної в тексті інформації. Для ілюстрації цього фактора можна навести назву будь-якої відомої судової справи Міжнародного суду ООН. Сама згадка справи братів Лагранд дасть багато фактичних відомостей, які потрібно буде розтлумачити, адже це прецедент порушення США Віденської конвенції про консульські зносини 1963 року, які не дали ув'язненним німцям реалізувати своє право на зустріч з консулом.

Також варто врахувати, що тільки фахівець у правовій сфері або людина, яка знається в таких питаннях, зможе зробити якісний та кваліфікований переклад юридичного тексту. Перекладач, не пов'язаний із сферою права, ризикує

упустити тонкощі тексту та передати інші значення, що криються за терміном і не мають на увазі. Наприклад, перекладач може банально не зрозуміти різницю між “law system” та “system of law”. Перший термін означає правову систему як сукупність взаємоузгоджених правових засобів для регулювання суспільних відносин, а другий – систему права, тобто його внутрішню будову (норми, субінститути, інститути, підгалузі та галузі).

І, врешті-решт, основна рекомендація для уникнення полісемії при перекладі юридичних текстів – дотримання чіткості та визначеності у викладі матеріалу. Англійські юридичні тексти доволі лаконічно подають інформацію, тому не зайвим буде розтлумачити терміни для того, щоб адаптувати текст для визначеного кола читачів/слухачів та уникнути такої небажаної багатозначності.

Список літератури

1. Основи перекладу. Курс лекцій з теорії та практики перекладу для факультетів та інститутів міжнародних відносин / Мірам Г.Е., Дайнеко В.В., Тарануха Л.А., Грищенко М.В., Гон О.М. // К.: Ельга, Ніка Центр, 2002. – 8 с.

2. Marta Chroma. Synonymy and polysemy in legal terminology and their applications to bilingual and bijural translation [Електронний ресурс] / Marta Chroma // Research in Language, 2011, vol. 9.1, Charles University Law School, Praha, Czech Republic-

https://www.researchgate.net/profile/Marta_Chroma/publication/270263016_Synonymy_and_Polysemy_in_Legal_Terminology_and_Their_Applications_to_Bilingual_and_Bijural_Translation/links/563658b408aeb786b703f0be/Synonymy-and-Polysemy-in-Legal-Terminology-and-Their-Applications-to-Bilingual-and-Bijural-Translation.pdf

3. Проблеми перекладу юридичної лексики й термінології [Електронний ресурс] / Дуднік Г.С., Оришич Д.Л. // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019 № 43 том 5 – http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v43/part_5/17.pdf

*Науковий керівник: Васік Ю.А.,
канд. філол. наук, доцент*

УДК 81.111:81'37 (043.2)

Бондаренко А.В.

Київський національний лінгвістичний університет, Київ

ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕОЛОГІЗМІВ У ТЕКСТАХ МЕДІАСФЕРИ

Живання неологізмів та прагматичний аналіз їх функціонування в сучасних ЗМІ показує, що нові слова виконують кілька функцій.

Номінативна функція – це первинна функція, оскільки нові слова з’являються в результаті позначення нових понять, явищ, предметів, освоєних соціумом. Неологізми збагачують словниковий склад, заповнюють прогалини в лексиці. Таких прикладів чимало. Наприклад, в англійську мову постійно вливаються нові запозичені слова, що позначають політичні, економічні та культурні поняття, соціальні реалії.

Слід зазначити, що дана функція є головною тільки в текстах інформаційних жанрів, при вживанні нового слова в аналітичних і художніх текстах, де в більшому ступені проявляється особистість автора і його ставлення до того, що повідомляється, номінативна функція відходить на задній план. Мова йде про те, що коли нові слова реалізують особливі прагматичні цілі та є стилістично маркованими, номінативна функція поступається іншим функціям, стає другорядною.

Особливе значення має функція залучення уваги адресата. ЗМІ є визначальним каналом формування громадської думки, тому ефективність діяльності ЗМІ нерозривно пов'язана з урахуванням сприйняття тієї чи іншої аудиторії. Для успішної реалізації цілей своєї діяльності ЗМІ враховують потреби, інтереси, мотиви, установки та відповідні їм характеристики адресата. В цьому випадку для аудиторії використовуються активні способи, а саме лексичний, морфологічний, синтаксичний, стилістичний, що мають певні цілі і є результатом комунікативності процесу. Використання неологізмів – це один з найдієвіших лексичних способів для привернення уваги адресата. Наприклад, нові слова іншомовного походження стають частотно більш вживаними, навіть більш зручними, ніж відповідні слова в англійській мові, оскільки несуть в собі колоритний контрастний відтінок, що звертає увагу читачів.

Функція економії лексичних засобів в публіцистичному тексті також має особливе значення. Згідно з поняттям економії мовних засобів, зміни у мові – це компроміс між потребами комунікації і прагненням людини до мінімізації комунікативних зусиль. Постійне протиріччя між потребами спілкування людини і її прагненням звести до мінімуму свої розумові та фізичні зусилля може вважатися визначальними в зміні мовної системи. Таким чином, внаслідок принципу мовної економії в письмовій та усній комунікації в публіцистичній сфері з'являється і використовується велика кількість нових мовних одиниць. Функцію економії мовних засобів, в першу чергу, виконують нові слова за способом скорочення і перетину першої складової частини складних слів. Більшість з них утворюються узуальним способом словотворення: *biotecture* (*biological + architecture*), *craftivist* (*craft+ activist*) тощо.

У мові ЗМІ для заміни позначень, які можуть здатись читачеві небажаними, непристойними або грубими, автори вживають більш придатні слова для вираження суті явища, пом'якшення грубих виразів у комунікації з адресатом, наприклад, *experientially enhanced* (*old*), *to rightsize* (*to fire*), *tax time* (*bad time*). Процес евфемізації тісно переплітається з процесом номінації та формує мовну діяльність людини.

Отже, основними функціями неологізмів у текстах медіасфери є номінативна, експресивна та компресивна функції. Яскраво виражене функціонально-стилістичне забарвлення неологізмів сприяє не лише їх частому вживанню, але й підсиленню інтересу до повідомлення загалом.

Науковий керівник: Дольник І.М.,
ст. викладач

МОВА ПОДКАСТИНГУ

Подкастинг – це розповсюдження медіа-файлів за допомогою Інтернету, для подальшого відтворення на портативних медіа-програвачах чи персональних комп'ютерах. За форматом подкасти нагадують радіо-шоу, звукову виставу, інтерв'ю, лекції чи інші різновиди усного жанру. Вони можуть бути різноманітної тематики і розповсюджуються та відтворюються безкоштовно [1].

Термін “podcasting” виник із поєднання, бленду, назви портативного програвача музики “iPod” та слова “broadcast” (з англ. транслювати). Нині подкастинг продовжує розвиватися і вже сьогодні видно, що в найближчому майбутньому подкастинг матиме значний вплив на наше життя. Адже подкаст можна слухати всюди: в дорозі, під час приготування страв чи прибирання і т.д.

У зв'язку з тим, що подкастинг – це найчастіше повністю вербальна комунікація без миттєвого зворотнього зв'язку від слухача, то подкастеру потрібно прикласти максимум зусиль для ефективного результату. Мова ведучого хорошого подкасту звучить в міру розслабленою і впевнено, зрозуміла із виразною дикцією. Подкастер говорить зі своєю аудиторією, ніби зі старими друзями, а не з незнайомцями.

Рейчел Корбетт, яка два десятиліття професіонально працює на радіо і веде подкастинги, створила курс “PodSchool” [2], де розглядає особливості ведення та створення подкастів; манери спілкування з аудиторією, використовуючи тільки голос, який звучатиме професійно, захоплююче та впевнено; досліджує техніки, які допомагають говорити краще.

Одним із прийомів є “*the theatre of the mind*” (театр розуму) – радіо-термін, який означає використання певних слів і описів, які емоційно відправляють слухачів у місце про яке розповідається. Зазвичай ведучі не вживають жаргон, тому що в більшості випадках це буде недоречним, трансляція незрозумілою для слухачів і збити їх з пантелику.

Окрім того, характерним для подкастів є використання певних термінів, лексичних одиниць, які ідентифікують слухачів певного подкасту і регулярно вживаються ведучим. Наприклад, в одному з подкастів Рейчел Корбетт “Paul and Rach” слухачів називали “*Mad Rooters*”, що у перекладі з австралійського варіанту англійської мови позначає «*друга з неймовірним почуттям гумору*» [urban]. У такий спосіб, наявність спільної мови з слухачами створює зв'язок, який ще довго буде асоціюватись з подкастом [4]. Серед найкращих англомовних подкастів 2020 року за версією журналу “The Atlantic” [5] варто зазначити “Rumble Strip: our show”, “Somebody”, “Reveal Presents: american rehab”.

Отже, мову подкастингу можна розглядати як окремий підстиль публіцистичного стилю. Визначальною ознакою подкастів є їхня доступність та комфортність використання. До лексичних особливостей подкастингу входить нейтральна, а також стилістично забарвлена лексика, яка вживається для посилення стилістичного ефекту та створення емоційного навантаження.

Список літератури

1. Что такое подкаст и зачем он Вам? URL: <http://maxkhiger.com/chto-takoe-podkast-i-zachem-on-vam/>.

2. Learn how to podcast in PodSchool | Online podcast course. *PodSchool | Online podcasting course by Rachel Corbett*. URL: <https://podschool.com.au/> (date of access: 13.02.2021).

3. Urban dictionary: mad rooter. *Urban Dictionary*. URL: <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=mad%20rooter> (date of access: 13.02.2021).

4. How to use language to connect with your audience | Rachel Corbett. *Rachel Corbett*. URL: <https://rachelcorbett.com.au/blog/how-to-use-language-to-connect-with-your-audience/> (date of access: 13.02.2021).

5. The 50 Best Podcasts of 2020. The shows that kept listeners refreshing their apps this year. *The Atlantic*. URL: <https://www.theatlantic.com/culture/archive/2020/12/50-best-podcasts-2020/617486/> (date of access: 13.02.2021).

*Науковий керівник: Свірідова Ю.О.,
канд. філол. наук, доцент*

UDC 811.111 (043.2)

Vasyliiev K.V.

National Aviation University, Kyiv

LEXICAL TRANSFORMATIONS IN LAW TEXTS

The special nature of legal documents requires consideration of various linguistic aspects and application of numerous translation strategies to render the source text into the target text accurately. The language of law texts is quite formal. This formalism is manifested in long complex sentences, which differ in structure both in Ukrainian and English. Thus, it is necessary to pay considerable attention and use transformations in translation to achieve equivalence of source and target texts.

Transliteration, concretization, modulation and descriptive translation are often applied in the translation of legal texts. The most common way of translating legal terminology is transliteration. The usage of this method means the reproduction of the sound or graphic form of a foreign lexical unit by means of target language means. Transliteration is often used in rendering proper names, for example: *AMCR – ArcelorMittal Кривий Ріг* (*АрселорМіттал Кривий Ріг*), *Ukrainian State Center for International Education – Український державний центр міжнародної освіти*.

Concretization usually involves the replacement of hyperonyms with hyponyms. English language is full of synonyms, and therefore to understand the source text you need to specify it, for example: *offence – правопорушення; criminal offence – кримінальний злочин; disorderly offence – порушення громадського порядку; abortive offence – замах на злочин*.

Modulation or semantic development as a lexical transformation means is rarely used in translation of law texts. The method of semantic development is to replace the

dictionary equivalent (term-equivalent, or similar term) in the translation associated with it. Examples: *damage to property* – *нанесення шкоди власності*. «*ArcelorMittal Customer has established reputation as honest and fair Customer in all business relations*. – *Компанія ArcelorMittal зарекомендувала себе як чесна і добросовісна компанія у всіх ділових відносинах*».

However, the descriptive method of translation is commonly used in translation of English law documents into Ukrainian. Due to this method a term that has no equivalent in target language and when translating into Ukrainian the preference is given to its definition. In descriptive translation in order to reveal the meaning of a foreign word the translator uses an extended phrase, for example: «*Public Joint-stock Company – Акціонерне товариство з обмеженою відповідальністю*».

Difficulties in the translation of the literature in law field also include commonly used words, which preserve their general meanings in legal texts, in addition, special attention is paid to professionalism, latinism and idioms.

Legal texts are enriched with the following expressions: *versus, pro se, in propria persona, emptor, obiter dictum, Amicus Curiae*, which are of the Latin origin and can be misunderstood. Let's name more words of Latin origin: *negligence, adjacent, frustrating, inferior, legal, quit, subscribe*.

A large number of synonyms led to the emergence of such idioms as: *Able and willing; Dispute, controversy or claim*. These are fixed expressions and should be remembered how to translate.

In general, professionalisms overwhelm the language of law documents. In practice their use should be avoided. The legal document in this case can turn from formal to informal or cause serious misunderstandings.

Legal translation requires great precision, because the content of the law document is so meaningful that it can affect people's life, property and sometimes even honor. In addition to accuracy, it should be informative, no detail should slip away, as each word can influence the choice of the next sentence. That is why transliteration is used most often, because it is important to save the same sentence structure in both languages.

References

1. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми – Вінниця: Нова Книга, 2004. – 576 с.

2. Services Agreement [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studyinukraine.gov.ua/wp-content/uploads/2016/09/ServicesAgreementUKR_ENG.pdf

3. CONTRACT FOR CONSULTING SERVICES [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukraine.arcelormittal.com/Procurement/0018_konsult_posl_2014.pdf

*Scientific supervisor: Shvanova O.V.,
Senior Lecturer*

CLASSIFICATION OF AVIATION METAPHORS

A metaphor is a figure of speech in which a word or phrase denoting one kind of object or idea is used in place of another to suggest a likeness or analogy between them. Scientists regularly engage in analogical reasoning to develop hypotheses and interpret results, and they rely heavily on metaphors to communicate observations and findings [1]. A differentiating feature of metaphors used in scientific language is that they stand as a primary definition of a particular object simply because there are no other names for it. Therefore, the presence of two equivalent definitions (direct and transferred meaning) of one object is excluded.

Aviation English is one of many Languages for Special Purposes – LSP command of which requires the knowledge of phraseology, terminology of certain fields as well as the knowledge of general English on a sufficiently high level. There was an attempt to define a thesaurus for an Aviation subject field in the ICAO Implementation Guide of the language requirements [2]. Such lexical categories as animals and birds, reasons and conditions, geography, topographical features, and numbers are considered to be preferential. Even though the lexical category of the human body is not included in the list of compulsories according to the Guide mentioned above, it was a source for metaphors, phraseological units, and idioms in Aviation English.

If understood as a cognitive mechanism that helps to structure a paradigm, one of the functions of the metaphor is to create a connection between cognitive structures of our everyday knowledge and conceptual structures of certain subject areas. The relations between two subject fields are based whether on correlation or similarity [3].

There is no doubt that the human body is a subject matter field source that projects on different general and specific areas [4, 125]. It is possible to distinguish several conceptual metaphors in the Air Traffic Control area that are part of a category “INANIMATE OBJECTS ARE HUMAN BEINGS” for example *a body of an airplane, body station, nose of the aircraft, venture throat, hand controls, aircraft skin, stressed skin, cylinder head, pitot head, rotor head, cylinder neck*. Machines and automatic systems often take characteristics and skills of a living being, functions of human organs are transferred to the functions of machinery, for example:

ATC will keep an electronic eye on them ... (ATC – air traffic control.)

The heart of the airspeed indicator is a diaphragm that is sensitive to pressure changes.

Terms denoting certain areas and constructions in the airport can be grouped into the metaphor category “AERODROME IS A HUMAN BEING”, for example, *runway shoulders, taxiway shoulders, shoulder marking, apron, pier finger terminal*. *Shoulders* are an area immediately beyond the edge of the pavement prepared to provide a transition between the pavement and the adjacent surface for aircraft running off the pavement, drainage, and sometimes blast protection. Just like human shoulders serve as a connecting element between arms and the top of the human body, runway shoulders connect the runway with another aerodrome operating area and serve as a support

element. Therefore, the similarity can be seen not just in the forms but also in the function.

The lexis of an animal subject area plays a particular role in the conceptualization of certain aviation notions, especially in the designation of different machinery parts or general technical notions [4, 126]. Animals are an integral part of nature that surrounds the airport that is why they have become a basis for a metaphorical description of certain aviation matter concepts. For example, such terms as *airspeed bug*, *heading bug*, *bear paws*, *butterfly valve*, or *butterfly tail* evoke images of insects. The terms *wing and tail of the aircraft* evoke images of birds the similarity with which is based not only on the form but on the function as well. Another example is a *squirrel cage rotor*, that is the rotating part often used in an AC induction motor, a *dog-tooth clutch* is a type of clutch that couples two rotating shafts or other rotating components not by friction but by interference or clearance fit.

We can conclude that metaphorical terms based on the human and animal subject fields refer to the metaphor category based on the similarity. The scientific sphere distinguishes itself by the determinacy of language units that lead to the imposition of some limitations on the use of terms.

References

1. Grady, J. A typology of motivation for conceptual metaphor: Correlation vs. resemblance. // *Metaphor in cognitive linguistics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1999. pp. 79-100.

2. International Civil Aviation Organization. *Manual on the Implementation of ICAO Language Proficiency Requirements* (2nd ed.). Montreal, Quebec, Canada, 2010. Available on-line at: http://www.zhaw.ch/fileadmin/user_upload/zhaw/centre_for_aviation_language/ICAO_9835.pdf.

3. Temmerman, R. *Towards new ways of terminology description: The sociocognitive approach*. Amsterdam: John Benjamins, 2000.

4. Urena, J. M., & Faber, P. Reviewing imagery in resemblance and non-resemblance metaphors. // *Cognitive Linguistics* 21(1), 2010, pp. 123–149.

*Scientific advisor: Pylypchuk M.L.,
Senior Lecturer*

UDC 811.1 (043.2)

Vorobiova V.Ye.

National Aviation University, Kyiv

ENGLISH EXPANSION IN MODERN TERMS (THE PHENOMENON OF ECONOMIC GLOBALIZATION)

Since the time of the Roman Empire, mankind has sought mechanisms for effective cooperation in various spheres of social life. The only answer to these questions has always been unification – alliances, economic cooperation, coordination of military operations – the characteristic phenomena of history. But socio-cultural differences and, most importantly, the linguistic division of the world have always been a significant

---

obstacle to such intentions. Thus, the primary task of the world globalization was to find a universal communicative tool – a language that would play a dominant role. At different stages of civilizational progress such languages were: Greek, Latin, Portuguese, Spanish, French. Objectively, they permeated other languages, expanding into the cultures and languages of all regions of the planet.

In the 20th century, English became such a language. And although it is only one of the languages of official institutions, including the United Nations (English, Arabic, Spanish, Chinese, Russian, French [3, p. 291]), it is English that has established a dominant status in world politics, economics, culture, science and technology.

And despite the fact that the process of linguistic expansion of English into other languages of the world meets the demands of society, and is historically determined, to wit objective, not all philologists, culturologists, philosophers, sociologists perceive it positively. Particularly, in his recent publication the famous researcher R. Phillipson noted that English is becoming "lingua nullius" – a language that should be studied around the world, because it serves the interests of all inhabitants of the globe, and underlies the expansion of other languages [4]. In general, the scientist's work is permeated with anxiety about the fate of other languages and cultures, contains a number of rhetorical questions about alternatives.

In general, sharing the views of R. Phillipson, we note that the expansion of the English language is under the threat if this process is consistent with trends, and development rates of other regional languages update the relevant terminology, are implemented in educational programs and relevant innovations in various social practices.

That is why in determining the term of expansion, we will rely on two accents – as a component of aggression, capture of something by force, forced spread [2, p. 56] and as a characteristic of the objectivity of the development of modern society as a global one.

The influence of English on modern terminology began in the 1960s. In case of English, it is a quarter of the world's population, and many people use it in real life as a second language, not as a mother tongue. Of course, on the pages of small abstracts, we cannot reproduce all aspects of the influence of the English language on world culture and language. There is no need for this, but the expansion of English is carried out through subject areas. It is their terminology and needs to be analyzed to understand the described phenomenon.

The most tangible influence of English on all languages of the world can be traced in the field of economics, because the economy is the source, cause and effect of globalization. Derivatives are created, namely word combinations, intended to denote and characterize the economy in the process of information revolution. The economic terminology system is interconnected and interactive, so it is a subject for conscious ordering. The ways to replenish such a terminological system are adjacent to others, namely: borrowing international terms, term formation and translation of well-established professional terms. According to the scientists (P. Drucker, K. Schwab, etc.), the so-called "behavior" of the world economy is similar to electrons or water molecules that interact with each other. In this way appeared the neologism "econophysics" [1, p. 10].

Many neologisms can be traced in economic terms, for example, the phrase: "chief content officer" ("administrator, manager responsible for the effectiveness of the corporate website"), "chief hacking officer" ("manager responsible for security systems and programs, protection of corporations from hacker attacks"), "chief risk officer".

The English language is changing to denote the already unpopular but once well-known brand of goods we use the term "ghost brand". In these cases, the means of speech of the English language immediately become "international", while the means of other languages are doomed to spread. It is noteworthy that the process of globalization is inevitable, no matter how it is treated and criticized. And the English language, its expansion through economics, medicine, law, science in the languages of the world is an inevitable factor in the development of society.

References

1. Marusenko M.A Globalization and national languages / Translation theory. – Moscow: Bulletin of Moscow University, 2013. – 24 p.
2. The latest sociological dictionary. M: Book House, 2010. – 1312 p.
3. Yartseva V.N. Linguistic encyclopedic dictionary. – M: Great Russian Encyclopedia, 2002. – 709 c.
4. Phillipson R. Languages in public policy, and constraints in academia / Language Problems and Language Planning. Vol. 43, Issue 3. – 2019: 286-311.

*Scientific supervisor: Lyshchenko O.T.,
Lecturer*

УДК 811.1 (043.2)

Воробйова В.Є.

Національний авіаційний університет, Київ

ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Завдяки сучасним цифровим платформам люди можуть покращувати свої навички в тій чи іншій галузі життєдіяльності. Наразі, освітній процес в Україні також стрімко розвивається за участі Інтернет-платформ. Ковід-19 зумовив новий формат викладання навчального матеріалу для учнів, студентів, аспірантів. Спробуємо розглянути, які цифрові платформи допомагають сьогодні забезпечити ефективне навчання різних категорій споживачів освітніх послуг.

Уже майже рік учні, студенти та викладачі освітніх закладів навчаються переважно дистанційно. Отже, цифрові ресурси й дистанційні платформи користуються попитом серед учнів, студентів, аспірантів та викладачів. Активно використовуються й тими, хто навчає, і тими, хто вчиться, онлайн ресурси Google для спілкування – GoogleDocs, GoogleSheets, GoogleClass, GoogleForms; месенджери – Viber, Telegram; додатки для онлайн-трансляцій – Zoom, Webex, Meet; платформи для оцінювання – AtomsHub, ClassDojo й ін.

Функціональність онлайн-ресурсів надає можливість споживачам підвищити затребувану компетентність, залучає всіх учасників до ефективного освітнього процесу, а саме від цього залежить і результат навчання. За даними опитування

викладачів закладів вищої освіти щодо ефективності дистанційного навчання, проведеного співробітниками Київського університету імені Б. Грінченка, маємо такі показники: більша частина викладачів (53,8%) приділяє самоосвіті більше, ніж три години кожного дня; відвідують професійні сайти 76%; з метою підвищення кваліфікації користуються онлайн-ресурсами – 24,8%; для створення і проведення онлайн-уроків звертаються 20,5%, для вивчення цифрових інструментів – 18,8% педагогів [1 с. 11-12].

Учні та студенти також мають змогу підвищити свої освітні компетентності в цілому, чи навички з якоїсь конкретної теми або спеціальності за допомогою онлайн-ресурсів: курсів, тренінгів, круглих столів, конкурсів, відвідування професійних сайтів тощо. Ефективність таких курсів надзвичайно висока, адже очевидна низка переваг, а саме: вільний доступ до навчальних відеоматеріалів та перевірочних вправ і тестів; особистісна мобільність, можливість гнучкого графіку навчання; адаптивність темпу навчання у спокійній домашній атмосфері; отримання за потреби сертифікату після проходження курсів тощо.

Здобувачі вищої освіти, зацікавлені у вивченні іноземних мов, також можуть скористатися численними посиланнями на онлайн-ресурси. Різноманітні матеріали для будь-якого рівня володіння англійською мовою можна знайти, наприклад, на сайтах: <http://www.stickyball.net>; <https://breakingnewsenglish.com>. Важливо, що навички читання, слухання, граматики та письма є обов'язковими (<http://www.rong-chang.com>). Платформа, SchoolProjects (<http://www.epals.com>) об'єднує тих, хто вивчає мову в 191 країні для багатомовних проєктів і міжкультурного навчання. Подивитись фільми чи мультфільми англійською мовою можна на <https://qrqo.page.link/rpJzV>. Найкращі курси світових університетів викладено на платформах Coursera [2] та EdX [3].

Якщо освітяни схиляються до українських онлайн-платформ, то найпотужнішою платформою для онлайн-курсів є Prometheus [4]. Вона має безліч спрямувань, а саме: курс «Англійська для бізнесу та підприємництва», «Англійська для STEM(наука, техніка, інженерія та математика)», «Англійська для медіаграмотності», «Англійська для журналістів» тощо.

Важливо пам'ятати, що такий вид здобуття чи забезпечення освітніх знань, умінь і навичок вимагає напруженої праці від учасника проєкту, курсу чи тренінгу. Вважаємо функціональність онлайн-ресурсів надзвичайно високою, адже ними забезпечуються всебічні підходи, зокрема, до вивчення іноземних мов. Отже, цифрові освітні платформи надають широкі можливості для підвищення ефективності набуття іншомовної компетентності, адже допомагають отримати важливу навчальну інформацію в зручному форматі.

Означені платформи змінили спосіб професійної діяльності багатьох людей, надали можливість для індивідуального розвитку, для самостійного вибору власної освітньої траєкторії. Висока функціональність, широкий набір можливостей для індивідуального освітнього процесу, сучасність і ефективність технологій, безсумнівно, визначають активний розвиток освітніх цифрових платформ у майбутньому.

Список літератури

1. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи. Порадник. 3 досвіду роботи освітян міста Києва: навч.-метод. посіб. / Упоряд.: Вороникова І.П., Чайковська Н.В. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 456 с.
2. Режим доступу:<https://ru.coursera.org/>.
3. Режим доступу:<https://www.ted.com/>.
4. Режим доступу:<https://prometheus.org.ua/>.

*Науковий керівник: Рудіна М.В.,
канд. пед. наук, доцент*

UDC 811.21 (043.2)

Gayova M.P.

National Aviation University, Kyiv

MODERN SLANG ON SOCIAL MEDIA AS A WAY OF SELF-EXPRESSION FOR YOUNG PEOPLE

Slang is an integral part of communication both in ordinary life and in social networks. In recent decades, with the addition of the Internet, youth slang has moved to social networks. It is a phenomenon that is constantly developing and is an interesting linguistic phenomenon, which is limited not only to the age framework but also to spatial ones. Slang in both English and Ukrainian is characterized by considerable expressiveness, often has an ironic color and considerable mobility however, slang words do not remain constant and turn into a nationwide language, and then can lose expressiveness or are generally forgotten. Young people are considered to be carriers of slang, which forms an element of pop culture, which primarily makes it prestigious and necessary for self-expression.[2, p 150]. Among the existing terminology are quite large and not convenient in everyday use in correspondence or conversation, but there is a tendency to shorten and simplify words, namely among young people inherent "telegraph style", which is rooted due to the emergence of gadgets, social networks, chats, and electronic messages.

Accordingly, in the language of young people, short constructions are increasingly appearing with the help of which it is easy to convey your opinion to the reader, for example, TTYS-talk to you soon, BTW-by the way, CYE-check your email, dl-download, CTN-can't talk now, J/K-just kidding, GL-good luck, TMI-too much information, NP-no problem [1, p. 150], STH-something.

Most often, one word or expression has a numerous slang synonyms, which differ only in emotional color. You can give an example of slangisms that express the waste of time: Jack around, Mickey-mouse, Goof-off. In youth groups, the art of slang is specially developed, in addition, very pronounced, the desire to separate from the world of adults, when young people do not want to seem already children, but to "adult life" until "allowed" and this leads on the one hand to the development of youth subcultures, as a social space to which they join by age, status, education, where young people have the opportunity to self-actualize and work social roles [3, p. 24].

With the advent of the pandemic, many Internet users scroll through the news feed trying to find out more negative news about Covid-19. This behavior does not have a very good effect on the psychological state of people. Meanwhile, the Internet has invented special terms that describe the phenomena that occur in the modern world. For example Dommscrolling from the words "die" and "flipping" the newspaper "Los Angeles Times" described the term as a long-term reading of negative news, which is actively used by users on social networks, COVIDgilent - warning against the danger of contracting the virus, Covidcation is a human lifestyle during quarantine, Covidiot is a person who stubbornly disregards safety rules during a pandemic and ignores social distance and spreads the virus or a person who stores wasted products spreading fears about covid-19 and depriving others of vital supplies.

Summing up that our lives have changed radically with the advent of Covid-19 and it has made adjustments in everyday life and in slang.

References

1. Tony Thorne Dictionary of Contemporary Slang/ Bloomsbury Plc. London: A & C Black Publishers Ltd, 2007. 512 p.
2. Yuriy Mosenkis; Petro Grabovy; Olga Fursa The phenomenon of Ukrainian youth slang. Kyiv, 2009. 219 p.
3. Richard Spears/NTC's Dictionary of American Slang and Colloquial Expressions.-3rd edition, 2000. 576 p.
4. John Ungerleider/Let's Talk About It: A Guide to Leading Youth Dialogue Across Communities and Conflicts. 1st Edition. 2016. 50 p.

*Scientific supervisor: Lyshchenko O.T.,
Lecturer*

УДК 811.1 (043.2)

Гапоненко О.М.

Національний авіаційний університет, Київ

ВІДТВОРЕННЯ ПІСЕННИХ ТВОРІВ (НА МАТЕРІАЛІ АНІМАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ)

В анімаційних фільмах пісні – невід’ємна складова самовираження героїв. Саме завдяки пісенному контенту автори фільму можуть найповніше передати палітру відчуттів, створити емоційне тло подій.

Специфіка анімаційного кіно диктує вимоги до перекладу як фільму в цілому, так і його пісенного контенту зокрема. На думку Н. Бідасюк, оптимальним способом передати авторський намір та відтворити змістове навантаження анімаційного фільму є дублювання, адже переспіваний текст може повною мірою зберегти інформацію, не обмежуючи чинника прагматичного впливу на аудиторію [2].

Питання перекладу пісенного контенту анімаційного кіно – проблема відносно нова і тому ще недостатньо вивчена. Серед дослідників, які проводять

відповідні тематичні розвідки, слід відзначити Н. Бідасюк, А. Павлюк, К. Хомич, О. Баглай, М. Зуєва тощо.

У зазначених дослідженнях пропонують розрізняти такі види перекладу пісенного тексту:

1. Дослівний, або «інформативний» переклад характеризується відсутністю рими, і розмір в ньому не дотримується. Основна мета – передати зміст твору. Незважаючи на відносну простоту в порівнянні з власне пісенним перекладом, дослівність перешкоджає розумінню і запам'ятовуванню змісту твору.

2. Інтерпретація полягає в дотриманні тільки оригінальної мелодики, ритму, розміру, розстановки наголосів. Оригінальний текст при цьому не перекладається, а замість нього пишеться новий, що іноді лише віддалено нагадує оригінал.

3. Власне пісенний переклад, із дотриманням мелодики музичного твору, максимально точно передає його зміст. З огляду на надзвичайну складність такої роботи незначні відступи від початкового тексту, доповнення, скорочення, генералізація – допустимі [3].

Вивчення теоретичних джерел та аналіз практичного матеріалу доводить, що в анімаційних стрічках переклад пісень здебільшого ґрунтується на створенні тексту, в якому зберігають зміст та емоційне забарвлення, але оригінальні структури зазнають істотних змін. Для ілюстрування зазначеного ми обрали пісню “Let It Go” з анімаційного фільму “Frozen” («Холодне серце»).

Одразу зазначимо, що у контексті нашого дослідження користуватимемося вищеподаною класифікацією із деякими уточненнями, а саме: дослівним вважатимемо переклад, що зберігає та відтворює структурно-змістове навантаження складових пісні без надтекстових змін. Наприклад:

The snow glows white on the mountain tonight

Цей білий сніг дуку гору обліг

Not a footprint to be seen

Навіть сліду тут нема

A kingdom of isolation

And it looks like I'm the queen

Безлюдне, неначе, царство,

А царюю я сама [6], [7]

У першому рядку подано опис пейзажу, яким його бачить Ельза тим фатальним вечором, коли сталося викриття її дару: сніг, що виблискує на горі, ізольованість, відсутність будь-яких ознак життя, втрачене заплановане королівське майбутнє. В українському перекладі здебільшого збережено структурно-змістову складову, хоча й з внесенням певних змін на рівні лексики: *glows* замінено на *обліг*, опущено *tonight*, проте, на нашу думку, такі зміни не впливають на відтворення авторського задуму й емоційного забарвлення щодо відчуттів Ельзи – виблискування притаманне снігу, тому уява безперешкодно змальовує цю його рису без зайвого нагадування, тоді як використання *обліг* передає безмежність снігового простору, навіть певну тяжкість, що співзвучно стану Ельзи. Другий рядок демонструє переклад, еквівалентний на рівні опису пейзажу і без особливих змін. У третьому та четвертому рядках самотність Ельзи, «провал» місії, покладеної на неї батьком, передано словами *A kingdom of*

isolation та іронічним *And it looks like I'm the queen*, що в українському перекладі відтворено як *Безлюдне царство і царюю я сама* – самотня, без підданих, покинута; при цьому конструкцію *looks like* з четвертого рядка було перенесено до третього як *неначе*, проте без шкоди для емоційності монологу Ельзи.

Як приклад надтекстових змін, тобто інтерпретації, можна навести такі рядки з пісні:

Conceal, don't feel, don't let them know

Well, now they know

Сховай свій дар в душі на дно

Вже все одно!

Let it go, let it go

Все одно! Все одно! [6], [7]

Для розуміння значення внесених змін перші рядки приспіву розглядаємо у зв'язці з останніми рядками куплету. Ельза співає про те, що не виправдала сподівань батьків, її дар вирвався назовні, тепер всім про нього відомо, тому ховати його марно та й немає потреби. Отже, *Well, now they know* – дослівно *Що ж, тепер вони знають* – у перекладі *Вже все одно!*, адже місію провалено. Причинно-наслідковий зв'язок «вони вже про все дізналися, тому вже все одно (немає чого приховувати)» передається у рамках власне пісенного перекладу [3], оскільки зберігає оригінальний задум та емоційне тло подій. І перші рядки приспіву повторюють ідею сказаного в останніх рядках куплету, при цьому текст повністю адаптується під потреби прагматичного чинника: *Let it go* – дослівно *Відпусти його* (тобто дар) – у перекладі *Все одно!*, продовження думки як про вивільнення дару, так і про отримання свободи самою Ельзою, про полегшення, яке вона відчуває.

Переклад пісень порівнянний із поетичним перекладом, проте основна відмінність – підкорення вимогам дублювання. Відтворення пісенних творів потребує подальших досліджень через труднощі надтекстових інтерпретацій та необхідність обговорення вимог до якості такого виду перекладу з урахуванням цільової аудиторії.

Список літератури

1. Баглай О. Функціональний спосіб перекладу вокальних та віршованих творів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILEA=&S21STR=Nvchnugf_2014_708-709_7

2. Бідасюк Н. Проблема перекладу пісень у кінофільмах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://revolution.allbest.ru/languages/00938576_0.html

3. Зуев М.П., К вопросу о переводе текстов английских песен: наблюдения переводчика [Електронний ресурс] Сибирский федеральный университет – Режим доступу: <http://elibr.sfu-kras.ru/handle/2311/6100>

4. Особенности перевода песен [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://perevodov.livejournal.com/59286.html>.

5. Павлюк А., Хомич К., Труднощі перекладу пісень до фільмів та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс] Науковий журнал. № 10/2019. – Режим доступу: <https://apiph.vnu.edu.ua/index.php/apiph/article/view/216>

6. Крістен Андерсон-Лопес та Роберта Лопеса "Let it go" [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.lyricfind.com/>.

7. «Все одно» (“Let it go”) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.pisni.org.ua/songs/2360767.htm>

*Науковий керівник: Журавльова О.М.,
канд. філол. наук, доцент*

УДК 81'373: 81' 255 (043.2)

Голуб А.О.

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АВІАЦІЙНОЇ ЛЕКСИКИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Мова як відкрита, динамічна система характеризується постійним розвитком та зазнає змін на семантичному, синтаксичному, граматичному рівнях її організації [5, с. 407]. Найбільш піддатливим до впливу політичних, економічних, соціальних факторів тощо є лексичний фонд або лексичний рівень організації мови [5, с. 407].

За визначенням Стишова О.А., мова має культурне поширення, є невід’ємною частиною життя як всього суспільства, так й окремої особистості [5, с. 407]. Саме тому питання дослідження лексичних аспектів української мови цікавить багатьох науковців: Жарко С.Ю., Стишова О.А., Туркевич О.В., Карпіловська Є.А тощо [3; 5; 6]. На особливу увагу заслуговує питання дослідження спеціальної, вузькотематичної лексики, одним із підвидів якої є авіаційна термінологія [4, с. 49-58]. Галузевий переклад, у зазначеній статті – авіаційний, будучи важливим засобом міжкультурної комунікації, привертає увагу таких дослідників, як: Ковтун О.В., Єнчевої Г.Г., Гудманяна А.Г. та ін. [4; 2].

Подана стаття присвячена вивченню перекладу авіаційної лексики з англійської українською мовою в контексті міжкультурної комунікації. Актуальність розвідки зумовлена потребою аналізу особливостей перекладу різносемантичної галузевої лексики, що створить ґрунтовні засади для оптимізації перекладацької діяльності [2, с. 44]. Метою роботи є дослідження особливостей перекладу галузевої (авіаційної) лексики українською мовою. Об’єктом дослідження є галузеві багатозначні лексеми – слова-терміни, які, у залежності від контексту та позиції, демонструють різну семантику поданої лексеми.

Досягнення у галузі повітряного сполучення, аеродинаміки та механіки польоту, інформаційних технологій та засобів зв'язку поступово перетворюють нашу планету на єдиний глобальний соціум [1, с. 3]. Об’єднуючи країни, світи й

народи в контексті міжнародної взаємодії, авіаційна лексика посідає панівне місце серед фондів інтернаціональної комунікації. Питання розрізнення семантики займає провідну позицію у напрямі перекладу галузевої лексики, оскільки одна й та ж лексема може перекладатися різними засобами й сполуками слів з метою передачі якомога точнішого значення. Так, у реченні “*The airfield was ready for plane’s landing*” слово “*airfield*”, завдяки повністю зрозумілому контексту, означає «*посадковий майданчик*» [1, с. 16].

Проте, у реченні “*The airfield was full of experimental planes*” найбільш доцільним буде перекласти зазначену лексему як «*льотне поле*», хоча значення контексту не є цілком визначеним, а отже, припустимим також є використання конотації «*трунтовий аеродром*» [1, с. 16].

Цікавою є лексема “*aid*”, яка сполучується з прикметником “*navigational*” та, в залежності від наявності флексії “*-s*”, має зовсім відносні значення: “*A navigational aid is a main component of proper plane’s functioning*” означає «Навігаційний прилад є головною складовою належного функціонування літака», тоді як “*Navigational aids facilitate the pilot’s work*” – «Засоби забезпечення літаководіння полегшують роботу пілота» [1, с. 12].

Серед неоднозначних одиниць, що підлягають перекладу, трапляються й ті, що мають цілком протилежні значення: “*The airspace was so tempestuous during last flight that the pilot hardly managed to roll out the aircraft*” – «Повітряний простір був настільки неспокійним протягом минулого польоту, що пілот ледве вивів повітряне судно із крен»; “*After receiving a telegram he ordered the lieutenant to roll out the aircraft*” – «Після того, як надійшла телеграма, він наказав лейтенанту викотити повітряне судно (з анжара)» [1, с. 13].

Лексема “*airline*” як іменник у перекладі українською має чотири значення: 1) авіаційне підприємство, авіакомпанія; 2) повітряна лінія, авіалінія; 3) повітряна траса, авіатраса; 4) повітропровід [1, с. 16]. Варто зазначити, що чіткі відмінності між цими конотаціями нівельовано, оскільки в сучасному лексичному фонді корелюється значення «*авіакомпанія*» та «*авіалінія*», а «*авіалінія*» співвідноситься з «*авіатраса*» [1, с. 16].

Таким чином, зазначаємо, що переклад галузевої, у даному випадку – авіаційної, лексики є одним із провідних завдань перекладознавства. Відсутність українських відповідників пояснює й підтверджує те, що українська авіаційна (а отже, й лексична) система перебуває на етапі свого становлення [2, с. 52]. Саме тому у перекладі лексем-термінів українською мовою найчастіше спостерігається переклад однієї лексеми цілими сполуками слів, і в більшості випадків значення цих сполук визначається контекстом [2, с. 52]. Значна кількість слів для пояснення однієї лексеми зумовлена мотивацією повністю описати об’єкт, процес, предмет, явище для правильного та повного її розуміння.

Список літератури

1. Гільченко Р.О. Англійсько-український словник авіаційних термінів. Фастів. Видавничий дім «КуПол». 2009. 280с.
2. Єнчева Г.Г. Переклад авіаційних термінологічних абревіатур та акронімів у нормативно-технічній документації. Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. 2012. Вип. №22. С.44-52

3. Жарко С.Ю. Тенденції сучасної української літературної мови та їх відображення в мові ЗМІ. *Вісник Дніпропетровського університету*. Сер. Соціальні комунікації. 2016. Вип. №16. С.64-69.

4. Ковтун О.В. Особливості перекладу авіаційної науково-технічної літератури. Гуманітарні освіта у технічних вищих навчальних закладах. 2015. Вип. №32. С.49-58.

5. Стишов О.А. Основні тенденції розвитку лексичного складу української мови початку XXI століття (на матеріалі мови ЗМІ). *Вісник Запорізького національного університету*. Сер. Філологічні науки. 2012. Вип. №1. С.406-415.

6. Туркевич О.В. Лексичний мінімум з української мови як іноземної: принципи укладання з урахуванням польського досвіду. Теорія і практика викладання української мови як іноземної. 2015. Вип. №11. С. 80–89.

*Науковий керівник: Беркун В.О.,
викладач*

UDC 811.1 (043.2)

Dziuba R.O.

National Aviation University, Kyiv

TRANSLATION TRANSFORMATIONS USED IN RENDERING MILITARY TERMINOLOGY FROM ENGLISH INTO UKRAINIAN

As the integration of Ukraine into the Euro-Atlantic area was announced and constitutionalized, the implementation of NATO policies in the Armed Forces of Ukraine is seen as an organic part of this striving. The harmonization of military terminology is one of the most crucial factors, because it will influence the mutual understanding and coordination. On the other hand, this process cannot be treated as simple terms implementation from English into Ukrainian due to the differences in grammar and word formation. Moreover, these two languages have different realia which are illustrated by words, and this cannot be ignored in translation. Therefore, translators and interpreters must use transformations of translation in order to make military terms meet certain requirements (for example, clear meaning, absence of ambiguity, brevity, correspondence to language norms).

The aim of this study is to specify and classify the transformations of translations which are used in rendering English-language military terminology into the Ukrainian language.

The researchers have developed several classifications of such transformations. According to the most popular one, transformations fall into one of the four groups: lexical, grammatical, lexico-grammatical, and lexico-semantic. We will pay more attention to two last types, as there are fewer examples of other groups of transformation among military terminology [1].

Lexico-grammatical transformations are presented in the terminology, but to a different extent. Addition is used the most widely, as it helps to avoid constructions unusual for Ukrainian and to make the translated text smoother. E. g.: *All after... – «Все після слова ...» (все, що передано після відповідного слова); All before ... «Все*

до слова ...» (все, що передано до відповідного слова); *All stations* «Увага всім абонентам! Вкликаю всі станції»; *Authenticate* – «Засвідчить код станції»; *authentication code* – код розпізнавальних сигналів; *base ray* – базова сума грошового утримання. As we can see, the addition is especially useful in rendering radio exchange phrases, because it increases the chance of right message interpretation.

Permutation allows translators to organize collocations in more natural way. E. g.: *automatic data processing* – автоматична обробка даних; *backward march* – пересування назад; *battalion communications platoon* – батальйонний взвод зв'язку. The distinctive case of permutation is rendering postpositive attribute as prepositive. For example, postpositive attribute expressed by the word «*general*» is traditionally translated into Ukrainian as prepositive attributive «генеральний» or «генерал-»: *Adjutant General* – генерал-ад'ютант; *Inspector General* – генеральний бригадир. We should not confuse these renditions with the case of «*Brigadier General*», where «*General*» is a noun, so the phrase is translated as «бригадний генерал».

Omission is not presented so widely, because situations where it could be used are restricted by the style. The only example we can provide is the translation of phrase *commissioned officer* as just «офіцер».

The lexico-semantic transformations include concretization, generalization and modulation.

Modulation, or sense development, is used where the literal translation is not possible. For instance, military commands, as L. Volik noticed, is a kind of stable phraseological units which cannot be translated word by word, because the result will lose all preciseness of original command [2]. Another cause is the aim of military translation is to preserve the sense of original phrases. That is why we must use correspondent pairs while translating from English into Ukrainian, rather than literal rendering. E. g.: *About, face!* – Кру-гом! *Adjust, slings!* – Ремінь – ослабиту (підтягну)! *As you were!* – Відставити! *At ease!* – Вільно! *At my command!* – Слухай мою команду! Some terms also may need modulation to render military phenomena correctly: *battledress overgarment* – комплект верхнього захисного одягу; *civil support operations* – операції на підтримку цивільного населення (not «операції цивільної підтримки»); *Color Company* – прапороносна рота (not «кольорова рота»); *cool-down* – період відновлення (not only «сповільнення»).

Generalization and concretization would be demonstrated fully in sentences and texts. However, we can provide some examples of these transformations on the lexical level. For instance, we need concretization while translating terms *campus* – курсантське містечко; *ceremonies* – військові ритуали.

Conclusions. The transformation of translation is the vital technique that helps to render military terminology according to quite strict standards. Their usage allows translators and interpreters to pertain the original senses and expressiveness. Transformations also keep translations consistent with the norms of target language. All these factors enhance the mutual understanding and military standard compliance.

References

1. Балабін В.В. Основи військового перекладу: (англ. мова): підручник / За ред. В.В. Балабіна. К. Логос, 2008. 587 с.

2. Волік Л.А. Переклад англійської військової термінології українською мовою. *Перекладацькі інновації : матеріали II Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, Суми, 15–16 березня 2012 р.* / Ред. кол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова, О.О. Жулавська та ін. Суми : СумДУ, 2012. С. 38-39.

*Scientific Advisor: Voroshylova I.V.,
PhD in Law, Associate Professor*

UDC 811.111'367 (043.2)

Zezeka M.Yu.

National Aviation University, Kyiv

“WEBLISH” AS A LINGUISTIC PHENOMENON, ITS WORD-FORMATION CHARACTERISTICS AND USE IN NETWORK COMMUNICATION

Today it is almost impossible to imagine our life without the Internet, especially for the young generation. The Internet has penetrated in almost every aspect of our life, including the language, that is the main media of social communication. In 1979 such linguistic phenomena as "Netspeak" and "Weblish" appeared and since that time they started to develop in step with the Internet [1].

According to the linguists, "Weblish" is a special type of modern Internet communication, represented by lexical units of slang (sometimes emoticons), which in turn do not have a clear social and professional affiliation. It should be noted that it firstly formed as jargon for those people, who had been involved in working with computers, the attached devices and the Internet. In the early years, when the Internet was being invented, it wasn't so widely-spread as it is now. But when the Internet became the "public property" the language had been affected to an unbelievable extent by the enormous amount of newly-formed words and notions.

Due to the great number of social network users who are also called net speakers and who are mostly the representatives of the youth, and their constant need to communicate through the Internet sources, appeared an absolutely new form of English. As a result, it gained a lot of new characteristics and peculiarities, reflecting the needs, priorities, style, and principles of the young generation. First of all, these characteristics appear in non-compliance with spelling and grammar rules, use of capital letters, violation of punctuation rules, use of abbreviations, acronyms, and emoticons. There we can see that the prime purpose of such communication is informativeness, expressed with the minimum of means. The second characteristic is that it belongs to both written and oral communication. And yet the most significant one that distinguishes "Weblish" from traditional English is an extremely rapid formation of the new words, which together with its methods of word formation, makes these processes practically endless.

Notwithstanding the innovative nature of "Weblish" its word-formation characteristics remained traditional, as for English in general, they consist mostly of different kinds of clipping. They are letter-sound abbreviations - (c (see), u (you), b (be)); initial sound abbreviations (acronyms) - AAMOF (as a matter of fact), AEAP (as early as possible); HAGD (have a good day); initial lexical abbreviation - composing

the initial letters of words - OMG (Oh, my God), Kwl (cool), TY (thank you); number and sound abbreviations (1 (won / one), 2 (to / too), 4 (for), 8 (ate)); partially letter-sound or partially number and sound sound abbreviations (2day (today), ANY1(Anyone) [2].

As a linguistic phenomenon, "Weblish" is also characterized by the traditional division into parts of the language. Let's have a look at the examples of nouns: ADN (Any Day Now), BD (Big Deal), GAL (Get A Life); of adjectives: AYSOS (Are You Stupid Or Something?), HAND (Have A Nice Day); of verbs: HTH (Hope This Helps), IACL (I Am Currently Laughing), IDK (I Don't Know); of pronouns: ANY1 (Anyone), IMHO (In My Humble Opinion), ILY / ILU (I Love You); of adverbs: JJ (Just Joking), OJ (Only Joking), ASAP (As Soon As Possible); of numerals: 2 (To / Too / Two), 4 (For / Four); of modal verbs: CSWS (Can't Stop, Won't Stop), герундій – ROFL (Rolling On The Floor Laughing) and of articles: BBIAB (Be Back In A Bit). It can be seen there that if to combine all these parts of speech into a phrase or a sentence, it would seem very similar to a cipher. It shows that the dominant trend is towards formalization, which, in its turn, reflects the constant interaction of native speakers with digital media [3].

Nowadays, "Weblish" can be found anywhere on the Internet. It is very popular in social networks, different non-scientific sites, and even in business communication. This type of communication is very special, and due to the ongoing technological upgrades, it allows to exchange the information in video-, audio-, and written forms.

Some philosophers and linguists argue that "Weblish" is a negative phenomenon, which corrupts the language and puts it in on a culturally lower grade. On the other hand, it would be impossible to avoid such changes in the digital era, and "Weblish" can be treated as one of the phases of language development. As Wilhelm von Humboldt says, the language is a live object, which is always changing.

References

1. Максүтова, Н.Б. Стилистические особенности англоязычной прессы: научная работа / Н.Б. Максүтова, О.В. Беликова О.В. – Режим доступа: [http : // www.scienceforum.ru/2015/1086/10535](http://www.scienceforum.ru/2015/1086/10535)
2. Хомяков В.А. Нестандартная лексика в структуре английского языка национального периода / В.А. Хомяков. – М.: Дрофа, 2006.–123с. 24.
3. Гальперин И.Р. Стилистика английского языка / И.Р. Гальперин. – М.: Высшая школа, 2004. – 365 с.

*Scientific supervisor: Lyshchenko O.T.,
Lecturer*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАЗВ АНГЛОМОВНИХ МУЛЬТФІЛЬМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

У галузі мультимедійного перекладу одна з найскладніших задач пов'язана з перекладом дитячих мультфільмів. Анімаційні мультфільми, на перший погляд, здаються занадто простими, проте вони можуть зіграти важливу роль у розумовому та емоційному розвитку, освіті дитини.

Варто зазначити, що при перекладі мультфільмів простежується творчий потенціал перекладача у використанні цільової мови, і певною мірою переписування мови в діалозі може бути прийнятним. Проте, слід застосовувати такі стратегії, аби домогтися, щоб перекладена версія звучала природно, пізнавально, захоплююче для цільової мовної аудиторії.

Зазначимо, що переклад назви мультфільму вимагає творчого підходу та обізнаності як з теоретичної, так і практичної точки зору. Відповідно до теоретичного обґрунтування цього питання, важливо підкреслити, що, на думку багатьох перекладачів, існує необхідність у застосуванні лексико-семантичних та граматичних трансформацій [1, с. 89].

Якщо назва анімаційного фільму включає ім'я головного героя, або назву місцевості, де відбуваються основні події, перекладачі часто використовують метод транскрибування, наприклад "Scooby-Doo" – «Скубі-Ду», "Shrek" – «Шрек», а в окремих випадках транслітерацію – "The Gruffalo" – «Груффало». Найчастіше цей метод використовують для досягнення зменшено-пестливих форм. Так, наприклад кумедні персонажі мультфільму "The Smurfs" перетворилися в українському варіанті на «Смурфіків». Наступний метод передбачає модифікацію оригінального заголовка, наприклад, зміну лексичних одиниць, додавання елементів або, навпаки, скорочення назви. Причини таких відмінностей включають: культурологічні, комерційні, естетичні або інші фактори. Саме культурологічний принцип вплинув на переклад назви "A Christmas Carol", де *carol* – це популярний у Великобританії жанр різдвяного гімну. Цілком ймовірно, що в шанувальників творчості Чарльза Діккенса не виникне труднощів здогадатися, що цей мультфільм є тією ж самою повістю під назвою «Різдвяна історія», що цілком відповідає сюжетові твору й водночас не містить реалій чи алюзій, над якими український глядач навіть не замислюється.

Перед перекладачем постає складне завдання, коли необхідно відтворити географічну назву мультфільму. Наприклад заголовок популярного американського мультфільму "Spirit: Stallion of the Cimarron" містить назву штату Cimarron. Цілком вдало перекладач замінив топонім загальною назвою прерії, відтворивши також семантику імені головного героя, за допомогою застосування вище згаданого методу транслітерації. У свою чергу для лексеми *stallion*, що в перекладі з англійської означає «жеребець», було підбрано інше слово, а в результаті український глядач отримав дещо іншу, проте не менш цікаву назву «Спїріт: повелитель прерії» [2, с. 58].

Отже, результати показали, що при перекладі заголовків мультфільмів перекладачі часто надають перевагу вільному перекладу, зберігаючи при цьому той же вплив на глядача, що містить сам оригінал [1, с. 186].

Важливою вимогою для перекладача є вміння обґрунтовано використовувати ту чи іншу перекладацьку трансформацію, враховуючи при цьому специфіку перекладу назв мультфільмів різних жанрів. Необхідно творчо підходити до процесу перекладу та дотримуватись критеріїв, яким має відповідати переклад назви.

Список літератури

1. Кияк Т.Р., Науменко А.М., Огуй О.Д. Перекладознавство (німецько-український напрям): підручн. Київ, 2008. 543 с.

2. Трофименко А.В., Калиниченко Л.О. Лінгвістичні особливості перекладу назв англomовних художніх фільмів//Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2012. № 13 (248). 231–236 с.

*Науковий керівник: Рудіна М.В.,
канд. пед. наук, доцент*

УДК 811.111*282(8):81*342 (043.2)

Карпушина В.В.

Національний авіаційний університет, Київ

ПЕРЕКЛАД ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ, ЩО ВІДОБРАЖАЮТЬ РАДЯНСЬКІ РЕАЛІЇ В СЕРІАЛІ «ЧОРНОБИЛЬ»

Під реалією як перекладознавчим терміном слід розуміти «моно- і полілексемну одиницю, основне лексичне значення якої вміщає традиційно закріпленій за нею комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача» [1, с. 58]. Важливо, що поняття реалії є змінною, відносною категорією, яка набуває чіткості при бінарному контрактивному зіставленні конкретних мов і культур. Обсяг реалій мови-джерела постійно змінюється залежно від словникового складу цільової мови, особливостей матеріальної і духовної культури, що сприймає, від інтенсивності культурних та етнічних контактів відповідних мовних колективів [1, с. 58].

О. Чередниченко зазначає, що аналіз співвідношення реалії з такими поняттями, як інтернаціоналізм, неологізм, безеквівалентна лексика, діалектизм, термін дав змогу Р.П. Зорівчак подати класифікацію реалій в історико-семантичному та структурному планах [2, с. 186-192].

Лексичні «винаходи», примусово насаджені українській мові в радянську добу, знайшли відображення у ґрунтовній лексикографічній праці С. Караванського «Практичний словник синонімів української мови» (далі – ПССУМ^{1,2}). Крім поширених у мовній практиці термінів та виразів, словник наводить рідковживані лексичні одиниці української мови, а також слова та мовні звороти, успадковані нами від часів російсько-радянської політики лінгвоциду, за якими в словнику закріплюється позначка «совєтизм». Термін «совєтизм» є

своєрідним маркером епохи, коли замість вільного розвитку мови приписували штучний розвиток під наглядом КДБ. Отже, советизми – це невластиві українській мові слова-покручі, що були нав'язані владою відповідно до вимог мовної уніфікації [3, с. 107].

Лексикологічний статус радянізмів ускладнюється тим, що серед них чимало термінів. Вони створюють певний ідеолексикон, до якого входять інгерентно експресивні слова – своєрідні символи доби – з сильними політичними конотаціями та соціальний колоритом. Розбіжність між радянізмами та іншими реаліями полягає у тому, що власне реалії охоплюють менший ареал; радянізми, подібно до термінів, частіше утворюються цілеспрямовано, тоді як власне реалії виникають передусім стихійно, хоч, очевидно, чимало радянізмів виникло раптово. До того ж, більшість радянізмів походить з російської мови [5].

У процесі перекладу реалій виникають два основних складних моменти: відсутність у мові перекладу еквівалента через відсутність у носіїв цієї мови об'єкта, який позначає реалія та необхідність передати не тільки семантику, а й колорит – національне та історичне забарвлення. Існують різні точки зору про способи перекладу реалій, які в окремих позиціях відрізняються за своїм складом, хоча і мають схожі риси. Багатьох дослідників цікавила і цікавить проблема передачі реалій.

За С. Флориним та С. Влаховим у практиці перекладу зустрічаються такі засоби передачі реалій:

1. Транскрипція (транслітерація)
2. Переклад (заміни):
3. Неологізми:
  - 3.1. калька
  - 3.2. напівкалька
  - 3.3. освоєння
  - 3.4. семантичний неологізм
4. Приблизний переклад:
  - 4.1. відповідність за родом та видом
  - 4.2. функціональний аналог
  - 4.3. опис, пояснення, тлумачення
5. Контекстуальний переклад [4, с. 87].

Радянізми, виявлені у серіалі «Чорнобиль» (2019) модна поділити на декілька категорій:

- **радянізми-заклади/організації/утворення:** *The Presidium of the Supreme Soviet of the USSR – Президія Верховної Ради СРСР; The Central Committee of the Communist Party of the Soviet Union – Центральний комітет комуністичної партії Радянського союзу; Ukrainian Soviet Socialist Republic – Українська Радянська Соціалістична Республіка; Chernobyl Commission – Чорнобильська комісія; Kurchatov Institute of Atomic Energy – Інститут атомної енергії ім. І. В. Курчатова; Sredmash (Ministry of Medium Machine-Building Industry of the USSR) – Міністерство середнього машинобудування СРСР; Minenergo (Ministry of Energy) – Міністерство енергетики;*

радянізми, які описують посади: *Deputy Chief Engineer – Заступник головного інженера; Communist Party secretary – Секретар комуністичної партії;*

Senior reactor control chief engineer – Старший головний інженер управління реактором; *Crew chief* – Бригадир;

радянізми, які описують звання: *Hero of The Socialist Labor* – Герой Соціалістичної Праці; *Order of the Red Banner* – Орден Червоного Прапора; *Hero of the Soviet Union* – Герой Радянського Союзу;

радянізми, які описують події: *The Holodomor* – Голодомор;

радянізми, які описують соціальний статус: *Communist Youth* – Комуністична молодь; *Leninist* – лєнініст; *Soviet people* – Радянські люди; *Komsomol* – комсомол/-ський.

ойконіми-радянізми: *Сталіно* – *Stalino*, *Лєніно* – *Lenino*, *Троцьке* – *Trotske*;

водні об'єкти: *річка Сталінка* – *Stalinka river*, *Прин'ять* – *Prinyat'*;

антропоніми-радянізми: *Владлен* – *Vladlen*, *Октябриня* – *Oktjabryna*, *Вілор* – *Vilor*.

В сучасному світі, дедалі більше слів утворюються та набувають більш поширеного вжитку. Але у випадку з радянізмами, ці слова поступово викорінювались після розпаду Радянського Союзу. Тому, в результаті декомунізації України, знищення усієї радянської символики, будь-якого прояву відголоску минулого – радянізми також підпадають під цей процес. Однією з небагатьох сфер застосування, де ми можемо чути ці слова є кінематограф.

Користь радянізмів заключається в тому, що наступні покоління перекладачів і не тільки, матимуть змогу ознайомитись з ними, дізнатись їх значення, зрозуміти їх роль і місце в житті старшого покоління, яке родилось і жило за доби Радянського Союзу. Переклад цих лексичних одиниць виступає один із шансів для майбутніх перекладачів зустрітись з невідомими йому реаліями, які до того ж можуть бути відсутніми у сучасних словниках, більшість із розглянутих одиниць нині перейшла до пасивного фонду української мови.

Список літератури

1. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози) / Р.П. Зорівчак. – Л.: Видавництво при Львівському державному університеті, 1989. – 213 с.
2. Чердиченко О.І. Про мову і переклад. – К.: Либідь, 2007. – С. 170-176, С. 186-192.
3. Позначка «советизм» у «Практичному словнику синонімів української мови» С. Караванського / І. Ренчка // Дексикографічний бюллетень. – 2015. – Вип. 24. – с. 106-115.
4. Коломієць В.Т. Розвиток лексики слов'янських мов у післявоєнний період / В.Т. Коломієць. – К.: Наукова думка, 1973. – 304 с.
5. Доменко А. (2012). Особливості перекладу реалій-радянізмів (на матеріалі англomовного перекладу роману Олесья Гончара “Собор”). Електронний ресурс, режим доступу: http://www.rusnauka.com/11_NPE_2012/Philologia/6_108338.doc.html

Науковий керівник: Галій Л.Г.,
канд. філол. наук., доцент

Ковальова А.І.

Національний авіаційний університет, Київ

ГРАФІЧНІ РОМАНИ: ДО ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ

Серед молодого покоління велику популярність мають комікси, або графічні романи. Імена героїв всесвіту «MARVEL» та DC COMICS найпопулярніші у кіноіндустрії і найважчі для перекладу.

Комікс (з англ. Comic – комедійний, комічний, смішний; рідше вживається термін англ. sequential art – дослівно «послідовне мистецтво», яке використовує прийом «далі буде») – це зазвичай послідовність коротких текстів з малюнками, які створюють зв'язну розповідь. Тексти подаються у «мовній хмаринці» (англ. speech balloon) [1]. Початково комікси використовували карикатури для ілюстрації і розважали цікавими і простими історіями, у 1980х розвинулись в окремий вид мистецтва з багатьма піджанрами. Графічний роман (англ. Graphic novel) – різновид коміксу, у якому сюжет представлений через малюнки, а не текст [2].

В Україні перекладом графічних романів займається доволі багато видавництв, найбільші з них це «MAL'OPUS», «Ірбіс Комікси» та «Рідна Мова». Останнє видавництво співпрацює з шістьма західними компаніями і перекладає графічні романи DC Comics та Marvel. Складність перекладу полягає перш за все в тому, що комікси зовсім не схожі на кіно чи книгу, адже графічні малюнки дозволяють додумувати сюжет на рівні із самим автором [3; 4]. Перекладачу необхідно передати початковий настрій змалюваної сцени. Для графічного роману показовими є складаний сюжет та композиція, завершена форма (тобто, формат книги, а не багатосерійні випуски) та спрямованість на освічену дорослу читачку аудиторію [5]. Слід зазначити, що піктографічні елементи взаємодіють з вербальними і мають смисловий характер. Так, контур хмаринки також має значення, він вказує на гучність голосу: думки подають у вигляді хмар, пунктиром позначають шепіт, рвані форми вказують на крик або гучні звуки [6].

Мова у графічних романах передбачає використання сленгу, фразеологізмів, усічених слів. В «Дедпулі», наприклад, яскраво зображено сцени вбивств, багато лайки, тому при перекладі можуть виникати труднощі, адже перекладачу треба правильно передати вираз, який є повноправною частиною лексики підлітків [3].

Важливим є також враховувати, що переклад може бути більшим за обсягом ніж мова оригіналу, а місце на сторінці залишається незмінним. В жодному з літературних жанрів картинка так тісно непов'язана з текстом, як у коміксах. І це своєрідний виклик для перекладачів, адже їх дії дещо обмежені, тому що треба брати до уваги відведений простір, іноді відмовляючись від деякої інформації. Компресія менше викликає труднощів, на відміну від декомпресії.

Отже, проблеми перекладу графічних романів пов'язані з їх структурою та лексичним наповненням, врахування перекладачем як вербальних так і невербальних елементів, володіння фоновими знаннями.

Список літератури

1. Комікс. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Комікс> (дата звернення: 13.02.2021).
2. Графічний роман. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Графічний_роман (дата звернення: 13.02.2021).
3. Marvel з українським акцентом: при перекладі коміксів найважче дається лайка | iod.media. ЙОД.MEDIA. URL: <https://iod.media/article/marvel-z-ukrajinskim-akcentom-abo-naskilki-vazhko-vipuskati-komiksi-studiji-ne-u-ssha-1142> (дата звернення: 14.02.2021).
4. Як видавати українською історії DC і Marvel та чому комікси – це мистецтво. Інтерв'ю з Марією Шагурі - Блог Yakaboo.ua. Блог Yakaboo.ua. URL: <https://blog.yakaboo.ua/shaguri-mariia/> (дата звернення: 13.02.2021).
5. Підгрушна О. Особливості відтворення графічного роману (на матеріалі українського перекладу англomовної серії коміксів «Вартові»). Science and Education a New Dimension. Philology. 2019. VII (63), № 212. С. 53–57.
6. Колесник О. Поетика графічного роману: синтез мистецтв та транспозиції. Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. 2014. № 31. С. 301–306. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullweb&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9E\\$](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullweb&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9E$)
*Науковий керівник: Свірідова Ю.О.,
канд. філол. наук, доцент*

УДК 070.41:81'38 (043.2)

Ковба М.В., Кузнєцова О.О.
Національний авіаційний університет, Київ

ВПЛИВ ЗМІ НА КУЛЬТУРУ МОВЛЕННЯ

Культура мовлення – це «дотримання установлених норм усної і писемної літературної мови, а також свідоме, цілеспрямоване, майстерне використання мовно-виражальних засобів залежно від мети й обставин спілкування» [1, с. 9].

ЗМІ популяризують українську мову, сприяють її вивченню, впливають на розвиток культури мови серед усіх категорій населення, що є важливим в умовах боротьби за збереження автентичної національної ідентичності.

Вітчизняні та зарубіжних науковці (Здоровега В.Й, Копиленко О.І., Лизанчук В.В., Москаленко А.З., Гриценко О.А., Литвиненко О.В. та інші) розглядали в дослідженнях різні аспекти функціонування ЗМІ в сучасному суспільстві: це проблеми реалізації сучасної державної інформаційної політики, вивчення проблем інформаційної безпеки тощо [4, с. 42].

ЗМІ впливають на формування культури мовлення, це не тільки інформаційний потік, а й один із важливих мовних авторитетів для сьогочасного

носія мови. О. Пономарів зазначає: «З розширенням функцій української літературної мови зростає потреба підвищувати культуру спілкування. Певна річ, усі відразу не можуть заговорити добірною мовою. Однак є люди, які не мають права на помилки (актори, лектори, диктори та інші працівники радіо та телебачення, вчителі, викладачі, науковці), бо їхнє слово мусить бути взірцем для решти громадян України» [3, с. 12]. Мовна культура виявляється у дотриманні літературних норм, що «відповідають системі мови й сприймаються як зразок суспільного спілкування» у вмінні висловлюватися правильно та виразно, використовуючи за призначенням різні стилістичні засоби; культура мовлення орієнтована на формування креативної особистості, яка має розвинене чуття мови, досконало володіє мовним етикетом, знайома з кращими зразками мовної поведінки [6, с.7].

Телепередачі, серіали та кіно мають великий вплив на сучасних людей, адже вони переймають культуру мовлення героїв телесеріалів, кінофільмів та охоплюють широку аудиторію. О.А. Стишов зазначає, що «мовна практика ЗМІ виходить на перше місце в процесах формування, творення і поширення нових виражальних засобів, функціонального перегруповання лексики, а найголовніше – витворення і закріплення нових мовних норм» [5, с. 34].

Новотвори у мовленні журналістів свідчать про можливість появи нових норм. Варіативна розбіжність цих форм сприймається як порушення ustalених норм або відхилення від них, але фактично має іншу природу та мотивацію використання. Наявність варіативних форм свідчить про значну розбудову стилістичної системи літературної мови. «Варіанти літературної норми є ознакою її динамічності, рухливості, а отже, й джерелом постійних мовних змін, що відображають пошуки адекватних засобів мовного вираження» [7, с. 59].

Виявлено варіативність мовних норм різного характеру одними з яких є граматичні варіанти, до яких входять словотвірні та морфологічні модифікації: утворення іменників на позначення осіб за допомогою суфіксів *-ист*: *галерист* = працівник галереї; *-івець (- овець)*: *атівець* - учасник АТО; *-ник*: *музейник* (*музейники*) = працівник музею. Новоутворені слова дають змогу заміни прикладки «жінка-...» однослівним варіантом. Наприклад, *дизайнерка* = жінка дизайнер, *директорка* = жінка директор, *лідерка* = жінка лідер, *прем'єрка* = прем'єр, *студентка* = студент.

Слова, які були одного разу сказані в телефірі починають використовуватися з пересічними людьми, входити в активне вживання. Саме завдяки ЗМІ в нашу мову вводяться запозичення. Наприклад, такі як: «локдаун», «креатив», «моніторити».

Сучасні ЗМІ, особливо телебачення, не виконують повністю освітню функцію. На екранах телевізора зустрічаються телепередачі, які негативно впливають на культуру мовлення.

Наприклад, «фекання» – вимова приголосної «в» як «ф», замість нескладового "у": «нефтомний» замість «неутомний», «ліга чемпіоніф», «сьогодні йому вивонилося 70 рокіф» – усе це помилки ведучого програми «Про спорт» (1+1) Сергія Полховського. Ці ж огріхи можна відшукати також у мовленні дикторів «1+1»: ведуча «ТСН» Людмила Добровольська («Президент доручиф», Симоненко запропонуваф») [2, с. 115].

У сучасному світі засоби масової інформації чи не найпотужніше джерело формування інноваційного словника та розвитку суспільства. Вони модифікують норми мови, поповнюють лексичний запас і утворюють нові слова. Беручи до уваги активний вплив ЗМІ на формування мовлення, слід акцентувати потребу в контролі за якісним поданням культури мови.

Список літератури

1. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення / Н.Д. Бабич. – Л.: Світ, 1990. – 497с.
2. Єлісовенко Ю.П. Діалогічні жанри в телевізійному мовленні // Наукові записки Інституту журналістики. – 2003. – Т.10. – 225 с.
3. Пономарів О. Українське слово для всіх і для кожного/ О.Пономарів. – К.: Либідь, 2013. – 359с.
4. Савчук Р.Л. Мова засобів інформації: хрестоматія до дисципліни. – Івано-Франківськ: ПНУ, 2017. – 135с.
5. Стишов А.О. Українська лексика кінця ХХ століття: (На матеріалі мови засобів масової інформації). – 2-ге вид., переробл./ А.О. Стишов. – К.: Пугач, 2005. – 388с.
6. Українська мова. Енциклопедія / [ред. В. М. Русанівський]. – К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2000. – 750 с.

*Науковий керівник: Мельникова К.С.,
ст. викладач*

УДК 811.111:821.111:81'37'42 (043.2)

Копера А.М.

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛЬНОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО КОНЦЕПТУ HAPPINESS В АНГЛОМОВНІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ

У межах сучасної мовознавчої науки спостерігається посилений фокус уваги до вивчення людини в єдності з явищами мови та мовлення, зокрема емоційної сфери та вербальних засобів її репрезентації. Емоції як психофізіологічні феномени, що мають універсальне і якісне різноманіття, проявляють у різних мовах своєрідні механізми мовної об'єктивації, зумовленої властивою мовцям суб'єктивністю інтерпретації навколишньої дійсності [8, с. 65].

На сучасному етапі емоційні концепти слугують об'єктами багатьох лінгвістичних досліджень, зокрема вони представлені в наукових розвідках І. Голубовської, О. Малярчук, У. Дробішевської, О. Хомчак, М. Красавського, В. Шаховського, В. Апрусян, А. Вежбицької, І. Кость [4, 5] .

Вербальне представлення емоційного досвіду певного народу через емоційні концепти-почуття має безпосереднє відношення до об'єктивації його етносвідомості та менталітету [2]. У групі емоційних концептів стрижневим постає лінгвокультурний концепт HAPPINESS, що посідає ключове місце в англomовному дискурсі, зокрема в художньому мовленні американського класика Фр. Ск. Фіцджеральда. Специфіка прояву і вербального контуру емоційного

концепту HAPPINESS як одного з базових людських емоцій (страх, гнів, сум, щастя, радість) полягає в тому, що емоція щастя безпосередньо залежить від особливостей лінгвокультури та вирізняється додатковими імпліцитно вираженими емотивними й ціннісними характеристиками [1, с. 96] .

Тема ЩАСТЯ (HAPPINESS) в англомовному художньому дискурсі постає своєрідним пластом, що втілює мовну та культурну картини англомовного етносу. Поділяємо підхід З. Д. Попової та І. А. Стерніна про аналіз концепту за допомогою ядерно-периферійної структури, що передбачає польову організацію концепту [3]. Розглядаючи лінгвокультурний емоційний концепт HAPPINESS, ми виділяємо номінативне поле, що охоплює ядро мовної універсалії, а також приядерну зону і периферію. Ядро номінативного поля концепту-почуття HAPPINESS представлено репрезентантом прямої номінації – “happiness”. Наповнення імені концепту свідчить про те, що його семантичний простір представлено такими ключовими ознаками: *the state of strong feeling or showing deep pleasure; a sense of well-being, joy, or contentment; the state of being satisfied that something is good or right; a pleasurable or satisfying experience with one's circumstances* [6; 8; 9]. Поза тим, номінативне поле також характеризується розгалуженим синонімічним рядом до репрезентанта текстового концепту HAPPINESS, зокрема: *pleasure, delight, joy, cheer, satisfaction, prosperity, ecstasy, enjoyment, bliss, felicity, exuberance, contentment, wellbeing*.

Приядерну зону лінгвокультурного емоційного концепту HAPPINESS утворюють частиномовні деривативні одиниці: прикметник *happy*, прислівник *happily*. До периферійної зони лінгвокультурного концепту-почуття входять мовні структури і словосполучення, у складі яких присутня ядерна лексема або синонімічні конструкції.

Отже, лінгвокультурний емоційний концепт HAPPINESS є ключовим серед емоційних концептів, вербалізованих в англомовному дискурсі, та вирізняється емотивними й ціннісними ознаками. Індивідуальне сприйняття почуття щастя виражається у своєрідному і специфічному доборі лексичних засобів репрезентантів емоційного концепту HAPPINESS, що охоплює ядро мовної універсалії, приядерну зону і периферію.

Список літератури

1. Воркачев С.Г. Счастье как лингвокультурный концепт / С.Г. Воркачев. – М.: Гнозис, 2004. – 240 с.
2. Воркачев, С.Г. Концепт счастья в английском языке: значимостная составляющая / С.Г. Воркачев, Е.А. Воркачева // Массовая культура на рубеже XX–XXI веков: Человек и его дискурс. – М.: «Азбуковник», 2003. – С. 263-275.
3. Попова З.Д., Стернин И.А. Когнитивная лингвистика / З.Д. Попова, И.А. Стернин. – М.: Восток-Запад, 2007. – 314 с.
4. Селіванова О. Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія / О.О. Селіванова. – П.: Довкілля-К, 2006. – 716 с.
5. Фесенко С. Л. Лингвокультурологическая специфика эмоциональных концептов / С. Л. Фесенко // Композиционная семантика : [мат-лы третьей междунар. школы-семинара по когнитивной лингвистике, (18– 20 сентября 2002 года)]. – Тамбов, 2002. – Ч. II. – С. 64–67

6. Collins English Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/happy>

7. Dirvin R. Emotions as cause and cause of emotions // Susan Niemeier and Rene Dirvin (eds.), *The Language of Emotions : Conceptualization, Expression and Theoretical Foundation*, Amsterdam: Benjamins, 1997. – P. 55-83

8. Oxford Learner's Dictionaries [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/happiness>

9. Webster's Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/happiness>

*Науковий керівник: Рудіна М.В.,
канд. пед. наук, доцент*

УДК 811.111'25 (043.2)

Крамчанинова М.Д.

*ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
Старобільськ*

ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ СЕМАНТИЧНИХ ДЕРИВАТИВ У ТЕРМІНОЛОГІЇ АНГЛОМОВНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ДИСКУРСУ

Характер англомовного економічного термінологічного дискурсу визначається специфікою економічних понять розкривати сутність соціально-економічних явищ і процесів людського суспільства. Економічні терміни з'являються із загальноповживаної лексики за звичайними нормами з використанням продуктивних словотворчих засобів і словотвірних моделей англійської загальнолітературної мови [2, с. 201]. Особлива роль у англомовній економічній терміносистемі належить базисним термінам, які відбивають певні категоріальні поняття економіки [3, с. 49].

Семантична деривація є одним із аспектів, який розкриває динамічну природу мовної одиниці. Як динамічне явище це поняття осмислюється в аспекті моделей семантичних змін, які відтворюють стратегії семантичного розвитку мовної одиниці в діахронічному та синхронічному аспектах. У контексті нашої роботи семантична деривація англомовного економічного дискурсу – це процес появи у слова семантично похідних значень, семантичних конотацій, тобто процес розширення семантичного обсягу слова, що призводить до появи семантичного синкретизму, а потім і процес розпаду семантичного синкретизму [4, с. 69].

Семантична деривація англомовної економічної терміносфери може відбуватися: а) за рахунок переорієнтації значення економічного терміна (внутрішня семантична деривація), напр., *market – 1) open space or building where food products or goods are bought and sold (ринок як місце чи будівля, де здійснюється продаж або купівля продуктів чи товарів); 2) shop or store, esp. one where food products are sold: a fish market (магазин, де продаються продукти – рибний магазин); 3) region or country where commodities can be bought or sold – the foreign market (регіон або країна, де товари можуть купуватися або продаватися; зовнішній ринок); б) переорієнтації значення загальноповживаних*

мовних одиниць (зовнішня семантична деривація або термінологізація), напр., *interest payments* – *відсоткові платежі*; *depreciation* – *амортизація, зниження вартості активів у бухгалтерській звітності*; *foreign exchange limits* – *валютний коридор*; в) перорієнтації значення термінологічних одиниць інших терміносистем або транстермінологізація), напр., *band* – *the range within which an exchange rate could move* (*смуга (музика) – діапазон коливань обмінного курсу*), *contagion* – *the spreading of bad news about one bank to other banks* (*шкідливий вплив (техніка) – поширення поганих новин про якийсь банк серед інших*); *correlation* – *a measure of degree of statistical relationship between two financial variables* (*кореляція (статистика) – ступінь статистичної залежності між двома фінансовими змінними*).

Завдання перекладача полягає у вірному виборі того чи іншого прийому в ході процесу перекладу, щоб якнайточніше відтворити значення будь-якого терміна. Найбільш уживаними способами перекладу семантичних дериватів англomовної економічної терміносфери є транслітерація (транскрипція), калькування, описовий переклад. Зазначимо, що жоден із цих засобів відтворення іномовних новоутворень не є досконалим і не забезпечує абсолютно адекватного перекладу [1, с. 48].

Прикладами транслітераційного відтворення можуть бути такі, напр.: *spam* (*spiced + ham*) – *спам, нав'язливі електронні рекламні повідомлення*, *spamming* – *поширення спаму, поширення нав'язливих електронних рекламних повідомлень через інтернет*, *tender* – *тендер (особлива форма надання замовлень на постачання товарів і підрядів на виконання робіт, яка передбачає залучення пропозицій кількох постачальників (підрядників) з метою забезпечення найвигідніших комерційних та інших умов угоди для замовника)*.

Способом калькування перекладається переважно еквівалентна лексика, напр., *workaholic* – *трудоголік*; *political drudge* – *роботяга*; *remission* – *ремісія (знижка, яку постачальник робить платникові для округлення суми платежу; звільнення від штрафу, податку)*; *economic «bubble»* – *«ринковий (спекулятивний, фінансовий, ціновий) пузир»*.

Описовим перекладом відтворюються здебільшого нові семантичні деривати, які поступово входять до англomовної економічної термінолексики, напр.: *sweet shop* – *підприємство, на якому існує потогінна систем*; *farm* – *«місце масового виробництва, яке прагне збільшити прибуток за рахунок якості або етичних питань»*.

Отже, щоб досягти адекватності перекладу термінологізованих одиниць, зокрема семантичних дериватів, англomовного економічного дискурсу на українську мову слід враховувати спосіб семантичного утворення самого терміна, у результаті якого він з'явився в терміносистемі для номінації спеціального поняття, семантичну відповідність у кожному окремому випадку, екстралінгвістичну детермінованість термінів мови оригіналу, що не мають відповідності у мові перекладу, і вибір оптимального способу перекладу: описовий, калькування, трансформаційний, встановлення еквівалента (постійний чи контекстуальний).

Список літератури

1. Дудок Р. Проблеми значення та смислу терміна в гуманітарних науках : монографія / Роман Дудок. – Львів : Видавн. центр. ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – 358 с.

2. Завгороднев Ю. А. Способи утворення фінансово-економічних термінів у сучасній англійській мові / Ю. А. Завгороднев, О. І. Дуда // Іноземна філологія. – 1999. – Вип. 111. – С. 201-212.

3. Sager J. S. English special languages / J. S. Sager, D. Dungworth, P. F. McDonald. – Wiesbaden : Oscar Brandstette Verlag K.G., 1980. – 124 p.

4. Воскобойнік В. І., Сухачова Н. С. Семантичні деривати англомовної економічної терміносистеми та особливості їх перекладу на українську мову [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.philol.vernadskyyournals.in.ua/journals/2020/2_2020/part_3/14.pdf

*Науковий керівник: Перова С.В.,
канд. пед. наук, доцент*

UDC 811. 111. (043.2)

Kryvenko V.M.

National Aviation University, Kyiv

SPECIFICITY OF REPRODUCTION OF THE DIALECT SPECTRUM OF ELEANOR PORTER'S WORKS

Every nation creates its own language. Over time, new words replace old ones. Each nation has its own dialects that shape its culture and are considered to be specific to a particular area. The concept of "dialect" is considered one of the least studied speech phenomena. Dialects enrich the language of the people and help to learn about their culture. When translating works of art, secondary communicators face the problem of reproducing dialectal equivalents in the target language, due to the difference between social, territorial and racial classes. Therefore, the dialect is considered one of the contradictory phenomena in translation. On the issue of reproduction of dialectal speech in translation worked Michal Grabowski, Vilen Komissarov, Korney Chukovsky, J.C. Catford and others.

According to Komissarov, the elements of territorial dialects in the original language can not be transmitted in the target language. On the one hand, the entire text can be written in any dialect in the original language and will act as a means of communication. In this case, having the required degree of mastery of this dialect, it is possible to translate. On the other hand, dialectal forms can be used in an artistic text as linguistic characteristics of individual characters. Then it makes no sense to reproduce dialects of this type in the language of translation. An attempt to establish equivalence between, for example, the Missouri dialect, spoken by Negro Jim, and any dialect of another language, according to the scientist, is theoretically unjustified and practically not observed. because it is clearly pointless to force an American Negro to speak the language of a native of Odessa.

Not only Vilen Komissarov, but also Korney Chukovsky believes that no talented translator or genius will be able to find in the target language any equivalents that abound in the original work. Ukrainian theorist O. Rebri said, – “If the translator perceives the problem of reproducing the specifics of abnormal speech in translation as functional-normative, he will have more chances to convey the content of the original work in the target language.” Therefore, Rebriy proposes to achieve the adequacy of the text in the target language with the help of surzhyk.

The scientist J.C. Catford believes that the transfer of dialects is possible only by finding an equivalent counterpart in the target language. At the same time, N. Yakovleva argues that it is impossible with the help of one counterpart to convey the essence of the original work “Adequacy is achieved through compensation at the morphological and syntactic level, as well as at the phonological level.”

The main indicators of speech anomalies of the characters in Eleanor Porter's novel “Polyanna” are phonetic features. To the characteristic phonetic features of this work we have included the following dialects:

1. Removal of the ending, which due to the specifics of the speaker “swallows” when sounding. We suggest you consider this anomaly on the example of the novel:

“I was only *keepin’ on* with my work...” (keeping) – «Я лише хотіла швидко *впоратися з...*».

“...you specially told me this *mornin’ ter* hurry with my dishes...” (morning after) – «ви самі казали *уранці не баритися з цим.*»

“...needs *cleanin’ ...*” (cleaning) – «...*новичищати...*»

“...The idea of *stickin’ ...*” (sticking) – «...*це ж треба додуматись...*»

“...did you know a little girl was *comin’* here *ter* live with Miss Polly?” (coming) – «Маленька дівчинка *житиме у міс Полі.*»

“Go on with yer *jokin’*” (joking) – «На *жарту* *потягло?*»

“Why don’t ye tell me the sun is *a-goin’* *ter* set in the east *ter-morrer’*?” (going) – «Ти ще *скажи*, що *завтра сонце* *сяде на заході.*»

“...my old eyes *a-seein’* this” (seeing) [36, с. 10]! – «Невже мої *старі очі* *справді побочать її?*»

“...and the kind *o’* dresses all lace and white things...” (of) – «...*та мереживну* *сукню з білими стрічками...*»

“...she’d been *feedin’* on wormwood *an’* thistles ever since...” (feeding, and) – «...*вона після того наче* *полину і будяччя* *наїлася...*»

“...There’s no *pleasin’* her...” (pleasing) – «*Ніколи її не догодиш...*».

“I do all the work except the *washin’ an’ hard ironin’*.” (washing and ironing) – «Я *виконую всю домашню роботу за винятком* *прання та прасування великих речей.*»

2. Reduction of sounds at the beginning and within the word:

“... ‘*cause...*” (because) – «*бо*»

“There’s plenty of ‘*em...*” (them)

“...from ‘*way* across the continent...” (away) – «...*через увесь континент...*»

“...Of course, ‘*would* have been a good deal harder to be glad in black.” – «*Адже коли ти в чорному, набагато важче радіти.*»

So, the phonetic features of the novel “Polyanna” do not have direct equivalents in the target language. As can be seen from our research, the adequacy in translation is

achieved only partially due to the selection of phonetic anomalies of the Ukrainian dialects by the translators.

*Scientific supervisor: Struk I.V.,
PhD in Philological Studies, Associate Professor*

УДК 81.111:81'42 (043.2)

Лавренчук Ю.В.

Університет суспільно-природничих наук імені Вінченца Поля, Люблін

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТОПОНІМІВ АНІМАЦІЙНОГО ФІЛЬМУ “INSIDE OUT”

Особливої уваги у контексті перекладу анімаційних фільмів вимагає переклад онімів (власних назв), які часто несуть у собі смислову, емоційну та когнітивну інформацію, необхідну для розуміння вчинків та характеру персонажів. Втім, необхідною умовою є не лише інформативність, а й простота запам'ятовування та асоціативність, оскільки зазвичай такий контент розрахований на дітей.

За матеріал дослідження було вирішено взяти анімаційний фільм "Inside out" 2015 р. (режисер Піт Доктер), який відображає складні процеси дорослішання головної героїні, а її почуття представлені у вигляді окремих героїв. Перекладачем тексту та пісень українською є Федір Сидорук.

Зазвичай основним типом онімів, які трапляються у мультиплікаційних фільмах є антропоніми, проте головне смислове навантаження у мультфільмі "Inside out" має топонімна складова. Смысловий потенціал слова визначається багатьма його параметрами, такими як сфера вжитку, частотність використання, обсяг змісту, наявність конкурентів, сполучуваність тощо. Але чи не найважливішим серед цих параметрів є здатність емоційно забарвлюватися, виражати почуття, здатність, котру можна визначити як емоційну місткість слова. Географічні ж назви подібних дериватів переважно не мають, однак періодично і в топонімів деколи трапляються стилістично забарвлені похідні.

У мультфільмі повсякчас трапляються невігдані топоніми: акціонім San Francisco – Сан-Франциско (транслітерація), хороніми Minnesota – штат Мінесота (транскрипція) та Nebraska – штат Небраска (транслітерація) та урбанонім Golden Gate Bridge – міст Голден Гейт (синтаксична заміна, зміна послідовності елементів). Це реально існуючі об'єкти, тому труднощів при класифікації та передачі не виникає. Ці випадки підтверджують тезу про те, що основними засобами, які використовують перекладачі при передачі топонімів є транслітерація та транскрипція.

Проте вигадані топоніми, котрі трапляються в анімаційному фільмі важко віднести до певної із категорій, оскільки вони позначають уявні об'єкти, що на перший погляд не стосуються жодної із категорій. Відповідно до Д. Єрмоловича, перед початком роботи із онімами необхідно визначити чи справді це онім. У нашому випадку є формальні показники, які вказують на належність і тим самим підтверджують належність до конкретної групи топонімів.

– *Острови особистості*: п'ять уособлень різних сторін особистості Райлі, що визначаються основними спогадами, та п'ять островів, що формуються, коли Райлі виповнюється дванадцять років і дівчинка починає шлях до дорослішання: *Хокей-острів* – Hockey Island, *Дуркою-острів* с Goofball Island, *Дружбо-острів* – Friendship Island, *Чесно-острів* – Honesty Island, *Сім'я-острів* – Family Island; *Острів соціальних мереж* – Social Networking Island, *Острів шкільних досягнень* – School Island, *Острів Трагічного Вампірського Кохання* – Tragic Vampire Romance Island, *Мода-острів* – Fashion Island, *Бойз-банд-острів* – Boyband Island – лексико-граматична трансформація (переміщення);

– *Мікротопонім «Штаб-квартира»* – Headquarters – центральна частина розуму Райлі, де живе Гнів, Огида, Радість, Страх і Смуток і де виробляються її спогади. Перекладач використовує прийом дослівного перекладу у цьому випадку, що ми вважаємо недостатнім для передачі повного спектру значень. Слово “headquarters” має додаткові значення «командування», «голове управління», тому вважаємо, що доцільніше було б обрати описовий переклад – «Штаб контролю дій Райлі» або «Головне управління емоціями».

– *Довготривала пам'ять* – Long-Term Memory – місце, де містяться величезні полиці різних пам'яток, що формують основний макет розуму Райлі. Хоча топонім у самому мультфільмі і не має словесного підтвердження того, що це топонім, та відповідно до сюжету реципієнт може пересвідчитися, що це назва великої території мозку. Перекладацька трансформація – граматична – дослівний переклад.

– *Дамп пам'яті* – Memory Dump – прірва навколо штабу, де згасають спогади і з часом зникають, щоб назавжди піти у забуття – транскрипція. На нашу думку, цей приклад є найменш вдалим із тих термінів, що перекладав автор, тому що слово «Dump» має переклад «діра», «звалище», «прірва». Тому вважаємо, що цей топонім міг би бути перекладений іншим способом: «Прірва пам'яті», «Звалище непотрібних спогадів», «Діра забуття».

Отже, топоніми виявилися найпоширенішою категорією онімів, використаною в анімаційному фільмі. Серед них було виявлено реально існуючі топоніми: Сан-Франциско, Небраска, Міст Голден Гейт. Крім цього, багато із них є вигаданими: Острови особистості, Довготривала пам'ять, Міст Уяви тощо. Трансформації, що використовувались найчастіше, – транскрипція; граматичні зміни; дослівний переклад; лексико-граматичні трансформації: переміщення, додавання.

Вважаємо, що результати цієї роботи доводять, що топоніми можуть нести в собі імпліцитну інформацію. Тому переконані, що обмежуватися лише транскрипцією та транслітерацією як перекладацькими трансформаціями не можна. Отже, перекладачеві залишається лише грамотно користуватися наявними довідковими джерелами, які надають додаткову інформацію про походження назви. І якщо трансформація дослівного перекладу чи калькування не може бути застосована, необхідно додавати пояснювальні зноски (у фільмах та анімаційних фільмах така інформація може бути подана у субтитрах).

*Науковий керівник: Дольник І.М.,
ст. викладач*

МАНІПУЛЯЦІЯ В АНГЛОМОВНОМУ РЕКЛАМНОМУ ДИСКУРСІ

Сучасні дослідники визначають маніпуляцію як своєрідний спосіб програмування думки різних суспільних верств, їх настрою і психічного стану з метою забезпечити таку їхню поведінку, яка потрібна тим, хто володіє засобами маніпуляції. Очевидно, що маніпуляція за такого підходу не прив'язується до певного політичного або економічного ладу, а характеризує суспільний устрій в цілому.

Дослідження явищ маніпуляції привертає увагу багатьох науковців різних галузей: психологів (С.Бернштейна, Д.Брайанта, А.Леонтьєва, Б.Шелдона), політологів (С.Кара-Мурзи, М.Побокіна, Г.Шиллера), соціологів (Б.Мотузєнка).

Метою даної роботи є виявлення та аналіз мовних одиниць різних рівнів в англомовному рекламному дискурсі.

Комунікативним завданням англомовних рекламних текстів є залучення покупця, підвищення його інтересу до продукту. У рекламі використовується вербальна і візуальна інформація. При цьому рекламний текст супроводжується ілюстрацією, що підсилює вплив на адресата, тому що підкреслює близькість з природою, зволожуючий ефект засобу, досконалість хімічного складу, тощо.

При мовному маніпулюванні здійснюється не об'єктивний, а суб'єктивний опис дійсності, її інтерпретація. Успіх забезпечується вірою адресата в те, що відбувається неминуче і природно. Тобто для маніпуляції потрібна так звана фальшива реальність [4, с. 152].

При маніпулятивному впливі в англомовній рекламі досить часто відбувається заміна нейтральних понять емоційно-оціночними. Розглянемо наведені приклади:

My morning magic trick to recover from the last few days of disorder. Watch me make miracles happen with the new Aussie Pure Locks collection. Heaven-sent conditioning when you've had a wicked week – Мій ранковий магічний трюк, щоб оговетатися від стресу в попередні дні. Дивись, як я творю чудеса з новою колекцією Aussie Pure Locks [6].

У рекламному тексті використовуються такі одиниці, як *magic trick, miracles, heavensent* замість нейтральних *action, make my hair look good, high-quality*. Використавши дані лексичні одиниці автор представив рекламований продукт в кращому вигляді, і тоді у цільовій аудиторії створилось враження про надзвичайно високу якість продукту.

Кожна маніпуляція планується, прораховується, мовні засоби впливу виявляються пов'язаними і з функціонуванням потребностной сфери людини. В англомовній рекламі акцентується увага на існуючих в суспільстві стереотипах, потребах. Ряд маніпулятивних прийомів в англомовних рекламних текстах досить широкий:

Magnify the beauty of your eyes – Зроби свої очі красивішими. Автор використав дієслово «зроби», щоб створити образ, картинку руху в уяві реципієнта. В

дієслівній лексиці приховане спонування до конкретної дії. За допомогою цього дієслова перекладач вмовляє, підводить адресата до прийняття рішення.

Defend your skin's youth. Reveal your skin's inner strength – Захисти свою шкіру. Відкрий її внутрішню силу.

У данному випадку використання імперативу *defend, reveal* є заклик до дії, а саме – до придбання даного продукту для догляду за шкірою.

Who cares what the weathermen says? When you're protected by the #1 waterproof experts, unforgettable times are guaranteed – Кого хвилюють слова метеорологів? Коли вас захищають кращі експерти з водонепроникності, незабутній час гарантовано.

Автор використав запитання у рекламному оголошенні для того, щоб викликати у реципієнта емоційну реакцію і підкреслити якість продукту. Виділення продукції серед товарного ряду (*#1 waterproof experts*) – прийом, який дозволяє перекладачу вказати на її передбачувано кращу якість, а, отже, необхідність купувати товари конкретної фірми.

Just fruit & nuts smooshed together. 100% natural ingredients. Simply yummy! – Тільки спресовані фрукти і горіхи. 100% натуральні інгредієнти. Просто смакота!

У данному випадку автор дає вказівку на органічність продукції (*100% natural ingredients*) і її смак (*Simply yummy!*) Це привертає увагу людей, що стежать за власним здоров'ям.

Chanel. Fine jewellery. Coco crush. Rings in diamonds, white and yellow gold – Chanel. Відмінні ювелірні вироби. Колекція Coco crush. Обручки з діамантами з білого і жовтого золота.

Згадуючи назви брендів, автор рекламного оголошення скеровує увагу на покупку модних товарів і послуг.

Отож, кількість використовуваних в рекламних текстах маніпулятивних прийомів досить значна. Маніпуляція в англomовній рекламі реалізується усвідомлено, тому що для впливу на масову аудиторію творці текстів використовують різні стратегії, тактики і прийоми.

Перспективу подальших досліджень становитиме дослідження маніпулятивних технологій, стратегій та тактик в англomовному рекламному дискусі.

Список літератури

1. Арешенкова О.Ю. Комунікативні-прагматичні та стилістичні параметри рекламного тексту : дис.... канд. філол. наук. Кривий ріг, 2016. 230 с.

2. Безугла Т.А. Лінгвопрагматичні й стилістичні властивості рекламного дискурсу. Вісник Харківського нац. ун-ту імені В.Н.Каразіна. Серія Романогерманська філологія. 2013. № 1052. С. 31-36.

3. Вариясова Е.В. Средства речевого воздействия в рекламных текстах : экспериментальное исследование: автореф. дис. канд. филол. наук. Сургут, 2013. 23 с.

4. Лазарева Э.А. Дискурс рекламы: инвариант и варианты // Психолингвистические аспекты изучения речевой деятельности. Вып. 1. Екатеринбург: Изд-во УрГПУ, 2003. С. 144-158.

5. Новікова К. О. Лінгвостилістичні особливості англомовних рекламних текстів та фактори впливу на їх переклад. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Філологічні науки. 2016. № 1. С. 251-257.

6. The Daily Mirror. URL: <https://www.mirror.co.uk/>

Науковий керівник: Шванова О.В.,
ст. викладач

УДК 81.373.2+811.111 (043.2)

Люліна А.Д.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ТИПОЛОГІЯ ФРАЗОВИХ ДІЄСЛІВ

Дієслівні сполучення типу “*to watch out*” та “*to zoom in*” під назвою «фразові дієслова» давно стали невід’ємною частиною сучасної англійської мови, оскільки вони вражають своєю різноманітністю та емоційністю конотативних значень. Вони не мають аналогів в українській мові і часто викликають труднощі, пов’язані з їх високою ідіоматичністю і багатозначністю.

Фразові дієслова мають ряд характерних ознак, які відрізняють їх від звичайних дієслів, таких як ідіоматичність, висока продуктивність, можливість розташовувати адвербіальний прийменник до і після іменника, що вживається з даним дієсловом, здатність емоційно і образно висловлювати найтонші відтінки думок і почуттів, можливість заміни фразового дієслова простим дієсловом та інші.

Сучасна лінгвістика пропонує різні підходи до класифікації вербальних словосполучень і фразових дієслів. Вербальні словосполучення можна класифікувати за емоційністю їх значення [10, с. 128-363]. За ступенем експресивності значення, фразові дієслова можуть бути нейтральними, позитивно забарвленими та негативно забарвленими.

Нейтральні фразові дієслова просто відображають певну дію, процес або стан. Вони не несуть в собі конотації критики чи похвали (наприклад, *to get up – to get out of bed after sleeping* [1], *to sit down – to move your body so that the lower part of it is resting on a seat or on the ground* [2], *to draw out – to make something continue longer than usual* [3]).

Позитивно забарвлені фразові дієслова семантично наголошують на легкості виконання завдання або на пошуку виходу зі складної ситуації, вони, як правило, мають конотації похвали, підтримки або заохочення (наприклад, *cheer up – to make someone feel less sad* [4], *fit in – to be accepted by a group of people because you are similar to them* [5]).

Негативно забарвлені фразові дієслова показують складність ситуації та мають негативні конотації, як-то: злості, ненависті, презирства та інші (наприклад, *cut in – to move into a line of people or things out of turn* [6], *be in for – to be going to experience something, especially something unpleasant* [7]).

Інша класифікація, семантична, розглядає фразові дієслова з точки зору ідіоматичності їх значення [8]. Вчені-лінгвісти виділяють три великі групи фразових дієслів:

1. **Literal** (Буквальні). Дієслово цієї групи залишає своє конкретне первинне значення, а післялог набуває буквального значення (наприклад, *come into/come out* (зайти/вийти)). Подібні вирази, як правило, не викликають проблем з розумінням значення фразового дієслова.

2. **Semi-Idiomatic** (Напівідіоматичні). Дієслово цієї групи залишає своє конкретне значення, а післялог надає йому певного відтінку значення. Значення фразового відрізняється від первинного значення дієслівного компонента, хоча спостерігається певна залежність від нього (наприклад, *hand in/hand out* (здати/роздати)). Подібні вирази, як правило, не викликають проблем з розумінням значення фразового дієслова. Базове значення дієслова – давати, а післялоги додають певного уточнення дії, вираженій дієсловом.

3. **Idiomatic** (Ідіоматичні). Подібні комбінації дієслова з післялогом мають суто ідіоматичне значення, яке неможливо вивести на основі значень окремих компонентів фразового дієслова (наприклад, *make out* (розуміти)).

Ще одна класифікація – структурна (розглядає структурні компоненти фразових дієслів). Ця класифікація включає в себе 4 основні групи фразових дієслів.

Двокомпонентне фразове дієслово з відокремлюваним післялогом. Відокремлювані післялоги можуть займати різне положення в реченні в залежності від того, якою частиною мови виражений прямий додаток. Якщо це особовий займенник в об'єктному відмінку, то післялог ставиться безпосередньо після прямого додатку: "*She took me in*"(вона збрехала мені). Тим не менш, допускається порушення порядку слів з метою підсилення висловлювання: "*She took in me*" (Вона збрехала саме мені). Якщо прямий додаток виражений іменником, то післялог ставиться безпосередньо після дієслова ("*They took in a lot of people*"), рідше – після самого додатку: ("*They took a lot of people in*") [9, ст. 6-7].

Двокомпонентне перехідне фразове дієслово з невідокремлюваним післялогом, після якого ставиться прямий додаток (наприклад, *look after smb* (піклуватись про когось)).

Двокомпонентне неперехідне фразове дієслово з невідокремлюваним післялогом (наприклад, *get up* (вставати)).

Трикомпонентне фразове дієслово, особливістю якого є наявність не одного, а двох невідокремлюваних післялогів (наприклад, *catch up with* (наздоганяти)).

Бувають випадки, коли фразове дієслово з одним і тим же набором структурних компонентів відноситься до різних типів. Наприклад, фразове дієслово *get up* (вставати) відноситься до третього типу неперехідних фразових дієслів з невідокремлюваним післялогом, а фразове дієслово *get someone up* (будити когось) відноситься до першого типу перехідних фразових дієслів з відокремлюваним післялогом.

Як бачимо, у фразеології англійської мови існують різні класифікації фразеологічних одиниць. Як правило, всі ці класифікації розглядають

фразеологічні одиниці в різних аспектах (конотативний, семантичний та структурний). Фразові дієслова також розглядаються лінгвістами за допомогою цих класифікацій, бо вони володіють усіма рисами, притаманними будь-яким фразеологічним одиницям.

Список літератури

1. https://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/get-up_1
2. <https://dictionary.cambridge.org/ru/%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C/%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/sit-down>
3. <https://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/draw-out>
4. <https://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/cheer-up>
5. <https://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/fit-in>
6. <https://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/cut-in>
7. <https://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/be-in-for-something>
8. <https://www.rit.edu/ntid/sea/processes/phrasal/grammatical/semantics>
9. Григорьев С.В. Фразовые глаголы: Учебно-справочное пособие. – СПб.: КАРО, 2003. – 272 с.
10. The phraseology of phrasal verbs in English: a corpus study of the language of Chinese learners and native English writers by Yushan Ke. Department of English School of English, Drama and American & Canadian Studies. College of Arts and Law The University of Birmingham, September 2013. – 476 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/33527653.pdf>

*Науковий керівник: Васік Ю.А.,
канд. філол. наук, доцент*

УДК 811.111:341.24 (043.2)

Мазарчук І.А.

Університет суспільно-природничих наук імені Вінченца Поля, Люблін

ВІДТВОРЕННЯ МОДАЛЬНОГО ДІЄСЛОВА SHALL В АНГЛОМОВНИХ КОМЕРЦІЙНИХ КОНТРАКТАХ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Юридичний переклад вважається одним з найскладніших видів перекладу, так як, перш за все, це велика відповідальність: найменша неточність або помилка в перекладі юридичного тексту може привести до серйозних наслідків, до значних матеріальних збитків. Юридичні тексти повинні повідомляти реципієнту точну, об'єктивну і достовірну інформацію, а, отже, перекладачеві необхідно забезпечити максимальну смислову і структурну близькість оригіналу і перекладу.

Дослідники зазначають основною рисою ділового стилю імперативність (регламентуючий характер) документів. Проте, цитуючи О.О. Ушакова, В.В. Калюжна відзначає, що «у теперішній час імперативна форма <...> замінюється індикативною формою дієслова», перевага віддається модальним дієсловам».

Модальні дієслова мають деякі особливості, які виникають не тільки через їхнє традиційне використання в певних жанрах документів, а й завдяки семантичним відтінкам, які ці дієслова набувають у них.

За матеріал дослідження ми обрали модальне дієслово *shall*. Багатозначність цього дієслова порушує основні вимоги до юридичних текстів – чіткість, однозначність формулювань і відсутність двозначності. Розпливчата семантика створює чимало труднощів для перекладачів юридичних текстів, оскільки вимагає глибоких юридичних знань для правильної інтерпретації положень англомовних комерційних контрактів.

Основне значення дієслова *shall* у міжнародних договорах – значення повинності, незважаючи на його варіанти відповідників (теперішній, майбутній час, категорична форма – повинен). Реченням з *shall* у заперечній формі переважно відповідають речення, в яких основне дієслово стоїть у теперішньому часі або використовується слово «повинен» у заперечній формі.

Аналіз текстів контрактів довів, що складені присудки з *shall* (і в позитивній, і в негативній формі) переважно перекладаються українськими присудками, в яких основне дієслово стоїть у теперішньому часі. У текстах контрактів українською мовою це значення виражається за допомогою особових форм дієслів у теперішньому часі на відміну від аналітичної англійської форми *Vaux/mod + V (shall guarantee — guarantee)*.

Проте переклад через присудок з модальністю повинності також є активно вживаним. Зобов'язуючу модальність спостерігаємо в ситуації, коли *shall* передує переліку однорідних речень чи розширених однорідних складених (поширених) присудків у вигляді абзаців-підпунктів, які стають поширеними смисловими частинами складеного дієслівного присудка: *shall* випереджає смислові дієслова, якими розпочинаються такі абзаци-підпункти.

Зустрічаються і випадки перекладу присудків з *shall* українськими присудками у майбутньому, минулому часі та з модальністю можливості.

Переклад присудків з *shall* присудком у майбутньому часі: *shall commence/shall expire* – вступити в силу / термін його дії закінчиться, *shall pay* – сплатить, *shall not be deemed accepted* – не будуть вважатися прийнятими.

Переклад присудків з *shall* присудком у минулому часі: *shall have agreed* – домовились.

Переклад присудків з *shall* присудком з модальністю можливості: *shall not advertise or make public nor shall use* – не може рекламувати або оприлюднювати, також не може використовувати.

Як допоміжне дієслово у складі присудка у формі майбутнього часу *shall* вживається у випадках протиставлення і в умовних реченнях, наприклад:

7.5 *If the Contract specifies that N shall provide a written acceptance of the goods, the goods shall not be deemed accepted unless and until N in fact provides such written acceptance.*

7.5. *Якщо у Контракті вказано, що N зобов'язано надати акт прийому- передачі товарів, товари не будуть вважатися прийнятими до тих пір, поки N не надасть акт прийому, що вимагається.*

Отже, однією з основних стильових рис комерційного контракту є імперативність, яка передається через широке вживання модального дієслова

shall для передачі значення повинності, наказу, примушування. Проте аналіз доводить, що під час перекладу способи вираження модального значення дуже різняться: у текстах контрактів українською мовою це значення переважно виражається за допомогою особових форм дієслів у теперішньому часі на відміну від аналітичної англійської форми.

Науковий керівник: Дольник І.М.,
ст. викладач

УДК 811.111 (043.2)

Мхітарян М.А., Чигрина Д.Д.
Національний авіаційний університет, Київ

МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМНИХ ПОВІДОМЛЕНЬ

Реклама – це текст, головним завданням якого є звернення до реципієнта. Текст подібного характеру повністю визначається психологічними законами передачі та сприйняття інформації, а принципи мови і психології стоять в основі їх реалізації. Рекламний текст несе в собі завдання впливу, що призводить до придбання товару або послуги.

Говорячи про вербальну складову реклами, необхідно позначити елементи, з яких складається рекламне повідомлення: раголовок та текст. Але потрібен ще й четвертий елемент-слоган або рекламне гасло. Тут варто зауважити, що наявність всіх елементів не є обов'язковими, необхідний тільки один – заголовок, адже його читають в середньому в п'ять разів частіше, ніж основний текст.

В англійській мові існує чотири визначення (або види) реклами: *advertisement, commercial, publicity ma infomercials* [3.с.52]:

Advertisement (ads) – загальний термін для позначення реклами, незалежно від виду, способу та місця її розміщення. Наприклад, реклама салону “Sally Hansen”: *The science behind the beauty*.

Commercials – реклама, яка транслюється по телебаченню та радіо (відео від 15 до 60 секунд).

Цим видом реклами користується компанія “Nestlé” для популяризації продукту на телебаченні: *Have a break, Have a KitKat*.

Publicity – публікація інформації про послуги або товари, яка зроблена третьою незалежною особою з метою вплинути на громадську думку. Наприклад, редактор друкованого видання розміщує статтю, в якій знайомить читача з певним товаром або послугами. «Його нова композиція набула широкої популярності» – звертання та акцентування уваги спільноти на продукті.

Infomercials (INFORmation+comMERCIAL) – телевізійна реклама, від 20 до 30 хвилин, яка оформлена у вигляді інформаційної програми.

Кожний вид реклами має певну лінгвістичну структуру [2, с.339]. У самій побудові в даному випадку можна знайти прояв мовних закономірностей, а саме:

Спрощення синтаксису: зростаюча кількість простих нерозповсюджених пропозицій, ланцюжків фраз номінативного характеру;

В лексичному плані підвищується роль вузькоденотативних знаків і високочастотних лексичних знаків, що володіють конкретним і високо емоційним забарвленням реклам;

У *commercial* рекламі конструювання тексту зводиться до спрощення граматичних структур і великої кількості кліше-штампів при загальній повторюваності і обмеженості лексики.

Однак, найбільш дієві рекламні тексти будуються на набагато складніших принципах. Автори текстів в цьому випадку уникають прямого опису предмета реклами, його властивостей та характеристик. Ще одна мовна тактика – звернення до уяви, мрії споживача, тепер для його переконання не потрібні дуже вагомі аргументи.

Для передачі інформації англійська мова використовує більш динамічні засоби, ніж українська. Англійські дієслова більш експресивні і змістовні. Вони несуть динаміку, на них лежить основне смислове навантаження. Тому в англійських рекламних повідомленнях дієслівні форми зустрічаються набагато частіше, ніж слід було б очікувати, враховуючи тенденцію реклами до номінативності [1, с. 589]. Наприклад, реклама банку в “Newsweek”: *Passing it on. Wealth. What's it to you?*(«*Передай у спадок! Багатство ... Навіщо воно потрібно тобі?*»), реклама ігрової приставки Xbox: *Jump in!* («*Приєднуйся!*»). Часто використовуються саме фразові дієслова.

Також існує досить поширений тип реклами, яку ми бачимо кожен день. Її особливість полягає в питаннях. «Втома? Мігрень? Головний біль?» – такі прості питання відразу ж акцентують увагу на суті рекламованого. Техніка реклами зовсім не складна: маркетологи чітко ставлять перед вами нагальну проблему і відразу ж пропонують її рішення. Успіх такого лінгвістичного «секрету» гарантований.

Отже, зазвичай сучасна реклама ґрунтується на чотирьох головних елементах, які практично завжди застосовуються в рекламних текстах: заголовок, підзаголовок, основний текст, рекламне гасло. Заголовок звертає увагу до матеріалу, інтригує покупця. Це основа реклами і найсильніший виклик до реципієнта. Тому слід вигадати його цікавим по впливу і ясним за змістом. Підзаголовок – це міст між заголовком і основною інформацією. Тож, якщо покупець зацікавився заголовком, то підзаголовок дає змогу залучити його до купівлі.

Список літератури

1. Лотман Ю.М. Семіосфера. – Санкт-Петербург: Искусство, СПб, 2000. – 589 с.
2. Массовая культура: современные западные исследования. – М.: «Прагматика культуры», 2005. – 339 с.
3. Огилви Д. Тайны рекламного двора: советы старого рекламиста. – Ассоциация работников рекламы, 1998. – 112 с.

Науковий керівник: Мельникова К.С.,
ст. викладач

УДК 81'33 (043.2)

Нещасний Д.В., Піонтковська В.В.
Національний авіаційний університет, Київ

ВІПЛИВ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР НА ЗАСВОЄННЯ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИКИ

Додатковими джерелами розширення словникового запасу водночас із класичними засобами вивчення іноземної мови є перегляд фільмів і серіалів оригінальною мовою без перекладу та комп'ютерні ігри. Лексика комп'ютерних ігор дуже швидко входить в активний словник завдяки, в першу чергу, міцним психоемоційним зв'язкам (отримання задоволення, інтерес, мотивація пізнання). Це сприяє вивченню нових слів, зазвичай іноземних.

У більшості ігор є лише переклад англійською мовою, тому у гравців немає вибору – доводиться перекладати іноземні слова самостійно, тому що необхідно зрозуміти суть гри. Саме таким чином починається активне вивчення нових слів та їх інтенсивне запам'ятовування.

Деякі слова у літературній мові та сленгу комп'ютерних ігор мають різне значення. Наприклад:

1) *“Boss”*. У літературній нейтральній лексиці – *начальник, господар, керівник, шеф*, тобто головна людина у якій-небудь сфері. У лексиці ігор це великий та сильний персонаж, якого важко здолати [1].

2) *“Bug”*. У словнику ігор це означає *системну помилку*, яку не полагодили розробники, а у літературній нейтральній лексиці – *шкідливий організм або бактерію* [1].

3) *“Camping”*. У сленгу геймерів це означає *місце, де можна тямно сидіти та чекати ворога*, але у нейтральному вживанні слова – *похід у ліс або гори з палатками*.

4) *“Party”*. У літературній нейтральній лексиці – *вечірка*, але у лексиці ігор – *група гравців, у яких одна спільна ціль у грі*.

5) *“Tank”*. У лексиконі гравця – *персонаж гри, у якого багато здоров'я*, а у нейтральній лексиці – *танк*.

6) *“Noob”*. Це слово спочатку виникло в геймерському сленгу в значенні *гравець-новачок*. З часом слово набуло негативної конотації: так почали називати не лише новачків, але й тих, хто просто доволі погано грав [2].

Таким чином, лексичні одиниці одразу запам'ятовуються в декількох значеннях: загальноновживаному нейтральному та сленговому, нелітературному.

Активно використовуються не лише слова, але й аббревіатури [3]:

1) *“GGWP” (Good Game Well Played)* – гарна гра, добре зіграно.

2) *“AFK” (Away From Keyboard)* – далеко від клавіатури; той, що не рухається під час гри.

3) *“POG” (Play Of The Game)* – найкращий момент гри.

4) *“GJ” (Good Job)* – гарна робота.

5) *“NT” (Nice Try)* – гарна спроба.

6) *“GL” (Good Luck)* – побажання.

Зазвичай геймерам подобається оригінальне озвучення англійською, тому що це тренує сприйняття іноземної мови на слух. Звісно, потрібно інколи звертатися до словника, але через асоціації, повторюваність та полісемантичність слова починають запам'ятовуватися краще.

Наприклад, у грі “Dota 2” безліч різних предметів та персонажів. За правилами гравцю треба купувати різні предмети, з цієї причини потрібно швидко запам'ятовувати їхні назви. Доволі часто купують предмет “Ring of Regen”, тому його навіть називають «перстень відновлення» [4].

Не менш корисним фактором для поповнення словникового запасу є обов'язкове спілкування в онлайн-режимі з іноземними гравцями під час гри, щоб вона була саме командною – це головна умова перемоги. Під час розмови з іноземцями не лише розширюється словниковий запас, але й добре покращується вимова, долається мовний бар'єр, відбувається занурення в іноземне мовне середовище.

Список літератури

1. Игровые термины, жаргоны и сленг. URL: <https://mmoglobus.ru/igrovye-terminy-abbreviatury-zhargon-i-sleg-onlayn-igr>
2. Игровой сленг. URL : https://ru.wikipedia.org/wiki/Игровой_сленг
3. Словарь геймера. URL: <https://gamer-info.com/gamer-dictionary/>
4. Атака и механика в “Dota2”. URL: https://dota2-ru.gamepedia.com/Dota_2_Вики

*Науковий керівник: Мельникова К.С.,
ст. викладач*

UDC 801.8 (043.2)

*Olshanetska O.V.
National Aviation University, Kyiv*

TRANSLATION OF ENGLISH SCIENTIFIC AND TECHNICAL TERMINOLOGY

The translation of English scientific and technical terminology is a topical issue of translation study because of new definitions and concepts creation as a result of rapid development of science and technologies. The main difficulty of terms translation is their disclosure and transferring by means of the Ukrainian language. During translation it's important to use terms that are fixed by the single state standard. Besides, to achieve correct and adequate translation of the terminology, a translator or interpreter should completely understand them and know areas, in which this term is used.

The main method of translation of scientific and technical terms is translation using a lexical equivalent. The equivalent is a constant lexical equivalent, the meaning of which is completely the same as the meaning of the original word [1, p. 122]. For example, *feedback* – *зворотний зв'язок* [7, p. 179]; *acrobatics* – *пілотаж* [6, p. 6]; *controls* – *важелі керування* [6, p. 21]. However, not all these terms have equivalents in the Ukrainian language. There are terms that have one or more translation

equivalents. In the last case, the translator must firstly determine in what meaning the polysemantic term is used, and then translate it [4, p. 448].

One of the simplest methods of translation of such lexical units is transcoding. This is a method of translation, when spelling or phonetic form of the source word is conveyed using the alphabet of the target language. There are four types of transcoding: transliteration, transcription, mixed and adaptive transcoding.

Transliteration is the transmission of the source word in letters of the target language, regardless of its sounding [3, p. 79]. For example, *bimetal* – *біметал* [8, p. 8]; *bolt* – *болт* [8, p. 8]; *parabola* – *парабола* [8, p. 24]. One more method that is often used in the process of translating scientific and technical terms is another type of transcoding – transcription. Transcription is a reproduction of the phonetic form of the source lexical unit using letters of the target language. So it is a phonetic imitation of the source word. For example, *index* – *індекс* [40, p. 19]; *algorithm* – *алгоритм* [8, p. 36]; *vector* – *вектор* [8, p. 39].

Besides, in the process of translating scientific and technical terms two more kinds of transcoding can be used, such as mixed and adaptive transcoding. In most cases adaptive transcoding is carried out through the softening of sounds. This process can be noticed during translation from English into Ukrainian, when a soft sign appears in the word of the target language. For example: *multimer* – *мультимер* [7, p. 304]; *control* – *контроль* [7, p. 228]; *model* – *модель* [8, p. 49]. Mixed transcoding is a process when most of the word conveys the phonetic form of the source word and at the same time some elements of its spelling form [2, p. 300].

Another common method of translating scientific and technical terms is loan translation. For example, *line service* – *лінійна служба*, *self-loading* – *самозавантаження*. The process of loan translation means the translation of parts of the source word (complex, derivative words or phrases) and then gathering all these parts together. This method is used for translation of complex terms, which are formed with the help of common words [3, p. 101]. Besides, translation of scientific and technical English terms is also possible by describing the meaning [4, p. 448]. Descriptive translation is a process where a simple term is replaced by a phrase that adequately conveys its meaning.

English scientific and technical terms are now frequently translated with another method – blending. So, these terms can be translated with blends as well as using combination of different kinds of translation. As we know, blends are lexical units formed by combining parts of two or more words [5, p. 62]. It can be compounding of complete words. For example, *video game* – *відеогра* [40, p. 2]; *videotape recorder* – *відеоманітофон* [40, p. 2]; *videotape* – *відеострічка* [40, p. 2]. The next type of blends is compounding of clipped words. For example, *optoelectronic* – *оптоелектронний* (оптичний + електрика) [8, p. 23]; *heat treatment* – *термообробка* (термічний + обробка) [8, p. 28]; *thermoelasticity* – *термопружність* (термічний + пружність) [9, p. 28].

Ultimately, the most common and exact method of translation of English scientific and technical terms is finding the lexical equivalent. But when it's impossible to do

this, then they can be translated using the simplest method – transcoding and all its kinds: transliteration, transcription, adaptive and mixed transcoding. Nowadays, translators often use another method – it is translation, using blends. These are compound words, created by compounding the whole words as well as clipped words.

References

1. Борисова Л.І. Проблеми еквівалентності в науково-технічному перекладі. Москва: Наука, 1991. 122с.
2. Карабан В. І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську мову. Київ: Політична думка, 1997. 300 с.
3. Комісаров В.Н. Теоретичні основи методики навчання перекладу. Москва: Рема, 1997. 34 с.
4. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу. Вінниця: «Нова Книга», 2001 448 с.
5. Лашкевич О.М. Тенденції словообрання в сучасному англійському мові. Вестник Удмуртського університету. 2009. №5 (3). С. 99-104.
6. Гільченко Р.О. Англійсько-український словник авіаційних термінів. Фастів: ТОВ «Видавничий Дім «КуПол»», 2009.
7. Опейда Й., Швайка О. Глосарій термінів з хімії. Донецьк: Донецький національний університет, 2008.
8. Солод В. Ю. Мамаєв Л. М. Нікулін О. В. Тривимний словник з технічної механіки та машинобудування. Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2016.
9. Фединський П., Городиська Т., Кікена Т., Робін Р. Українсько-англійський словник комп'ютерних термінів та аудіо-візуальні терміни. Альберта, 1990.

*Scientific supervisor: Lyntvar O.M.,
PhD in Philological Studies, Associate Professor*

UDC 811.111'373 (043.2)

Onishchuk K.S.

Taras Shevchenko National University of Kyiv

COVID-19 PORTMANTEAUS

It seems that one can't open an article or listen to a podcast nowadays without facing a newly emerged word or word formation. The language is constantly developing in its attempt to describe the ongoing events and although the very notion of blend words – or portmanteaus – is uncomplicated to fathom, some examples are problematic to interpret. Thus, the objective of the research is to figure out tendencies of portmanteau formation as well as to provide analysis of the COVID-19 influence on the English language.

The first known use of the word “portmanteau” appeared in 1553, and its original meaning was “a suitcase that opens into halves” [1; 2]. With this concept being old-fashioned, linguists use it to mean “a word or morpheme whose form and meaning are derived from a blending of two or more distinct forms” [3].

It is worth mentioning that portmanteaus cover a special group of words consisting of parts of the existing lexemes blended together. If one ensures the amalgamation of some lexemes without modifying them or using certain parts of such lexemes, the compounds are created. A compound word includes two or more words linked together to produce a word with a new meaning [4]. Now blended words or portmanteaus are the result of blending lexemes together, i.e. modifying some morphemes or just using certain morphemes to contribute a shade of a meaning to a newly created word.

In theory there are different ways in which words are naturally blended.

1. Beginning of one word + end of the other.

Examples:

- 1) Covidment = COVID + commitment – a fear of commitment during times of Covid-19;
- 2) Vaccitard = vaccine+bastard – a parent or a guardian that electively doesn't vaccinate their children but who regrets it later when their child has an outbreak.
2. One complete word is combined with a part of another word.

Examples:

- 1) an internet = Internet+nest – a cocoon of blankets and pillows a person gathers around oneself while spending long periods of time on the Internet
- 2) maskne = mask+acne – acne produced by wearing face masks.
3. Overlapping: words are pasted together with their morphemes being assonant.

Example: covidiot=COVID+idiot – someone who ignores health advice about COVID-19.

It may be concluded that the abovementioned blended words have appeared in social media, news and social commentary to describe in a comprehensive way the current trends and notions without providing wordy definitions hereof. Such portmanteaus are usually created by social media users via hashtags as well as trend naming. The media wishing to be close to its audience catch the newborn lexemes up for further usage. Thus, the public media and the public itself use the same symbol in up-to-date language enshrined in portmanteaus.

Suchwise, English is a language responsive to the current trends and ongoing events. The strongest impetus for new words formation is some social commotion. COVID-19 pandemic as an era of altering the routine and world outlook of all the mankind is influencing the vocabulary, introducing portmanteaus as the most definitive lexemes to cover mixed denotata. However definitive the blended words are, one needs to know basic tendencies of portmanteaus formation to perceive the meaning.

References

1. Merriam-Webster Dictionary. First Known Use of portmanteau : website. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/portmanteau> (accessed 24 February 2021).
2. Britannica. Portmanteau word, linguistics : website. URL: <https://www.britannica.com/topic/portmanteau-word> (accessed 24 February 2021).
3. Merriam-Webster Dictionary. Portmanteau, noun : website. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/portmanteau> (accessed 24 February 2021).

4. Cambridge Dictionary. Compound words : website. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/грамматика/британская-грамматика/compounds> (accessed 26 February 2021).

*Scientific supervisor: Vasik Yu.A.,
PhD in Philological Studies, Associate Professor*

UDC 811.111'282(8):81'342 (043.2)

Poshtatska A.S.
National Aviation University, Kyiv

COMPARISON OF LEXICAL UNITS THAT REFLECT THE DEVELOPMENT OF THE CHARACTER PERSONALITY IN THE WORKS BY J. MARTIN AND THEIR UKRAINIAN TRANSLATIONS

It often happens that the translation not only fails to convey the whole picture, but also completely changes the linguistic concept of the work. In today's world, people are constantly communicating and exchanging information. We live in a time of global change and the media. Now you can find everything on the Internet – from a Ukrainian-language trailer for a new foreign film to an amateur translation of the book. Books have a special place here, as the electronic resource is much more accessible than the printed version. Translation itself, as a literary phenomenon, has a long history, but modern translation studies as an independent science was formed mainly in the second half of the twentieth century, in the postwar period, when there was a need for translators. Moreover, the text as a reflection of the conceptual picture of the author's world may not be entirely adequate to the conceptual picture of the reader's world. Translation is one of the most important forms of intercultural relations. Since the knowledge of foreign languages in ancient times and today cannot be called mass, translators act as intermediaries between peoples who communicate in various spheres of their lives.

Literary translation can be considered as the best manifestation of intercultural communication. It is an essential part of any national literary process. Artistic translation deals not with the communicative function of language, but with the aesthetic. At the same time the literary translation reflects not only certain events, but also how the author looks at the work. That is, if the translation is done just for the money – the reader is likely to spot it.

Literary translation has two main functions – informative and creative. Traditionally, it was believed that the main function should be informative, and the creative one was just secondary. However, now, in times of global information exchange, it is necessary to put the creative function to the first place.

J. Martin is a popular writer working in the fantasy genre. He became world famous for a series of novels "Song of Ice and Flame".

From the very beginning of the book, the author, through the eyes of one of his heroes, shows us a harsh world that is somewhat reminiscent of the Middle Ages. These lands are fragmented into many kingdoms, where there is a constant visible and "invisible" struggle for power and it is not always won in a fair fight. Insidiousness,

intrigue, and just unexpected twists of fate write a new story of this world that lives in anticipation of winter.

But the reader has a unique opportunity to see this world through the eyes of different characters. George Martin offers a rather unusual composition in his saga "Game of Thrones". He shows the lives of different characters in different sections, and none of them can be called the main or secondary character, sometimes it seems that the plot lines do not intersect at all. One of the undeniable advantages of George Martin's novel "Game of Thrones" is the very detailed plot line, there are no superficial decisions and predictable chapters. Each hero not only has a living character, but also a truly unpredictable fate.

George Martin's world is full of characters. A special place is occupied by the "main" characters, through eyes of which the reader looks at the events taking place. However, in addition to them, thousands of named heroes living and acting on the pages of books sometimes occupy the most important place in the plot of books, and sometimes are just mentioned in a moment – they are kings and lords, knights and soldiers, slaves and slave traders and so on. Some characters died thousands of years ago, leaving their mark on history, while others were born right in the course of the story.

There are various ways of translation in the text, in particular:

1. Translation by functional equivalent. Functional analogue – a language unit of the source language, which is transmitted by such a unit of the target language, which causes a similar reaction in a foreign reader. Such an analogue is recorded in the translation of the discursive marker "well" in the following examples:

– *Well, I told her she could bloody well find herself a new Knight of the Gate.*
 - Чорний там чи який, а я з роду Таллі. До вечора вирушаю на Водоплин [6, p. 294]. – *Що поробиш... Хай пошукає собі іншого дурня стояти на воротах в залізних чоботях.* - *Black fish or no, I am still a Tully. I shall leave for Riverrun by evenfall* [7, p. 358].

2. Compensation. Compensation is a method of translation that is used when some semantic elements and stylistic features cannot be reliably reproduced. In order not to lose the meaning completely, the text of the translation uses elements of another type, for example: *"I wonder. Expect nothing of Walder Frey, and you will never be surprised."* – Дзуськи. Не чекай нічого певного від Вальдера Фрея, і уникнеш неприємних несподівано [5, p. 296]. *"Did you see any blood?"* "Well, no," *Will admitted.* – *Ти бачив кров?* – Ну, тес... ні, – визнав Віл [6, p. 312].

3. Integral transformation. The technique of integral transformation can be defined as the transformation of a single word, and sometimes an entire sentence. And the transformation is not by elements, but as a whole, for example *"Well, if the price for Robert's company is an infestation of Lannisters, so be it. It sounds as though Robert is bringing half his court."* – *Що ж поробиш... коли я не можу бачити Роберта без зраї Ланістерів на хвості, то нехай. Виходить, Роберт везе до нас трохи не половину свого двору* [7, p. 833].

4. Antonymous translation + integral transformation:
"Septa Mordane", Jon told her. "I don't think she'd like Nymeria helping, either". – *Вочевидь, септі Мордани є діло, – відзначив Джон. – До речі, Німерія теж не без вини* [4, p. 621].

5. Articulation of utterance + semantic development:

“Water”, she told them, “a flagon of water, cold as you can find it. And fruit, I think. Dates.” – Води, – наказала вона, – злек води, найхолоднішої, яку знайдете. І якихось плодів. Хай будуть фіги [4, р. 258].

6. Omission + antonym translation:

“Surely you did not think I’d forgotten about your sweet innocent, my lord? The queen most certainly has not.” – Ви гадаєте, я забув про ваше невинне дитя, пане? Королева, будьте певні, не забула [4, р. 864].

The use of transliteration is an understandable and justified decision of N. Tysovska, because the preservation of the original form of names is very important for the overall coloring of the novel. However, it must be admitted that N. Tysovska failed to reproduce the "hints" important for understanding the plot, laid down by the author in the names of some heroes.

Список літератури

1. Чепурна М. І. Проблематика перекладу художніх творів / М. І. Чепурна. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2010. № 14 (201).
2. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти. Київ: Видавничий центр «Академія», 2006. 463 с.
3. Мартін Дж. Бенкет круків. Кн. IV. / пер. з англ. Н. Тисовської. К.: КМ-Букс, 2017. 832 с.
4. Мартін Дж. Битва королів. Кн. II. / пер. з англ. Н. Тисовської. К.: КМ-Букс, 2014. 864 с.
5. Мартін Дж. Буря мечів. Кн. III. / пер. з англ. Н. Тисовської. К.: КМ-Букс, 2015. 1152 с.
6. Мартін Дж. Гра престолів. Кн. I. / пер. з англ. Н. Тисовської. К.: КМ-Букс, 2013. 800 с.
7. Мартін Дж. Танок Драконів. Кн. V. / пер. з англ. Н. Тисовської. К.: КМ-Букс, 2013. 833 с.

Scientific supervisor: Halii L.H.,

PhD in Philological Studies, Associate Professor

UDC 81'25 (043.2)

Prydatchenko D.V.

National Aviation University, Kyiv

SUCCESSFUL EXPERIENCE OF FEMININE IMPLEMENTATION: TRANSLATION ASPECT

Sociocultural conditions of linguistic phenomena are the gender studies basis known as «gender linguistics» [1]. Despite the long history of gender studies in most

humanities and linguistics, the gender category itself is considered to be highly ambiguous and requires clearer interpretation.

It would be a mistake to consider that language establishes female discrimination or that there is a specific language of women and men as distinct communication systems. Language reproduces the reality objectively by the established stereotypes. Therefore speech cannot discriminate at all or, conversely, raise any gender [2].

The gender study based on English has revealed differences both in the language system and in its use. Considering gender differences in the language as a system, it should be noted that there are various types of asymmetries, appearing themselves as semantic gaps when there is no definition for any concept in language. For example, the English language lacks a feminine equivalent for the notion of "virility" (courage, ability to procreate, male power), or a comparative analysis of certain pairs like "male" - "female" words, for example: *mistress* - *master*; *governess* - *governor*, reveals substantial differences in the meaning of these terms [1].

When studying the problem of gender-based development in literature and translation, it is also important to sink into the image of women itself. In world literature, the women's destiny topics, women's inner strength, their ability to create and, conversely, to destroy, remain important in poetry and prose. It is worth noting that the image of women is a collective concept, although it is present in different cultures, but its significance is not equal.

This point was confirmed by I.Prushkovska in her paper dedicated to the image of women in Turkish dramatic works. It is known that actors in classical Turkish literature are reflections of certain archetypes. The archetype of the mother has a clear role in the mentality of the Turks. The cult of women in classical Turkish literature is clear enough and reflects the vitality of a deep tradition of respect for women as bearers of spiritual culture and order. For instance, the literary images of the prophet Muhammad's wife Aisha are quite vivid and deep [3].

Together with the influence of European culture, there are certain transformations taking place in the literature, and new currents and images are emerging. There is a new image of a woman, the woman-mistress. It appears to the readers with a persistent, slightly unbearable character. Despite her attractiveness and seductiveness, she evokes ambivalent emotions in the character of the Tuncer Cücenoglu's play «Matreshki»: he wants to be with her, but he has had enough of her endless phone calls, the question of where and what he does, why he did not come in time, why he doesn't call her or miss her.

A woman-wife should have expressive female traits: passivity, submission, lack of will, fatalism. Her image is the opposite of a woman-mistress [3].

In conclusion, the category of gender is ambiguous in scientific research. A language does not discriminate against or raise a certain gender. A language only reflects actual processes. The role of gender in society is not always the same. In modern literature, there are several main female images: mother, wife, mistress.

References

1. Комов О. В. Гендерний аспект перекладу [Електронний ресурс] / О. В. Комов – Режим доступу до ресурсу:

<http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/71374/51-Komov.pdf?sequence=1>.

2. Андрійченко Ю. В. Прояв маскулітності в іспанській мові. / Ю. В. Андрійченко // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики / Ю. В. Андрійченко. – К.: Логос, 2012. – Випуск#21. – С. 19–24.

3. Прушковська І. В. Ідентифікація жіночих образів у сучасній турецькій драматургії [Електронний ресурс] / І. В. Прушковська – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/105471/17-Prushkovska.pdf?sequence=1>.

*Scientific supervisor: Lyntvar O.M.,
PhD in Philological Studies, Associate Professor*

УДК 811.11'25.001.11:33 (043.2)

Прокопенко О.В.

*ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
Старобільськ*

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ТЕРМІНОЛЕКСИКИ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕКСТІВ

Формування ринкових відносин, організація нових виробничих, комерційних і маркетингових структур, вихід українських підприємств на зовнішній ринок зумовлюють дедалі активніше оперування новими категоріями й термінами, які притаманні економіці вільного підприємництва і «цифровій» економіці. У зв'язку зі зростанням політичних, економічних, культурних зв'язків України із зарубіжними, зокрема англійськими, країнами посилилася зацікавленість до англійської термінології економічних текстів та способів її відтворення українською мовою.

Мова сучасної економіки – це «лінгвістична підсистема, яка характеризується своєрідною функціонально-стильовою спрямованістю і містить набір мовних структур та одиниць, заданих тематично однорідною областю соціального або професійного функціонування мови» [1, с. 107]. Характерними особливостями економічних текстів є їх інформативність (змістовність), логічність (сувора послідовність, чіткий зв'язок між основною ідеєю і деталями), точність і об'єктивність викладу матеріалу, а також ясність і зрозумілість інформації для адресата [1, с. 108].

Економічні терміни – це слова і словосполучення спеціального прощарку мови, що вживаються для позначення точно сформульованих понять цієї галузі знань і становлять основу економічної теорії. З комунікативної точки зору економічні терміни є смисловою домінантою висловлювання. У лінгвістичному відношенні економічні терміни – це лексико-граматичні одиниці мови, що функціонують як у системі літературної національної мови, так і в системі економічної науки.

У нашому дослідженні ми зробили спробу проаналізувати лексико-семантичні особливості перекладу економічних текстів з англійської мови на

українську. Матеріалом для дослідження стали економічні тексти, надруковані у періодичних виданнях «All About Accounting» та «The Day».

Під час роботи було виокремлено та досліджено переклад 111 лексичних одиниць-термінів, використаних у текстах економічної тематики. У результаті перекладацького аналізу були встановлені кількісні та відсоткові показники застосування різних способів перекладу. Виявлено, що найбільш уживаними перекладацькими трансформаціями у процесі англо-українського перекладу термінологіки економічних текстів виявилися калькування (39 %). Наприклад, *African Development Bank* – «Африканський банк розвитку», *appeal court* – апеляційний суд, *commercial center* – торговельний центр, *commercial marketing* – комерційний маркетинг, *knowledge economy* – економіка знань, *monetary standard* – грошовий стандарт, *taxable income* – оподатковуваний прибуток.

Ще одним розповсюдженим лексико-семантичним способом перекладу економічної термінологіки є різні види транскодування – транскрипція, транслітерація і змішане транскодування (35%). Наведемо декілька прикладів: *branding* – брендинг, *broker* – брокер, *budget deficit* – дефіцит бюджету, *bureau* – бюро, *careerism* – кар'єризм, *debenture* – дебентура, *deflator* – дефлятор, *demnification* – дамніфікація, *dividend* – дивіденд, *economics* – економіка, *Eurocheque* – «Єврочек», *hyperinflation* – гіперінфляція, *import* – імпорт, *investor* – інвестор, *leasing* – лізинг.

Описовий переклад застосовувався у 22% випадків перекладу термінологіки економічних текстів. Цей спосіб перекладу застосовують, коли лексична одиниця мови оригіналу має непрозору семантику. Так, багато термінів засновано на метафоричному переосмисленні слів загальноживаної мови, напр.: *condor* – стратегія покупки та продажу опціонів; *butterfly* – компанія з двома філіалами, *rally* – швидке зростання рівня цін; *street certificate* – цінний папір, який легко переходить від одного акціонера до іншого. Абсолютно виправданим є цей спосіб під час перекладу термінів, складниками яких є антропоніми або топоніми, напр.: *Vollinger bond* – лінії Болінджер (форекс індикатор), *Calmar ratio* – Коефіцієнт Кальмара (статистичний показник, який дає можливість виміряти співвідношення потенційної можливості отримання прибутку з потенційною можливістю збитків), *American option* – американський опціон (опціонний контракт, який може бути виконаний у будь-який час між датою покупки і датою закінчення терміну дії контракту). Непов'язані з мовними особливостями фактори змушують звернутися до описового перекладу, тому семантика цих лексичних одиниць без додаткового пояснення є зрозумілою дуже обмеженому колу спеціалістів.

Найменш уживаними способами перекладу в економічних текстах стали генералізація і конкретизація значення – 1,4% і 2,6% відповідно. Наприклад:

Anything that is generally acceptable in exchange for goods and services. – Все, що зазвичай використовується під час обміну товарів і послуг.

This saving account is not accepted for purposes of exchange. – Цей ощадний рахунок не використовують для обміну.

Таким чином, під час роботи над економічним перекладом не слід забувати, що він має бути адекватним, тобто відтворювати єдність змісту і форми оригіналу засобами іншої мови. Такий переклад враховує і змістову, і

прагматичну еквівалентність, не порушуючи при цьому ніяких норм, є точним і не містить певних неприпустимих перекручень. У пошуках нових шляхів досягнення адекватності перекладу термінологіки економічних текстів і полягають перспективи подальших наукових розвідок у цьому напрямку.

Список літератури

1. Бондаренко О. М., Калашник А. А. Функціонування англійських термінів в англійській мові та особливості їх перекладу українською мовою // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Перекладознавство та міжкультурна комунікація». – Випуск. – Том 2. – 2018. – С. 107-110.

2. Бондарчук Л. Й. Лексико-стилістичні особливості англо-українського перекладу науково-популярних текстів з бізнесу / Л. Й. Бондарчук. – електронний ресурс. – Режим доступу : http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v32/part_2/40.pdf

3. Дуднік Т. Англійські запозичення в українській фінансово- економічній термінології та особливості їх перекладу / Т. Дуднік // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»: зб. наук. праць. – Херсон: ХДУ, 2013. – Вип. 20. – С. 241-243.

*Науковий керівник: Крисало О.В.,
канд. філол. наук, доцент*

УДК 811.111 (043.2)

Саранчук Ю.О.

Національний авіаційний університет, Київ

УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКИЙ ПЕРЕКЛАД ЯК ЧИННИК СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ

Іноземна мова у світі розглядається як засіб розвитку, виховання та особистісного розвитку молоді, зокрема, її соціалізації. Поняття «соціалізація» трактується в працях В. Виготського, Ф. Боас, Ж. Піаже, Ч. Кулі, М. Лукашевича, А. Маслоу, А. Мудрика та ін., як складний і тривалий процес, спрямований на формування особистості, поступове засвоєння нею вимог суспільства, набуття соціально значущих характеристик свідомості та поведінки, що регулюють відносини з суспільством [1]. Соціалізація особистості охоплює всі сфери її життя, впливає на вибір способу життя [2].

Соціалізація, як процес засвоєння індивідом культурних цінностей та зразків поведінки, перебуває в центрі уваги науковців. Особливий інтерес спрямований на вивчення впливу сучасних тенденцій суспільного розвитку. Культура є одним із факторів формування картини світу, отже, відіграє провідну роль у процесі соціалізації молоді.

У сучасному суспільстві чим більше молода людина знає іноземних мов, тим краще. Молодь прагне розвиватися і вчитися, визначає для себе мету, намагається досягти її. Іноземна мова стає одним із засобів особистісної реалізації. Що краще

і грамотніше людина знає мову, то більше перед нею відкривається можливостей. Адже не знаючи хоча б основних слів іноземної мови, неможливо спілкуватися з іноземцями, зокрема в сучасному онлайн-просторі.

Важливим інструментом соціалізації, тобто перетворення біологічної істоти на члена певного суспільства, є мова та переклад. Для успіху цього процесу недостатньо вміти використовувати мову, уміти підтримувати розмову, людина має опанувати досвід людей у ментальній системі знань, відбитій у мові. Мова та переклад впливають на соціалізацію людини, є засобом пізнання світу [3]. Роль соціалізації завдяки перекладу полягає в ознайомленні молоді з нормами культури, життя, особливостей іншомовної країни та суспільства.

Переклад пов'язаний із різними галузями досліджень, особливо при вирішенні культурних проблем. Розуміння культурних аспектів оригінальних текстів важливе для подолання розриву між різними культурами, розуміння художніх текстів, ідей тощо.

Мовна соціалізація як частина лінгвістичної історії досліджує, як за допомогою мови створюються нові соціальні відносини в культурному контексті, що впливає на соціалізацію молоді, яка використовує мову для взаємодії в різних культурах [4].

У підлітковому віці вивчення англійської мови необхідне, перш за все, як етап підготовки до навчання в університеті, вибору професії та самоствердження. За допомогою перекладу з однієї мови на іншу сучасна молодь із різних точок світу може спілкуватися, ділитися молодіжними новинами, досвідом, дружити, допомагати одне одному. Завдяки знанням мови можна легко знайти в Інтернеті друзів з різних країн – і це не тільки чудовий шанс для спілкування, а й спосіб покращити рівень володіння мовою.

Відомі діячі з різних країн світу мають великий вплив на українську молодь, яка прислуховується до порад кумирів, бере з них приклад. Значна частина молодих людей цікавиться закордонними блогерами, співаками, акторами, спостерігає за подіями їхнього життя в соціальних мережах. Зазначене також актуалізує для молоді вивчення іноземних мов, формування вмінь перекладу.

Важливим аспектом, що впливає на соціалізацію молоді, є також інформаційний ресурс українсько-англійського перекладу. Не секрет, що саме іншомовні ЗМІ оперативно публікують актуальні статті про різні наукові відкриття, сучасні технологічні прориви, розробки, суспільні інновації, досягнення молоді в науці, спорті тощо.

Оскільки переклад сприяє передачі наукових знань, соціокультурних відомостей, сенсаційних повідомлень, будь-якої інформації, що формуються в суспільстві, то знання іноземної мови є важливою умовою успішного входження молоді в реальність життя сучасного світу.

Отже, сьогодні переклад, враховуючи всі його аспекти, стає провідним фактором соціалізації молоді.

Список літератури

1. Бурдые П. Социология социального пространства: Пер. с франц. / Ин-т экспериментальной психологии. – СПб.: Алетей, 2005.

2. Соціалізація особистості та здоровий спосіб життя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/sociology/30049/>

3. The Importance of Socialization [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://courses.lumenlearning.com/wm-introductiontosociology/chapter/why-socialization-matters/>

4. The Impact of Culture and Intercultural Competence on the Performance of Students in Translation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rais.education/wp-content/uploads/2018/11/014MM.pdf>

*Науковий керівник: Рудіна М.В.,
канд. пед. наук, доцент*

УДК 81'373.7.811 (043.2)

Сербін С.І.

*ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
Старобільськ*

АНГЛІЙСЬКІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З АНТРОПНИМ КОМПОНЕНТОМ ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Фразеологічне багатство англійської мови, яке яскраво відбиває менталітет і життя сучасного англійця, постійно привертало і привертає увагу як зарубіжних, так і українських лінгвістів. Завдяки фразеологізмам автори текстів різних жанрів мають змогу створювати яскраві, живі картини дійсності. Тому можна з упевненістю стверджувати, що фразеологія займає значне місце серед лінгвістичних напрямків дослідження протягом всієї історії їх розвитку.

Антропоцентризм став однією з головних ознак наукової парадигми початку XXI століття у гуманітарних науках. У лінгвістиці антропоцентризм перетворився на один з основних чинників, який зумовив зосередження лінгвістичних студій на вивченні мови у співвідношенні з людиною та який акцентує увагу на людині, відповідно висуває на перший план вивчення назв осіб.

Антропонімами (від грец. *anthropos* – людина і *оnyma* – ім'я) називають різні типи йменувань людей, власні імена (або набір імен, включаючи всі можливі варіанти), офіційно надані людині як її розпізнавальний знак, який має складну смислову структуру, неповторні особливості форми й етимології, здібності до видозміни і словотвору, численні зв'язки з іншими одиницями і категоріями мови. У контексті нашої роботи будемо розглядати англомовні фразеологізми з антропним компонентом як ті, що містять власні імена та прізвища, з урахуванням їх семантики і етимології.

Етимологія і семантика фразеологічної одиниці (ФО) з антропним компонентом базуються на етимології та семантиці власного імені і прізвища, що входять до її складу. Аналізуючи походження і смислове значення фразеологічних одиниць з антропонімами, умовно можна виділити кілька груп: а) ФО, що беруть початок в Біблії та інших релігійних писаннях; б) ФО, до складу яких входять власні імена, пов'язані з античною міфологією (міфоніми); в) ФО,

до складу яких входять власні імена, які мають походження, пов'язане з народними і національними легендами, піснями, переказами англійців; г) ФО, що містять антропні компоненти, які пов'язані з іменами реально існуючих людей свого часу; в) ФО з власними іменами, взятими з літературних джерел, статей, публічних виступів, кінофільмів і театральних постановок [2, с. 145].

Перше видання Біблії англійською мовою з'явилося у 1539 році за наказом короля Англії Генріха VIII. До фразеологічних одиниць, до складу яких входять біблійні власні імена, походження яких можна чітко прослідкувати, можна віднести наступні: *Adam's wine* – жартівливий вислів «вино Адама», вода, де Adam (Адам) – перша людина, створена Богом, яка в саду Едему пила тільки воду; *Balaam's ass* – «валамова ослиця», мовчазна, покірنا людина, яка раптом заговорила, запротестувала, де Balaam (Ваалам) – провидець, чия ослиця згідно з біблійним оповіданням заговорила, коли побачила ангела; *the brand of Cain* – каїнова печать, переносне значення «клеймо злочину», де Cain (Каїн) – згідно з Біблією перша народжена на землі людина, який убив свого брата Авеля, позаздривши йому, і Бог затаврував його за це печаткою; *patient as Job* – терплячий як Іов, людина, що має велике терпіння, дуже терплячий, де Job (Іов) – це згаданий в Біблії праведник, який мужньо виносив страждання і був за це винагороджений Богом.

До групи ФО з антропним компонентом, до складу яких входять власні імена, пов'язані з античною міфологією (міфоніми), можна віднести фразеологізми, взяті з давньогрецької і давньоримської міфології, оскільки антична культура справила свій вплив на мови народів Європи, зокрема англійську. Наприклад, *the cask of Danaides* – бочка Данаїд, бездонна бочка – марна, нескінченна робота, де Danaides (Данаїди) – дочки царя Даная, засуджені за вбивства своїх чоловіків, наповнювати водою бездонну бочку в давньогрецькій міфології; *a Herculean labour* – геркулесова праця – героїчний подвиг, велика справа, пов'язана з незвичайними труднощами, де Hercules (Геркулес) – герой давньоримської міфології (Геракл – у давньогрецькій міфології, що здійснив дванадцять героїчних подвигів); *Penelope's web* – тканина Пенелопи – тактика затягування (вирішення питання); символізує хитрість, спритний хід, де Penelope (Пенелопа) – у давньогрецькій міфології дружина Одиссея, що є символом подружньої вірності; *the Procrustean bed* – прокрустове ложе – жорсткі межі, в які бажають увігнати що-небудь, жертвуючи заради цього чимось істотним, де Procrustes (Прокруст) – старогрецький розбійник, який обрубав або витягав жертвам ноги по довжині свого ложа [1; 3].

Окремою групою виступають ФО, до складу яких входять власні імена, що мають походження, пов'язане з національними легендами, піснями, переказами англійської нації. Зазвичай вони відбивають довгий процес культурного становлення народу і виражають особливості національного характеру англійців, напр.: *a Peeping Tom* – надмірно допитлива людина, де peeping – той, що видивляється, підглядає. Легенда про леді Годіву, дружину графа Мерсійського, розповідає, що граф наклав непосильний податок на жителів міста Ковентрі. Коли ж леді Годіва заступилася за них, граф пообіцяв скасувати податок, якщо вона зважиться голою проїхати удень через усе місто. Всі жителі зачинили віконниці своїх будинків, щоб не соромити її. Проте кравець Том не утримався і

почав підглядати в щілинку, через що він відразу ж втратив зір); *Tom Thumb* – крихта, карлик, ліліпут, де *Tom Thumb* – Том Самб – ім'я і прізвище крихтної людинки, героя старовинної казки [2].

У фразеологічних одиницях, до складу яких входять імена та прізвища людей, які реально існували, особливо відчутний зв'язок часів і поколінь, напр.: *Mother Bunch* – ворожка, матуся Банч, де *Bunch* – прізвище провісниці, що жила в Англії у XVI столітті. Письменники того часу згадували її заради сміху як жінку, що користується поганою славою, яка продавала міцний ель і була всім відома вживанням грубих жартів. У народних переказах і казках XVII століття вона вже фігурувала як мудра стара сільська мешканка, у якої можна було повчитися як заклинанням, так і магічним рецептам; *Prince Albert (coat)* – довгополий сюртук, де *Albert (Альберт)* відноситься до принца Альберта – чоловіка англійської королеви Вікторії, який був одягнений у такий сюртук під час візиту в США в 1860 році; *Sally Lunn (Sally Lunn cake)* – розмовний вислів – «здобна булочка», де *Sally Lunn* – прізвище жінки-кондитера, що іммігрувала з Франції в англійське місто Бат у 1680 р.; *Murphy's law* – закон Мерфі, те, що має трапитися – неминуче. Цей афоризм сформулював інженер Ед Мерфі в 1949 р., коли був засмучений помилкою техніки в лабораторії.

Серед фразеологізмів, до складу яких входять власні імена та прізвища, можна виділити ті, які виникли з творів всесвітньо відомих прозаїків, поетів, драматургів, таких як Вільям Шекспір, Вальтер Скотт, Роберт Бернс, Чарльз Діккенс. Наприклад: *Dandie Dinmont* (шотландський тер'єр Денді Дінмонт), де *Dandie Dinmont* – прізвище одного з героїв історичного роману, який був власником шотландських тер'єрів (Вальтер Скотт, «Гай Меннерінг», 1815 р.). Порода собак була названа його ім'ям. *A Daniel come to judgement* (Даніель розсудить), де *Daniel (Даніель)* – вираз з п'єси Вільяма Шекспіра «Венеціанський купець», написаної в 1596 році, означав у той час «Чесний праведний суддя», але в сучасній англійській мові має іронічний сенс; *Hamlet with Hamlet left out* (Гамлет без принца датського – що-небудь позбавлене найважливішого), де *Hamlet* – Гамлет, *left out* – покинутий, позбавлений. Фразеологізм ґрунтується на епізоді зі вступу до роману Вальтера Скотта «Талісман», опублікованого в 1825 році.

Таким чином, розглянувши фразеологічні одиниці з антропним компонентом у їх складі, вивчивши їх етимологію і семантику, можна зробити висновки про різноманіття таких фразеологізмів, що ґрунтується на різних джерелах їх походження і різноманітності смислового значення. Перспективи подальших наукових розвідок у цьому напрямку вбачаються в дослідженні особливостей перекладу таких фразеологізмів українською мовою.

Список літератури

1. Довга В. М. Когнітивний аспект перекладу англійських ідіом з антропонімами / В. М. Довга [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу: <http://lib.pnu.edu.ua/read.php?id=76>

2. Орлова Г. Г. До питання класифікації фразеологічних одиниць англійської мови з антропонімами / Г. Г. Орлова // Нова філологія. – № 69. – 2017. – С. 144-148.

3. Стрига Е.В. Історичний розвиток англійської фразеології / Е. В. Стрига. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://naub.oa.edu.ua/2014/istorychnyj-rozvytok-anhlijskoji-frazeolohiji/>

*Науковий керівник: Перова С.В.,
канд. пед. наук, доцент*

UDC 81`25:791.634.2 (043.2)

Stryhun Ya.Yu.

National Aviation University, Kyiv

SPECIFIC FEATURES OF SUBTITLE TRANSLATION

Nowadays translation of subtitles as one of the most widespread types of audiovisual translation is considered to be a well-explored field in translation science because of that great number of translation works devoted to its theoretic aspects. However, from the practical perspective, it is still studied poorly, and that is the reason for further researches.

First of all, we want to define the term “subtitle”. “Subtitle is a piece of translated text appearing at the bottom of the screen simultaneously with the corresponding film or serial characters’ monologues and dialogues” [1; p. 108]. It is a satisfactory definition, but we should point out that not only “films” and “series” can have subtitles but also other products of motion picture art including animation and videos of any genre or length.

The distinctive feature of subtitle making is a series of technical requirements related to the number of subtitle lines (as well as their placing on a screen relatively to each other) and characters per unit of time for a subtitle. Other equally important elements are subtitle background, font and text style. Taken together, they make it much easier for a viewer to interpret information on two levels: visual (an action on a screen) and textual (a text of subtitles). If this balance is broken, subtitles are too long, and timecodes are not synchronized, a viewer will have to read the text all the time (of course, if he/she manages to read them over) but not, actually, watch and understand. That is why the average reading speed and the speed of the subtitle displaying were set up.

Generally, rules are the following: the number of lines for a subtitle should not exceed 2 to prevent interfering in a film; a line must have 35-40 characters (two lines – 70-80 characters), which includes spaces and punctuation marks. A text itself has white colouring and is placed underneath, in the middle of a screen. These rules are the most general ones which means they may vary depending on a client’s wish. For instance, Yeliseieva S.V. referring to the international subtitle translation standards stresses on details: if the duration of one-line subtitle is 1-1.5 seconds, subtitle length should be no more than 10 characters, 2 seconds – from 10 to 35 characters as soon as “the first line is the most visible, so the main point of the whole phrase/sentence should be placed there if it is possible”; a second subtitle line is calculated according to the time: 3.5 seconds for a 10-character sentence, 4 seconds – 25 characters, and, finally, 5-6 seconds

for 35 characters as the limit (two lines together make 70 characters – this is a maximum for a two-line subtitle) [3; p. 159].

On the other hand, TED volunteers follow other guidelines: “the reading speed should not exceed 21 characters/second, and the line length should be no more than 42 characters, with 84 as the total maximum subtitle length” [5].

In order to arrange the translation in accordance with the requirements, professional translators use different translation transformations. Compression is one of the most popular among them. In most cases, Lukyanova T.G. recommends to avoid translating “all interjections, words in the vocative case, possessive pronouns, and introductory words” and, also, “short answering words like *yes, no, ok, sorry, thanks, please*” as they are familiar to most people [4; p. 14-15]. So called “junk words” such as *you know, oh, I mean, so, yes, and, amm, you see*, etc. should be omitted too. These phrases only complicate understanding of information and have no semantic significance [2, p. 83].

Another way is decompression, i.e. adding new elements to the translation so as to make it clearer for the audience. Obviously, it will not work if there is no place for the additional information, but if it is possible, the translation will only be improved.

There is some special subtitle editing software to make translating easier. It is desktop subtitle editors (like Aegisub or Subtitle Workshop) which have to be downloaded and installed and the online ones (like Amara or Smartling) for which a stable internet connection is needed. The main function of these programs is to calculate the number of characters for a particular subtitle (if the limit is exceeded, a user will be informed), so a translator does not need to count it by hand.

References

1. Podmogilnaya N. V. Subtitle film as a linguistic problem / N. V. Podmogilnaya, M. O. Trofimova. // *Problems of General and Slavic Linguistics*. – 2019. – №3. – С. 107–117.
2. Radetska S. V. Subtitling as the type of audiovisual translation [Електронний ресурс] / S. V. Radetska, T. T. Kalishchak. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn_2016_2_17.
3. Yelisieieva S. V. Features of the subtitling as a direction of translation activity [Електронний ресурс] / S. V. Yelisieieva. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2018_32%282%29_44.
4. Основи англо-українського кіноперекладу : навчальний посібник для студентів 4 курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» денної форми навчання факультету іноземних мов / Т. Г. Лукьянова. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 104 с.
5. How to break lines - TED Translators Wiki : website. URL: https://translations.ted.com/How_to_break_lines

*Scientific supervisor: Lyntvar O.M.,
PhD in Philological Studies, Associate Professor*

УДК 811.111:341.24 (043.2)

Томічова О.О.

Мальтійський університет, Мсіда

СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ КОМЕРЦІЙНИХ КОНТРАКТІВ ТА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Труднощі юридичного перекладу обумовлені специфікою юридичної мови. Це, перш за все, високий рівень абстрактності викладу, використання стилістично нейтральної та книжкової лексики, наявність громіздких синтаксичних конструкцій, використання застарілих слів і фраз, які не вживаються в повсякденній мові, а також спеціальні терміни і формулювання. Крім того, юридичним документам властиве прагнення до однотипності способів вираження думки в однотипних ситуаціях, що виражається в наявності в них готових штамів і кліше.

Синтаксичний склад англомовних комерційних контрактів містить характерні ознаки офіційно-ділового стилю, як то:

а) Широке вживання модального дієслова *shall* для передачі значення повинності, наказу, примушування. Складені присудки з *shall* (і в позитивній, і в негативній формі) переважно перекладаються українськими присудками, в яких основне дієслово стоїть у теперішньому часі.

б) Ускладнений синтаксис. У текстах контрактів спостерігаємо значно більшу кількість складних речень порівняно з простими, з перевагою складнопідрядних над складносурядними. Типовими для текстів контрактів є складнопідрядні речення (в т.ч., у вигляді абзаців-пунктів) з нанизуванням однорідних підрядних речень, найчастіше означальних чи додаткових, та широким вживанням розгорнутих рядів однорідних членів речення (складнопідрядні речення з тісними і явно вираженими зв'язками забезпечують логічність висловлювання і під час перекладу відтворюються аналогічними синтаксичними конструкціями); довгі складносурядні речення з рядами однорідних членів та прості повні поширені речення з рядами однорідних членів (головних та другорядних).

в) Строга архітектонічна побудова тексту. Текст зовнішньоекономічного договору (контракту) поділяється на статті (параграфи) і пункти (підпункти), а також абзаци.

Для комерційних контрактів характерне домінування двох тенденцій: схильність текстів до стислості викладу інформації, що призводить до функціонування складного синтаксису, і схильність до ясності і чіткості викладу інформації, що призводить до поділу тексту на абзаци, які досить часто є незавершеними в семантичному плані і мають суто композиційне призначення. Структура комерційних контрактів є стандартизованою і універсальною, як в мові оригіналу, так і в мові перекладу.

Поділ тексту на абзаци, котрі розпочинають нове положення чи його частину, сприяє послідовному осмисленню і сприйняттю прочитаного. Часом доречні абзаци з одного, двох речень для виокремлення частин положень зовнішньоекономічного контракту. Нумерація сприяє чіткості у визначенні

посилає на ті чи інші положення контракту. Абзаци як частина цілого відокремлюються один від одного не крапками, а комами або крапкою з комою. Таке членування здійснюється з метою полегшити сприйняття структурно громіздкого тексту.

г) Паралелізм синтаксичних конструкцій. До цього прийому звертаються частіше для того, щоб оформити початок нового абзацу. Синтаксичний паралелізм деякою мірою зближується із нумерацією (жорстким членуванням), проте його дія не така різка, це своєрідний прийом плавного членування.

Нижче наводимо приклад складнопідрядного речення з однорідними присудками у головному та підрядному реченнях. Усі синтаксичні особливості повністю відтворені українською мовою.

8.5 *In the event the use by N of any goods, property or services provided or licensed to N by the Contractor, in whole or in part, in any suit or proceeding, is for any reason enjoined, temporarily or permanently, or is found to infringe any patent, copyright, trademark or other intellectual property right, or in the event of a settlement, is enjoined, limited or otherwise interfered with, then the Contractor, at its sole cost and expense, shall, promptly, either:*

8.5.1 *replace or modify the goods or services provided to N, or part thereof with the equivalent or better goods or services, or part thereof that is non-infringing; or,*

8.5.2 *refund to N the full price paid by N for the right to have or use such goods, property or services, or part thereof.*

8.5 У випадку, якщо використання Н товарів, майна чи послуг, наданих або ліцензованих йому Виконавцем, цілком або частково, у будь-якому позові або розгляді з якоїсь причини заборонено, тимчасово або постійно, або, як встановлено, порушує патент, авторське право, торгову марку чи інше право інтелектуальної власності, або, у випадку розрахунків, заборонено, обмежено чи перешкоджається в інший спосіб, то Виконавець, виключно за свій коштів і рахунок, негайно:

8.5.1 *замінює або модифікує товари чи послуги, надані Н, або їхню частину еквівалентними або кращими товарами чи послугами або їхньою частиною, що не порушують вищезазначені вимоги; або*

8.5.2 *відшкодовує Н повну ціну, сплачену Н за право мати або використовувати такі товари, майно чи послуги або їхню частину.*

Отже, найбільші труднощі під час перекладу текстів контрактів на синтаксичному рівні зумовлені складним синтаксисом. Він характеризується суттєво більшою кількістю складних речень порівняно з простими, з перевагою складнопідрядних над складносурядними. Проведений нами аналіз довів, що усі синтаксичні особливості англійських комерційних контрактів відтворюються аналогічними синтаксичними конструкціями українською мовою.

*Науковий керівник: Дольник І.М.,
ст. викладач*

УДК 811.111.651.926 (043.2)

Федчик К.С.

Національний авіаційний університет, Київ

ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ СПОРТИВНОЇ ТЕМАТИКИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Відомо, що спорт зближує народи, об'єднує спортсменів, тренерів, уболівальників, організаторів змагань із різних країн. У зв'язку з цим виникає нагальна проблема в забезпеченні якісної комунікації між спортсменами, тренерами, журналістами, фанатами – представниками різних країн та різних культур. Такі завдання зазвичай ставлять перед перекладачами.

Очевидно, що перекладач спортивних текстів має розуміти особливості спортивного дискурсу як англійської, так і української мови. На зміст спортивного дискурсу впливають всі фактори, які присутні в свідомості продуцента та реципієнта тексту та важливі для породження та сприйняття мовлення, включаючи фонові та професійні знання учасників комунікації.

Основними труднощами перекладу спортивної термінології загалом є:

- неоднозначність термінів (правила гри, зіграти вничю, гра без правил, тримати удар);
- відсутність перекладацьких відповідників у випадку неологізмів (керлінг, кіокушин, дайвінг);
- національна варіативність термінів (воротар – голкіпер, нападник – форвард, суддя – рефері тощо).

Одним з найпростіших прийомів перекладу терміну є прийом транскодування. Транскодування – це політерне чи пофонемне передавання вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу (наприклад, dribbling – дриблінг, free style – фрістайл, bowling – боулінг).

Терміни також підлягають іншому лексичному прийому перекладу – калькуванню – передавання не звукового, а комбінаторного складу слова, коли складові частини слова (морфеми) чи фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови перекладу. Цей прийом застосовується при перекладі складних за структурою термінів. Наприклад, а qualifying event – кваліфікаційне змагання, water polo – водне поло, corner kick – кутовий удар. Ще одним шляхом перекладу термінів є опис значення. Такий прийом застосовується при перекладі новітніх авторських термінів-неологізмів. Наприклад, boundary – лінія, що обмежує майданчик (межа ігрового поля); chest-shot – кидок обома руками від грудей.

У випадку, коли словник не дає точного еквівалента тому чи іншому термінові або коли застосування калькування, транслітерації чи описового перекладу недоречно, можливими також є інші прийоми перекладу. До таких трансформаційних прийомів відносять конкретизацію та генералізацію.

Конкретизація – процес, при якому одиниця більш широкого конретологічного змісту передається в мові перекладу одиницею конкретного змісту. В українській мові необхідно робити заміну слова чи словосполучення,

що мають більш широкий спектр значень, еквівалентом, який конкретизує значення згідно з контекстом або стилістичними вимогами. Наприклад, “вдаряти м’яч” може відноситися до різних ситуативних умов і значною мірою впорядковується контекстом; в англійській мові цьому поняттю будуть відповідати різні більш вузькі за значенням одиниці залежно від контексту: to kick a ball – вдаряти м’яч ногою, to head a ball – вдаряти м’яч головою, to hit a ball – відбивати м’яч, to cuff a ball – легко вдаряти м’яч кулаком, to return a ball – повертати м’яч, to volley a ball – вдаряти м’яч з льоту.

При перекладі термінів також можливим є застосування генералізації. Генералізація вихідного значення використовується в тих випадках, коли міра інформаційної впорядкованості вихідної одиниці вища за міру впорядкованості одиниці, що відповідає їй за змістом у мові перекладу. Наприклад, вести м’яч – to move forward the ball.

Проблема адекватності перекладу спортивної термінології стосується існування в термінології такого явища як синонімія. Інколи синоніми спортивного терміну виконують функцію пояснення, але найчастіше до терміну іншомовного походження виникає синонім, створений в мові-перекладу: форвард – нападник, голкіпер – воротар та ін. Це терміни-дублети. Можливості перекладача в такому випадку не обмежені.

Для перекладу термінів використовують також прийом експлікації. Експлікація – це заміна лексичної одиниці мови оригіналу словом (словосполученням), яке передає його значення. Наприклад, sink the shot – кинути м’яча до кошика без відскоку.

Отже, переклад термінів – дуже відповідальне завдання для перекладача. Незважаючи на розширення зв’язків між народами, використання все більш ефективних засобів комунікації і пов’язане з цим взаєморозуміння культур, перекладач повинен брати до уваги те, що кожна мова розвивається самостійно: в ній діють власні мовні норми, закріплені культурно-історичні поняття, з’являються нові реалії, які ще не мають еквівалентів на момент перекладу на інші мови.

*Науковий керівник: Рудіна М.В.,
канд. пед. наук, доцент*

УДК 81.36 (043.2)

Хар М.З.

Національний авіаційний університет, Київ

СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МАС-МЕДІЙНОГО ДИСКУРСУ

Останнім часом активізувався науковий підхід лінгвістів до дослідження мови мас-медіа як визначального чинника динаміки лексико-семантичних та словотворчих процесів мови. У монографії «Динамічні процеси в лексико-семантичній системі та в словотворі української мови кінця XX ст. (на матеріалі мови засобів масової інформації)» О. Стишов стверджує, що мова мас-медіа віддзеркалює стан розвитку сучасної мови, відбиваючи її

багатофункціональність, ступінь інтелектуалізації, оновлення і стилістичне перегруповання словника» [1, с. 12]. Мовознавець С. Єрмоленко визнає мовну практику ЗМІ як таку, що відіграє визначальну роль у виробленні мовного стандарту, формуванні мовних смаків, моди на слововживання [2, с. 15].

Одним з основних способів створення виразності мас-медійного дискурсу є синтаксичні стилістичні фігури мови, які надають йому образність і яскравість. Синтаксичні фігури мови «формується шляхом побудови спеціальних стилістичних фраз, речень або груп речень у тексті» [1, с. 54].

Для мас-медійного дискурсу характерним є вживання риторичних запитань. Риторичне запитання – це мовний засіб у формі питання, заданого для його переконливого ефекту без очікування відповіді [3, с. 33]. Риторичні питання спонукають слухача задуматися про те, якою має бути (часто очевидна) відповідь на це питання. Коли оратор заявляє: «Як довго ще наш народ повинен терпіти цю несправедливість?» офіційної відповіді не очікується. Скоріше, це засіб, який використовується мовцем, щоб стверджувати або заперечувати щось.

Еліптична конструкція — це опущення у висловлюванні деяких структурних елементів, необхідних для повноти речення, які мають домислюватись за контекстом. Вони властиві як діалогічному, так і монологічному виступу. Основним підґрунтям для утворення більшої частини еліптичних структур є ситуативна закріпленість самого процесу мовлення, який віддзеркалює явища, факти, процеси реальної дійсності, що знаходять своє відображення в окремих словах і становлять їх внутрішній зміст. Наприклад:

1. ОВАМА: Fundamental challenges [4].

2. ОВАМА: You know, when — when families sit around the kitchen table, they say to themselves, what are the things we have to have? College education for our kids. Paying our mortgage. Getting the roof repaired. A new boiler. What are the things that would be nice to have? A vacation. Eating out. Some new clothes [4].

Полісиндетон – це використання декількох сполучників у тісній послідовності, особливо там, де вони можуть бути опущені (наприклад, «він біг, стрибав і сміявся від радості»). Це стилістична схема, яка використовується для досягнення різних ефектів: вона може збільшувати ритм прози, прискорювати або сповільнювати її темп, передавати урочистість або навіть екстаз і дитячу життєрадісність [2, с. 25]. Наприклад:

Senator Graham: If you're Republican and you hear from the nuclear industry and the utility industry and the oil and gas industry and the manufacturing industry, this is what we've been waiting for [4].

Вставки (слова, поєднання слів, речення) містять додаткову інформацію, коментарі, роз'яснення, пояснення, поправки до основних положень. Вставки є необов'язковою частиною речення, що містить додаткову інформацію. Без вставок речення все одно залишається повним як структурно, так і семантично. Наприклад:

«Володимир Зеленський: Якщо ви почали про тему Brexit (слово, що використовується як скорочена назва процесу виходу Британії із ЄС), то я вважаю, що Європейський Союз – це як ми з вами: компанія зібралася за столом

добре провести вечір, і якщо хтось не хоче сидіти за столом, він обов'язково зіпсує свято» [5].

Парцеляція – засіб експресивного синтаксису, явище динамічного аспекту речення, стилістичний прийом, що полягає у виділенні частини висловлювання (речення) в самостійне висловлювання, подачі речення у вигляді двох або декількох фраз [3, с. 65]. Наприклад:

«Це – моя непохитна точка зору, яку я весь час відстоюю. І буду за це боротися» [5].

Номінативне речення – це просте односкладове речення з головним членом, вираженим іменником в називному відмінку. Номінативні речення мають певні особливості. Вони можуть використовуватися мовцем з метою вираження почуттів, емоцій або оцінки, тобто бути віднесеними до експресивних. Експресивними називають речення, метою яких є передача психологічного стану, заданого умовою широти відносно стану речей. Реакція на дію, поведінку слухача або самого мовця, може бути позитивною (подяка, похвала, захоплення) або негативною (вибачення, виправдання, докір, нарікання, жаль, осуд). Наприклад:

1. «Володимир Зеленський: Скромно» [5].
2. «Володимир Зеленський: Дякую, навзаєм» [5].

Повтор сприяє асоціативному закріпленню певної інформації в потрібному емоційному контексті. Широке використання повторів в політичних інтерв'ю є цілком природнім, оскільки «завдяки своєму великому емоційно-експресивному потенціалу фігури повтору виступають засобом акцентування уваги слухача, смислового, емоційного посилення та ритмічної організованості» [3, с. 87]. Наприклад:

1. «Senator Graham: Will we create jobs in the future that your kids can enjoy and you can enjoy within our lifetime?!» [4].
2. «Володимир Зеленський: Ігор Коломойський не є Президентом. І виступати від України, від імені Президента України, від уряду України він не може» [5].

Для мас-медійного дискурсу характерна наявність таких експресивних синтаксичних конструкцій, як повтор, риторичне запитання, еліптичні речення, парцеляція та номінативні речення. Вони виявляють різну кількісну дистрибуцію в аналізованому мовному матеріалі. Використання експресивних синтаксичних конструкцій підпорядковане загальній меті – впливу на читача.

Список літератури

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ, 2004. 344 с.
2. Добросклонська Т. Г. Массмедийный дискурс: теория и методы. Белгород, 2014. 382 с.
3. Лютянська Н. І. Мас-медійний дискурс: типологічні та структурно-організаційні особливості. Ніжин, 2014. 141с.
4. The American Conservative. URL: <http://amconmag.com/2010/aug/01/00023/>

5. Офіційне інтернет-представництво президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/intervyu-volodimira-zelenskogo-new-york-times-65705>

Науковий керівник: Шахновська І.І.,
канд. філол. наук, доцент

UDC 811.111 (043.2)

Chorna A.O.

National Aviation University, Kyiv

RESEARCH OF THE LANGUAGE CONCEPT OF POLITICS BASED ON THE ENGLISH APHORISMS

The relevance of this study is due to the growing interest in aphoristically loaded types of discourse, insufficient study of aphorisms as a means of actualizing the values and beliefs of speakers in political discourse.

According to linguists A.N. Baranova and D.O. Dobrovolsky, *political aphorism* should be considered as an aphorism in which the specifics or subjects of political activity are comprehended. The authors can be both politicians and other public figures or writers.

The aphorism has a specific, expanded conceptual sphere, which is formed by both verbalized and nonverbalized concepts. According to the linguist A.M. Prykhodko, the conceptual sphere means that an objectively existing set of verbally defined and verbally indeterminate, nationally marked mental units of linguistic culture are organized according to the principle of systematization, i.e. according to the principles of multiplicity, integrity, connection and structure.

In this study, we should consider the speech implementation of the concept of POLITICS. The etymology of the word comes from the Greek word *Πολιτικά*, which was transformed into *politicus* under the influence of Roman culture. The word entered the English language in the fifteenth century from medieval Latin word *politia* in the form of *policy* meaning “citizenship, government”.

Politics is a multifaceted word that has several meanings. At the same time, some of them are descriptive and impartial (such as: “art or science of government” and “political principles”). The dictionary gives us such interpretations of the word *politics*:

- 1) *the art or science of government;*
- 2) *political actions, practices, or policies;*
- 3) *political affairs or business especially : competition between competing interest groups or individuals for power and leadership (as in a government);*
- 4) *the political opinions or sympathies of a person;*
- 5) *the total complex of relations between people living in society.*

The concept of POLITICS is mostly verbalized through the lexemes *politics* and *politician*: “*In politics nothing is contemptible*” (Benjamin Disraeli).

The lexeme *government* is also often used: “*Government big enough to supply everything you need is big enough to take everything you have*” (Thomas Jefferson).

The figurative component, i.e. knowledge, images and associations that arise in the mind in connection with a particular denotation of the concept of POLITICS, can be

represented by aphoristic statements that contain figurative metaphors, for example:

Politics is a force: *“Only strength can cooperate. Weakness can only beg”* (Dwight David Eisenhower).

There are also statements where politics is described as a negative force (tyranny): *“The world is ruled by tyranny, justice is only on the scene”* (F. Schiller).

Politics is a compromise: *“Politics is the art of the possible, the attainable – the art of the next best”* (O. Bismarck).

Politics is a game: *“There is no gambling like politics”* (Benjamin Disraeli).

Politics is a lie: *“Politics is the art of preventing people from taking part in affairs which properly concern them”* (Paul Valery).

Politics is manipulation: 1) *“All the president is, is a glorified public relations man who spends his time flattering, kissing, and kicking people to get them to do what they are supposed to do anyway”* (Harry S Truman). 2) *“He who knows how to flatter also knows how to slander”* (Napoleon Bonaparte).

Politics is a lack of morality: *“Politics have no relation to morals”* (Niccolo Machiavelli).

Ronald Reagan’s well-known aphorism puts politicians on a par with the oldest profession: *“It has been said that politics is the second oldest profession. I have learned that it bears a striking resemblance to the first”* (Ronald Reagan).

Politics is war: 1) *“Politics is war without bloodshed while war is politics with bloodshed”* (Mao Zedong). 2) *“Politics is almost as exciting as war, and quite as dangerous. In war you can only be killed once, but in politics many times”* (Winston Churchill).

English aphoristic statements quite expressively manifest the value component, “the most important incarnation of the concept, which is determined by the attitude to it.”

Quite a valuable component of the concept of POLITICS in English aphorisms is represented by the following range of assessments: from negative to restrained, while in quantitative terms (more than 50% of the analyzed material) is dominated by negative and ironically negative assessments. Aphorisms, in contrast to dictionary definitions, state the insignificance of reason in politicians: *“In politics stupidity is not a handicap”* (Napoleon Bonaparte).

Politics in aphoristic terms, despite the stated in the dictionary definition of service to the state, is greed and the satisfaction of only one’s own interests: *“Politics: A strife of interests masquerading as a contest of principles. The conduct of public affairs for private advantage”* (Ambrose Bierce).

Analyzing the English aphorisms, we can conclude that the concept of POLITICS has such components as conceptual, which is reflected mainly in the statement: “politics is management”; figurative, which is represented by metaphors: “politics is a force”, “politics is a game”, “politics is a compromise”, “politics is war”, “politics is manipulation”, “politics is a lie”, “politics is the lack of morality”, etc.; and value-based one, which is represented mainly by restrained, negatively ironic and negative evaluation.

*Scientific supervisor: Pletenetska Yu.M.,
PhD in Philological Studies, Associate Professor*

УДК 81'25:808.51 (043.2)

Чужба В.В.

Національний авіаційний університет, Київ

КОГНІТИВНА ТА ПЕРЛОКУТИВНА ФУНКЦІЇ МОВИ ЗМІ

Засоби масової інформації сильно впливають на мислення, дії та навіть вибір тієї чи іншої особи. Іншими словами, ЗМІ відіграють важливу роль в житті людини.

Останні роки досліджень показали, що культура трактується як колективна система знань, за допомогою якої люди моделюють навколишній світ. Цей погляд підкреслює тісний взаємозв'язок між сприйняттям, пізнанням, мовою та культурою.

Згідно з цією концепцією, окремі дії людей, нерозривно пов'язані з процесами комунікації, належать до складної системи колективних знань, що передаються за допомогою мови. Сьогодні «постачальниками» колективних знань або посередниками в їх розповсюдженні є засоби масової інформації, які ніколи не залишаються байдужими до того, що відбувається навколо.

Із самого початку ЗМІ були суто технічними засобами запису, зберігання, показу інформації та творів мистецтва, незабаром вони стали найпотужнішим способом впливу на свідомість людей.

Наприклад, соціолог Гі Дебор, ще в 1967 році у своїй книзі «Суспільство спектаклю» виступив проти фальсифікації суспільного та приватного життя за допомогою ЗМІ, сформувавши думку, що метою комунікації серед людей стали образи, які були створені засобами масової інформації.

А от теоретик французького постмодерну Жан Бодрійяр у своєму нарисі «Інший через самого себе» (1987) стверджує, що всі ми живемо у світі гіперкомунікацій, занурених у велетенський вир закодованої інформації. Будь-який аспект життя може служити історією для ЗМІ. Світ перетворився на гігантський екран монітора.

Крім того, досить цікавими прикладами про вплив ЗМІ на людей стала оцінка ролі радіо, що була дана в різний час різними відомими постатями Німеччини. «Батько німецького радіо» Г. Бредов в 20-х роках ХХ століття визначав радіо як «zivilisatorisches Instrument der Menschenwerdung» (цивілізаційний інструмент стати людиною), цим він зауважував його важливе значення в процесі становлення людської особистості.

Бертольд Брехт в той же час створив теорію радіомистецтва і мав на меті за допомогою радіо донести до більшої частини народу мистецтво, яке було доступне спочатку лише обраним. Після приходу до влади А. Гітлера, коли радіо стало найважливішим засобом нацистської пропаганди, з'явилась книга Г. Екерта «Rundfunk als Führungsmittel» («Радіо як орган влади»).

Сфера масової комунікації допомагає суспільству виступати як «генератор соціального гіпнозу», під впливом якого ми стаємо цілісним живим об'єднанням, саме в засобах масової інформації найбільш чітко проявляється перлокутивна функція мови. ЗМІ створюють особливий аудіовізуальний світ, що вільно впливає

на кожного з нас, а це спонукає нас серйозно порушити питання про відповідальність ЗМІ перед суспільством.

Мета спілкування включає в себе такі складові: інформаційну, пізнавально-освітню, впливову та гедоністичну складові, хоча інформаційній функції надається найбільший пріоритет. Важливим критерієм дискурсу масової комунікації є інформаційне поле.

В основному воно формується завдяки ієрархічно організованій інформації і за відсутності тематичних обмежень повинне набувати виду адекватного відображення реальності інформаційної мозаїки.

Загальновизнаними є лише два типи обмежень щодо розповсюдження інформації – інституційні (юридично закріплені) та конвенціональні (перш за все етичні). До них, зокрема, відноситься розповсюдження неправдивої інформації.

За допомогою стилістичних фігур і тропів здійснюється посилення мови. Їх використання узгоджується з двома основними тенденціями мови газети: стандартизованою та виразною.

Основний логічний наголос чітко визначається у п'яти типах фігур: запитання, ітерації, аплікації, структурні та графічні варіанти вибору. Окрім того, тропи не тільки прикрашають текст, але й допомагають зрозуміти реальність, помітити структуру та акцент.

Деякі з основних виразних засобів комунікації, що використовуються в пресі, поступово перетворюються на штампи, які є одним з втілень стандарту.

Отже, можна зробити висновок, що засоби масової інформації стрімко увійшли в буденне життя людського суспільства. Вони є потужним засобом впливу на людський розум. Оскільки ЗМІ носять динамічний характер, їхня мова найшвидше реагує на всі зміни в суспільній свідомості, відображаючи стан останніх тих чи інших подій та впливаючи на їх формування. Саме в мові засобів масової інформації неважко помітити нові тенденції у підходах до вивчення мови, які можна простежити в сучасній лінгвістиці.

Список літератури

1. Владимиров В.М. Хаос – Розуміння – Масова комунікація: Монографія. – К.: КиМУ, 2006. – 366 с.
2. Квіт С. Масові комунікації: Підручник. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 206 с.
3. Валерій Іванов Основні теорії масової комунікації і журналістики: Навчальний посібник / За науковою редакцією В. В. Різуна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://sociology.knu.ua/sites/default/files/library/elopen/teoriji_mas_komunikacii.pdf.
4. Мак-Квейл Д. Теорія масової комунікації / переклад з англ. О.Возня, Г. Сташків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sociology.knu.ua/sites/default/files/library/elclosed/shtompka1.pdf>

*Науковий керівник: Гастинцикова Л.О.,
ст. викладач*

УДК 811.111 (043.2)

Шапран М.С.

*Національний авіаційний університет, Київ***ЕТИКА ПЕРЕКЛАДУ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ В МІЖДИСЦИПЛІНАРНОМУ КОНТЕКСТІ**

В останні роки інтерес до вивчення перекладу з однієї мови на іншу сильно зріс. Багато лінгвістичних положень відносяться до розряду культурологічних і пояснюється це певними відмінностями саме в культурах етносу, але така заміна не може вирішити самих проблем. Якщо розглядати питання міжкультурної комунікації та перекладу, то не варто забувати про те, що головну роль в даних процесах відіграє перекладач, що володіє однією або декількома іноземними мовами, які можуть забезпечити міжкультурну комунікацію. Міжкультурна комунікація та переклад нероздільні, адже переклад є різновидом міжмовної і міжкультурної комунікації. Переклад в сфері професійної комунікації є засобом спеціального перекладу, пов'язаного з різними галузями науки, техніки і діяльності людини. Варто зазначити, що ставлення до нього було суперечливим до моменту формування лінгвістичної теорії перекладу в 30-х роках ХХ століття. Але в останні роки переклад виступає об'єктом культурологічних досліджень, і тому сучасна концепція культури накладає свій відбиток на дані дослідження.

Перекладацька етика – це сукупність неписаних правил і норм поведінки перекладача в процесі його професійної діяльності, з колегами, замовниками переказів, перекладацькими агентствами та іншими учасниками перекладацького акту. Дотримання перекладачем правил ділового етикету – один з невід'ємних елементів його професіоналізму. Саме знання цих правил визначає майстерність перекладача, його високу кваліфікованість, і, відповідно, його затребуваність на ринку праці.

У перекладознавстві нормою перекладу називається сукупність вимог, що пред'являються до якості перекладу [1, с. 19]. Інакше кажучи, якість перекладу визначається ступенем його відповідності нормі і характером відхилення від цієї норми. Одна з важливих проблем, з якою перекладач може зіткнутися як при усному, так і при письмовому перекладі, – це вживання в мові професійного сленгу. Регулюється це питання діловим етикетом, який допускає застосування сленгу в спілкуванні фахівців, але виключає його, в разі якщо серед комунікантів або посередників комунікації можуть виявитися не експерти. Також труднощі у перекладача можуть виникнути при перекладі спеціальної термінології [3, с. 43]. Однак перекладачеві неминуче доводиться працювати з таким родом лексики, тому варто перед власне перекладацьким актом ознайомитися з термінологією, що відноситься до конкретного акту перекладу. Важливий вплив на вибір стратегії надають вимоги, що пред'являються до перекладача, а вони часто бувають суперечливими: з одного боку, переклад повинен повністю відповідати нормам мови і стати фактом культури і літератури країни мови, з іншого – він повинен сприйматись як переклад.

Розкриття культурних явищ чужого етносу неможливе без пізнання цього етносу і без зіставлення «свого» і «чужого». Багато авторів, даючи визначення сутності і практичної значущості перекладу, підкреслюють, що перекладацька діяльність – явище соціальне, тобто соціально значуще і соціально обумовлене. Дослідники соціальної функції перекладу будують моделі рольових відносин у перекладацькій діяльності, розглядаючи переклад не тільки як акт комунікації, а й як акт посередництва. Для будь-якого перекладача очевидним фактом є те, що при перекладі для передачі сенсу потрібно не тільки знання слів, а й знання самого предмета.

Доместикація є перекладацькою стратегією, при якій чужорідність перекладного тексту зводиться до мінімуму, максимально адаптуючись під читача трансляту. Таким чином, текст виглядає звичним, а іноземна культура – ближче до власної. Кожен переклад, по суті, це в якійсь мірі результат доместикації, тому що саме рідна культура є ініціатором перекладу [2, с. 45]. Стратегія форенізації, навпаки, навмисно порушує звичні для культури-реципієнта канони і привносить елементи іноземних реалій, що відбиваються в перекладному тексті. Такий підхід існує для того, щоб читач поринув у незнайоме для нього середовище і усвідомив наявність культурних і лінгвістичних відмінностей.

Таким чином, особиста оцінка перекладачами власних перекладів створює якусь базу, на основі якої можливо робити висновок про сприйняття тексту перекладачем, його переваги і фактори, що вплинули на вибір тієї чи іншої стратегії перекладу. Оцінюючи переклад, перекладачі насамперед звертають увагу на те, яке враження справляє на них як на читачів текст перекладу в порівнянні з текстом оригіналу, чи створює він той же настрій, викликає ті ж емоції. Саме невідповідність у сприйнятті оригінального і перекладного текстів, підкріплена конкретними прикладами перекладацьких невдач, і викликала так званий перекладацький скептицизм. Зрозуміло, тільки після здійснення докладного лінгвістичного, лінгвокультурного і філологічного аналізу перекладу за такими параметрами як кількість іноземних запозичень, трансформації синтаксичних лексичних і морфологічних структур, наявність стилістичних особливостей можна говорити про ту чи іншу стратегію перекладу. Висока частотність використання перекладачем функціональних аналогів свідчить про доместикацію, в той час як прагнення до формально точного перекладу, використання перекладачем прийомів транскрибування, транслітерації і калькування, коментарів і виносок є ознакою форенізації.

Список літератури

1. Мирам Г. Э. Профессия: переводчик. К.: Ника-Центр, 1999. 160 с.
2. Сдобников, В. В. Теория перевода : учебник. Н. Новгород, 2001. 306 с.
3. Venuti L. The Translator's Invisibility. London, New York: Routledge, 1995. 365 p.

*Науковий керівник: Плетенецька Ю.М.,
канд. філол. наук, доцент*

УДК 811.111 (043.2)

Шлінчак Ю.О.

Національний авіаційний університет, Київ

ПЕРЕКЛАД МОЛОДІЖНОГО ІНТЕРНЕТ-СЛЕНГУ: АНГЛО-УКРАЇНСЬКИЙ ВАРІАНТ

Сленг – слова та словосполучення, які використовуються людьми певних спеціальностей або соціальних груп; у літературній мові вони набувають емоційно-експресивного забарвлення. Сленгізми переважно використовуються молоддю віком від 12 до 25 років [3].

За значенням і сферою використання англословні інтерференти можна поділити на декілька груп:

1. лексеми, що позначають предмети повсякденного вжитку: бойфренди (джинси), паб – пивна (pub), боді (body), мейкап – макіяж (make-up);

2. вигуки, вітання, прощання та привітання: хай! (Hi!), Хей! (Hey), ізі (easy), вау (wow), чірс (cheers), Хепі Бьоздей (HappyBirthday), Сюрпрайз! (Surprise!), сорян (sorry);

3. лексеми, що позначають нові технології: ноут (notebook), вайфай (Wi-fi), роутер (router), браузер (browser), зауглити (Google), діс (Discord), ксерокс – копіювальний апарат (Xerox);

4. назви людей:

- за гендером: герла – дівчина (girl), бой – хлопець (boy), гайз – хлопці, люди (guys), вумен – жінка (woman), піпл – люди (people), тінейджер – підліток (teenager);
- за міжособистісними зв'язками: френд – друг (friend), бойфренд – хлопець (boyfriend), комьюніті – об'єднання людей (community);
- за спеціальністю: дантист – стоматолог (dentist), ейчар – рекрутер (HR manager);
- заходи, концерти: сейшн, рейв, паті, діс [4].

Науковці Я. Низенко та Н. Григоренко вважають, що перша причина труднощів адекватного перекладу особливих англійських одиниць українською – це «різниця між складом лексико-семантичних груп слів, хоча загалом лексико-семантичне варіювання слів у цих мовах збігається. Друга причина – це розбіжність прагматичних компонентів значення слів, які схожі за своїми головними лексико-семантичними варіаціями, що викликає розходження результатів лексико-семантичної видозміни цих слів в англійській та українській мовах» [2].

Загалом більшість дослідників для перекладу сленгу використовують такі способи як: транслітерація, транскрипція, калькування, описовий переклад, приблизний переклад та переклад за допомогою прямого включення. Проте Я. Низенко та Н. Григоренко вважають, що найкраще при перекладі молодіжного сленгу використовувати такі способи як: 1) пошук нешаблонної одиниці подібної

експресивності в українській мові (перекладаючи вульгаризми та сленгізми); 2) використання описового перекладу, експлікації і пояснення предметно-логічного змісту (перекладаючи арготизми та жаргонізми) [2].

Теоретик перекладу І. Бик визначає такі шляхи перекладу молодіжного сленгу: 1) еквівалент – це незмінний рівноцінний відповідник певному слову або словосполученню в іншій мові, який не є підпорядкованим контексту; 2) аналог – один із декількох можливих синонімів, є підпорядкованим контексту; 3) пояснювальний або описовий переклад – застосовується тлумачення слова, використовується, коли неможливо знайти ні еквівалент, ні аналог [1].

Розглянемо деякі приклади перекладу на практиці:

- транслітерація та транскрибування: фейл – невдача; ізі – легко; лузер – невдаха; флекс – хвастощі; по дефолту – за замовчуванням;
- пряме включення (використання оригінального написання англійського слова в перекладному тексті): завести Instagram-профіль;
- калькування:
- суфікси -ер, -аст: хейтер, флудераст;
- суфікс -інг: булінг, хейтерінг;
- суфікси -уха, -юк, -ло: класуха, сідюк, файло;
- утворення похідних слів від запозичених: чіл – чілити, форс – форсити;
- аббревіація: рофл (Rolling On Floor Laughing), лол (Laughing Out Loud).

Отже, переклад молодіжного сленгу викликає труднощі, як правило, через відмінності реалій, а також через відсутність еквівалентів у більшості випадків. Проте переклад сленгу також збагачує українську мову, допомагає краще зрозуміти культуру Заходу.

Список літератури

1. Бик І. С. Теорія і практика перекладу. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.twirpx.com/file/1053822/>
2. Низенко Я., Григоренко Н. Основні труднощі адекватного перекладу нестандартної лексики англійської мови. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/16_NPRT_2012/Philologia/6_111668.doc.htm
3. Словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/slengh>
4. Чернікова Л.Ф., Смілік Т.І. Англiцизми в сучасній українській мові – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/34810/36-Chernikova.pdf?sequence=1>

*Науковий керівник: Рудіна М.В.,
канд. пед. наук, доцент*

УДК 811.111-26 (043.2)

Шматко А.А.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ПЕРЕКЛАД ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У ТЕКСТАХ ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ: ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Фразеологія – це сукупність стійких сполучень слів, властивих мові, прислів'я, приказки, афоризми, крилаті вислови тощо [1]. Фразеологізми є широкоживаними в сучасній англійській мові та вже стали частиною культурного надбання її носіїв. Попри те, що офіційний стиль юридичних документів не припускає вживання подібних висловів, вони все частіше з'являються у промовах юристів, новинах, публіцистичних творах юридичної тематики, працях з історії держави та права тощо.

За семантичною класифікацією фразеологізмів В. Виноградова, фразеологізми поділяються на фразеологічні зрощення, фразеологічні сполучення та фразеологічні єдності [2]. В правовій лексиці присутні всі зазначені види фразеологізмів.

Фразеологічні зрощення, або ідіоми – це абсолютно неподільні, нерозкладні й немотивовані фразеологічні одиниці, значення яких не має зв'язку зі значенням їх складових. Прикладами цієї категорії є такі фразеологічні одиниці, як «*favorite son*» в американській правовій лексиці («кандидат в президенти, що висувається делегацією певного штату») або «*ancient lights*» в британському праві («форма сервітуту, що надає власнику будівлі з вікнами право на підтримку належного рівня денного освітлення»).

Фразеологічні сполучення – це фразеологічні одиниці, до складу яких входять слова і з вільним, і з фразеологічно пов'язаним значенням. Прикладами таких сполучень є «*aggravated assault*» («напад з обтяжуючими обставинами») та «*Marshal of the court*» («судовий виконавець» в американському праві).

Фразеологічні єдності – це фразеологічні одиниці, значення яких зумовлене значенням їх компонентів. Наприклад, «*burden of proof*» («тягар доведення»), «*bail bond*» («порука за явку відповідача до суду»), «*to file a lawsuit*» («подати позов»).

Попри те, що зазначені види фразеологізмів характеризуються різним ступенем неподільності компонентів, при перекладі всі вони мають єдину рису – це недопустимість їх калькування [3]. Для уникнення калькування необхідно детально аналізувати контекст, ситуацію, а також застосовувати фонові знання. У випадку з фразеологічними єдностями допускається їх заміна словами в прямому значенні без спотворення смислу. Щодо фразеологічних сполучень та зрощень, то передати їх слово в слово без викривлення значення зазвичай неможливо. Виникає потреба дібрати поняття-відповідник або ж застосування описового перекладу за його відсутності.

Окрему проблему при перекладі юридичних фразеологізмів становлять запозичення, здебільшого з латини та французької мови. Римське право, насамперед приватне право, стало основою більшості європейських правових

систем, і хоч на британське та американське право воно мало менший вплив, це зумовлює велику кількість латинізмів в юридичних текстах. Прикладами таких виразів є *«lex mercatoria»* («звичаєве торговельне право»), *«consensus omnium»* («загальна згода»), *«ipso jure»* («в силу самого права»). Французькі ж вирази набули статусу інтернаціональних, і тому їх вживання в англійській мові є цілком природним, наприклад *«fait accompli»* («факт, що відбувся»), *«laissez-faire»* («свобода підприємництва»). До запозичених фразеологічних одиниць застосовуються ті ж закономірності, що й до власне англійських.

Ще одна проблема перекладу юридичних фразеологізмів пов'язана з суттєвими відмінностями британської та американської правових систем. Це призводить до існування фразеологічних одиниць, що є характерними лише для однієї системи та змінюють значення або втрачають актуальність для іншої. Наприклад, вираз *«Jersey justice»* («непропорційно суворе покарання») є поширеним у Великій Британії, а *«Philadelphia lawyer»* («висококваліфікований юрист») лише в США. Така ситуація потребує підвищеної уваги перекладача не лише до власне фразеологічних одиниць, а й до відмінностей у світосприйнятті носіїв мови та історії виникнення тих чи інших висловів.

Таким чином, юридичні фразеологізми є широкоживими й характеризують лінгвокультурні особливості носіїв мови, не лише збагачуючи мову образністю, а й відображаючи специфіку окремих правових систем. Однак, функціонування фразеологізмів в юридичній лексиці призводить до таких проблем в перекладі, як калькування, відсутність понять-еквівалентів в різних мовах, необхідність точної передачі значення запозичених виразів, а також обмеженість актуальності певних фразеологічних одиниць певною правовою системою. Саме тому комплексне вивчення всіх аспектів функціонування юридичних фразеологізмів є перспективним напрямом подальших наукових досліджень.

Список літератури

1. Баркасі В.В., Каленюк С.О., Коваленко О.В. Словник лінгвістичних термінів для студентів філологічних факультетів [Електронний ресурс] / В.В. Баркасі, С.О. Каленюк, О.В. Коваленко. – Миколаїв, 2017. – Режим доступу: http://dspace.mdu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/328/1/Баркасі%2С%20Каленюк%2С%20Коваленко_Словник%20лінгвістичних%20термінів%20для%20студентів%20філологічних%20факультетів.pdf.
2. Виноградов В. В. Избранные труды: Лексикология и лексикография [Електронний ресурс] / В.В. Виноградов. – М.: Наука, 1977. – Режим доступу: <http://books.e-heritage.ru/book/10077375>.
3. Шумило І., Сніца Т. Особливості перекладу юридичних текстів [Електронний ресурс] / І. Шумило, Т. Сніца // Філологічний дискурс, випуск 4. – 2016. – Режим доступу: <http://fildyskurs.kgpa.km.ua/Files/4/30.pdf>.

*Науковий керівник: Васік Ю.А.,
канд. філол. наук, доцент*

УДК 811.111 (043.2)

Шульга Ю.А.

Національний авіаційний університет, Київ

ПЕРЕКЛАД ПРЕЦЕДЕНТНИХ ІМЕН

Питання перекладу прецедентних імен актуальне для сучасних лінгвістів і перекладачів, оскільки необхідно мати певні знання про культуру, історичні події, мовні аспекти, щоб здійснити адекватний переклад художнього тексту, відтворити авторський задум. Культурологічна компетенція перекладача дозволяє обрати адекватний відповідник прецедентних імен.

Прецедентним називають індивідуальне ім'я, пов'язане з широко відомим текстом, який належить до прецедентних або є прецедентною ситуацією, тобто це – складний знак, при вживанні якого в комунікації відбувається апеляція до комплексу диференційних ознак означеного прецедентного імені; воно може складатися з одного чи декількох елементів, але позначати одне поняття [5]. Богданова І.В. трактує прецедентне ім'я як назву суспільного, історичного або культурного явища, тексту або особи, які є широко заними й значущими для певної соціальної спільноти, до якої здійснено апеляцію в дискурсі [1]. Селіванова О.О. стверджує, що прецедентне ім'я – це індивідуальне ім'я відомої людини, персонажа твору, назва події, артефакту [4].

Дослідження перекладу роману Д. Сіммонса «Герор» дозволило виявити, що в оригіналі роману прецедентні імена представлені досить широко, а автор перекладу українською використовує їх для збереження авторського задуму.

Розглянемо приклади: *The lad had volunteered — along with two of his mates from the HMS Excellent, Second Lieutenant Hodgson and First Mate Hornby — but the Excellent was a damned three-decker that was old before Noah had fuzz around his dogle [2].* – Той зголосився добровольцем – разом з двома іншими його помічниками з корабля її величності «Екселент», другим лейтенантом Годжсоном та першим помічником Горібі, – але «Екселент» був чортівим трипалубним лінійним кораблем, який зітравився ще до того, як **Ной** почав голитися [3]. Бачимо, що автор переносить ім'я в текст перекладу без змін і пояснень, оскільки воно є релігійним і відомим для більшості читачів роману українською, тож думку автора легко зрозуміти. Ім'я використовується для того, щоб підкреслити вік корабля. Наступний приклад: *Crozier feels mentally tired all the time these days, as if he's spent his nights reading Homer in Greek [2].* – Останніми днями Крозьє весь час відчував страшенну ментальну втому, наче він усі ночі проводив за читанням **Гомера** грецькою [3]. Ім'я давньогрецького поета є широковідомим, читач легко зрозуміє паралель, проведену автором. Не потребує коментарів і часто використовуваний у художніх творах образ Бога: *In fact — he suspected, was not yet certain, but suspected strongly and was close to certain — Cornelius Hickey had become God. Others died around him yet he lived [2].* – Насправді – він ще не був певен, але сильно підозрював і майже переконав себе – Корнеліус Гіккі став **Богом** [3].

Таким чином, результати дослідження дозволили дійти висновку про те, що часто вживані в художній літературі прецедентні імена потребують від перекладача широкої обізнаності з культурними явищами й у мові оригіналу, і в мові перекладу. Найчастіше зустрічаються імена, пов'язані з релігією, відомі для багатьох читачів. Однак певні прецедентні імена можуть бути й не зрозумілими для представників іншої культури, отже тоді вони потребують заміни або пояснення.

Список літератури

1. Богданова І.В. Сугестивний потенціал прецедентних одиниць в українському медійному дискурсі початку XXI століття : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Донецький нац. ун-т. Вінниця, 2016. 22 с.
2. Dan Simmons. The Terror. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.bookscool.com/en/The-Terror-228929/1>
3. Ден Сіммонс. Терор. Переклад з англійської: Антон Санченко. Київ: «Видавництво Жупанського». 2019. 672 с.
4. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля. К. 2006. 716 с.
5. Ташенко Г.В. Лінгвокогнітивні та культурологічні особливості англо-українського перекладу прецедентних імен (на матеріалі художньої літератури) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16 / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2018. 20 с.

*Науковий керівник: Рудіна М.В.,
канд. пед. наук, доцент*

UDC 81'25: 811.111 (043.2)

Yakovenko A.O.
National Aviation University, Kyiv

LANGUAGE OF COVID-19. WAYS OF FORMATION AND TRANSLATION

The coronavirus pandemic has changed not only our everyday way of life, but also our basic vocabulary. A lot of new words such as “pandemic”, “self-isolation”, “social-distancing”, “Covid-19” have appeared. But they are essential, since without them we cannot imagine our life these days.

Every word has its own way of formation and during the pandemic most words have been produced by combining two or more stems. Such new words as “covidiot” and “covidient” have appeared this way. The word “**covidiot**” is a combination of two words; “covid” and “idiot” and refers to a person, who neglects all quarantine restrictions and rules. It can be translated into Ukrainian as «заражайло» or «ковдур».

It is obligatory to wear face masks. But Covidiot don't understand that. – Потрібно обов'язково носити маски, але ковдури цього не розуміють.

The word “**covidient**” has been formed due to the combination of two words: “covid” and “obedient”. This is a person who conscientiously adheres to all the rules of

quarantine. There is no Ukrainian equivalent of this word so it is better to use word-for-word translation: “людина, яка суворо дотримується правил карантину”.

Thanks to Covid19 the number of cases of Covid-19 has started to go down – Завдяки людям, які суворо дотримуються карантину, кількість випадків Covid-19 пішла на спад.

Most of words we use nowadays appeared many years ago, but before March 2020 we were not so familiar with them. The term “working from home” (WFH) that appeared in 1995 has become widely popular during the current pandemic time and is translated into Ukrainian as “дистанційна робота” [1].

During the Covid 19 pandemic many people are made to work from home. – В умовах пандемії Covid 19 багато людей змушені працювати дистанційно.

The term “personal protective equipment”(PPE) is also widely used today, especially in mass media. But firstly, it emerged in 1934 and should be translated as “засоби індивідуального захисту” [1].

WHO urges all people to use personal protective equipment and keep social distance. – ВООЗ закликає всіх людей користуватися засобами індивідуального захисту та дотримуватися соціальної дистанції.

To diversify the vocabulary of the pandemic some phrases and words have been repurposed. For example, the idiom “the elephant in the room” which means “the visible problem or situation about which people don’t want to talk” has been changed in pandemic time into “the elephant in the Zoom”, which means “the glaring problem, seen during the video conference, but nobody feels able to mention it” [3].

Mary’s untidy room in the background was the elephant in the Zoom. – Під час конференції всі бачили неприбрану кімнату Мері, але ніхто не обмовився про це.

The sentence “We’re all in this together” has become a winged expression during the pandemic, which narrows down to one big global problem uniting all people around the world.

The president emphasized “We’re all in this together.” – Президент наголосив: “Це наша спільна проблема”.

Many new words have emerged to denote the mood and way of life of people during the quarantine. The word “**blursday**” refers to a black-letter day in the time of lockdown, when people don’t orient in days of week.

I want to return to my colorful life, these blursday makes me be in the doldrums. – Я хочу повернутися до мого насиченого темпу життя, у ці сірі дні під час локдауну, я ходжу, як у воду опушена.

Such a word as “**coronacoaster**” denotes emotional highs and lows, during the quarantine. It has arisen from the word combination “roller coaster”.

I am on coronacoaster. I need to consult a psychologist. – У період карантину я відчуваю емоційну нестабільність. Мені потрібно проконсультуватися з психологом.

During the pandemic the use of verbs which denote the limitation and prohibition has highly increased. For example: *to ban*, *to restrict*, *to cancel*. They are used in such phrases as: *to ban large gatherings* – заборонити великі скупчення; *to restrict running events* – обмежити проведення заходів; *to cancel the concerts* – скасувати концерти. The medical terms have become the words of common vocabulary. Such

words and word combinations as *medical mask*, *vaccine*, *pandemic*, *medical gloves*, *community spread*, *self-isolation* are definitely in everyday use today.

We can say that someone has or has no coronavirus in a number of different ways, for instance, “*he has Covid-19*” or “*he doesn’t have Covid -19*”; “*he has coronavirus*”, or “*he doesn’t have coronavirus*”; and more formal way, mainly used on the news: “*they tested negative for COVID-19*” or “*they tested positive for COVID-19*” [5].

In conclusion, the pandemic of Covid-19 has not only totally changed our life and attitude to it, but also enriched our common vocabulary with new and also repurposed words. Each of them expresses the innovational phenomenon of the coronavirus. They have been produced by different types of word formation, mostly by combining two or more stems. Such words have widely spread around the world and are translated into other languages according to their language standards and norms.

References

1. Asif, Muhammad and Zhiyong, Deng and Iram, Anila and Nisar, Maria, Linguistic Analysis of Neologism Related to Coronavirus (COVID-19). [Electronic source]. URL: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3608585> Accessed 21 February 2021.

2. Coronavirus Vocabulary: 8 Slang Words You Need To Know During The Pandemic [Electronic source]. URL: <https://www.greenqueen.com.hk/coronavirus-vocabulary-8-slang-words-you-need-to-know-during-the-pandemic-2/> Accessed 21 February 2021.

3. This hilarious list of ‘lockdown lingo’ is the ultimate glossary for describing the coronavirus crisis [Electronic source]. URL: <https://www.heart.co.uk/news/coronavirus/hilarious-list-lockdown-lingo/> Accessed 21 February 2021.

4. The 10 Covid phrases and words that need binning in 2021 [Electronic source]. URL: <https://www.campaignlive.co.uk/article/10-covid-phrases-words-need-binning-2021/1702701> Accessed 21 February 2021.

5. COVID-19: Talking about coronavirus in English – vocabulary & expressions [Electronic source]. URL: <https://youtu.be/xQIhmohkV74> Accessed 21 February 2021.

Scientific supervisor: Lyntvar O.M.,

PhD in Philological Studies, Associate Professor

УДК 811.111’282(8):81’342 (043.2)

Яремченко А.Р.

Національний авіаційний університет, Київ

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПІВДЕННОАМЕРИКАНСЬКОГО ДІАЛЕКТУ

Розвиток південноамериканського діалекту відбувався протягом сотень років і мав багато факторів, що сприяли його поширенню. Імміграція, рабство,

експансія на захід та розвиток міст вплинули на те, як люди говорять. Основна версія появи акценту веде до британських іммігрантів.

Як і будь-яка мова або діалект, носії південноамериканської англійської демонструють певне поєднання особливостей, що разом складаються в те, що ми називаємо південноамериканським діалектом. Нагадати на діалект можна як в повсякденному житті, як прислухаючись до мовлення жителів півдня Америки, так і у художніх фільмах. Наприклад, герої фільмів: Ел Вудс (Різ Візерспун) “Legally blonde” – «Білявка в законі», Джейк Брігенс (Меттью Мак-Конагі) “A Time to Kill” – «Час вбивати» та Форрест Гамп (Том Хенкс) “Forrest Gump” – «Форрест Гамп» говорять саме на південноамериканському діалекті.

Перш за все вирізняються фонетичні і фонологічні характеристики. Однією з найвідоміших особливостей південноамериканського мовлення є злиття голосних у вимові слів “pin” і “pen”, так що вони звучать однаково. Також це явище може зустрічатися у вимові таких слів як, “tin/ten”, “mint/meant”, and “bin/Ben”. Часто зрозуміти різницю між цими словами можна тільки з контексту, в якому вони були вжиті. Вважається, що саме ця особливість вказує на південноамериканський діалект і є стереотипною по відношенню до нього.

Ще однією детально вивченою особливістю діалекту є монофтонгізація – зміна голосних, яка впливає на вимову дифтонгів і монофтонгів. Під час монофтонгізації, носії літературного мовлення вимовляють голосну як дифтонг, на відміну від носіїв південноамериканського діалекту, які вимовляють її як монофтонг – перша голосна подовжується, а друга не вимовляється[1]. У мовленні героїні “Legally blonde” можна почути приклад монофтонгізації коли Ел Вудс говорить: “I haven’t seen my family for a while.” Тут “I” вимовляється як монофтонг, і звучить як, /a/, а не як дифтонг /aɪ/ у літературному форматі мовлення. Для кращого розуміння наведена транскрипція: //a ‘hævən si:n ma: family fo: a wa:l//

Схожим на монофтонгізацію є явище трифтонгізації. Замість поєднання двох голосних в один склад, як при монофтонгізації, трифтонгізація – це зміна монофтонгу на трифтонг із вимовою трьох різних голосних замість одного. Цю особливість називають «південною протяжною вимовою». Південноамериканці, як правило, більш спокійні, і це відображається в їхньому мовленні, якому притаманно розтягувати голосні звуки. Також можна помітити скорочення і поєднання слів, на зразок “gonna” (збираюся) і “lem-me” (дозвольте мені). Трифтонгізація зустрічається у вимові слів “mouth”, “dress”, “guess” і проявляється в додаванні прогресивних звуків “eh”, “ee”, “uh” замість голосних. Тут прикладом може стати мовлення Меттью Мак-Конагі в ролі Джейка Брігенса у фільмі “A Time to Kill” де він говорить: “Let me put my feet up, I’m tired” і це звучить як, “Lem-me put mah feet up, aah’m taard.”

Ще одним цікавим явищем притаманним південному діалекту є неротичність. Неротичність – це відсутність вимови звуку “r”. Ми зустрічаємо цю особливість у стереотипному британському акценті, але вона може траплятися і в певних середовищах південного діалекту. Ця особливість найчастіше зустрічається в ненаголошених складах, як у слові “letter”.

Також помітною особливістю деяких жителів півдня є те, що вони наголошують різні склади у словах. “Guitar” (гітара) буде наголошуватися

GEE-tahr, а “*police*” (поліція), як *POH-leess*. Окрім наголосу вирізняється також вимова слів, наприклад: “*before – be-fo-wah*”, “*dog – dawg*”, “*come on – come own*”, “*said – sayd*”, та ін.

Отже, південноамериканський діалект дійсно існує і активно розвивається. Свідченням цьому є мовлення персонажів сучасних і класичних художніх фільмів, таких як: “*Legally blonde*” – «Білявка в законі», “*A Time to Kill*” – «Час вбивати» та “*Forrest Gump*” – «Форрест Гамп». Перспективою подальшого вивчення теми є відтворення українською мовою мовлення носіїв, які безпосередньо користуються діалектом.

Список літератури

1. Nagle, S. J., & Sanders, S. L. (2003). *English in the southern United States*. Cambridge, U.K.; New York: Cambridge University Press, 2003. UPG: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat06564a&AN=uga.9929145683902959&site=eds-live>

2. Abramson, R., & Haskell, J. (2006). *Encyclopedia of Appalachia* (First ed.). Knoxville : University of Tennessee Press.

3. Oxford English Dictionary. (2019, June). Updates to the OED. up UPG: <https://public.oed.com/updates/>

*Науковий керівник: Шванова О.В.,
ст. викладач*

УДК 811:111’327.3 (043.2)

Ярмак О.С.

Національний авіаційний університет, Київ

СЛОВО-ОБРАЗ «ЖІНКА» В АНГЛОМОВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

У сучасному світі досить жваво розвивається та дискутується тема «жінки», її місця у світі, її прав, її власної особистості. Сьогодні жінка часто має вищу освіту, спроможна забезпечувати себе та свою сім’ю, може успішно займатися управлінською діяльністю та організувати і планувати свій життєвий простір [1, с. 547]. В англomовному просторі ця тенденція почала глобально розвиватися з технологічним прогресом, глобалізацією та інтернаціоналізацією, що в свою чергу спричинило поширення тем гендерної рівності, фемінізму, «жіночого питання». Сьогодні все ще існують різні гендерні стереотипи, які заважають жінкам будувати кар’єру, оскільки суспільство закріпило для жінки роль матері, господарки. Стереотипи суспільної думки формуються і закріплюються засобами і середовищем самого спілкування, у тому числі мас-медіа [2, с. 8]. Медіадискурс охоплює праці Інтернет простору, преси, телебачення, тобто всього, що є загальнодоступним та публічним. Головною задачею медіа текстів є не лише вплив на свідомість громадськості, а й установлення певного образу, концепції та його укорінення в повсякденне сприйняття. Тому, різні сфери діяльності, зокрема політична, використовують медіа для поширення суспільних рухів та створенні певних образів.

Вербальні та невербальні тексти в медіа просторі вирізняються своєю унікальністю, естетичністю та інформативністю. Автори статей та оратори долучаються до використання певних мовних засобів, словесних образів, з метою кращого сприйняття та розуміння повідомлення. Як зазначає В.М. Русанівський, «щоб змусити слово справді засяяти ще не баченими барвами, треба освітити якісь його приховані грані або ввести в несподіване, незвичайне обрамлення [3, с. 301]». Словесні образи у публічних творах активуються за допомогою різних стилістичних засобів, а саме епітетів, метафор, оксиморонів тощо, що беруть участь у функції переконання і емоційного впливу на адресата. Таким чином, в інтерв'ю з Гіллари Клінтон та статті про політициню, її фразу «*Women's Rights are Human Rights*», яка стала слоганом феміністичного руху, та «жіноче питання» були використані різні виражальні засоби, які сформували мовні образи, за допомогою їх потрактування можна встановити емоційну наповненість текстів та положення жінки в суспільстві, її образ. У реченні “...*women who were in the trenches of issues*” шляхом використання метафори показано скрутне становище жінок у суспільстві. Так, номінативна одиниця “*trenches*” у значенні “*a system of excavations used for the protection of troops*” активує образ бойових дій, що у свою чергу саме і дозволяє реципієнту зрозуміти наскільки важко жінкам. Наступна метафора “... *democracy is under siege all over the world*” знов апелює до бойових дій, зображуючи політичний устрій, де рівноправ'я та жіночі права є головним невирішеним питанням і боротьба за них продовжується. У реченні “*And I, you know, I think that there remains a double standard and there remains a deep anxiety about women in power*” за допомогою епітету “*deep*” і лексичної одиниці “*anxiety*” зображується страх чоловічої частини суспільства перед розумними та успішними жінками. Метафори у реченні “*Girls need to know that they stand on the shoulders of other people who struggled to gain the rights they enjoy today*” відтворює значення підтримки, опори для інших дівчат та жінок, а у реченні “*Throughout her career she has broken many barriers..*” – подолання труднощів у різних сферах діяльності. У наступному прикладі “...*who disapproved of her outspoken feminism...*” епітет хоча й використаний в негативному контексті, але має позитивну конотацію, адже чітко виражені ширі феміністичні настрої щодо зміни положення жіночих прав. У реченні “*They were shocked and they told me: you are a brave woman*” епітет охарактеризує жінку-політика, зокрема Гіллари Клінтон, яка йде до своєї мети у вирішенні певних соціальних питань.

Таким чином, можемо стверджувати, що словесні образи наділені експресивно-емоційним характером і активовані номінативними одиницями як з позитивними, так і негативним конотативним значенням, а їх вжиток зосереджений в складних синтаксичних конструкціях. Відсоткове співвідношення щодо вживання словесних образів, а також їх наповненості негативною та позитивною конотацією, однакове. За допомогою мовних зворотів можемо охарактеризувати жінку як сильну та вольову особистість, яка прагне рівноправ'я та певної свободи дії та вибору, але через консервативні погляди суспільства та певної частини чоловіків, які бояться жіночої влади, жінка наділена стереотипними рисами, які створюють правила та перешкоди в різних сферах життєдіяльності.

Отже, медіатексти на суспільно-політичну тематику наділені словесними образами з негативною та позитивною конотацією, за допомогою яких будується образ жінки в сучасному світі та сприйняття її громадськістю. Жінка в медіадискурсі зображується як сильна та цілеспрямована особистість, яка в той же час має соціальні та культурні обмеження.

Список літератури

1. Кукуленко-Лук'янець І. В. Психологічний образ жінки в українській літературі. Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. 2010. Вип. 8. С. 546–554.
2. Левада Ю.А. Комплексы общественного мнения. Информационный бюллетень ВЦИОМ. М., 1996. № 6 (26). С.8.
3. Русанівський В.М. Слово і образ. Питання мовної культури. Вип. 1. К., 1967. 301 с.

*Науковий керівник: Свірідова Ю.О.,
канд. філол. наук, доцент*

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЛЮДСЬКОГО ФАКТОРУ У СВІТІ ВИСОКИХ ТЕХНОЛОГІЙ

УДК 004.8:159.9 (043.2)

Бернацька Д.Л.

Національний авіаційний університет, Київ

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ І ПСИХОЛОГІЯ. ЧИ МОЖЕ РОБОТ ЗАМІНИТИ ПСИХОЛОГА?

Тема штучного інтелекту є актуальною у сучасній науці та взагалі у суспільстві, адже наука не стоїть на місці і з кожним днем ми все стрімкіше наближаємося до машинізації, тож давайте розглянемо цю проблему. Штучний інтелект ("artificial intelligence", AI) відноситься до моделювання людського інтелекту в машинах, які запрограмовані думати як людина і імітувати її дії. Тому через постійний прогрес скоро можна буде спостерігати за впровадженням штучного інтелекту і в психологію.

Відповідно до інформації ВООЗ 0-15% населення страждає на психічні розлади. Більше того, психічні розлади є однією з основних причин захворюваності та смертності у всьому світі, а самогубство у більшості країн займає другу або третю сходинку серед головних причин смерті молодих людей. Доступ до кваліфікованої допомоги мають не всі, особливо люди в країнах з низьким рівнем доходу і рівнем психологічної грамотності. Отже, чи можуть сучасні технології замінити або доповнити роботу психотерапевтів для того, щоб психічна допомога стала більш доступною для усіх людей, які її потребують?

Насправді, технології вже демонструють певні досягнення у цій сфері. Нещодавно була розроблена нейронна мережа, що може знаходити депресивні схильності в тексті чи аудіо повідомленнях, займались цією розробкою вчені з Массачусетського технологічного інституту. В майбутньому модель може бути додана в мобільні застосунки, які відстежують текст і голос користувача на предмет психічних розладів. Можливо з часом ця мережа буде в усіх мобільних девайсах, котрі аналізуватимуть текст і голос експлуатанта на схильність до психічних розладів. Іншими прикладами роботів, які допомагають налагодити психічне здоров'я є:

EMAR – робот, що був розроблений для молодих людей. Завдяки сенсорному екрану він може заміряти обсяг стресу через спілкування з юзером.

Vector – це програма, що була створена для допомоги і спілкування. Вона може показувати погоду, фотографувати, відповідати на питання. Попри те, що науково не доведена ефективність цієї програми, вона має схожий вплив на людей, як і домашні тваринки. Buddy – робот розроблений для людей похилого віку та дітей, мають хронічні захворювання, або госпіталізовані в лікарню.

Нещодавно дослідники представили результати масштабного опитування психотерапевтів з усього світу щодо того, наскільки, на їх думку, різноманітні інструменти на основі штучного інтелекту зможуть замінити або ж допомагати психотерапевтам у їх ключових завданнях. Всього було опитано 791 психіатр з 22 країн. Результати дослідження виявили наступні показники. Менше 4% респондентів вважають, що технології зможуть повністю замінити психіатрів. Лише 17% опитаних вважають, що в майбутньому технології штучного інтелекту зможуть замінити людину в частині надання емпатичної допомоги. Більшість психіатрів погодились, що технології штучного інтелекту зможуть повністю замінити їх в частині ведення медичних записів (75%) та синтезі інформації про пацієнта для встановлення діагнозу (54%).

Психіатри-жінки, а також лікарі, що працюють в США, менш впевнені в тому, що користь від штучного інтелекту переважить потенційні ризики. І нарешті, кожен другий психіатр передбачає, що їх робота зазнає суттєвих змін через технології штучного інтелекту. Однак вчені знайшли етичні наслідки роботи роботів-терапевтів, вони виявили, що роботам легко маніпулювати людьми. Також актуальним є питання співчуття, адже це почуття присутнє лише у живих людей, і ніяк не властиве машинам. Психолог Десмонд Сох стверджував, що людська комунікація має вирішальне значення для ефективного вирішення проблем психічного здоров'я.

AI з великою ймовірністю буде працювати з психологами. Але як машина для виконання роботи, яка не потребує емпатії, це може бути обробка даних чи щось подібне. Якщо ви вірите, що AI може замінити людські зв'язки, ви в корені невірні розумієте терапію і її справжню мету. Справа не в тому, що терапевт може (або робить), а в тому, що він представляє для клієнта. Людське співчуття і розуміння неможливо відтворити за допомогою чогось штучного. Насправді це може навіть посилити почуття самотності та ізоляції, від яких багато в першу чергу звертаються за терапією.

*Науковий керівник: Кравченко Ю.В.,
викладач*

УДК 159.9(043.2)

Дзюба В.В.

Національний авіаційний університет м. Київ

ПЕРЕЖИВАННЯ ПОЧУТТЯ САМОТНОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Сучасне суспільство постійно зазнає змін в соціально-економічній, соціально-культурній та інших сферах, що безпосередньо впливає на самосвідомість людини, її особистісні зміни та міжособистісні відносини, які викликають почуття самотності. Стрімкий розвиток технологій починає відводити живе спілкування на другий план, тому подолання кризи в юнацькому віці, яке обумовлене здатністю людини встановлювати соціальні взаємини з метою відчуження самотності, набуває все більшої актуальності.

Почуття самотності в юнацькому віці, коли тільки будується майбутнє людини, є особливо важливим. Труднощі у взаємодії з однолітками, перше невдале кохання, непорозуміння та конфлікти з батьками, відсутність навичок адаптації у новому соціальному середовищі – все це є факторами виникнення такого почуття як самотність.

Відчути та пережити стан самотності доведеться кожній людині на різних етапах її життя. Однак, залежно від власних цінностей, ідеалів та життєвого досвіду, кожна людина може по різному сприймати це почуття. Юна людина переживає цей стан частіше за дорослих. Це можна пояснити тим, що молоді люди ще не мають накопиченого життєвого досвіду, та зустрівшись із проблемами на своєму шляху, не мають відповідних ресурсів для вирішення питань. Юність – складний та найважливіший період життя людини. Тут формуються риси характеру, поведінка, ставлення до себе, закладаються соціальні установки. Людина прагне до самопізнання, самовираження та самовдосконалення.

Проблема самотності останній час набула особливо гострого значення з періодом пандемії COVID – 19 по всьому світу. Мільйони людей опинились в ізоляції на багато місяців, що негативно вплинуло на їх психічне здоров'я. Соціальна ізоляція може спричиняти розлади сну, підвищене почуття тривоги, появу депресії, а також нав'язливих та суїцидальних думок. Великих змін зазнали школярі та студенти, які були вимушені перейти на дистанційне навчання. Молодь тепер вимушена спілкуватись онлайн, що значно погіршить їх навички будування взаємовідносин з однолітками. В юнацькому віці важливо мати своє коло друзів та однодумців, та почувати себе в ньому прийнятним. Це пояснюється тим, що спілкування з однолітками є таким місцем, де можна дізнатись та обговорити ту інформацію, про яку не хочеться розповідати батькам. Під час такого спілкування розвивається соціальна взаємодія та збільшується кількість соціальних ролей.

Проте, самотність серед молоді може набувати не тільки негативних ознак, а й позитивних. Серед таких: поява інтересу до власного я, та як результат – особистісне зростання. Особистісний розвиток – процес, що дозволяє людині стати самодостатньою та щасливою одиницею в суспільстві. Якщо у людини багато інтересів та хобі, то з'являється внутрішня свобода та незалежність, любов до людей та світу – людина особистісно та духовно розвивається.

Наостанок, можна відзначити, що самотність сприймається по-різному для кожного. Одна людина відчуває цей стан через втрату кохання та переживає дуже глибокі, тяжкі для неї почуття. Інша відчуває нудьгу через відсутність друзів, з якими можна проводити свій вільний час та розповісти свої секрети. Самотність може виступати не тільки як негативний стан, адже час проведений наодинці із самим собою дуже важливий для роздумів та для усвідомлення власної унікальності. Людина повинна мати час для відпочинку від постійного знаходження серед людей, щоб спрямувати своє життя та надати йому сенс, інакше вона наповниться сумнівами, що призведе до роздратування, вигорання та конфліктів.

*Науковий керівник: Вашека Т.В.,
канд. психол. наук, доцент*

УДК 004.822:316.776(043.2)

Дубова А.С.

Національний авіаційний університет, Київ.

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА КАРТИНУ СВІТУ ЛЮДИНИ

З появою сучасних інформаційних технологій картина світу людини досить сильно змінилась, але як? Про це та інше поговоримо у нашій статті.

Спочатку потрібно розуміти, що картина світу – це цілісний та досить глобальний образ світу в цілому, результат усієї духовної активності людини; вона виникає у людини під час її контактів із навколишнім світом. У сучасної людини концептуальна картина світу передеє мовній та формусі її, тому що людина здатна розуміти світ та відображати таке розуміння через мову.

Інформаційні технології мають багато засобів впливу - це засоби мультимедіа, листування та інформації. Вони допомагають підтримувати зв'язок на відстані та передавати різноманітну інформацію. Основна можливість, яку пропонує Інтернет, - це отримання інформації. Новини надходять у будь-який куточок земної кулі з різних країн та місць, інформаційні технології дали нам можливість знати про все, що відбувається у світі. У 1997 році лише три відсотки жінок і десять відсотків чоловіків належали до меншості, яким надали можливість користуватися Інтернетом на ранніх термінах. Через десять років Інтернет став щоденним середовищем: 57 відсотків жінок та 69 відсотків чоловіків брали участь у спілкуванні в Інтернеті в 2007 році - і ця тенденція все ще зростає. Сучасні підлітки вважаються поколінням Інтернету: 95% дівчат та хлопців у віці від 14 до 19 років переходять у віртуальну реальність.

Як слід оцінювати ці події з психологічної точки зору? Чи можемо ми покращити своє життя, добробут та щастя за допомогою Інтернету? Або Інтернет представляє більшу загрозу психічній рівновазі - від залежності від Інтернету до сексуальних та інших переслідувань в Інтернеті, втрати приватного життя та соціальної ізоляції? Психологічні наслідки взаємодії з інформаційними технологіями для людини не обумовлені технічними характеристиками або наявним змістом в Інтернеті. Навпаки, вирішальним фактором є те, як людина використовує (або не використовує) Інтернет - і то, як Інтернет вписується в їхнє повсякденне життя. Це привласнення засобів масової інформації часто виявляється корисним, але воно також може набувати проблемних форм.

Дивна річ у тому, що в результаті локалізації на позитивне - на те, що краще - ми лише постійно нагадуємо собі про те, ким ми не є, що не маємо, ким повинні бути. Адже людина, яка справді щаслива, не стане перед дзеркалом і не буде повторювати, що вона щаслива. Вона просто щаслива. Впевнена у собі людина не відчуває потреби виявляти себе впевнено в оточенні інших. Багаті не відчують потреби переконувати когось, що вони багаті. Всі ці люди з телевізійних роликів намагаються перекопати вас, що запорукою щасливого життя є краща робота, кращий автомобіль або новий гаджет. Світ постійно наголошує вам, що шлях до кращого життя - це більше, ніж ви можете, що необхідно «стрибати вище голови». Хвороба під назвою «пекельна петля зворотного зв'язку» перетинає епідемічний

поріг. Ті з нас, хто вже підчепив її, надміру розчаровані, надміру нетерпимі до самих себе. Раніше люди зовсім по іншому сприймали проблеми, а зараз людина заходить до соціальних мереж і бачить те саме щасливе і ідеальне життя. Адже, це вже не самореалізація, а псевдо самореалізація, або демOVERсія неіснуючого щасливого, успішного життя.

Це і є зворотній бік життя у інтернет-просторі, тіньова сторона занурення у віртуальну реальність. Супроводжує це все постійний стрес від відчуття невідповідності реальності «казковій псевдо-реальності» Стрес викликає проблеми зі здоров'ям, психічні розлади, пов'язані з постійним занепокоєнням, та сильну депресію. За останні сорок років частота всіх цих явищ зросла до нереальних розмірів, незважаючи на те, що всі ми зараз маємо все необхідне для гарного та комфортного життя.

Отже, вплив віртуального світу на картину світу людини неоднозначний. З одного боку, цей вплив негативний - прагнення нереального, стреси, депресія, неврози, шкідливий вплив на здоров'я в цілому. З іншого боку, інформаційні технології допомагають нам розвиватися, прагнути до чогось кращого, бачачи різноманітні варіанти саморозвитку та різні вектори покращення життя в цілому. Статистичні дані демонструють стрімке збільшення масштабів використання інформаційних технологій у житті людини з кожним десятиліттям. І разом з тим виникає необхідність адекватної взаємодії у цій системі "людина-інформаційні технології". Я, як майбутній психолог, вбачаю важливу роль у цьому процесі саме психологічної спільноти.

*Науковий керівник: Кравченко Ю.І.,
викладач*

УДК 159.9 (043.2)

Носаль М.І.

Національний авіаційний університет, Київ

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ФАКТОР ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ

Актуальність даної наукової проблеми ґрунтується на відсутності на даний момент теоретичного та практичного обґрунтування щодо кількісних та якісних показників емоційного інтелекту для забезпечення високого рівня готовності особистості до майбутньої професійної самореалізації.

Емоційний інтелект розглядається як когнітивна, хоча і специфічна здатність особистості, що спрямована на розуміння та керування емоціями. Виникненню поняття "емоційний інтелект" передував довгий шлях наукових досліджень: від вивчення окремих емоційних реакцій людей, їх інтелектуальних здібностей до поступового переходу на новий рівень, який об'єднав ці 2 напрямки їх в єдине явище.

Вивчення різних підходів до аналізу даної проблематики виявило, що загальним для різних концепцій є розуміння цього психологічного новоутворення

як здатності розпізнавати, розуміти емоції та управляти ними як у сфері внутрішньоособистісній, так і у сфері міжособистісній.

Сучасний стан розвитку проблеми емоційного інтелекту зумовлений наявністю різних психологічних теорій та загальних уявлень про даний феномен. Незважаючи на те, що проблема емоційного інтелекту має практичне значення, вона на сьогодні залишається недостатньо вивченою як теоретично, так і експериментально, а тому вимагає подальших досліджень.

Певний рівень підготовки до професійної діяльності займає важливе місце у професійній діяльності, який в наукових джерелах тлумачиться як комплекс соціально та особистісно значущих знань та навичок, характеристик та якостей, що дозволяють ефективно виконувати свою діяльність професійно.

Щодо готовності до професійної діяльності, то є щонайменше 3 підходи, кожен з яких включає емоційно-пізнавальну складову:

- діяльнісний,
- психологічний
- особистісний.

Говорити про готовність до професійної діяльності можна лише за умови розвитку у суб'єкта професійної діяльності наступних складових: позитивне ставлення до обраної діяльності; задоволеність процесом і результатом цієї діяльності; здатність ефективно адаптувати власну поведінку до конкретної ситуації; володіння високорозвиненим емоційним інтелектом як професійним ресурсом у різноманітних комунікаціях, при вирішенні важливих ділових завдань.

Емоційний інтелект особистості та всі емоційно-пізнавальні процеси є основою загальних законів, під час дотримання яких відбувається формування емоційної схильності до тої чи іншої професійної діяльності. До вказаних законів належать наступні: природні зв'язки між людиною та суспільством; тенденції у навчанні у відповідно до актуальних змін професійної орієнтації майбутнього суб'єкта праці; становлення та динаміка усіх психічних процесів; індивідуально-типологічна специфічність ставлення до діяльності та її емоційне забарвлення.

Отже, на основі вище викладеного ми можемо зробити висновок, що емоційний інтелект впливає на підготовку молоді до професійної самореалізації, якщо під час неї їм не давати готові підказки її здійснення, а спрямовувати на самостійні пошуки ними власних шляхів розв'язання майбутніх професійних завдань. У такому випадку молодь буде мати потенціал для здійснення самостійного осмисленого професійного вибору, формування емоційно-позитивного ставлення до обраної професії за допомогою високорозвиненого емоційного інтелекту

*Науковий керівник: Ічанська О.М.,
канд. психол. наук, доцент*

УДК 159.9 (043.2)

Тасмали Г.В.

*Національний авіаційний університет, Київ***СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ У КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ СТУДЕНТІВ З РІЗНИМ РІВНЕМ ТРИВОЖНОСТІ**

Перед психологічною наукою постає завдання сприяти ефективному спілкуванню суб'єктів у процесі спільної діяльності та життєдіяльності, досягнення взаємодії та отримання потрібного результату. При розв'язанні завдань, які постають перед партнерами, можуть виникати конфліктні ситуації, з яких вони виходять, застосовуючи різні за характером стилі, що позначається на ефективності досягнення цілі спілкування або спільної діяльності. Чим визначаються стильові особливості виходу з конфліктної ситуації суб'єкта, якими його властивостями? Зокрема, з'ясуванню того, як позначається на виборі стилю поведінки у конфлікті рівень тривожності студентів, і спрямовувалося наше теоретико-емпіричне дослідження.

Конфлікт визначається вченими (Н. Грішина, Л. Божович, Л. Петровська та ін.) як взаємодія між людьми, яка проявляється та виражається у протидії різних сторін для досягнення власних інтересів. При вирішенні конфліктів суб'єктами застосовуються різноманітні стилі чи стратегії поведінки – індивідуальні стабільні її форми, які проявляються в умовах взаємодії (В.Крисько). У наукових працях вчені (Р. Мертон, Д. Смесер, Д. Скотт та ін.) визначають стилі поведінки як способи діяльності людини щодо вирішення конфліктної ситуації через реалізацію власних внутрішніх мотивів. Стиль поведінки індивіда визначається саме тим, як він намагається задовольнити свої інтереси та інтереси інших.

Теоретичний аналіз психологічної літератури (Г. Айзенк, Ю. Ханін, Ч. Спілбергер та ін.) засвідчує актуальність дослідження тривожності як риси особистості, яка позначається на поведінці людини. Проте, теоретичний аналіз літературних джерел показав, що проблема тривожності як можливої психологічної детермінанти при виборі стилю поведінки у конфліктній ситуації розкрита ще недостатньо і дана проблематика на сучасному етапі наукового психологічного знання є актуальною для емпіричного дослідження. Саме у зазначеному аспекті з метою виявлення наявності зв'язку між стильовими особливостями поведінки у конфліктних ситуаціях та рівнем тривожності студентів було проведено емпіричне дослідження.

Для вивчення досліджуваних явищ було використано стандартизовані психологічні методики: «Стратегія поведінки у конфліктній ситуації» К.Томаса та Р.Кілмена; «Оцінка власної поведінки в конфліктних ситуаціях» С. Ваймера; «Вимірювання рівня тривожності» Дж. Тейлора; «Шкала ситуативної та особистісної тривожності» Ч. Спілбергера. Для обробки отриманих емпіричних даних були використані методи якісного та кількісного їх аналізу. Дослідною роботою охоплено 40 студентів Одеського національного університету імені І.І. Мечнікова, які здобувають освіту за спеціальністю «Філологія».

У результаті проведеного емпіричного дослідження було виявлено, що серед домінуючих стратегій поведінки у конфліктній ситуації (за методикою К. Томаса та Р.Кілмена) у студентів є компроміс (30 %), пристосування (22,5 %), а також конкуренція (17,5 %). Серед типів (стилів) вирішення конфліктів (за методикою С. Ваймера) у студентів домінують компромісний (32,5%), демократичний (27,5 %) та м'який (20 %). Таким чином, отримані дані свідчать про те, що студенти в конфліктних ситуаціях намагаються шонайперше знаходити компромісні рішення, які задовольняють різні сторони.

Вивчення рівня тривожності (за методиками Дж. Тейлора та Ч. Спілбергера) показують, що у студентів переважає середній рівень тривожності (47,5 %); реактивна та особистісна тривожність представлена відповідно у 52,5 % та 50 % на низькому рівні. Отримані результати показали відсутність у студентів високого рівня тривожності; у них відсутня емоційна напруга, внутрішні переживання, натомість домінує стійкість та координація поведінки.

Для визначення характеру зв'язку між стильовими особливостями поведінки у конфліктних ситуаціях та рівнем тривожності студентів застосовувався кореляційний аналіз. Він показав наявність виразного рівня зв'язку між показником рівня тривожності та таким стилем поведінки у конфліктній ситуації як конкуренція; між реактивною тривожністю та стилем співпраці; між особистісною тривожністю та жорстким стилем та стилем компроміс. Отже, отримані дані засвідчують те, що рівень тривожності, як реактивної, так і особистісної, позначаються на стилях поведінки студентів у конфліктних ситуаціях.

*Науковий керівник: Хохліна О.П.,
д-р психол. наук, професор*

УДК 159.923.2 (043.2)

Швень Ю.Р.

Національний авіаційний університет, Київ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ ОСОБИСТОСТІ

Формування адекватної самооцінки є одним з найважливіших чинників розвитку особистості. Самооцінка – це оцінка людиною самої себе як особи, своїх якостей, здібностей, вчинків, а також ставлення до оточуючих. Є важливим регулятором поведінки людини. Від рівня самооцінки залежать стосунки з іншими людьми, активність особистості, її участь у діяльності колективу, прагнення до самовдосконалення. На думку Б.С. Волкова, неадекватна самооцінка особистості, найчастіше призводить до виникнення невротичних та психосоматичних захворювань.

Самооцінка не є постійною величиною, оскільки вона піддається впливу життєвих обставин та активних дій з боку власної особистості. Її роль дуже

важлива, оскільки самооцінка є основою майбутнього успіху чи невдачі людини в житті. Самооцінка виступає одночасно і як процес, і як результат цього процесу.

Самооцінка починає формуватися в ранньому дитинстві у процесі розвитку особистості та впливу на людину зовнішніх чинників. Першим чинником є найближче соціальне оточення дитини, сім'я. Дитина повністю залежна від дорослих, що знаходяться біля неї, вони її виховують, формують, розвивають. Оцінка батьків відіграє в більшості випадках стимулюючу роль, мобілізує зусилля дитини на отримання певного результату. Тобто думку виражену значущими людьми вони приймають як думку про себе і використовують її у своїх власних судженнях про себе. Але у підлітковому віці вплив батьків помітно знижується. Підлітки критично оцінюють своїх батьків, їхню думку і починають виробляти власну позицію щодо батьківської оцінки.

Наступним чинником, який впливає на формування самооцінки є працівники шкільних закладів, вчителі. На думку, Ф.В. Костилюва успіхи й невдачі у навчанні, оцінка вчителем результатів навчальної праці починають визначати і відношення дитини до самої себе. Оцінюючи знання, вчитель одночасно оцінює особистість, її можливості та місце серед інших. У ході освітнього процесу у дітей зростає критичність, вимогливість до себе та навколишнього світу. Для кращого формування самооцінки, учням потрібно давати можливість оцінити свою відповідь і порівняти її з відповідями інших учнів.

Ще одним важливим чинником впливу на формування вміння оцінювати власну діяльність та діяльність інших людей є однолітки. Якщо дитина відчуває у своєму товариші партнера, між ними виникає обмін оцінками з яких розвивається здатність бачити себе з позиції іншого. Група ровесників є фактором соціалізації особистості, стимулює її до прийняття нових правил поведінки, оцінки результатів діяльності та забезпечує досвід, який має тривалий вплив на розвиток особистості.

Отже, самооцінка це динамічне психологічне особистісне утворення, яке змінюється під впливом різноманітних факторів, оточуючих умов і мінливих життєвих обставин. Основними чинниками формування самооцінки є батьківське ставлення до дитини, оцінка працівників закладів освіти, спільна діяльність з однолітками.

*Науковий керівник: Власова-Чмерук О.М.,
ст. викладач*

UDC 336.7:794 (043.2)

Artemenko N.S.
National Aviation University, Kyiv

BOARD GAME AS A MEANS OF DEVELOPMENT OF POSITIVE MONETARY INSTITUTIONS

Money accompanies all spheres of human life; and thus appear in two planes: nominal value and subjective value (ratio). Currently, in the modern business space, the

scientific space has begun to pay attention to the formation of monetary competence in adults who already have a vision of the world and certain resources. However, all the basic skills and patterns of behavior a person masters in childhood, where, «... the leading line of development is the game» [1, p.57]. For an adult, play is not only a means of recreation - but also the easiest way to acquire practical skills and learning, familiar from childhood.

Monetary attitudes are a person's beliefs about money, which determine his attitude to money, to life in general and determine monetary behavior.

There are several options for board games, which are based on the attitude to money:

Monopoly. «This is an American classic: each new generation of Monopoly players learns to indulge their uncontrollable, ruthless desires. Players start the game as equals. Luck - and a few strategic steps - over time allow one player to dominate everyone else. As a result, this player accumulates huge fortunes in cash and real estate» [3].

CASHFLOW is an educational board game developed by Robert Kiyosaki as a business simulator in 1993[2]. This game teaches to invest strategies, thoughts, thoughts and secrets of creating money that only rich people know, and thus gives the opportunity to change negative monetary attitudes to positive monetary attitudes.

Games belonging to eurogames and wargames. Eurogames define money not as a primary but as an additional resource and is based on resource management in general, including money (here we can identify the causal relationship between money and other goods and resources); wargames operate with all available resources (here money appears, rather as a part of material objects) - these games teach to adequately perceive the sudden loss and appearance of resources: and, accordingly, money.

As a result of the study, it was determined that: board game, as a method of learning and developing skills, developing abilities is the best among them.

In this case, board games involve two levels: external (activity, perception of information and communication) and internal (mental processes, worldview, «self»-concept, emotions, attitudes), these two levels in the game work actively simultaneously.

It is because of the symbolism, money in the board game and their meaning in life in general are perceived much easier, which allows you to experiment; safely build your own monetary behavior, strategies, attitudes; learn the proper handling of money and respect them, consciously treat resources.

Based on the above, the following recommendations for the formation of positive attitudes to money are formed:

For the formation of financial literacy it is necessary that the right attitude to money and constructive attitudes are formed, starting from childhood; and for adults - to provide the development of these competencies with constant practical support, which is possible and effective when using board games.

Economic board games can be used at school, university to teach and improve constructive monetary skills and positive monetary attitudes; at home for a good time with benefit and family financial literacy training; as a basis of training and a component of team building; a means of recreation for colleagues in the company / organization.

References

1. Vygotsky L.S. Psihologija razvitija rebenka [Psychology of child development], 2004. 512p.
2. CASHFLOW the Board Game (English) *RICHDAD*. URL: <https://www.richdad.com/products/cashflow-the-board-game>
3. Edward J. Dodson. Henry George's Principles Were Corrupted Into the Game Called Monopoly *henrygeorge.org*. URL: http://www.henrygeorge.org/dodson_on_monopoly.htm (December, 2011)

*Scientific supervisor: Lych O.M.,
PhD in Psychology, Associate Professor*

UDC 159.923.3:794.9 (043.2)

Belichkova V.O.

National aviation university, Kyiv

CONNECTION BETWEEN GAMBLING ADDICTION AND TEMPERAMENT OF ADDICTED SUBJECT

The actuality of the research proceeds from the fact, that the with gambling legalization in Ukraine number of subjects, who interested in this, growing too fast. But any statistics does not take into account, how many people become addicted from this process. As a science researches and publications inform, in most of researches gamble addicted subjects - is a young people. So, a necessity to research the separate development factors of this mechanism for engineering the methods of prevention and psychological, psychotherapeutic help, depends on constitutional dispositions, subjective characteristics and social factors, grows up.

Widely this problem was investigated by Neyaskina Y.Y.[1], Karavayev A.F. [2], Karpov A.A. [3].

As a target of our research we took exploring of types and levels of temperament specifics between gamble addicted subjects. In research we used methodics: "EPI Test" Eysenck, where from scales of extraversion, introversion and neurotism, through the "Eysenck circle" we defined types of temperament our respondents; and Therstone's "Temperament diagnostics", which helped to define percentage of subjects' characteristics indicators. Sample chosen from 20 clients of rehabilitation centre 20-25 years old, who gamble addicted, ten from them is a woman, another ten from them - man. EPI test showed us, that the respondents have a types of temperaments as: choleric - 35% (7 people), 5% (1 people) - melancholic, 25% (5 people) - flegmatic, and 35% (7 people) - sanguinic. There are two types of temperament, which turned out the most in a group: choleric and sanguinic. This results characterize respondents as a strong nervous system subjects, it's easy for them to change their attention from one object to another, they have unbalanced nervous system, which interferes to compatibility with another people; sanguinic type characterized by good working capacity, easy changing from one activity to another, high level of communication with people, easy experiencing failure. From Therstone's "Temperament diagnostics" we defined, that the

activity indicator have this results : 55% low level, 40% - middle, and 5%- high level of activity; physical activity indicator: 15% not showed, 70% low level, 15% - middle level; impulsivity indicator: 30% not showed, 30% low level, and 40% - middle; leaders indication: 20% not showed, 40% low, 30% middle, and 10% of high; balance indicators: 5% not showed, 35% low, 60% middle; friendly indicator 15% not showed, 35% low, 35% - middle, and 15% - high; reflexivity indicator: 5% - not showed, 40% low, 45% middle, and 10% - high level. On low level respondents demonstrated next indicators: activity, physical activity, on middle level - impulsivity; leadership, balance, friendly – on low and middle, reflexivity on middle level.

Conclusions. So, as a result of research we concluded, that the gamble addicted have very accentuated unbalanced nervous system, they easy changing their attention for one object to another. Respondents very impulsive and indifferent to communication. This facts give us a foundation for next hypothesis about external influence on their nervous processes and also about role of internal factors in addiction development. Further, perspective for research should come directly from defining of correlation temperament specifications with subjects characteristics and character accentuations, with considering comparing of social factor, personal values and education.

References

1. Neyaskina Y.Y. Psychological specifics of subjects, who inclined to gambling addiction : messenger, 2007. №2. P. 15-30.
2. Karavayev A.F., Panov S.L., Zamullo A.A. Psychopedagogics in law organisations. *Classification (types of) casino, game room. game automats visitors* , 2008. № 3(34). 5p.
3. Karpov A.A. Social psychologist. *Psychological problems of gamble addiction*, 2009. № 1 (17).

*Scientific supervisor: Lych O.M.,
PhD in Psychology, Associate Professor*

УДК 159.9:303.4(043.2)

Cherniavska S.

National Aviation University, Kyiv

APPROACHES TO UNDERSTANDING PSYCHOLOGICAL READINESS FOR ACTIVITY IN PSYCHOLOGY

The necessary basis for the scientific study of the psychological readiness for action is understanding the methodological basis of the problem, including the methodological approach as a position on the understanding of the psychological phenomenon [2]. Psychological readiness for different types of activities has its own specific features, but, at the same time, there are general views on the understanding of the article [1]. The discussion of these views was the aim of our research at the theoretical stage.

In modern science we can distinguish two basic approaches to understanding the

essence of psychological readiness for activity. In the first one, it is considered as a state of psychological readiness to perform a specific work task; it is short-term, temporary, mobilization, situational readiness (Ilyin, Levitov, Nersesyan, Puni, Ukhtomsky, Maklakov, Vinogradov, etc.); In the second one - as a general, long-lasting, constant, timely, potential readiness for activity - preparation of all spheres of psyche for performance of activity, as a personal integrative power (M. D'yachenko, L. Kandibovich, L. Sogalayeva, L. Kondrashova, P. Gornostay, M. Moko, M. Smulson, O. Khokhov, O. Khokhov). D'yachenko, L. Kandibovich, V. Sogalaev, L. Kondrashova, P. Gornostay, V. Molyako, M. Smulson, O. Khokhlina and others).

In aviation psychology psychological readiness is mostly considered as short-term (mobilization, situational) readiness (O. Tinkov, O. Zakharova, O. Blinov, O. Kokun, V. Ol'nik, M. Litvinchuk and others), and as a long-term (potential, integrative, personal) (K. Platonov, O. Kernitsky, I. Okulenko, I. Sidneva, T. Lavrukina, O. Petrenko and others). Exactly, in the context of long-term psychological readiness were studied professionally important personal qualities of civil aviation pilots (O. Kernitsky, I. Sidnjeva, V. Bulava, V. Zlagodukh, V. Togobitska and others).

General psychological readiness for activity is considered as the basis for formation of effective special short-term readiness, practical preparation for a particular type of activity [3, 4]. The first one is formed during the long period of professional training and activity of the practitioner and characterizes his/her potential psychological ability to perform various tasks during the activity, and the other one characterizes the psychological ability to perform specific professional tasks for the current period of time (from a day to several days). A specialist may not have short-term (situational) psychological readiness in the presence of long-term (potential) readiness, and, at the same time, it is impossible to have short-term psychological readiness without the presence of long-term readiness [1].

In our research we understand psychological readiness for activity as a general, long-term readiness, as readiness of all spheres of psychology to perform activities with high efficiency, as an integrative personal formation that combines motivational, cognitive, emotional, volitional and other components which are adequate to the requirements of content and conditions of activity.

References

1. Kokun O.M. (2010) Zmist ta struktura psihologichnoi gotovnosti fehvitsya do ekstremalnih umov [Meaning and structure of psychological readiness of a practitioner for extreme activities]. *Problems of Extreme and Crisis Psychology*, vol 7, pp. 182-190.
2. Khokhlina O.P. (2014) Metodologichni i teoretychni osnovy psihologii [Methodological and theoretical foundations of psychology]. Kyiv: National Academy of Internal Affairs, 232 p.
3. Khokhlina O.P. (1991) *Osobennosti formirovaniya intellektualnogo komponenta gotovnosti uchashchihsya s zaderzhkoj psihicheskogo razvitiya k trudovoj deyatelnosti* [Peculiarities of the formation the intellectual component of the readiness of students with mental retardation to labor activity]. Extended abstract of candidate's thesis. Moscow: Academy of Pedagogical Sciences of the USSR [in Russian].
4. Khokhlina O.P. (1991) *Osobennosti formirovaniya intellektualnogo*

komponenta gotovnosti uchashchihsya s zaderzhkoj psicheskogo razvitiya k trudovoj deyatelnosti [Peculiarities of the formation the intellectual component of the readiness of students with mental retardation to labor activity]. Candidate's thesis. Kiev: Research Institute of Pedagogy of the Ukrainian SSR [in Russian].

*Scientific supervisor: Khokhlina O.P.,
Doctor of Psychological Sciences, Professor*

UDK 159.923 (043.2)

**Drana Y.Y.
Kohut V.I.**

National Aviation University, Kyiv

PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF THE VALUE SPHERE OF TODAY'S YOUTH

Modern society is currently experiencing a crisis of values and spirituality. It's important to note that it is values, what shapes a person's worldview, determines the priorities of life goals and plans, becomes imperative for choosing lifestyles, determines the specifics of personal and professional self-determination.

Developmental psychology characterizes adolescence as a life period during which a stable system of values, self-awareness and the social status of a person are formed. The value orientations system serves as a psychological characteristic of a mature person and as one of the pivotal personal formations, which determines the person's informative attitude to social reality and in this capacity establishes the motivation of individual's behavior and significantly impacts their diverse activities.

The purpose of the study is to theoretically examine and empirically investigate the psychological aspects of the value sphere formation of today's youth.

In accordance with the purpose of the study, we have identified the following applied tasks:

1. To analyze the peculiarities of the formation of the value sphere in the period of adolescence.
2. To determine the correlation between the value sphere and personal motivation of the high school student.

As a result of conducted survey via "The structure of value orientations of the individual" technique by S.Bubnov high and moderately high indicators on the scales "High social status and people management", "Social activity to achieve positive change in society", "Finding and enjoying the beautiful", "Communication" were obtained. Thus, the basis of the value sphere of youth are individual values that help person to express themselves, prove themselves in interpersonal communication, demonstrate the leader qualities, their own ambition and open-mindedness.

According to the results of a conducted survey via T. Ehlers method, 60% of respondents who had high or moderately high motivation level demonstrated a developed motivation for success, which indicates both their willingness to act to achieve their goals, and the situational display of their individualism.

Based on the conducted study of the value sphere of today's youth, it was established that their value orientations are aimed at promising social achievements, besides, desired was referred to the as general life goal. Also, value orientations of young people characterize not only a reflexive, but also an effective, active attitude towards the world. They are the result of the "transition" of values from the realm of the proper to the behavioral and motivational plane.

*Scientific supervisor: Yakovytska L.S.,
Doctor of Psychological Science, Associate Professor*

UDC 159.9:316 (043.2)

Hordiienko K.O.

National Aviation University, Kyiv

THE PROBLEM OF DIGITALIZATION IN PSYCHOLOGICAL AND EDUCATION SPHERES

Determining the essence of the digitalization problem in psychological science and education is carried out in the process of studying modern technologies to meet human needs as a subject of the information society, social, cultural and economic trends in the world.

Based on the above, *digitalization* in a broad sense is considered as a process and result of technologization collection, cultivation and dissemination of information using computer technology to meet human needs [1].

At psychology, the problem of digitalization is studied by *cyberpsychology* which is a branch of psychology that observes mental processes, states, properties and manifestations of their activity (function, communication, behavior) in cyberspace (Aiken, 2017; Kent, 2018; Voiskunsky, 2013).

The study of human activity in cyberspace in the scientific literature is represented by the ideas of cultural and historical psychology, according to which the use of the Internet is a modern stage of symbolic mediation of internal and external tools, which are technologies and computers (Cole, 1997; Vygotsky, 2013).

The foundations of the psychology of computerization as a branch of general psychology were laid (Tikhomirov, 1993) [5]. However, today cyberpsychology is present in all sections of psychological science (age, social, clinical, pedagogical, organizational, differential, cognitive psychology, communication psychology, etc.) [2].

The process of digitalization and the development of social services contribute to attracting users to the Internet, allow to collect a huge array of customer data and analyze it, build individual and personalized offers to help clients remotely, improve existing services, etc., which in turn attracts Internet psychologists (cyberpsychologists).

In the field of education, due to the latest computer technology, students have the opportunity to use electronic libraries, various sites, links, web-applications and videos of educational and cognitive nature, participate in seminars, conferences and listen to lectures from around the world. With their help, students communicate with each other and teachers, that is, the virtual world becomes a means of socialization and acquisition

of new knowledge in the institute of education and science, especially during quarantine (Lubenets, 2016) [4].

On the one hand, the development of information and communication technologies is an impetus for the development of new learning tools, and makes the learning process more effective, leads to increased erudition and communication skills. Instead, inappropriate and thoughtless use of innovative technologies leads to gamification and illusory cognition in education, perception of learning in the context of entertainment, and increased risk of facing threats to the virtual world: cyberbullying, fraud, harassment, trolling, stalking, pornography, etc. [3].

Generalization of information about the essence of this problem gives grounds to conclude about the importance of studying the process of digitalization in psychological science and education, the effects on mental phenomena, activities, student learning, and threats in cyberspace. The latter was the impetus for the study of the problem of cyberbullying among students, and will be reflected in future scientific publications of the author.

References

1. Bochelyuk, V.: Didzhy`talizaciya yak faktor formuvannya kognity`vnoyi sfery` [Digitalization as a factor in the formation of the cognitive sphere]. Bulletin of KhNPU named after G. S. Skovoroda "Psychology", (62), 87-107, Kharkiv (2020).

2. Voiskunsky, A.: Kiberpsikhologiya kak razdel psikhologicheskoy nauki i praktiki [Cyberpsychology as a section of psychological science and practice]. Universum: Bulletin of Herzen University, (4), 88 (2013).

3. Zhernovnikova, O.: Didzhy`talizaciya v osviti [Digitalization in education]. Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference "Psychological and pedagogical problems of higher and secondary education in the conditions of modern challenges: theory and practice", 88-90, Kharkiv (2018).

4. Lubenets, I.: Kibernasy`l`stvo (kiberbuling) sered uchniv zagal`noosvitnix navchal`ny`x zakladiv [Cyberbullying among students of secondary schools]. National Legal Journal: Theory and Practice, 3, 178-182 (2016).

5. Tikhomirov O.: Informacziorny`j vek i teoriya L.S. Vygotskogo [Information age and theory of L.S. Vygotsky]. Psychological journal, 14 (1), 114-119 (1993).

*Scientific supervisor: Pomytkina L.V.,
Doctor of Psychological Sciences, Professor,
Head of the Department of Aviation Psychology*

UDC 159.947.24 (043.2)

Ihnatenko D.R.

National Aviation University, Kyiv

ROLE OF VOLUNTARY REGULATION IN RISK-TAKING

The professional activity of psychologists establishes certain requirements on the volitional regulation of specialists in this sphere, in particular on self-control, endurance

and initiative. Meanwhile, psychologists also have certain occupational risks in their work directly affecting their effectiveness and productivity. The use of the term "volitional regulation" is likened to the image of "will power." In scientific works, the specific content of volitional regulation is interpreted in various ways: volitional regulation in works by W. James is interpreted as a mechanism for constructing behavior along the line of the greatest resistance; L. Vygotskyi defines the regulation of human behavior as the global function of the will. Thus, it is possible to conclude that volitional regulation of behavior is a special kind of mental regulation of behavior, consisting of the assimilation of signals from the external and internal environment[4].

In scientific works, "tolerance for risk" is defined as a certain level of direction of the person's activities in danger conditions [2]. The risk-taking is based on the personal qualities of a person, which are leading in the decision-making process. V. Petrovskyi states that "risk-taking" is quite stable characteristic of an individual and is related to such personality characteristics as impulsiveness, independence, the desire to succeed, propensity to dominate[1]. A. Bezrodnyi considers the risk-taking as a characteristic of behavior, a certain combination of social factors and distinguish personality features that contribute to high and low levels of tolerance for risk [3]. Volitional regulation, as self-regulation of person's activity plays a significant role in the formation of certain actions, their motives and different mental states, that is why it is important to study the role of volitional regulation in the formation of tolerance for risk [4].

In order to conduct an empirical study, we used methods for diagnosing risk-taking of O. Shmelev and study methods of volitional organization of personality of A. Khokhlov. 35 psychology students from the Aviation Psychology Department of the National Aviation University, aged 19 to 20 years participated in the research.

It has been determined that a significant part of respondents (71.4%), 25 people have an average level of risk-taking, which indicates their willingness to make decisions and act in conditions of subjective uncertainty; moreover, they have a sufficient level of readiness for self-control of actions in case of previously known unavailability or absence of necessary guidelines, and willingness to rely on their potential. At the same time, some participants of the study (17.1%), 6 people who have a low level of risk-taking, do not have features of adventurism, which indicates the characteristic avoidance of different mistakes concerning made decisions.

By the results of the processed data, it has been established that some respondents (65.7%), 23 people have quite high level of volitional regulation, which indicates their awareness of the meaning of a particular activity, a high level of organization of their own lives, their behavior corresponds to values and mental targets. They are able to structure, separate the main things from the secondary ones in their actions, and able to rapidly search for options, choose the optimal one and implement this type of behavior in life and adhere to the stability of accepted behavior. One of the most significant qualities of psychologists in their professional activities is the ability to maintain control over their actions and actions in critical situations.

According to the results of the comparative analysis, it has been concluded that the group with a low level of risk-taking has high indicators of value and semantic orientation, self-control and independence, while the group with a medium level of risk-taking has high indicators of activity organization, persistence and self-control. The

group of respondents with a high level of risk-taking is characterized by determination and persistence.

In conclusion, volitional regulation changes from more passive - self-control and organization to more active actions - determination and persistence with the increase in the level of risk-taking of psychology students. Volitional regulation should be applied equally to all activities (active and passive). The professional activity of psychologists is characterized by an average level of self-control, initiative, and, accordingly, an average level of risk-taking.

References

1. Bogomolova S.N. Individual susceptibility to danger. *Psychological and ergonomic questions of safety of activity. Abstracts of reports*. Tallinn: Tartu, 1986, pp. 169 - 171.
2. Bykova S.V. Risk-taking as a stable feature of personality. *International Journal of Social Sciences and Humanities*, 2016, vol. 1. no. 1, pp. 157-160.
3. Vdovychenko O.V. Psychodiagnostics of tolerance for risk in various spheres of life. *Psychology Bulletin of Kharkiv National Pedagogical University named after G.S. Skovoroda*. 2017, Ed. 55. pp. 328-337. *Psychology Bulletin*. Kh.: KhNPU, 2015, Ed. 50, pp. 80-100.
4. Ivannikov V.A. Psychological mechanisms of volitional regulation (2nd ed.). M.: URAO, 1998, pp. 101-135.

*Scientific Supervisor: Hirchuk O.V.,
Senior Lecturer*

UDC 159.947.5 (043.2)

Ihnatenko D.R.

National Aviation University, Kyiv

ROLE OF MOTIVATION APPROVAL IN LEARNING ACTIVITIES OF STUDENT

In a role of a carrier of social characteristics, each person needs interaction with society for complete development, which can be directly expressed in the perception of certain attitudes, assessments and opinions of surrounding persons.

In case of absence of support or reproach from and others, it is difficult for a person to objectively assess results of its own actions. Carrying out one or the other work, a person subconsciously counts on the support of parents, friends, teachers and advisers. This type of assistance is quite often expressed in the form of approval of the person's actions, which can create both socially desirable behavior of an individual and interest in certain activities, including learning [2].

The psychologists, using the term "approval motivation", define the efforts of a person so to say to "deserve" approval, praise from surrounding persons, which is one of the significant human needs. The necessity for positive approval is a significant factor for achieving success by a person not only in the personal sphere of life, but professional as well. Approval is very important for the participants of the educational

process - students, because this is the age of organization of value-oriented activities and the intensive formation of special abilities. One of the conditions for favorable personal development and effective professional training of a student is the development of positive approval motivation [1].

Our research of the role of approval motivation in learning activities of students was conducted through testing and processing of academic progress indicators. In order to determine the indirect measure of a person's need for approval of other people, we used the scale of motivation for approval developed by American psychologists Douglas P. Crowne and David A. Marlowe [5].

In our study, we found out that students strive for a certain social cohesion primarily characterized by the establishment of social interaction with equals in age, as well as teachers and employees of educational institutions. Our respondents showed quite high level of desire for higher education (68% of respondents), which is expressed in obtaining relevant theoretical and practical knowledge, and achieving some success in scientific activities.

It has been established that the most important condition of personal development students see in the formation of friendly relations in the student environment (72% of respondents). It is possible to make conclusion that along with educational activities, communication is the leading activity of students. Since interaction in society is accompanied by support and approval, this indicator can be quite important for students in their educational activities.

By results of our study, we found out that the vast majority of respondents (64%) have an average level of approval motivation, which indicates a balanced attitude to opinion about themselves and opinion of others. While a high level of approval motivation is inherent in 21% of students, which indicates their efforts to look better in the eyes of others and meet their expectations, as well as the tendency to respond to socially desirable behavior. A small number of participants of the study had a low level of approval motivation (15%), it indicates their rejection of the opinion of others or high standards for themselves.

Having analyzed the data of students' academic achievements with their level of approval motivation, we found out that low academic achievements is characteristic of students with a low level of approval motivation. The students with a high level of approval motivation are mostly "A" students, less "B" students. Thus, when the level of approval motivation increases, the success of students, their efforts to be socially responsible and receive support from equals of age and teachers increase as well.

Thus, we found out that the level of approval motivation - the desire to earn the approval of significant surrounding people, significantly affects the level of student success in the learning process.

References

1. Kocharian, O.S. Struktura motyvatsii navchalnoi diialnosti studentiv: navch. posib./O.S. Kocharian, Ye.V. Frolova, V.M. Pavlenko. – Kh.: Nats. aerokosm. un-t im. M.Ie. Zhukovskoho "Khark. aviats. in.-t", 2011. – 40 p.
2. Novozhilova T.I. Formirovanie professional'noj motivatsii u studentov vuzov dl'ja pedagogicheskoy dejatel'nosti v uchebnom processe / T.I. Novozhilova. — Link: <http://mncipi.narod.ru/1019.htm>

3. Osvitnii menedzhment v umovakh zmin: navch. posibnyk / L. Kalinina, L. Karamushka, T. Sorochan, R. Shyian; za zah. red. V. Oliinyka, N. Protasovoi; NAPN Ukraine, In-t menedzhmentu osvity NAPN Ukraine, Luhan. obl. in-t pisladyplom. ped. osvity. – Luhansk: Rieznikov V.S., 2011. – 306 p.

4. Pomytkina L.V. Psykholohiia pryiniattia osobystistiu stratehichnykh zhyttievnykh rishen: monohrafiia. – Kafedra, 2013. – 381 p.

5. Rohov Ye.I. Nastilna knyha praktychnoho psykholoha: Navch. posibnyk: U 2 kn. - 2-e vyd., Pererob. i dop. - M.: Humanit. vyd. tsentr VLADOS. - Kn. 2: Robota psykholoha z doroslymy, 2000. - 388 p.

*Scientific supervisor: Lych O.M.,
PhD in Psychology, Associate Professor*

UDK 159.26 (043.2)

Kapii I.O.

National Aviation University, Kyiv

EMOTIONAL INTELLIGENCE AS A FACTOR OF SOCIO-PSYCHOLOGICAL ADAPTATION OF THE INDIVIDUAL IN PROFESSIONS OF "HUMAN-HUMAN" TYPE

The relevance of the study is due to the fact that a high level of socio-psychological adaptation affects the productivity of the specialist; his ability to perceive the new, which is an attribute of information societies; maintaining mental balance and health. During the process of socio-psychological adaptation not only the individual changes but also his environment, thus, between the specialist and the professional environment, the relationship of adaptability is established, which is especially important for professions of "human-human" type.

If a specialist cannot adapt to the activity due to lack of professional and communicative knowledge, skills, abilities, and there is no assistance from the production team to adapt to the young specialist, often because the young person cannot establish positive contacts in a new professional environment due to lack interaction experience. Tense relations are formed both with the production group, the immediate circle of colleagues, and with the administration, which, in case of neglect, lack of timely response, can contribute to the maladaptation processes. It is worth noting that maladaptation in professions of "human-human" type occurs both due to unfavorable relations with the production team and administration, and due to the personality of the young specialist. A specialist in professions of "human-human" type must have contact, flexibility in communication, the ability to understand the mood, tact, good manners, the appropriate level of culture. Obviously, all these skills have powerful emotional and intellectual components that develop the ability to build more stable interpersonal relationships, motivate yourself and others, choose the most appropriate tactics of behavior and solutions to current situations; ability to innovate, creativity, emotional stability in difficult situations, rapid adaptation to change.

The aim of our study was to examine the relationship between the degree of development of emotional intelligence and socio-psychological adaptation in professions of "human-human" type.

An applied task of the study was the empirical study of the relationship between the level of emotional intelligence and socio-psychological adaptation of students of psychology. The following methods were used to implement the task: the Rogers-Diamond method (SPA Questionnaire), which allows to diagnose not only the degree of socio-psychological adaptation, but also the personal characteristics of the respondents; N. Hall's method for determining the level of emotional intelligence.

The analysis of the obtained results showed that the degree of development of emotional intelligence differs at a statistically significant level in groups of students who have different degrees of adaptation. Students with the appropriate level of socio-psychological adaptation had the highest indicators of emotional intelligence. Students with low adaptability had low levels of emotional intelligence.

Thus, we can say with confidence that the degree of development of emotional intelligence affects the dynamics of the individual's activity and his ability to adapt. Emotional intelligence affects the system of personal factors, preferences, methods of activity and adaptation. Every specialist in professions of "human-human" type due to its uniqueness and professional requirements gradually forms its own style of interaction with the environment, due to unique experience, a set of verbal and nonverbal influences.

*Scientific supervisor: Yakovytska L.S,
Doctor of Psychological Sciences, Associate Professor*

UDC 159.923-055.52(043.2)

Kravchenko Y.I.

National Aviation University, Kyiv

THEORETICAL ANALYSIS OF THE PROBLEM OF PARENTHOOD AS A MULTICOMPONENT STRUCTURE

Parenthood is an important socio-psychological function of every person, a basic vocation, and at the same time, it is a long and heterogeneous process that includes stages of becoming and growth. The level of awareness of parenthood, its socio-psychological consequences are crucial for the formation of a new personality. R. Ovcharova, psychologist, researcher, author of publications on parenthood, believes that "the nature of parenthood affects the quality of offspring, ensures personal happiness. It can be argued that the future of society is the current state of parenthood." (2, p.)

However, at this stage of growth of psychological science, the phenomenon of parenthood is not thoroughly studied and the very definition of the term "parenthood" is not unambiguous in various sources. In the framework of psychoanalysis (S. Freud, A. Adler, K. Jung, E. Erickson, E. Fromm, etc.), the main task of parents is to meet the needs of the child and preserve cultural values. The importance of parental responsibility, assistance in the realization of the individual potential of the child is emphasized. From the standpoint of the humanities (A. Maslow, K. Rogers, S. Buhler,

etc.). The main function of parenthood is considered to be a positive unconditional acceptance of the child to ensure its level of safety and security, which in combination and well-being.

V. Ovcharova defines parenthood as an integral psychological formation of personality (father and/or mother), which includes a set of value orientations of parents, attitudes and expectations, parental responsibility, and style of family upbringing. [3]. Psychological categories are included in the essence of parenthood, are socio-psychological superstructures of personality, which developed in the process of ontogenesis of personality and accordance with each stage of socialization. T. Pirozhenko considers the concept of parenthood as a structural entity that contains the following components: cognitive (the idea of themselves as parents, the idea of ideal parents, knowledge of parental functions, parents' awareness of family ties with children); emotional (parental feelings, attitude to the child, a person's attitude to himself as a father or mother); behavioral (skills, abilities, and activities of parents aimed at the material support of the child, his upbringing and education, style of family upbringing, care) [4].

It is also important to consider parenting as part of the "family" system, or rather as a relatively independent subsystem. In this context, parenthood should be considered on several levels. First of all, at the personal level, where the key role is played by the individual and personal characteristics of each parent; at the family level as a small social group; and at the level of society. Paternity can be considered in two planes - the individual education of each parent (father and mother) and at the same time as a supra-individual whole.

The concept of parenthood is differentiated into motherhood and fatherhood. Psychologists do not identify these concepts and highlight the features of each of them. Functional differences between the roles of father and mother were studied by K. Belogai, who found that the ideal father is a dominant personality, self-confident and strong-willed man who has a high level of communication skills and is oriented to the opinion of others. Unlike the father, the ideal mother is less dominant and more friendly [1]. G. Filipova singled out the following most important functions of motherhood: providing the mother with the subject environment and conditions for practical, playful activities and communication of the child; providing conditions for the formation of cultural features of the socially comfortable environment and style of motivation to achieve, as well as the main cultural models and value orientations [5].

Thus, the analysis of the psychological literature on the problem of parenthood, suggests the multicomponent nature of this phenomenon and its integral essence. Understanding the components of parenthood as a psychological category, allows the diagnosis and correction of each component to achieve maximum effectiveness of parenthood, as a process of interaction between parents and child.

References

1. Belogai K. Cultural models of motherhood and fatherhood as factors in the formation of parental attitudes. *Practical Psychologist's Journal*. 2005. No. 5. P. 41–46.
2. Ovcharova R. *Parenthood is a psychological phenomenon: a tutorial*. Moscow: Moscow Psychological and Social Institute, 2006.496 p.

3. Ovcharova R. Psychology of parenthood: textbook. manual. for stud. higher. study. institutions. Moscow: Publishing Center "Academy", 2005.368 p.
4. Filippova G. Motherhood and the main aspects of its research in psychology. Questions of psychology. 2001. No. 2. P. 22–36. 6.
5. Filippova G. Psychology of motherhood: study guide. M.: Publishing house of the Institute of Psychotherapy, 2002.240 p.
6. Pirozhenko T., Hartman O., Raising a child - growing up as parents: a new methodical book. Ternopil: Mandryvets, 2014.168 p.

*Scientific adviser: Lych O.M.
PhD in Psychology, Associate Professor*

UDC 159.947.5 (043.2)

Oksentiuk S.S.
National Aviation University, Kyiv

FEATURES OF LEARNING MOTIVATION OF STUDENTS-PSYCHOLOGISTS

The concept of motivation permeates our professional and personal lives. We usually talk about the motivation to get out of bed, do housework, write an essay, watch a movie, and, of course, the motivation to study.

Motivation is a system of stable motives that have a certain hierarchy and express the orientation of the individual, which is a leading factor in regulating activities and largely determines its success. Motivation to learn is part of the general concept of motivation and refers to all the factors that mobilize the individual to activities aimed at the acquisition of knowledge, skills and abilities.

The problem of educational motivation dedicated to the work of L.I. Bozovics, A.V. Zaporozhets, T.I. Ilyina, K. Levin, A.N. Leontiev, A.K. Markova, A.H. Maslow, W.S. Merlin, P.V. Simonov, N.F. Talizina, and others.

Motives for learning activities do not exist in isolation. Most often, they are in a complex interconnection. Some of them are of major importance in stimulating educational activities, others — additional. Typically, scientists identify three types of sources of activity: internal; external; personal.

Learning motivation is characterized by a complex structure. At the same time, there are different motives for learning, which largely depends on the methodological basis and angle of studying this problem, as well as on socioeconomic and political factors.

The study helped to establish what the leading motives of educational and professional activities have students of psychology. The results of diagnostics by the technique of "Motivation of learning in higher education" (author T.I. Ilyina) allowed to formulate the conclusion that most students of psychology who participated in the study are dominated by motives for acquiring knowledge (55.0% of respondents) and obtaining diploma (30.0%). The desire to master the profession is the least significant in the structure of students' learning motivation (15.0%).

Thus, different motives students for study activities. That is why we note the importance of studying learning motivation in higher education, which will allow teachers to individualize the system of educational influences, paying special attention to the formation of the motivational component of students' learning activities, which will increase their internal learning motivation and efficiency.

*Scientific supervisor: Podkopaieva Y.V.,
PhD in Psychology, Associate Professor*

UDK 159.26 (043.2)

Petrenko V.M.

Yudina V.Y.

National Aviation University, Kyiv

COGNITIVE FLEXIBILITY AS A FACTOR OF STRESS RESISTANCE OF SPECIALISTS IN "HUMAN-HUMAN" PROFESSIONS

The problem of cognitive flexibility as a significant component of professional activity is relevant for each field of production. But this topic becomes especially relevant in the modern requirements as the variability of systems has significantly increased as well as the requirements for activities inside those systems. Today, the great majority of psychologists believe that cognitive flexibility is not only a characteristic of mental action but foremost the ability of a specialist to act in various production situations, including stressful ones. A sign of cognitive flexibility is the professional's ability to respond quickly to changes that occur in current situations, while the focus on the analysis of new (stressful) factors is inessential.

Psychotherapists note that cognitive flexibility is neither an innate characteristic nor learned one by itself. Cognitive flexibility is a certain life position that demonstrates understanding and acceptance of "different" position. For effective staff management, practical psychologists and consultants in professional psychology do recommend taking into account the specialist's levels of cognitive flexibility, as well as to predict the specialist's ability to cognitive adaptation in complex conditions of production. The high level of cognitive flexibility of a specialist is testified while finding easy solutions to various mental tasks and hypothetical production situations on a certain conceptual topic.

The paper aims to identify the relationship between cognitive flexibility and the stress resistance level of the respondents, that are working in "human-human" professions.

During the study, we have faced a problem that it is difficult to measure the cognitive flexibility with traditional empirical techniques because it is part of a highly developed cognitive system. It is known that cognitive flexibility regulates the flow of the specialist's thoughts; inhibits inductive stimulus to concentrate on the main goal; helps to remember a large number of relevant tasks, plan and develop strategic and operational actions; stabilizes the emotional sphere and increases the specialist's stress resistance.

In accordance with the considerations that are mentioned above, we have identified the applied tasks: to examine empirically the indicators of cognitive flexibility and the level of stress resistance of future psychologists as well as to identify the relationship

between the categories. We have used the Stroop test to evaluate brain building and the human ability to concentrate and switch attention. The Holmes and Rahe stress scale was also used in our research.

The test results showed a fairly high level of cognitive flexibility (80% of respondents have a 100% score on the correct answers). The stress scale test confirmed our prediction that specialists with a high degree of cognitive flexibility have a corresponding degree of stress resistance. They are characterized by a high stress resistance in uncertain or conflict situations. Such specialists do not spend internal resources to deal with negative experiences and depressed states, so their activities, regardless of their focus and nature, are more productive.

Stress resistance as a set of personal qualities is very relevant for specialists in “human-human” professions when a specialist’s stress resistance is transmitted through emotional infection to other participants in the current production situation. Most researchers agree that stress resistance is formed based on frequent person’s contact with stressors. Thus, we can assume that a personal example and flexible response to difficult situations is an effective method of interaction in professions such as “human-human”, in particular the psychologist-client.

*Scientific supervisor Yakovytska L.S,
Doctor of Psychological Sciences, Associate Professor*

UDC 159.923.2 (043.2)

Radionova K.S.
National aviation university

SELF-ESTEEM AS A FACTOR OF SEPARATION IN EARLY ADOLESCENCE

Early adolescence is characterized by changes in relationships with peers, teachers, and parents, the personality becomes more autonomous, begins to separate from parents, chooses their life guidelines. Separation in adolescence plays a significant role at the inception of psychological maturity, adaptation to new living conditions, teaches to be responsible for actions, life, to make a decision. A certain stuck at this stage leads to dependence on parents, fear of making decisions independently, managing their lives.

Therefore, we decided to investigate how self-esteem in early adolescence affects the separation process because, for this age period, these two phenomena are one of the main determinants for further personality development. By separation, we mean the process of separating a child from parents, gaining independence and autonomy, the transition from a child’s position to the position of an adult. [3].

For the empirical part of the study, we used the following methods: the Psychological Separation Inventory questionnaire (PSI, Hoffman, 1984) adapted by V.P. Dzukaeva, T.Yu. Sadovnikova. (2014), *Etkind’s Color Test of Relationships*, Pantileev’s self-attitude research method, Questionnaire of attachment to parents by Yaremchuk. Mathematical and statistical processing was carried out using correlation

and regression analysis. Our study sample consisted of 43 men and women aged 15-17 years.

In empirical research, we established the parameters of psychological separation in early adolescence. The respondents have high indicators of a secure type of attachment from their mother, which indicates the existence of a trusting relationship with her. The most prevalent attachment styles to the father were found to be the secure and avoidant-insecure styles. The existing avoidant-insecure type indicates low emotional closeness, high autonomy from the father. Based on the indicators, we determined respondents' tendency to be more dependent on their mothers than on their fathers, which confirms the various quality of the respondents' relations with both parents and the lesser influence of the father's role on the lives of young people. For the separation style, average indicators prevail among respondents, found a low level of conflict between parents and youth. A low level of the affective component of separation from the mother was established, which indicates the emotional respondents' dependence on the mother, and most of the respondents have high behavioral independence indicators from their parents. The main components of the respondents' self-esteem were revealed, it was determined that most of the indicators are within the normal range. Dominant low indicators were established on the scale of "self-attachment" that determine that the respondents strive for self-improvement. The predominance of high indicators on the scales "self-government," "openness," "self-worth" was established: respondents have a selective attitude towards themselves, are closed, tend to make decisions on their own and tend to overly control their behavior, experience their value for themselves and others.

Such self-esteem components as internal conflict, self-acceptance, self-accusation, self-worth, "self mirror" do not allow respondents to separate-the separation process is accompanied by stuckness and youth dependence on some issues against their parents. High rates of self-accusation contribute to the formation of an anxious-ambivalent attachment with the mother. Unconditional self-acceptance forms a conflicting style of separation from parents. The presence of internal conflicts forms emotional and behavioral dependence on parents. The indicator of self-worth has an indirect effect on the behavioral component of separation from the mother.

Based on regression models, it was found that to facilitate the separation process, develop a secure attachment style, it is necessary to reduce self-accusation, internal conflict on respondents and work on developing these components of self-esteem such: self-worth, self-acceptance, and "self mirror".

References

1. Bowlby, D. Creation and destruction of emotional connections / D. Bowlby. - M.: Academic project, 2006.-234s.

2. Dzukaeva, V.P. Cultural-specific and family factors of separation from the parental family in adolescence [Text]: dis. Cand. psychol. Sciences: 19.00.13 / Dzukaeva Veronika Petrovna. - M., 2016.-278 p.

3. Dityuk, A.A. The psychological content of the concept of "separation": the history of study and close concepts [Text] / A.A. Dityuk // Modern problems of family psychology: phenomena, methods, concepts. - M.: SVIVT, 2013. -Vyp. 7. - S. 49-59.

4. Kon, I. S. Psychology of early youth. - M: Education, 1989.- 254s

Pantileev, S.R. Self-relationship as an emotional-evaluative system / S.R. Pantileev. - M.: Moscow State University, 1991.—110

*Scientific supervisor: Ichanska O.M.,
PhD in Psychology, Associate Professor*

UDK 159.9:629.7

Rykov O.O.

National Aviation University, Kyiv

POLYMOTIVATION AS A PHENOMENON OF PROFESSIONAL ACTIVITY OF CIVIL AVIATION PILOTS

As is known, among many domestic psychologists there was a widespread view that human activity and behavior are due to many motives at the same time (L.I. Bozhovich, V.K. Vilyunas, I.V. Imedadze, V.I. Kovalev, A.N. Leontiev, V.F. Petrenko, M.M. Filipov, etc.) [1, 2]. Similarly, in Western psychology, the emphasis is mainly on the simultaneous conditioning of behavior and activity by many goals or personal dispositions (J. Atkinson, J. O. Raynor, X. Heckhausen, etc.). Thus, scientists ponder, in fact, about the phenomenon of polymotivation because the motive is understood too narrowly: as a need, or as a goal, or as one of the motivators.

Thus, E.P. Ilyin, I.V. Imedadze, consider it possible to talk about "true" polymotivation, considering that we deal with polymotivation only when several motives operate simultaneously, each of which may include many needs, because in this case, actually psychologically several activities are carried out, each of which corresponds to its motive. They seem to be embedded in the general motive and, being relatively independent psychological formations, contribute to the achievement of the ultimate goal [1]. Furman O.E. considers polymotivation as a socio-psychological phenomenon, which combines various stimulus factors and mechanisms (needs, motives, interests, attitudes, etc.) [4].

In engineering and aviation psychology, there is a position among scientists when human everyday life is seen as polymotivational, multi-motivated, because motivation is a dynamic-integrated process of motive formation and awareness of current needs, and polymotivation is the implementation of several activities, each with its own motive. Therefore, the problem of psychosocial research of polymotivation of professional activity of civil aviation pilots, respectively, motivationally intentional psychoforms of person-pilot life activity can be considered one of the most relevant in extreme psychology [3].

As the analysis of scientific literature shows, despite the wide interest of the scientific community in the problems of research of various processes of professional activity of pilots, there is no single scientific view of researcher psychologists on the essence and structure of polymotivation of professional activity of pilots, there are also no created methods for the development of this phenomenon, no generalized patterns of its development. [6].

Since the professional activity of pilots is extremely responsible and multifunctional, the development of their polymotivation will provide an opportunity to

choose from many alternatives the most correct and have a wider range of opportunities for adequate decisions [5]. Therefore, we plan in further research to analyze theoretical approaches to studying the problem of polymotivation of professional activity of pilots and determine the psychological content of the phenomenon "polymotivation of professional activity of a pilot", develop its structure, determine the characteristics and indicators influencing the development of polymotivation of professional activity of a pilot.

Thus, identifying the main factors in the development of polymotivation of civil aviation pilots and creating an appropriate development program will expand the possibilities of choice in decision-making and appropriate behavior, increase the efficiency of their professional activities in special conditions, and ensure the reliability of "human-machine" system operation.

References

1. Ymedadze, Y. V. Problema polymotyvatyvy povedenya [The problem of behavior polymotivation] / Y. V. Ymedadze // *Voprosy psykholohyy*, № 6, 87–94 (1984).
2. Ponomarev, Y. P. Motyvatsiya rabotoi v orhanyzatsyy [Motivation by work in the organization] / Y. P. Ponomarev, Moskva: LKY, 224 (2007).
3. Pomytkina, L. V., Pomytkin, E.A. *Psykholohiia pratsi i vidpochynku: pidruchnyk* [dlia stud. vyshch. navch. zakl.] [Psychology of work and rest: a textbook]. Kyiv: TOV «Alfa-PK», 322 (2019).
4. Furman, O. Ye. Polimotyvatyviia – sponukalniy parametr innovatsiino-psykholohichnoho klimatu [Polymotivation - a motivating parameter innovation and psychological climate]. *Scientific Journal «ScienceRise»* №6/16 (11), 2015. DOI: 10.15587/2313-8416.2015.45049
5. L. Pomytkina, A. Gudmanian, O. Kovtun, S. Yahodzynskyi. Personal choice: strategic life decision-making and conscience, E3S Web of Conferences, Vol.164, 10021 (2020) **SCOPUS**
<https://doi.org/10.1051/e3sconf/202016410021>
6. O. Khokhlina, O. Lych, S. Gorbenko, A. Kazak. Psychological determinacy of communication styles of aviation industry students IOP Conf. Series: Materials Science and Engineering **918** (2020) 012175 **SCOPUS**
IOP Publishing doi:10.1088/1757-899X/918/1/012175
<https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/918/1/012175/pdf>

*Scientific supervisor: Pomytkina L.V.,
Doctor of Psychological Sciences, Professor,
Head of the Department of Aviation Psychology*

UDC 159.9 (043.2)

Serediná A.D.

National Aviation University, Kyiv

PERSONAL PROFILE OF STUDENTS WITH EFFECTIVE LEARNING ACTIVITIES

In today's world, due to constant social and psychological changes in the labor market, more and more stringent requirements for candidates are being imposed, and the level of competition is increasing. Successful professional activity is determined by special knowledge, skills and abilities, as well as a set of personal qualities that contribute to the continuous development of the specialist. The assimilation of fundamental knowledge in the future profession, as well as personal development takes place intensively exactly during higher education. Therefore, psychological and pedagogical science faces the necessity of determining the personal profile of students with effective learning activities, since the success of learning and self-development becomes the key to a highly qualified professional.

Learning activity is interpreted in the scientific literature very ambiguously. Some scientists are of the opinion that it is synonymous with the words "learning", "assimilation" and "training", others - that it cannot be identified with these concepts. However, in a broad sense, learning activity prepares a person for future labor activity, helps to better navigate in the surrounding world and adapt to it.

According to Gabay T.V., learning activity is a complex activity, which includes two main subsystems - learning and teaching. Learning is a mastering and fixation / change of already existing ways of activity of a person, as a result of which they require individual experience, which consists of knowledge, skills and abilities. Learning is a learning activity on the part of the student.

Teaching - the process of gaining individual experience with the help of another person (teacher).

The effectiveness of student learning is primarily determined by the level of academic performance (excellent, good, satisfactory). It is determined by various factors, which include material, physical, social and so on. However, individual-personal factors remain the main ones. Among them stand out the motivation of learning activities, sufficient development of volitional qualities (discipline, purposefulness, responsibility, etc.), the level of self-esteem and pretensions, the setting for learning, the randomness of cognitive processes (memory, attention, thinking, perception, etc.) and the like. However, it should be noted that the presence of all these characteristics does not give a hundred percent guarantee of success in learning activities.

The concept of "personality" is also extremely complex and has no unified interpretation. However, generalizing, we can say that the personality is a complex self-regulating system, which is characterized by uniqueness, activity, the desire for self-development through the assimilation of social and historical experience of mankind. Speaking about the personality of the student, it is worth, first of all, to consider its

structure. One of the most common is the personality structure developed by A.G. Kovalev. In it he highlighted the following main components: temperament, ability, character, orientation and self-awareness. As noted by the author himself, the personality structure has a dualistic nature, that is, it is relatively stable, but, at the same time, during life can change one way or another, which makes it so unique.

As noted above, there are more and more specialists each time, and so competition in the labor market is also growing. Therefore, in order to determine the features of competitiveness depending on the level of academic performance, 21 students, among whom 6 people - excellent students, 11 - study for "good" and 4 - "satisfactory", were offered to pass an express-diagnostics of personal competitiveness (M.P. Fetiskin and others).

According to the results of the study, it was found that 95% of the respondents have an insignificant level of personal competitiveness (PC) and 5% have an average level. Also, no features of PC depending on the level of academic performance of students were found.

Consequently, the level of personal competitiveness does not depend on the level of academic achievements, but on other factors, and this requires further empirical research.

References

1. Khokhlina O.P. General psychology.Social Psychology. Bachelor's thesis defense: Methodical recommendations on preparation for the state certification. For training specialists on the educational level "Bachelor" in the directions of 6.030102 "Psychology" Field of Knowledge 0301 "Social and Political Sciences" / O.P. Khokhlina, S.L. Gorbenko. - K.: NAVS, 2014. - 168 p.
2. Kovalev, A.G. Psychology of the Personality: textbook / A.G. Kovalev. Moscow : Prosveshcheniye, 1970. - - 391 p.
3. Sarychev, S. V. Pedagogical psychology: textbook for universities / S. V. Sarychev, I. N. Logvinov. Moscow, 2018. 228 p.
4. Smirnov, S. D. Psychology and pedagogy in higher education: textbook for universities / S. D. Smirnov. - 3rd ed. revised and ext. - Moscow: Publishing house Yurait, 2019. - — 352 p.

*Scientific Supervisor: Khokhlina O.,
Doctor of Psychological Sciences, Professor*

UDC 821.81 (043.2)

Shostak O.G.

National Aviation University, Kyiv

NATIVE AMERICAN NATIONAL IDENTITY AS A PSYCHOHISTORICAL PHENOMENON

Understanding the identity (or essence) of a nation determines the conceptual apparatus in which a particular culture and the civilization generated by it will be understood and represented. Concepts close to realism postulate it as a substance of the

---

historical process, rooted in the development of the world history. In this context, the nation appears as a single continuum, deployed in social time and space. Various determinants are proposed that confirm the need for the nation's presence in the historical process, among them are nature (D. Dontsov, Y. Vassian, A. Bergson, O. Spengler), God (J. Haider, J. Fichte, S. Bulgakov), culture (L. Gumilev, L. Shaposhnikov) and social development (I. Kant, M. Groh, K. Gubner, E. Balibar, I. Wallerstein).

Increased attention to national identity, the need to consolidate ethnic societies, the attempt to create a national ideal and national idea in new social conditions, as well as the desire to preserve and, so to speak, "separate" their national mythology, culture, history, customs - all these phenomena are components of the protective reaction that arises in response to the increasing unification of spiritual and material culture in the context of globalization. However, as Etienne Balibar rightly points out, there are several varieties of nationalism, so one should distinguish between nationalism of domination from nationalism of liberation and nationalism of enslavement [Balibar, Wallerstein, p.45].

The sense of belonging to a national society gives meaning to life, strengthens the sense of responsibility and involvement in the great idea, thus reducing the alienation and loneliness caused by the mass consciousness of the postmodern culture. That is why identity is associated with the multiplicity of free choices of affiliation - to which group, association, community of people a person wants to belong. Identity can be constructed both in formal manifestations and under the influence of various elements of mental reality. Phenomenological tradition explains personality through the concept of identity as a unique essence or "self-belonging" (according to R. Guardiani).

The last third of the twentieth century. marked by a number of national revivals or renaissances that swept through many countries. The basis of this phenomenon is "unprecedented in the history of mankind growth of social mobility, technological innovation and the flow of information to which man is not psychologically adapted, given the peculiarities of the psyche formed in it during evolution. <...> In such conditions, it turns out that only the ethnic becomes the most effective protective mechanism for man: only the ethnic community remains a stable community, belonging to which the individual in conditions of continuous change does not change. Ethnic also serves as a kind of information filter at the level of ethnic identity for the ever-growing flow of information. At the level of the ethnic subconscious, its role is also very large, because here the ethnic is a shock absorber and adapter to the extremely powerful flow of innovations in everyday life, in particular with the family and household sphere. This is obviously the most important reason for the ethnic renaissance in the modern world "[Balushok, p. 160].

The movement towards national identity at the beginning of the XXI century. acquired the character of a global trend that affected the societies of many countries, regardless of their level of development - whether traditional or post-industrial. Many modern philosophers, following Z. Bauman, interpret identity as an eternal task, a constant movement of what "is" to what "should be".

National and ethnic problems are among the most painful issues of the modern world, this phenomenon has been a reaction to the unification of spiritual culture in the context of globalization. That is why the last quarter of the twentieth century. marked

by the actualization of differences - not only ethnic but also cultural, gender and racial. The current stage is marked by a wave of national revivals, which are becoming perhaps the most leading for the development of mankind in the early XXI century. Almost all over the world there is a noticeable interest in finding one's own roots, the deep influence of folklore on the representatives of professional culture. In the political arena, the desire to create or restore national statehood has intensified.

As S. Hansaker notes, "presenting oneself as a nationalist is not a matter of appropriating pre-established political attitudes, but rather opposing previous models of national identity to create new, unrestricted or more convenient models of nationalism" [Hunsaker, p. 7]. The authors of the resonant study "Literary Nationalism of the American Indians" note that "nationalism is a term from a short list, which also includes sovereignty, culture, self-determination, experience and history, which forms the basis for understanding the links between the creative literature of Native Americans social and historical reality of today" [Weaver, Womack, Warrior, p. xi].

The 2008 conclusions of the Royal Commission on Indigenous Issues state that "Indigenous peoples are not racial groups, but rather should be seen as an organic and political entity. Despite the fact that modern indigenous peoples have historically traced their lineage to the first people of North America, quite often they have a mixed genetic background and have variable ancestors. As an organic political unity, they can evolve and change their internal composition" [Royal Commission on Aboriginal Peoples].

L. Chartrand and J. Giokas write that despite the declared ideology of "cultural mosaic" in Canadian society, the idea of a particular "race" remains dominant. "While race and ethnic categories are perceived as obligatory in social theory, it must be understood that these categories are socially constructed, just as the very definition of race in modern cultural thought is extremely vague and evasive" [Chartrand & Giokas, p.281].

As S. Karner explains, "ethnicity" should also be seen as a socially constructed phenomenon, which is widely associated with culture, origin, group memory, and history and language [Karner, p.16-17]. Ethnicity is described as a way of worldview that is "manifested through the dichotomy of declared identities" we "and" they "" [Karner, p.31]. According to Daniella Naumann, many Canadians are faced with the possibility of having a dual or hybrid identity or even choosing their own identity according to personal preferences or circumstances. According to Daniella Naumann, "many Canadians are faced with the possibility of having a dual or hybrid identity or even choosing their own identity according to personal preferences or circumstances. As for the identity of indigenous peoples, the Statistics Bureau of Canada has recently recorded a rise among the country's indigenous population, a rise that cannot simply be explained by population growth [Naumann, p.344].

J. Wiesenor and J. Doerfler note that even a brief review of the literature on indigenous politics and law "reveals several variants of indigenous sovereignty: savage sovereignty, quasi-sovereignty, primitive sovereignty, resident sovereignty, de-sovereignty, semi-sovereignty. sovereignty, internal / external sovereignty, spiritual sovereignty, adult sovereignty, cultural sovereignty, economic sovereignty, rhetorical sovereignty, ancient sovereignty, artistic sovereignty and even food sovereignty. Such a number of terms complicates the understanding of the real status of indigenous nations, their inherited power over internal and external forces, their actual political relations

between nations, states, the United States and foreign agents "[Vizenor & Doerfler, p.2].

References

1. Balushok V.H. Sutnist etnichnoho y etnichni nishi (v konteksti suchasnykh mizhetchnichnykh stosunkiv). *Praktychna filosofii*. 2007. №3. С.153-162.
2. Balibar, Etienne; Wallersteine, Immanuale Maurice. *Race, Nation, Class: Ambiguous Identities*. London: Verso, 1991. 232p.
3. Chartrand, P.L.A.H., Giokas, J. "Defining "The Metis People": The Hard Case of Canadian Aboriginal Law. *Who Are Canada's Aboriginal Peoples?: Recognition, Definition, and Jurisdiction.* Ed. by P.L.F.H. Chartrand. Saskatoon: Houghton-Boston, 2002. P.268-304.
4. Karner, C. *Ethnicity and Every Day Life*. New York: Routledge, 2007. 204 p.
5. Naumann, Danielle. *Aboriginal Women in Canada: on the Choice to Renounce or Reclaim Aboriginal Identity*. *The Canadian Journal of Native Studies*. 2008. Vol. XXVIII. No.2. P.343-361.
6. Royal Commission on Aboriginal Peoples: [Електронний ресурс]/ Royal Commission on Aboriginal Peoples. - Режим доступа: http://www.ainc-inac.gc.ca/ch/rcap/sg/sgmm_e.html. (accessed September 17, 2016).
7. Vizenor, Gerald, Doerfler, Jill. *The White Earth Nation. Ratification of a Native Democratic Constitution*. Lincoln-London: University of Nebraska Press, 2012. 100p.
8. Weaver, Jace; Womack, Greg; Warrior, Robert Allen. *American Indian Literary Nationalism*. Albuquerque: University of New Mexico Press, 2006. 272p.

*Scientific Supervisor: Lytvynchuk L.M.,
Doctor of Psychological Sciences, Professor*

UDC 159.9 (043.2)

Tsyhankova V.O.

National Aviation University, Kyiv

PERSONAL MARKERS OF PROFESSIONAL CRISES OF POLICE OFFICERS

The police profession is an activity that takes place in special conditions and is associated with high stress, risk and responsibility. This profession is very difficult and dangerous to health (both physical and mental) and even life. Therefore, personal and professional crises, the passage of which is characteristic of any person, in police officers may become particularly acute and maladaptive. The level of responsibility of a police officer should always be at the highest level, which can also lead to rapid professional burnout, chronic stress. If you combine this with the presence of a crisis, you can face an employee who is desperate in himself and his profession, does not know what to do and where to move next. All this makes it impossible to feel job satisfaction, professional well-being, which in turn reduces efficiency and professional reliability. However, it is obvious that the professional activity of a police officer is a guarantee of the safety of citizens and himself. All this points to the need to create

effective measures to maintain the vitality of police officers, maintain their health and psychological well-being.

Based on the relevance of the topic and based on a conducted theoretical analysis of occupational crises, the aim of the study was to find out what personal characteristics may indicate the passage of employees through the crisis. The hypothesis was based on the assumption that the most informative psychological markers of the professional crisis are indicators of motivation and the level of socio-psychological adaptation of police officers.

The following methods were used to test the hypothesis: the method of diagnosis of socio-psychological adaptation of K. Rogers and R. Diamond; test of motivation for achievements of A. Mahrabian. Summarizing the obtained results, it can be determined that 87% of respondents have a high and 13% a sufficient level of adaptation. No low level was detected. Also, 56% of respondents have a dominant motive for success achievement; the dominant motive for avoiding failure showed 25% of the surveyed police officers, 19% of police officers did not have a clear dominant motive.

Thus, the study identified personal characteristics that are markers of professional well-being of police officers, namely: high indicators of socio-psychological adaptation, motivation for achievements (professional and personal), lack of maximum motivation to avoid failure, and job satisfaction.

Given the results, we believe that when developing a plan and content of psychological support of police officers it is necessary to pay special attention to the development of such factors of professional well-being: high level of professionalism, socio-psychological factors (positive motivation for professional activity, consistency of value orientations with the requirements of the profession, communicative competence), positively - constructive character of professional interaction in a team.

These results can be used in the creation of psychological support programs for police officers, determining the content of group classes and trainings on the development of socio-psychological competence and stress resistance, development of individual counseling and personal development programs.

References

1. Pomytkina L.V., Polukhina M.P. Features of value-motivational sphere of law enforcers in the period of the crisis of professional formation. *Socialization & Human Development: International Scientific Journal*. Volume 1. №1 / Kyiv Taras Shevchenko National University, University of Szczecin (Poland), Ukrainian Association of Educational and Developmental Psychology (Ukraine)-Szczecin, Kyiv, 2019. – Pages 50-57.

<https://doi.org/10.37096/SHDISJ-19-1.1>

2. Zhdanova I. V. Motyvatsiina skladova profesionalizmu pratsivnykiv orhaniv vnutrishnikh sprav / I. V. Zhdanova // Visnyk Natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav. – 2004. – № 28. – S. 456–462.

3. Balabanova L. M. Osobystist subiekta pravookhoronnoi diialnosti v aspekti dynamichnykh peretvoren u systemi Ministerstva vnutrishnikh sprav [Elektronnyi resurs] / L. M. Balabanova.

<http://www.pravoznavec.com.ua/period/chapter/8/59/2136>.

*Scientific supervisor: Secheiko O.V.,
PhD in Psychology, Associate Professor*

UDC 159.9.016.2(043.2)

Tymchuk O.Y.

National Aviation University, Kyiv

EMOTIONAL INTELLIGENCE AS A KEY TO THE DEVELOPMENT OF A SUCCESSFUL PERSONALITY

In modern conditions is becoming increasingly urgent issue of the development of the emotional intelligence. Research shows that people's success depends not only on a high Intellect level (IQ), but also on the emotional intellect (EQ). After all, if people can understand their emotional experiences, control their emotional states; it is much easier for them to make difficult decisions, solve life problems, conflicts and communicate with other people.

For effective communication is not enough just to master the language, perceive the value of words, the correct use of words, because a significant part of the information such as gestures, emotions, attitudes, emotions are behind the respect of words. Skills that enable you to notice and control your emotions and on the basis of this knowledge and skills, regulate mutual relations scientists call the emotionality intellect.

Emotional intelligence is the ability of a person to understand his or her own and other people's emotions, correctly assess them and manifest them. J. Meyerand, P. Seloway were the first to describe this concept, and they named the main components of the emotion intelligence: appraisal, expression, control of emotions, awareness in the field of emotions, influence of emotions on decision making.

The first dimension is the evaluation and expression of emotions. It is extremely important to correctly differentiate between the emotions of others and understand their true meaning. For example, if a people laugh in response to your words, they are not necessarily fooled; they can be a polite smile. Also, it is equally important to express emotions in a way that was not at odds with the initial intention, because this is one of the main manifestations of emotional intelligence.

Another focus is our ability to control our own emotions and those of others. In more detail, it is people's ability to capture emotions in situations where their expression would be incomprehensible or the force of the emotion is too high. This also includes the ability of people to cheer up another, to support them, to help them with draw their anger. Researchers assert that the higher the emotional intellect, the greater the ability of people to take emotions at the required moment.

The next dimension is awareness in the emotional sphere. The ability to correctly name emotions, identify them, and determine their origin and cause.

The last point is the influence of emotions on our behavior, including decision-making. The most important function of emotions is to provide information about a person's attitude towards the situation. Good processing of this information enables us to adequately assess the situation and make the right decisions. For example, in a situation where a person sees a cup falling from the table, the emotion centers are the first to send impulses from the brain to the muscles and encourage them to catch it. The situation is similar with responses to the emotions of others: if someone close to us is crying, we try to comfort and embrace them.

It should be noted that a century ago 'emotion' and 'intellect' were seen as opposites, and it was impossible to make rational, 'right' decisions under the influence of emotion. However, it is the emotion centers that allow you to make quick decisions, which is especially important in extreme situations. The neocortex is responsible for taking so-called "intellectual" decisions, and if we look at the structure of the brain and the path of transmission of the nerve impulse from the subunit through the receptive organs to the brain, the time of this passage will be longer, and therefore, it is necessary more time to take a decision. So, the emotional intelligence helps to make quick decisions, and the rational intelligence helps to make more thoughtful, considered decisions. This is evidence that intellect and emotion should not be opposed, and that it does not interfere with thinking, but on the contrary, helps.

Research shows that the level of self-esteem and satisfaction with whole, work intensity depends on the emotional intellect. Looking at examples of successful people and leaders of large companies, we can see that all of them demonstrate a high level of EQ. Additionally, people with higher levels of emotionality are less inclined to use alcohol and drugs. A similar situation occurs with anxiety, discomfort, stress and emotional tension, all of which are critical in the current climate of global pandemics. An equally important criterion for EQ is the level of empathy. People with a high level of emotional intelligence have a good understanding of the feelings of others and take effective control of their emotional sphere, as a result, better communicate with the environment, find compromises in conflict situations more easily, and achieve their goals more quickly and effectively.

So, a high emotional intelligence is an important as set in any area of human life. That is why it is important to develop emotional intelligence in order to become a successful person in the modern world.

*Scientific supervisor: Podkopaieva Y.V.,
PhD in Psychology, Associate Professor*

UDC 159.9:316.6

Ustinova U.I.

National Aviation University, Kyiv

SIMPLE LIFESTYLE TECHNOLOGIES TO INCREASE THE LEVEL OF HAPPINESS IN ADOLESCENTS

Relevance of the problem of happiness is related to the results of the international global survey Gallup International, according to which Ukraine in 2020 was in the TOP of unhappy countries. The happiness index in Ukraine has fallen sharply comparing to last year: in 2019 - 33%, in 2020 - 14%. However, this index is higher than in 2018 (then it was 8%).

The topic of happiness has been studied by such foreign and domestic scientists as E. Durkheim, DA Leontiev, M. Argyle, AA Kronik, LZ Levit, IA Dzhidaryan, M. Chernysh, K. Riff, S Lubomirsky, M. Seligman, K. Peterson.

Happiness as a matter of research was most deeply studied by Sonia Lubomirski. At the very beginning of the research, the topic was unpopular. Sonya Lubomyrsky's

research shows that the desire to be happier not only helps to feel better, but also fills people with energy, develops creativity, improves immunity, helps improve relationships, work more productively and even increases life expectancy.

For centuries, people have craved for happiness and this is reflected in ancient texts on history, literature and philosophy. The interpretation of the term "happiness" differs in the works of world researchers.

M. Argyle understands happiness as a state of experiencing satisfaction with life in general, a person's general reflective assessment of his past and present, as well as the frequency and intensity of positive emotions.

M. Seligman, based on the works of various researchers, developed a theory of happiness. According to this theory, happiness can be broken down into three components that are valuable in themselves: positive emotions, involvement, and meaning. And to describe or measure each of them is easier than to describe or measure happiness. After some time, M. Seligman rethought the concept of happiness and renamed his theory to the theory of well-being.

Currently, in foreign psychology, the most popular among researchers is the multidimensional model of psychological well-being K. Riff, which is based on basic theoretical concepts focused on the study of positive psychological functioning of the individual.

M. Chiksentmihai believes that a good life, a happy life - is a flow, that is complete enthusiasm for what we do. To get into a state of "flow", you need a balance between skills and problems.

Researcher Sonya Lubomyrsky also writes about how you can influence happiness, calling it a "40% theory", according to which 50% of happiness we have genetically (basic level), 10% of happiness depends on external circumstances, and 40% of happiness depends on our special actions. The researcher described 12 "actions of happiness" and suggested implementing one of the following actions every day, including: to be grateful, to develop optimism, to think less and don't compare yourself with other people, to do good deeds, to maintain and develop close relationships, coping strategies, to learn to forgive, to enter a state of "flow", to enjoy life, to set goals, religious and spiritual practices, to take care of your body.

One of the most vulnerable age group is adolescents, that's why we will focus our theoretical and empirical research on what they can do exactly in their lives to feel happier.

The mental development of adolescents is characterized by the fact that virtually the entire period is accompanied by a crisis. Its prerequisite is the destruction of the old structure of the personality, the inner world, the system of experiences of the child, which were formed in the previous stages of development. The essence of the crisis is a profound qualitative changes in the whole process of mental development of the child, his inner world.

Symptoms of the crisis include:

1. Decreasing productivity of educational activities (as well as the ability to engage in it), even in those areas where the adolescent is gifted (often due to the transition from concrete to logical thinking).

2. Negativism. The teenagers distance themselves from others, especially parents. Prone to quarrels, violations of discipline, they often have internal anxiety, dissatisfaction, loneliness and self-isolation.

According A.A. Ivin lifestyle – is a set of values and norms by which the individual is constantly guided in their behavior. L. Davis in organizational psychology defines the technology of psychologists, as a combination of skills, equipment, infrastructure, tools and relevant technical knowledge necessary to carry out the desired transformations in materials, information or people.

Based on the above, we can conclude that increasing the level of happiness in adolescents is an urgent problem. Adolescence should be of concern to researchers as well as adults for the better survive the crisis of adolescence.

In the future, we plan to integrate the terms of general psychology, developmental psychology, social philosophy and organizational psychology. We see the prospect of further research in the creation and application of effective lifestyle technologies to increasing the level of happiness in adolescents.

*Scientific adviser: Lych O.M.
PhD in Psychology, Associate Professor*

UDC 159.923:023.5:17.023.34(043.2)

Vakhnovan D.S.
National Aviation University, Kyiv

INFLUENCE OF PERSONAL CHARACTERISTICS OF LIBRARY STAFF ON THEIR JOB SATISFACTION

When choosing a profession a young person is guided more by prestige, his feelings, skills and knowledge in the profile subjects, he may listen to the opinion of others, but rarely takes into account his individual personal characteristics, which make a significant contribution to the effectiveness and interest of the work performed.

The aim of the study was to determine the impact of the personal characteristics of library staff on their job satisfaction.

The work of libraries in today's information society has undergone major transformations that require librarians to be flexible and malleable, quick to adapt to change, open to new experiences, and stress-resistant. However, at the same time, communication skills, the ability to understand the reader's needs, and the ability to work with large volumes of information, are essential. A librarian's personality will be reflected in the effectiveness of the activities he or she performs.

During a theoretical analysis of scientific work on job satisfaction, we found that job satisfaction is influenced by personality traits. Personality is characterised by attributes such as: reasonableness, responsibility, ability to manage one's behavior, individuality, and so on. That is, those personal characteristics that make up a peculiar pattern of personality determine how satisfied a person is with the activity, and activity satisfaction of course influences further success in the chosen profession. Only the right choice of professional realisation, according to one's personal characteristics, can carry job satisfaction.

The study was based at the Scientific and Technical Library of the National Aviation University, Kiev. Standardised psychological techniques were used to empirically investigate the influence of employees' personal characteristics on their job satisfaction: Raymond B. Cattell 16-factor personality questionnaire (16PF); Bigfive - five-factor personality questionnaire by R. McCrae, P. Costa; method of determining integral job satisfaction by A.V. Batarshev.

Correlation analysis was used to identify the influence of the personal characteristics of library staff on their job satisfaction. Our next step was regression analysis. The dependent variables were measures of job satisfaction and the independent variables were personality characteristics.

Let's analyze the following regression equations: level of pretensions in professional activity = $2.356 + 0.233$ (relaxation/intensity factor); job advantage = $6.479 - 0.077$ (practicality) + 0.180 (emotional stability).

In the first equation, we see that the level of ambition in professional activity is influenced by a characteristic such as tension. We suggest that in order to make this "tension" work for the organization (library), it is necessary to keep librarians from getting bored, involve them in various reading promotion projects, events like author evenings or literary clubs, also trainings will inspire workers, improve their condition and set them up for work.

And personality traits such as practicality and emotional stability affect the dependent variable, such as the advantage of performing work over earning high wages. People who are emotionally stable and more practical and efficient have well-established interests and will enjoy doing their job «perfectly» even if there are elements of dissatisfaction about the wage.

Thus, the results of the regression analysis carried out during the pilot study confirmed the hypothesis about the influence of personal characteristics of library staff on their job satisfaction.

Practical recommendations have also been developed to improve the job satisfaction of library staff. These were made based on the results of a theoretical analysis and two empirical ones. We advised the library staff to develop a scheme of measures to increase job satisfaction. The recommendations included: changing activities in their own profession, attending trainings, going to conferences, creating a psychological climate in the team, comfort in the workplace and creating recreation rooms.

*Scientific supervisor: Vlasova-Chmeruk O.M.
Senior Lecturer*

UDC 159.923:023.5:17.023.34(043.2)

Vakhnovan D.S.

National Aviation University, Kyiv

TECHNOLOGY FOR DEVELOPING A COMPETENCE PROFILE FOR A PSYCHOLOGIST OF THE INTERNAL AFFAIRS BODIES OF UKRAINE

The competence approach is basic for modern technologies of personnel selection and assessment. In the current conditions of Ukrainian business this approach is actively applied in various areas of professional activity.

Given the competition on the market of professions, we can see that people do not stay in one position for long and the search for specialists is constantly on. However, this is not the fault of employees, because a large percentage of employers do not use the services of, or do not have in their company, a specialist in the HR department. Thus, competence profiles, on the basis of which potential employees could understand their own professional competence and employers could register and evaluate the competences required by their organisation, are not always applied.

The general theories of competencies have been analyzed in the works of foreign scientists: G. Dess, K. Devery, G. Hemel, V. Vroom; domestic scientists: V.I. Maslov, A.Y. Kibanov and others.

Finally, competences are basic characteristics of a personality that are important for performing a job in a specialty; they are also variable and subject to adjustment. A competence profile is those functions required by a certain professional activity or an employer who sets certain tasks for the organisation.

In order to understand the professional activities of internal affairs (IAB) psychologists, we have identified competences and developed criteria for their fixation and assessment. By analysing articles, noticeboards and the professional website of IAB employees, we identified a number of competencies. Without considering these competences when searching for future specialists, there is a high probability of errors in assessing their professional relevance: possession of special knowledge, skills and abilities that are necessary for performing official tasks, professional conviction, responsibility for the result, mental stability, empathy, mastery of communication techniques, flexibility in communication, striving for success and self-development, adaptability, ability to organize and plan the activity, orientation towards

Having identified the most important competences of IAB psychologists, we have developed criteria for capturing competences and evaluation procedures for their detection. The following is an example of several competences which are important when working as IAB psychologists:

Mental stability is a personality trait characterised by stability, equilibrium and resilience. That is to say, it is a property that allows one to maintain one's health and performance and to resist life's difficulties. Criteria for fixing the assessment of competence - the ability to maintain stability in conditions of time pressure or conflict, resistance, in stress interviews, brainteaser-interviews. Assessment procedures: Holmes-Rage method of stress resistance and social adaptation diagnosis; C. Rogers

and R. Diamond method of socio-psychological adaptation diagnosis; method of determination of neuro-psychological stability, risk of desadaptation under stress "Forecast"; Snyder method of self-control evaluation in communication; stress-interview.

Motivation to achieve success is a person's aspiration to achieve meaningful results in a certain activity, the goal towards which the person is moving. The criteria for recording the assessment of competences are confidence in one's abilities and aspiration for high quality solution of job tasks; the ability to act purposefully, achieving results; to draw conclusions about the work done taking into account the actual facts; timely and high quality performance of the work. Evaluation procedures: V.V. Boyko's methodology of emotional burnout level diagnostics; T. Ehlers' methodology of personality diagnostics for success motivation and failure avoidance motivation; A.V. Batarshchuk's methodology of integral work satisfaction.

The last one in our study will be adaptability - the ability to adapt under any conditions. Criteria for fixation of competence assessment are acquired and innate ability of an individual to adapt, effective performance of his/her professional duties, ability to change behaviour and communication style in new or unforeseen situations of activity. Assessment procedures: M. Snyder's diagnostic technique of self-control in communication; C. Rogers and R. Diamond's diagnostic technique of socio-psychological adaptation; the projective technique "Man in the Rain".

Thus, the above list of competences, criteria for their fixation and assessment procedures allow us to see technological aspects of the development of a competence profile for an IAB psychologist in Ukraine. In the final opinion, we should note that the technology of competence profile development is a qualitative indicator of necessary features of a personality, its skills and abilities for the best result and effective work opportunity.

*Scientific supervisor: Ichanska O.M,
PhD in Psychology, Associate Professor*

UDC 159.923.3:023.5(043.2)

Vakhnovan D.S.

National Aviation University, Kyiv

THEORETICAL-EMPIRIC AUTHORIZING OF THE LIBRARIAN PROFESSIONOGRAM

In order to investigate the impact of self-management on the performance the executives of the Scientific and Technical Library of the National Aviation University, we have developed a professionogram, which refers specifically to the profession – librarian. The profession of librarian is not very prestigious yet, but remains important enough because librarian is a navigator in the information space. Though all mankind has shifted to the Internet space during the pandemic, but the need for books, professional literature remains, because behind this need is self-development of personality. Therefore, it is important to define the principles and functions of the

modern librarian. Unfortunately, representatives of this profession, in a certain way, have not come to the attention of specialists in occupational psychology, which was the impetus for independent creation of a professionogram according to the methodical recommendations of L.V. Pomitkina.

In scientific theory, a professionogram is a document that provides a complete description of the characteristics of a particular profession and its requirements for the individual psychological characteristics of a person. A psychogram is a complete description of psychological characteristics and important professional qualities of a specialist.

Let us note that the principles of professionography were formulated by K.K. Platonov. The main ones are: complexity; purposefulness; personal approach; reliability (requirements for emotional stability of a person under conditions of noises and disturbances); differentiation; typification; perspective; reality.

The author's elaboration professionogram of the librarian is based on the theoretical study of the profession, analysis of the requirements that this profession puts forward to the professional: socio-economic, sanitary-hygienic, psychophysiological and the criteria of professional activity. Through peer review and the interview method, the latter was obtained. The official expert was the director of the Scientific and Technical Library of NAU – Vakhnovan V.Y.

Let us proceed to the first characteristic, socio-economic characteristic of the profession: branch of national economy – public education; need for personnel – permanent; geography of the profession – mainly spread in urban area; type of enterprise or organization at universities, schools (public and private); type of primary team – work in a collective.

Occupational characteristics of the profession: place of work – library, archive, museum; tools – electronic cabinet and reader's catalogue, sets of electronic textbooks on specialties, library website, interlibrary loan system, automated library information system; object of work – pupils, students, teachers; subject of work – work with readership, bibliographic work, information resources management, scientometrics; purpose of work – quality information service; professional knowledge – abilities, skills, knowledge of history of culture, Ukrainian and foreign literature, psychological and pedagogical disciplines, general course of library science, library collections and information retrieval systems, organization and management of librarianship, history of librarianship in Ukraine and abroad, history of book, basics of informatics, principles of work with readers, basic bibliography, literature for children and branch bibliographies, storage and use of scientific and technical documentation, methods of book knowledge promotion, basics of the examination and determination of the practical value of scientific and technical information, etc.

Sanitary and hygienic characteristics of the occupations: degree of work severity and intensity – mental work, auditory and visual perception load; restrictions by gender and age – predominantly female occupation; working and rest mode – working day – 8:00, holidays – 28, 30 days; shift work – work in two shifts; load of analyzers of functional systems – auditory and visual analyzers and articulation apparatus; adverse factors – work in book storerooms, physical and psychological stress; medical contraindications – mental illness, allergic persons, respiratory diseases (asthma).

The requirements of the profession to the individual-psychological features of a specialist (psychogram): memory – figurative, long-term, motor and associative memory; attention - stability, concentration, concentration of attention; thinking – visual-actual (theoretical), visual-shaped (practical), verbal-logical (creative) intellect – verbal intellect is developed; emotional-volitional sphere – emotional composure, emotional and volitional regulation; character traits – goodwill, delicacy and cordiality, poise, politeness, accuracy, observation, stress-resistance.

Personnel training: type of educational institution – higher education institution (institutes); period of education – after 11-12 grades – 5 years; knowledge on general subjects – humanities subjects; career perspectives – leading specialist, head of sector, head of department, scientific secretary, deputy director, director.

Consequently, when determining psychological aptitude for their work, it is necessary to involve specialists with extensive practical experience and qualifications for the job. Also, the individual psychological characteristics of a librarian should be taken into account for their successful employability, which is what the occupational chart does.

*Scientific supervisor: Lych O.M.
PhD in Psychology, Associate Professor*

УДК 159 94: 364-786-057.36(043.2)

Yarmolchyk M.O.
National Aviation University, Kyiv

AGGRESSIVENESS AND CONFLICT AS DETERMINANTS FOR CHOOSING COPING STRATEGIES IN THE MILITARY DURING DECOMPRESSION

Important parameters when you choosing coping strategies are aggression and conflict of personality. According to E.P. Ilyin and P.A. Kovalev, aggressive behavior, aggression (from the Latin aggression - attack) - is a motivated destructive behavior that contradicts the norms of human existence, causes physical or psychological harm to the object of attack.

Aggression is a type of action or condition. Aggression is a character trait, habit or tendency to react aggressively to everything. Consider positive and negative aggression in the military. Positive aggression is a persistent behavior that helps an individual achieve a goal, but at the same time causes little discomfort to others. For servicemen, such behavior is necessary during hostilities. American psychologists believe that aggression should be one of the features included in the map of professionally important qualities, because the military profession involves fighting the enemy, which is not possible without aggression. However, here an important aspect is that aggression and aggression must be controlled, dosed according to the situation.

Negative aggression is manifest through vengeance, intolerance of others. Often servicemen cannot control it, especially after losses in the unit. In such cases, aggression occupies a dominant position in behavior and displaces fear, depriving such

military cautions in a combat situation. During decompression, they continue a pattern of behavior that makes it impossible for the psychologist and the group as a whole to work. There is no need to talk about the choice of productive coping either they choose destructive strategies.

The accompanying parameter that affects the coping strategy is the level of personality conflict. E.P. Ilyin considered the conflict of personality as a character trait that contributes to the conflict and entry into it. Conflict is determined by the action of such psychological factors as temperament, level of aggression, competence in communication, emotional state.

Thus, conflict is a complex indicator associated with personal preconditions, such as feelings of uncertainty, insecurity, fatigue, mood swings, irritability and a state of suggestion. Taken together, these parameters are determinants for the choice of coping strategies. Further studies of aggression and conflict reveal prospects for the formation of programs for the development of productive coping strategies in the military during decompression.

*Scientific supervisor: Lych O.M.
PhD in Psychology, Associate Professor*

UDC 159.963.27(043.2)

Yemelyanova K.I.
National Aviation University, Kyiv

THE FACTORS OF THE DEVELOPMENT OF ANOREXIA NERVOSA IN FEMALE STUDENTS

The development of anorexia nervosa in girls of student age is an extremely important problem today. This is due to the spread of social networks among young people. Modern Internet networks and mass media have a significant influence on the opinion of young people, in particular, on their spiritual and beauty ideals.

A disorder has anorexia nervosa was first described in 1873. Sir William Gull gave the disorder its name and described it as a specific disease. Psychiatrist Charles Lasèque considered anorexia from a social and psychological point of view [1].

Anorexia nervosa is an eating disorder characterized by loss of appetite, rejection of one's body and a strong desire to correct it through conscious restriction of food. These factors may be accompanied by artificial induction of vomiting or gastric lavage. Subconsciously, anorexia becomes the most obvious way to get rid of fears of being overweight and losing attractiveness. For their psyche, which is too prone to instability, the idea of losing weight becomes central, and the girl loses a sense of reality, unable to critically perceive themselves and their health.

Because of the development of fashion in the 60s, there was a trend that has remained to this day. Every time hundreds and thousands of young girls strive to achieve a new image of beauty. They compare themselves to models and their high-quality processed photos, which do not correspond to reality. These girls seem thin, beautiful and attractive in these photos. As a result, female students try to achieve a non-existent ideal.

No less important factors in the development of anorexia nervosa in female students are certain standards that have developed in our society. Advertisers, movie stars and fashion designers have preferred slimness for years. This fact became the basis of today's gender stereotypes and ideas about the ideal female body figure and appearance. As a result, slenderness has become the object of cultural preferences in society. That is why almost every girl tries to follow to someone's subjective vision of beauty. Because of this, the destruction of themselves begins from the inside.

According to research, the risk group includes those girls who have the following criteria: they have a body mass index less than 18.5; they do not enjoy food; they depend on the opinion of society; they are attracted by modern beauty standards. The most influential factors in the development of anorexia nervosa in girls from this risk group, scientists identify stress, human psychotype and perfectionism. We will analyze the min detail.

During study, all of the students experience stress. More than half of young girls feel stress permanently. This factor significantly increases the risk of developing anorexia nervosa and confirms the neurogenic nature of the disease.

Half of the students from group of risk are introverts, who are used to experiencing all the problems alone with their thoughts. They tend to limit social contacts; they also constantly analyze themselves and adapt poorly to external changes. For example, moving from their native city to another during study can be a severe stress factor.

Most student-age girl, who has a short age of body weight, live in a dormitory. This is the proof that a rapid change living conditions affect the weight of young students.

In addition, girls' tendency to be meticulous to themselves, to set very high goals, combined with a heightened sense of responsibility and psycho-emotional stress, often triggers the development of mental illness, including anorexia.

According to scientists, the factor of perfectionism is extremely dangerous and very difficult to treat. This is due to the fact that a person is convinced that she has not lost enough weight and does not see any sense in treatment.

Moreover, some authors among the factors in the development of anorexia nervosa highlight the peculiarities of family relationships and biological heredity.

To sum up, we can identify the following factors: biological (genetic), psychological and social factors in the development of anorexia nervosa in girls of student age. Of course, in the course of anorexia nervosa, psychological factors are decisive. Manipulations of consciousness take place through social networks, the Internet, the media, familiars, who associate slimness with success and attractiveness. All of these components create a desire for self-control and a desire to have an ideal slim body shape.

References:

1. **Bettina E Bernstein**, Anorexia Nervosa / **Bettina E Bernstein** // *Drugs & Diseases, Pediatrics: Developmental and Behavioral Articles*. – [Electronic resource]. – Site: <https://emedicine.medscape.com/article/912187-overview>

*Scientific supervisor: Podkopaieva Y.V.,
PhD in Psychology, Associate Professor*

UDC: 159.922:808.51 (043.2)

Yudina V.Y.

National Aviation University, Kyiv

FEATURES OF INTERPERSONAL RELATIONSHIPS IN ADOLESCENCE WITH DIFFERENT PERCEPTIONS OF MARRIAGE

The modern life requires us to change the point of view on the place and role of traditional social institutions and the habitual behavior in them. Recent studies suggest that different attitudes toward sex and marriage have been found in different generations, which was unacceptable even 30 years ago. Currently, there are various points of view that marriage can be not only a classic monogamous, but also polygamous, which is divided into polyandry and polygyny.

If we describe all possible forms of family life, we can see that each society has its own specific form of family organization. Another social institution, the institution of marriage, is closely related to the institution of the family. Marriage is a socially sanctioned, socially and personally appropriate, sustainable form of sexual intercourse. In the legal sense, marriage is a legally defined voluntary and free union of partners, aimed at creating a family and generating mutual personal and property rights and responsibilities of the spouses. There are many forms of marriage in the world, including polyandry and polygyny. Let's define the three forms of marriage that were considered in the paper:

- *Polyandry* is a woman's relationship with several men;
- *Polygyny* is a form of marriage where a man enters into an alliance with several women;
- *Classic* is a form of marriage between a man and a woman.

The paper aims to investigate the specifics of interpersonal relationships in adolescence depending on the perception of marriage.

As there is almost no information about "illegal relationships" in Ukraine and the topic of sex is not really developed, there is no Ukrainian research and results on the topic of polygynous and polyandric relationships. However, among young people there are already opinions that it is possible to love anyone and you can meet anyone regardless of gender. Due to the fact that this topic is still "taboo" in Ukraine, and people are ashamed to talk openly about their preferences, it is currently not possible to fully investigate the situation of polyandric and polygynous relations in Ukraine.

For the empirical study of the features of the interpersonal relationships in adolescence with different perceptions of marriage we have used standardized psychological techniques:

1. The Interpersonal Diagnosis of Personality (T. Leary);
2. Methodology "Subjective assessment of interpersonal relations" (SAIR) (S. Dukhnovsky).

For young people, as well as for adolescents, the typical behavior is characterized by the expression of aggression and conflict, which act as a protective mechanism against difficulties. We are interested in whether the increased factor of aggression in adolescence with polygynous and polyandric types of relationships, and in general what

are the differences in interpersonal interaction among young men with different perceptions of marriage. We suggest that there may be a difference between young men with classical and non-classical notions of marriage, which is why this study was conducted.

According to the results of the study we can conclude that the differences between groups in building interpersonal relationships are as follows:

- In the group of respondents with polyandric perceptions of marriage, the highest score is available on the scale of "aggression", when the other two groups have the highest score on the scale of "suspicion";

- In the group of respondents with polygynous perceptions of marriage, the highest indicator of a high level of subjective assessment of interpersonal relationships as such is absent, when in the other two groups such indicators were the scale "suspicion" (respondents with the classical perceptions of marriage) and "tension" (in respondents with polyandric perceptions of marriage);

- The group of respondents with polyandric perceptions of marriage is the only group in which the scales of "friendliness" and "altruism" have high scores on average, when in the first two groups such indicators were "dependence" (respondents with a classical perceptions of marriage) and scales "aggressiveness" and "selfishness" (respondents with a polygynous perceptions of marriage).

To sum up, it can be assumed that respondents with polyandric and polygynous perceptions of marriage feel the same as respondents with classical ones, but aggression and alienation act as a protective mechanism inherent in adolescents. It can also be assumed that the tension and alienation in interpersonal interaction is caused by the fact that in Ukraine the classic type of relations is still promoted, so the respondents feel themselves "wrong".

Taking into account the above data, we can conclude that in order to better analyze the features of the formation of interpersonal relationships among respondents with different perceptions of marriage, it is necessary to conduct research among the adult population, which is no longer characterized by youthful maximalism and expressive reactions.

*Scientific supervisor: Vlasova-Chmeruk O.M.,
Senior Lecturer*

UDC 159.955 (043.2)

Zakrevska A.I.

National Aviation University, Kyiv

COGNITIVE STYLES AS THE MAIN RESOURCE OF PILOT PROFESSIONAL ACTIVITY

Aircraft piloting is one of the types of human activity, which is the ability of the pilot to smoothly and accurately control the aircraft within the established operational limitations of flight parameters, ensuring the successful completion of the flight task. Such activities require the implementation of a number of mental processes of high, strength and intensity in a shortage of time due to the rapid change of flight situations.

Based on the psychological methodology, we can say that each individual has its own specific characteristics in perception and style of thinking. Such constant characteristics are determined by cognitive styles. The concept of “cognitive styles” was first described by Albert Adler to denote differentiation in the types of cognitive activity of the individual. In his opinion, based on a combination of cognitive styles, a person creates a goal setting and its implementation. In flight activities, the individual perceives a constant flow of information, processes it and on this basis builds an image of further flight and a behavioral model, respectively.

Hermann Witkin, a researcher of the theory of cognitive styles, identified 15 types of them, based on respondents’ answers to standardized tasks. Analyzing them, we can describe the desired pattern of activity of the pilot.

To control the aircraft, the pilot must focus on comparing the informational and conceptual model of the flight, and, if there are differences in them, adjust their own activities. At the same time to carry out constant scanning control, to distribute attention to various aspects of the flight situation, expanding the area of awareness about it.

Taking into account the presence of some uncertainty in the activities of the pilot, he needs some freedom of action under the influence of abrupt changes in the situation, tolerance for uncertainty, creativity and flexibility in both cognitive processes and decisions. This is a major feature in aviation. Piloting requires a large variability of the movements performed, and therefore the pilot must have a large set of certain adaptive algorithms of action according to the situation and its changes. In this case, the presence of errors in the reproduced activities is undesirable, so the pilot must carefully assess the situation in a short time, make decisions and implement an appropriate model of aircraft control activities.

In conclusion, considering that the stylistic formations of personality perform adaptive, compensatory and system-forming functions, which allow to influence many aspects of behavior, it is reasonable to assume that cognitive styles are stable characteristics of the individuality that significantly affect the formation of the pilot professional activity.

*Scientific supervisor: Horskyi O.M.
Senior navigator-inspector, Associate Professor*

UDC 159.9.016.12 (043.2)

Zakrevska A.I
National Aviation University, Kyiv

MODERN RESEARCHES OF EMOTIONAL INTELLIGENCE AS A COMPONENT OF THE INDIVIDUAL’S SOCIAL INTERACTION

During formation, concept of emotional intelligence has caused many controversy and criticism about the impossibility of combining rational intelligence and irrational emotional sphere of the individual. But just as we use intelligence to communicate with

the external world, we can also use it to form and understand the predictive effect of emotions.

R. Thorndike singled out one of the main types of intelligence – social. In their works, G. Allport and G. Eisenk described it as an important ability for social adaptation. Human, as a social being, has a vital need to adapt to the environment, and for this he must perceive and analyze the information obtained and use it for the process of adaptation. In the 90s of the last century began a thorough study of social intelligence, mostly of the emotional component as one of the sources of information through feelings, emotions and experiences. This is the time of the origin of the concept of emotional intelligence.

At this level, we can say that emotions are perceived not as an instantaneous reaction to the environment, but as an opportunity to obtain additional information through the interaction of two or more individuals. Emotions form almost 80% of all nonverbal communication and can better describe the characteristics of a person. D. Lucin introduced bilateral components as intrapersonal emotional intelligence and interpersonal EI. This allows us to judge that according to the interaction with another individual, the person first “read” nonverbal information through emotions and their external manifestation (manifestation of interpersonal EQ), evaluates and forms their own emotional attitude to this situation or interlocutor (indicating use of the intellect predicts a possible behavioral response of the second person. And then, realizes a certain acceptable emotional response, which in turn can affect the excitable state of another individual.

In modern psychology, there is also the concept of emotional upbringing, which means understanding in what situation and with whom you can show a particular emotional model. This is a certain ability that can be acquired and developed, so there are learning practices on the basis of which it is possible to effectively use their own emotions, manage the emotions of others in different social situations.

*Scientific supervisor: Ichanska O.M.,
PhD of Psychology, Associate Professor*

UDC 159.9.016 (043.2)

ZakrevskaA.I.

National Aviation University, Kyiv

RESEARCHES OF SELF-ESTEEM AS AN ELEMENT OF PROFESSIONAL FORMATON OF PERSONALITY

Self-esteem is one of the concepts of individual psychology, which has the largest research base and different interpretations. For example, according to L. S. Vygotsky, self-esteem is a generalized, stable, differentiated (also can be said ranked) attitude of the individual to his social “Me” [2].

I.S. Kon [3] considered self-esteem as a multicomponent and complex phenomenon. His domestic colleagues V. A. Semichenko [4], M. G. Yaroshevsky [5] expanded the interpretation of the concept in this direction. Therefore, in their opinion,

self-esteem is an assessment of his own place among other people and their subjective attitude to it. This description also complements with the statement of I. I. Chesnolova [6] that self-esteem is special psychological formation of self-consciousness of the individual and acts as an internal mechanism of self-regulation of behavior and activity.

We can also include professional activity or the process of preparation for it, professional development. Undoubtedly, there is a direct connection between self-esteem and behavioral patterns of personality, which mediates the model of professional development. In the works of R. Burns [1], a representative of the Western humanistic direction of psychology, self-esteem reflects the degree of development of a sense of self-worth and significance.

It is how a person evaluates their professional abilities, knowledge, skills, personal qualities that affect the natural process of self-awareness as a professional. We must also mention the social component of self-esteem, namely the role of the individual in society and how other people evaluate it. This directly affects her professional identification with the subjective ideal of the specialist, which is part of the professional development of the environment will evaluate and perceive an individual will give him confidence and motivate him to professional development.

The realization of a person's professional development can't be without a practical aspect. Namely, through practical activities, a person can really evaluate their action, the image of their own "Me" in role of a professional, the level of their professional requirements and demands. These are the components that R. Mailey [7] describes in his works.

Summing up, we can say that self-esteem as an element of professional development, directly affects the behavioral patterns of personality, which are supported by both their own subjective assessment and the level of social assertion.

Reference

1. Burns R. Development of self-concept and education/ trans. Moscow: Progress, 1986. 423 p.
2. Vygotsky L.S. Collection of works: in 6 volumes/ ed. D.B. Elkonin. Moscow: Pedagogy, Vol 4: Child psychology. 1984. 432 p.
3. Kon I.S. In research of myself: personality and self-awareness. Moscow: Politizdat, 1984. 255 p.
4. Petrovsky A.V., Yaroshevsky M.G. Psychology. Moscow: Academy, 1998. 502 p.
5. Semichenko V.A. Psychology of ersonality. Kyiv: Publisher Eshke O.M., 2001. 427 p.
6. Chesnokova I.I. The problem of self-awareness in psychology. Moscow: Nauka, 1977, 144 p.
7. Mailey R. Different aspects of "Me". Psychology of personality: texts/ ed. Y. B Gippenreiter, A.A. Bubbles. Moscow: Moscow State University Publishing, 1982. 132-141 p.

*Scientific supervisor: O. Lych
PhD of Psychology, Associate Professor*

ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНІ КОМУНІКАЦІЇ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

УДК 004.85:378 (043.2)

Безлюдна А.М.

Національний авіаційний університет, Київ

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ КОМУНІКАЦІЇ В УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ ПРОСТОРІ

Основним завданням сучасного закладу вищої освіти (далі – ЗВО) – є не лише навчати, а й виховувати людину інноваційного, сучасного типу мислення, конкурентоспроможного фахівця, який здатен ухвалювати правильні рішення, якому властиві мобільність, лідерські здібності, креативність, здатність працювати в команді. Відтак першочергове завдання вищої освіти має бути спрямоване на пошук нових моделей організації навчального процесу в ЗВО шляхом застосування інформаційно-комунікаційних технологій, а також створення якісного середовища для ефективної комунікації між студентами та викладачами.

У створенні ефективного комунікаційного середовища в університетському просторі, як важливої складової освітнього процесу, важливу роль відіграють соціальні мережі – популярні сервіси комунікації молоді. Термін «соціальні мережі» було запроваджено англійським соціологом Джеймсом Барнсом у 1954 р. Під змістом даного поняття він розумів складне переплетіння стосунків. У науковому обігу термін «соціальні мережі» означає будь-яку соціальну структуру і різноманітність соціальних взаємин, однак у сучасному дискурсі ним позначають в першу чергу онлайн-мережі, які створюються у віртуальному світі й забезпечують дистанційне спілкування, встановлення взаємозв'язків між його учасниками.

Про важливість застосування мережевого навчання у ЗВО наголошується у дослідженнях А. Феценка, І. Чернова, О. Щербакіова та Г. Щербіні. Серед низки переваг інтернет-комунікацій у навчально-виховному процесі Р. Гуреві, зокрема, виокремлює наступні: обмін інформацією, спілкування між особами, які знаходяться на відстані; реалізація творчого потенціалу; обговорення новин, відомостей, питань та гострих тем; опублікування й отримання необхідних відомостей щодо навчального процесу; обмін цікавими і корисними посиланнями; постійна співпраця викладачів та студентів в мережі у зручний для них час та забезпечення індивідуальної роботи з кожним студентом [1].

Отже, соціальний простір варто розглядати не лише як розважально-комунікативний засіб спілкування між людьми, а також як значний освітній

потенціал, інтерактивний майданчик – основа сучасного навчального процесу із використанням інноваційних інформаційних технологій.

Спілкування викладачів зі студентами за допомогою соціальних мереж з навчальною метою не лише індивідуалізує мережевий навчальний простір, але й змінює соціальну значущість викладачів: вони стають помічниками, товаришами, наставниками. Безсумнівно, що така форма організації навчального процесу – це вже не майбутній час, а реальність сьогодення, особливо в умовах карантину. Використання соціальних мереж, як одного з популярних сервісів проведення вільного часу студентами, надало вищій освіті більшої доступності, мобільності, креативності та інтерактивності, що, у свою чергу, сприяє підвищенню мотивації молоді до навчання, істотно впливає на якість та результативність пізнавальної діяльності студентів.

Першорядна роль вищої освіти має бути спрямована на пошук нових моделей організації навчального процесу через застосування інформаційно-комунікаційних технологій, а також створення ефективного середовища для якісної комунікації між викладачем і студентом [2]. Наразі перед двома суб'єктами навчального процесу – тим, хто навчає, і тим, кого навчають, поставлені такі умови: всебічний доступ до інформаційного забезпечення, гнучкість роботи, надоперативність у передаванні й отриманні знань, можливість вчити і навчатися дистанційно, бути комунікабельним й обізнаним з новітніми інформаційними технологіями.

Цінність та значущість соціальних мереж у навчально-освітньому процесі ще недостатньо оцінена: значна кількість працівників освіти скептично ставиться до системного використання інформаційних платформ як засобу навчання, так як за традицією вони розглядаються лише як середовище для проведення вільного часу й розваг.

Отже, соціальні мережі, які все активніше використовуються в університетському освітньо-виховному просторі, можна вважати своєрідним інтерактивним майданчиком взаємодії викладачів і студентів, завдяки якому вони можуть оптимізувати витрати власного часу, знайти спільні точки поєднання інтересів в ході навчального процесу.

Список літератури

1. Гуревич Р.С. Формування освітнього інформаційного середовища для підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах. Вінниця: Планер, 2015. 426 с.

2. Соціальні мережі як ефективне середовище викладацько-студентської комунікації в навчальному процесі. URL: <file:///C:/Users/%D0%90%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B0/Downloads/1590-Article%20Text-6756-1-10-20170429%20.pdf> (дата звернення: 04.03.2021).

*Науковий керівник: Божук Л.В.,
канд. іст. наук, доцент*

УДК 656.091:656.7 (043.2)

Божко М.Г.

Національний авіаційний університет, Київ

ДОКУМЕНТУВАННЯ АВІАЦІЙНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

Наше століття вимагає швидких темпів життя, максимального використання ресурсів та можливостей для швидкого переміщення у просторі з мінімальною втратою часу. У зв'язку з цим є необхідність у авіаційному транспорті. Це один із наймолодших та найбезпечніших видів сполучення, що надає можливість більш швидкого досягнення віддалених та важкодоступних районів в порівнянні з іншими видами перевезень.

Подібний транспорт, як специфічна система, має змогу задовольняти потреби суспільства у подорожах, перевезеннях вантажу, товарів, багажу і пошти. За останні роки авіаційні перевезення виокремилися у автономну сферу діяльності, яка регулюється міжнародними нормативно-правовими актами, міжурядовими угодами та безліччю інших правових документів[5].

Водночас, більшість людей має упередження щодо польотів через часті аварії на борту, падіння літальних апаратів або терактів. З огляду на подібні випадки, у міжнародних та внутрішніх законодавствах країн особливу увагу присвячено проблемам безпеки авіаційних перевезень та регулюванню відповідальності у разі пошкодження товару, смерті чи травми пасажера [3]. Здебільшого подібні питання регулює Варшавська конвенція 1929 р. та Гаазький протокол 1955 р., які розглядаються як один єдиний документ [1]. Суверенітет повітряного простору та право міжнародних польотів регулюється Чиказькою конвенцією про міжнародну цивільну авіацію 1944 р., двосторонніми угодами про повітряне сполучення, регіональними угодами про аеронавігаційне обслуговування і забезпечення та іншими подібними нормативними актами [4]. Оскільки нині відбувається збільшення значення цивільної авіації в міжнародних пасажирських та вантажних операціях, то актуальність питання документування авіаційних перевезень є на часі.

Основну інформацію про необхідне документальне забезпечення для повітряних видів транспорту надає саме Чиказька конвенція. По-перше, ця Конвенція «застосовується тільки до цивільних повітряних суден і не застосовується до державних повітряних суден (тобто до суден військових, митних чи поліцейських)», як зазначено у Статті 3. Питання необхідної документації на повітряному судні, яке безпосередньо нас цікавить, включає Статті з 29 по 36. Отже, згідно з Статтею 29, перелік документів, який має бути наявний на кожному повітряному судні складається з: свідоцтва про його реєстрацію; посвідчення про придатність до польотів; відповідних свідоцтв на кожного члена екіпажу; бортового журналу; дозволу на бортову радіостанцію; списку прізвищ пасажирів із зазначенням пунктів відправлення і призначення; маніфесту і докладних декларацій на вантаж. Розглянемо детальніше свідоцтва на екіпаж та бортові журнали. Пілот судна та інші члени льотного екіпажу забезпечуються посвідченнями про кваліфікацію і свідоцтвами, які видані або

яким надано чинності державою, в якій це повітряне судно зареєстроване. У Статті 33 описано, що на кожному повітряному судні ведеться бортовий журнал, який містить інформацію про «повітряне судно, його екіпаж і кожний політ». Журнал призначений для контролю технічного стану повітряного судна та виконаних перевезень. Записи в таких журналах вносять безпосередньо після посадки в інформаційну систему авіакомпанії [2].

Отже, наявні сьогодні міжнародно-правові акти регламентують різноманітні аспекти діяльності в авіаційній галузі, починаючи з безпеки польотів і закінчуючи відшкодуванням збитків за втрачений багаж. Безпосередньо питанню документування перевезень в цивільній авіації присвячена Чиказька конвенція, яка надає чіткий та вичерпний перелік необхідних для авіаційних перевезень документів.

Список літератури

1. Конвенція для уніфікації деяких правил, що стосуються міжнародних повітряних перевезень 1929 р. від 19.10.1960 № 995_181. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_181#Text (дата звернення: 01.03.2021).

2. Конвенція про міжнародну цивільну авіацію 1944 р. від 01.10.1998 № 995_038. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_038#Text (дата звернення: 01.03.2021).

3. Klynina T. S. Compensation for damages in aviation: historical and legal aspect // Aviation in the XXI-st century: the sixth world congress, 23-25 September, 2014 year: abstracts. Vol. III. Kyiv, 2014. P. 9.90-9.92.

4. Klynina T.S., Yurchenko O.A. Chicago Convention and safety in aviation Aviation in the XXI-st century: the seventh world congress «Safety in Aviation and Space Technologies». Kiev, 2016. P. 9.75-9.78.

5. Саркісова О.М., Токарь А.Ф. Аналіз діяльності по здійсненню авіаційних перевезень в Україні // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2018. № 33. С. 236-242.

*Науковий керівник: Клиніна Т.С.,
канд. іст. наук, доцент*

УДК 331.108 (043.2)

Божко М.Г.

Національний авіаційний університет, Київ

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ЯК ЗАПОРУКА УСПІХУ КОРПОРАЦІЇ «ГУГЛ»

Перехід суспільства у еру інформаційних технологій зумовив значні зміни у роботі будь-якої організації, підприємства чи установи. Процеси, над якими раніше працювали виключно люди, нині все частіше виконують спеціальні програми. Проте, сталою для роботодавців залишається необхідність у кваліфікованому персоналі, що використовуватиме нові технології у своїй роботі

для досягнення компанією стратегічних цілей. Саме тому проблема професійного відбору працівників і управління персоналом є актуальною та доцільною для вивчення.

Ми розглядаємо управління персоналом корпорації «Гугл», яка займає величезну частку ринку технологій [1]. На сьогодні корпорація «Гугл» є не тільки власником певних інтернет-продуктів, але й успішним роботодавцем. За останні роки кількість працівників компанії зросла до 127,498 тисяч, а їхні офіси розташовані більш ніж в 40 країнах [2]. До речі, у 2018 році Гугл відкрив центр досліджень і розробок у Києві [1]. При цьому Гугл активно розвивається, тобто, вірогідніше, кількість персоналу буде і далі зростати. Тим більше тема відбору та кадрової політики Гугл, яку з повною впевненістю можна назвати активною, є цікавою, адже дозволяє компанії очолювати списки кращих місць для роботи у світі [1]. У зв'язку з цим нас зацікавили основні принципи підбору персоналу для цієї корпорації та питання тимблдингу як запорука успіху Гугл.

Корпорації «Гугл» властиві певні підходи до управління персоналом, детальніше розглянемо їх. По-перше, основним принципом для корпорації в управлінні персоналом є надання високого ступеню свободи працівникам. Це означає, що для компанії є важливим максимально делегувати владу від менеджерів до працівників. Керівництво не використовує вказівки, адже найкращі фахівці віддають перевагу саме тим компаніям, які надають високий ступінь свободи. Наприклад, такі рішення, як найм, звільнення, підвищення зарплати не можуть бути прийняті одноосібно, а має бути створена група, яка розгляне всі альтернативи. У такому комітеті можуть знаходитися як топ-менеджери, так і майбутні колеги найманого співробітника. Усі співбесіди проводяться по черзі і всі думки враховуються при ухваленні рішення про прийом на роботу [2].

По-друге, кожен працівник – це засновник. Тут мова йде не про право власності, а саме підхід кожного співробітника до справи. Мається на увазі, що кожна людина, яка вважає себе безпосередньо причетною до компанії, команди чи сім'ї, бере на себе значно більшу відповідальність і набагато сильніше зацікавлена в успіху свого починання.

По-третє, будь-якій компанії необхідна основна ціль існування – місія. Саме цей орієнтир стимулює працівників до руху вперед. Цієї концепції дотримуються і менеджери Гугл, оскільки припускають, що найталановитішим людям необхідне натхнення для великих звершень. Корпорація має досить просту місію: «упорядкувати всю інформацію в світі та зробити її доступною для кожного» [1]. Саме ця мета і спонукає людей виготовляти нові продукти, адже всі ми бажаємо бачити сенс у справі свого життя.

Наступний принцип – прозорість. Важливо, що ця відкритість відбувається апіорі, за замовчуванням. Кожен співробітник має доступ до необхідної інформації. Наприклад, є щотижневі збори колективу, які можуть відвідувати або дивитися онлайн усі працівники. На такому заході висвітлюються новини, призначення на посади і керівники протягом півгодини відповідають на всі запитання будь-яких працівників [3].

І останні з основних принципів – максимальне обмеження влади менеджерів наданням права голосу персоналу та працівники «на вагу золота». Обмеження

влади менеджерів дає можливість співробітникам вирішувати питання щодо функціонування компанії. А принцип кожен фахівець «на вагу золота» пов'язаний з тим, що корпорація витрачає значні кошти на рекрутинг, виховання кадрів, створення додаткових переваг для колективу, наприклад, безкоштовні уроки танців, бари, тренажерні зали та ін. [2].

Отже, відбір та управління персоналом корпорації «Гугл» зорієнтований на максимальне залучення кожного працівника до місії компанії та надання певної частки влади кожній особі. Підходи Гугл спрямовані на те, щоб співробітник, через відчуття приналежності до компанії, втілення її місії, присвячував роботі значну частину свого життя.

Список літератури

1. The official website of Google. URL: https://about.google/?utm_source=googleUA&utm_medium=referral&utm_campaign=hp-footer&fg=1 (Lastaccessed: 01.03.2021).

2. Working at Google. The official website of Google. URL: <https://careers.google.com> (Lastaccessed: 02.03.2021).

3. Захарова О.В., Калашник О.В. Особливості підбору ІТ-фахівців: новітні підходи. *Економіка і організація управління*. 2019. №1(33). С. 64-73.

*Науковий керівник: Ількова О.Г.,
ст. викладач*

УДК 004.9:7.09 (043.2)

Бородай М.С.

Національний авіаційний університет, Київ

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ДАНИХ

Сприйняття та розуміння інформації людиною починається з відчуття. Доведено, що основний обсяг інформації сприймається саме органами зору. Одночасний вплив на два органи сприйняття (слух і зір) дозволяє досягти набагато більшого ефекту. Саме тому роль візуальних моделей подання інформації тільки зростає. На ринку програмних послуг існує низка прикладних програм, призначених для створення та демонстрації презентацій.

Серед наукових праць та навчальних посібників з цієї теми можна виділити такі праці як: навчальний посібник Шевчука І.Б. «Програми і веб-сервіси для створення презентацій та візуалізації інформації» [6], в якому розглядаються основні програми та сучасні технології створення презентацій; онлайн-підручник «Економическая информатика» з однойменного авторського курсу Ткаченко В.А. [4], де розлого описані методи та інструменти створення презентацій.

Однозначного визначення поняття «презентація» не існує. Якщо узагальнити дослідження, отримаємо, що презентація має три складові: власне промова доповідача, слайди з візуалізованою інформацією та роздаткові матеріали. Створення презентації поділяють на такі етапи:

- визначення мети та завдання презентації;

- розробка концепції;
- підбір матеріалів;
- розробка структури проєкту;
- створення дизайну;
- організація навігації;
- підготовка матеріалу;
- виконання проєкту;
- перевірка.

Серед програм, призначених для створення презентацій, найбільше виділяються наступні: хмарний сервіс Prezi [5], що використовується для створення інтерактивних презентацій в онлайн-режимі; сервіс PowerPoint для створення та відтворення презентацій [3], що є частиною MicrosoftOffice; сервіс для створення презентацій у форматі інфографіки Piktochart [2]; сервіс для створення мультимедійних презентацій Vyond [1].

Серед перелічених сервісів лише PowerPoint [3], окрім англomовного інтерфейсу, має російськомовний. Використовується здебільшого для слайдових презентацій та їх демонстрації. Оскільки програма входить до комплексу MicrosoftOffice, то і її вартість входить до загальної вартості пакету.

Особливість сервісу Prezi [5] полягає у тому, що для користування ним не потрібно додаткового завантаження цієї програми на власний ПК. Виконавці можуть створювати презентацію у спільному режимі, використовуючи сайт сервісу.

Vyond [1] призначений для створення анімованих презентацій за допомогою шаблонів та інструментів програми. Сервіс надає можливість перетворити презентацію на повноцінне сюжетне відео, що приверне більшу увагу аудиторії.

Для створення презентацій у форматі інфографіки існує веб-сервіс Piktochart [2]. Він має інтеграцію з Google Таблицями, що дозволяє використовувати вже готові статистичні данні для створення діаграм, схем, карт, інтерактивних графіків.

Отже, презентації відіграють важливу роль у наданні інформації та її сприйманні споживачами. Для привернення уваги до діяльності організації та доступного викладу статистичних даних використовується їх візуалізація у графіках, інфографіці, схемах. Грамотна візуалізація даних надає низку переваг: швидкість прийняття рішень; залучення аудиторії; підвищення рівня зацікавленості; покращене розуміння даних.

Список літератури

1. Сервіс Vyond. URL: <https://www.vyond.com/> (дата звернення 26.02.2021).
2. Сервіс Piktochart. URL: <https://piktochart.com/> (дата звернення 26.02.2021).
3. Сервіс PowerPoint. URL: <https://www.microsoft.com/ru-ru/microsoft-365/powerpoint> (дата звернення 26.02.2021).
4. Ткаченко В.А.. Экономическая информатика : онлайн підручник. URL: <https://www.lessons-tva.info/edu/e-informatika.html> (дата звернення 26.02.2021).
5. Хмарний сервіс Prezi. URL: <https://prezi.com/> (дата звернення 26.02.2021).

6. Шевчук І. Б. Програми і веб-сервіси для створення презентацій та візуалізації інформації : навч. посіб. Львів : СПОЛОМ, 2017.216 с.

*Науковий керівник: Халецька Л. П.,
канд. іст. наук, доцент*

УДК 069.9:911.3.6 (043.2)

Доній С.І.

Національний авіаційний університет, Київ

ВИСТАВКИ В СИСТЕМІ МАРКЕТИНГОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Маркетинг є однією із важливих функцій підприємництва, і не лише його; сьогодні методи маркетингу активно використовують громадські і політичні організації, культурні установи, органи державної влади і місцевого самоврядування.

Маркетинг – це функція бізнесу, яка ідентифікує незадоволені потреби серед споживачів, вимірює їхній розмір та потенційну прибутковість, визначає, які цільові ринки організація може краще за все обслуговувати, вирішує питання щодо товарів, послуг і програм, що відповідають обраним ринкам, та закликає кожного працівника організації думати про споживача[3, с. 15].

Головне в маркетингу – це визначити, які потреби існують на ринку і як можна краще їх забезпечити, які товари найкраще задовольняють ці потреби, як виробити і донести до споживача ці товари отримавши від того користь для свого підприємства.

Основні функції маркетингу, що називаються «комплекс маркетингу» чи «маркетинг-міксом» (тобто маркетингова суміш), отримали назву «чотириох Пі» через те, що чотири слова починаються з однієї латинської літери Р:

- Product (продукт або товар) – споживчі характеристики товару (послуги), що найкращим чином задовольняють потреби споживачів.
- Price (ціна) – ціноутворення, що робить товар доступним для споживачів і одночасно прибутковим для виробника.
- Place (місце) – канали збуту (роздрібна торгівля, замовлення тощо), за допомогою яких споживач може отримати товар.
- Promotion (промоція, тобто пропагування, просування товару) – засоби донесення інформації про товар до споживача і стимулювання покупки[2].

Зусилля маркетингу спрямовано на створення і поліпшення товару (чи групи товарів) з точки зору характеристик, якості, дизайну тощо; вдосконалення ціноутворення (кредити, знижки, відстрочки платежу тощо); забезпечення доступності товару для споживачів через різні канали збуту і вдосконалення логістики (транспортування, складування тощо); спонукання споживачів до придбання товару через роботу торговельних агентів, рекламу, зв'язки з громадськістю та інші інструменти маркетингових комунікацій.

Маркетингові комунікації відрізняються від інших своїми цілями – методами просування товарів. А цілі комунікацій є різноманітними:

- вивчення ринку, потреб споживачів;
- інформування про товар;
- формування попиту на товар;
- стимулювання акту купівлі, повторної купівлі;
- підтримка відносин зі споживачами;
- формування іміджу підприємства;
- підтримка взаємовідносин із соціальним середовищем;
- формування звичок споживача та інші різноманітні цілі [3, с. 17].

Як і інші види комунікації, маркетингова комунікація може бути різною: усною чи письмовою, вербальною, формальною чи неформальною тощо. Всі види цієї комунікації об'єднує спільна мета – вирішення маркетингових завдань, а її канали, засоби та прийоми можуть бути дуже різноманітними. Всі вони об'єднуються поняттям системи маркетингових комунікацій. Система маркетингових комунікацій включає такі засоби як персональні продажі (тобто робота торговельних агентів), реклама (у засобах масової інформації), зв'язки з громадськістю, прямий та телефонний маркетинг і так далі.

Виставкова діяльність, в свою чергу, чи не найкраще відповідає усім принципам маркетингу:

1. Виставки є максимально персоналізованим інструментом маркетингу. Адже на виставках відбувається персональне, особисте спілкування. Під час зустрічі зі споживачем на виставці обговорюються питання, що хвилюють саме цього споживача, створюється максимально достовірне і персоналізоване знання про його потреби, проблеми та інтереси.

2. Виставки мають діалоговий характер, дають безпосередній зворотній зв'язок і можливість створити у споживача враження особистої причетності.

3. Виставки є орієнтованими на результат, адже під час їх проведення відбувається безпосередній контакт зі споживачами, що призводить до укладання угоди. Одним із різновидів виставок є ярмарки, на яких угода укладається безпосередньо або у формі підписання контракту, або у формі негайної торговельної операції.

4. Виставки демонструють споживачеві відповідальність. Адже спілкування з продавцем (виробником, постачальником тощо) відбувається не в абстрактній, безособовій формі, а з конкретними людьми, що обіймають конкретні посади, часом досить відповідальні. Це особливо важливо в культурах, котрі, як наша, цінують особисте спілкування. Основна унікальна риса виставок, завдяки якій вони повною мірою відповідають вимогам маркетингу, полягає у тому, що вони забезпечують особистий контакт зі споживачем. Більшість інших інструментів маркетингу та збуту підприємств є неособистими. Завдяки особистому контакту створюється персональне звернення до споживача, підтримується діалог із ним.

У свою чергу виставки разом з іншими інструментами маркетингових комунікацій, що відповідають принципам постіндустріального маркетингу, займають все важливіше місце в маркетинговій активності підприємств. Типовий план маркетингу підприємства включає виставки разом з іншими інструментами; особистими зустрічами зі споживачами, рекламою у ЗМІ, використанням Інтернету та прямого маркетингу, різними видами стимулювання збуту тощо. Пов'язаність усіх елементів плану маркетингу, єдність цілей, завдань і критеріїв є

запораками успішної участі у виставках [3, с. 35].

Отже, можна сказати, що виставки є найбільш багатофункціональним інструментом у системі маркетингової комунікації і одним з найважливіших маркетингових інструментів у міжнародній торгівлі, тому що витрати на інші засоби просування на ринок набагато більші, а ефективність менша. Виставки є шансом суттєвого підвищення збуту для малого та інноваційного бізнесу, для якого витрати на традиційну рекламу є занадто великим тягарем. Вони безпосередньо впливають на імідж міста, регіону і країни в цілому та є потужним інструментом розвитку ділового туризму.

Список літератури

1. Київ ЕспоПлаза – виставковий центр. Офіційна веб-сторінка. URL:<https://expoplaza.kiev.ua/12-krokiv-do-uspikhu-funktsii-vystavok-u-systemi-marketynhovikh-komunikatsij/>

2. Комплекс маркетингу та його основні елементи. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-9565.html>

3. Пекар В. Основивиставкової діяльності. К.: Євроіндекс, 2009. 348 с.

*Науковий керівник: Кондрашевська Ю.П.,
канд. іст. наук, доцент*

УДК 004.822:378 (043.2)

Дорожко Т.О.

Національний авіаційний університет, Київ

ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСІВ GOOGLE ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Освітня галузь трансформувалася хмарними технологіями: від електронної пошти студентів і критично важливих бізнес-систем до онлайн-платформ дистанційного навчання та інформаційних систем для студентів.

Хмарні технології – це технології розподіленої обробки цифрових даних, за допомогою яких комп'ютерні ресурси надаються користувачу як онлайн-сервіс. Програми запускаються і надають результати роботи у вікні веб-браузера на локальному ПК. Всі необхідні для роботи програми та їх дані знаходяться на відділеному сервері та тимчасово кешуються на клієнтській стороні: на ПК тощо.

Вищі навчальні заклади, які розвивають унікальну культуру співпраці між викладачами, студентами та адміністративними працівниками, часто стикаються з проблемою географічного віддалення навчальних корпусів. Вирішити цю проблему допомагає переміщення адміністрування до хмари, а також використання хмарних сервісів для обміну інформацією в університетах.

Хмарні технології в освіті є надзвичайно популярними, кількість їх користувачів стрімко зростає. У 2008 р. корпорація Google запропонувала освітянам безкоштовний пакет хмарних сервісів Google Apps for Education (зараз

G Suite for Education). На той час його підключили біля 80 тис. викладачів і студентів США. Сьогодні у пакета G Suite for Education більше 70 млн. користувачів у всьому світі. Таке стрімке зростання свідчить про актуальність і популярність хмарних технологій, їх затребуваність і користність.

G Suite for Education і Office 365 Education мають низку переваг порівняно з будь-яким іншим хмарним сервісом. Насамперед, безкоштовність. Хмарні сервіси цих компаній надаються навчальним закладам безкоштовно. Це дуже вагома перевага, оскільки створення і підтримка продуктів такого класу і якості вимагає від компаній-розробників значних ресурсів.

Наступною перевагою є висока якість розробки. Хмарні сервіси цих компаній створюються спеціалістами найвищого класу. Це забезпечує стабільну роботу, мінімальну кількість помилок, які швидко виправляються, стійкість до злону, відповідність сучасним веб-стандартам, коректне відображення в різних браузерах тощо.

По-третє, регулярне оновлення. Хмарні сервіси цих компаній регулярно оновлюються. Це гарна ознака, яка свідчить, що розробники розвивають і удосконалюють їх. Проте намагання розробників зробити сервіси більш доступними і простими у користуванні іноді призводить до того, що в процесі оновлення відбувається відключення окремих функцій, які були не особливо популярними або здавалися занадто складними, але були корисними й додавали нові можливості. Постійне оновлення сервісів призводить іще до одного результату: інструкції з використання даних сервісів надзвичайно швидко застарівають і стають неактуальними.

На сайтах, де розміщуються дані сервіси, відсутня реклама, що є надзвичайно суттєвою перевагою для будь-якого інтернет-ресурсу, а для навчального особливо. Розробники повністю відключають рекламу для користувачів пакетів G Suite for Education і Office 365 Education.

Безперечною перевагою є безпечність запропонованих пакетів послуг. Хмарні сервіси цих компаній – одні з найбільш безпечних сайтів Інтернету, ймовірність вірусної активності і наявності небажаного програмного коду на них зведені до мінімуму. Можна впевнено стверджувати, що користування цими сервісами не завдасть шкоди комп'ютеру чи іншому пристрою, який буде використовуватися для виходу в Інтернет.

Вагомими перевагами є також постійна доступність сервісів, їх довговічність, простота та зручність користування і адаптивний дизайн. Розробники Google гарантують доступність сервісів упродовж 99,9% часу. Як свідчить досвід, це справді найнадійніші сайти Інтернету. Google і Microsoft існують вже багато років і, ймовірно, існуватимуть і надалі. Це означає, що створені на їх базі ресурси не зникнуть і будуть доступними тривалий час. Варто відзначити простоту та зручність роботи з даними сервісами. Їх інтерфейс інтуїтивно зрозумілий: за кілька років використання ресурсів, створених на базі сервісів цих компаній, не було жодного випадку, щоб студент потребував додаткових інструкцій або пояснень щодо роботи з ними. Педагогу, щоб навчитися працювати з даними сервісами, достатньо кількох занять, доповнених самостійною роботою вдома. Адаптивний (респонсивний) дизайн забезпечує коректне відображення сайтів на мобільних пристроях. Завдяки цьому для роботи

з ресурсами, створеними на базі хмарних сервісів цих компаній, учні і студенти можуть використовувати власні мобільні телефони.

І Google, і Microsoft рекомендують для навчальних цілей використовувати освітні пакети G Suite for Education або Office 365 Education, які некомерційним закладам освіти надаються безкоштовно та передбачають низку додаткових можливостей, зокрема, збільшення розміру хмарного сховища, повну відсутність реклами тощо. Підключення даних пакетів можливе лише адміністрацією навчального закладу, окремий працівник їх отримати не може. Відмінність використання запропонованих освітніх продуктів у тому, що для використання хмарних сервісів Google підключення пакету Google G Suite for Education не обов'язкове. Достатньо створити акаунт Google, після чого стануть доступними всі сервіси Google. Звичайно, не буде пільг у вигляді більшого розміру хмарного сховища і гарантованої відсутності реклами, але використання хмарних сервісів Google індивідуальним користувачем можливе.

Отже, використання освітніх пакетів G Suite for Education або Office 365 Education є вагомим чинником покращення якості вищої освіти, особливо у сучасних складних умовах карантинних обмежень, пов'язаних із пандемією COVID-19.

Список літератури

1. Хмарні технології в освіті.
URL:<https://sites.google.com/view/cloudinedu/%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0?authuser=0>(дата звернення 04.03.2021).
2. Хмарні технології в освіті: приклади та переваги. FutureNow. URL: <https://futurenow.com.ua/hmarni-tehnologiyi-v-osviti-pryklady-ta-perevagy/>(дата звернення 04.03.2021).
3. Что такое облачные технологии и зачем они нужны? EDIN. URL: <https://edin.ua/chto-takoe-oblachnye-tehnologii-i-zachem-oni-nuzhny/> (дата звернення 04.03.2021).

*Науковий керівник: Халецька Л.П.,
канд., іст., наук, доцент.*

УДК 001.82:338.28(043.2)

Дяченко О.О.

Національний авіаційний університет, Київ

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ

XXI століття ознаменувалося надшвидким темпом розвитку нових технологій, що увійшли в усі сфери діяльності людини. Процеси збору, поширення та зберігання інформації значно спростилися. Якщо ще наприкінці XX ст. життєвий цикл інформації відбувався на папері, то нині значний її масив увійшов в інтернет-простір.

Інформаційні процеси включають в себе пошук, отримання, обробку, зберігання, передачу та захист інформації.

В інформаційних процесах, інформаційне забезпечення є передачею інформації від носія (ініціатора поширення) до одержувача (споживачів товарів чи послуг) та в зворотному напрямку.

Тобто, інформаційне забезпечення установ відбувається таким чином:

- підприємство поширює про себе інформацію за допомогою засобів масової інформації;

- для поширення інформації використовують відповідні засоби в залежності від типу аудиторії, до якої бажають її донести;

- зворотній зв'язок: підприємство аналізує зростання або ж зниження кількості споживачів продукції.

Засобами передачі інформації, які часто використовують підприємства, є:

1. Вебсайт, де подається інформація про підприємство, контактна інформація, інформації щодо зустрічей, досягнень та новин;

2. Інформаційний бюлетень, де друкується інформація про досягнення установи за звітний рік та плани на наступний;

3. Акційні заходи, що дозволяють підтримувати позитивний імідж підприємства;

4. Реклама по радіо та на телебаченні.

Цей засіб являє собою поширення рекламного повідомлення на фоні приємної мелодії чи у вигляді відеоролика;

5. Рекламні банери, де є розроблене піар командою рекламне зображення зі слоганом.

Як можна спостерігати, установа, організація чи підприємство не може існувати без інформаційних процесів. А інформаційне забезпечення є основним потоком інформації в суспільстві.

*Науковий керівник: Юрченко О. А.,
канд.іст.н., доцент*

УДК 005.92: 004.63 (043.2)

Ількова О.П.

Національний авіаційний університет, Київ

ЦИФРОВІ АРХИВИ: АКТУАЛЬНІСТЬ СТВОРЕННЯ

З початку XXI століття всі сфери діяльності людства зазнають бурхливого розвитку та конструктивних змін у підходах і методах роботи, що, в свою чергу, призводить до появи нових напрямів у науковому дискурсі в багатьох наукових галузях, термінів, понять, нових продуктів. Перехід суспільства до цифрового існування покликаний, насамперед, прагненнями до ефективної взаємодії у світовому співтоваристві, прискорення руху інформації в просторі і часі з метою оперативного вирішення повсякденних задач, надання доступу до неї як колу осіб, що виконують конкретні спільні виробничі, науково-освітні завдання (колеги, студенти, науковці тощо), так і широкій аудиторії для задоволення

власних потреб. Однією з таких потреб в останні десятиліття постає потреба доступу до документів Національного архівного фонду України, як, зрештою, й до архівних фондів інших країн, які є потужним інформаційним ресурсом світового культурного надбання.

Раніше побутувала усталена думка про призначення архіву як установи, що покликана зберігати документи фондоутворювачів. Протягом тривалого часу архіви сприймалися як закриті інституції, доступ до яких вважався прерогативою вузького кола осіб. Вочевидь, значною мірою таке сприйняття можна пояснити перебуванням архівів у відомстві НКВС-МВС СРСР упродовж 1938-1960-х рр. [1].

Такий стан справ, на думку А.С. Чайковського, мав різнобічний вплив на архівну справу загалом. Безумовно, позитивним можна вважати забезпечення галузі кваліфікованими кадрами, в той час як перебування архівів у підпорядкуванні охоронно-каральних структур сприяло значному підвищенню рівня бюрократизму в роботі, посилення утаємниченості, появи ускладнень щодо можливості доступу до документів [2].

З часом архіви ставали все більш відкритими установами, і можливість скористатися інформацією, що міститься у документах, з'явилась не лише у працівників архівних установ, науковців, але й найширшого кола громадськості. Збільшення інтенсивності користування архівними документами призвело до необхідності створення страхового фонду, що, по-перше, дозволяло вилучити найбільш затребувані документи з активного користування і таким чином зберегти фізичний стан оригіналів, і, по-друге, задовольнити попит дослідників, оскільки для видачі справ до читального залу відпала потреба у перевірці одиниці зберігання як перед наданням у читальний зал, так і після повернення справи. Допомогою у вирішенні цих питань стала технологія мікрофільмування – фотографування документів з метою отримання мікрофільмів.

Поступова політика демократизації та відкритості, рух у напрямку інтеграції України у світовий інформаційний простір, збільшення суспільного та наукового інтересу закономірно призвели до усвідомлення того, що забезпечення всебічного доступу громадян до інформації стало пріоритетним напрямом діяльності архівної галузі нашої країни. Розвиток і удосконалення комп'ютерних технологій призвели до появи нового способу отримання копій документів – оцифрування – та появи цифрових архівів. Переведення документів у цифровий формат має низку переваг, до яких можна, зокрема, віднести: збереження кольорової гами оцифрованого документу, зручність перегляду (збільшення зображення кліком миші), можливість друку (при цьому комп'ютерні програми дозволяють вирізати за потреби необхідну частину скопійованого аркуша, обрати оптимальні налаштування світла й тіні, аби отримати в результаті друку паперову копію, що якнайкраще відображає текст документа). Але найбільш очевидними перевагами цифрового архіву є можливість одночасного перегляду найбільш затребуваних документів кількома користувачами одночасно, а також віддаленого доступу, що значно прискорює обмін інформацією, зменшує кількість відвідувачів читального залу, спрощує роботу дослідників та працівників архівних установ.

Звичайно, що переведення документів у цифровий формат потребує подальшого обслуговування: моніторингу стану програмного забезпечення та

обсягу наповнення віртуальних сховищ, створення страхового цифрового фонду тощо. Однак зусилля, спрямовані на створення та функціонування цифрових архівів, виправдовують усі задіяні ресурси.

Список літератури

1. Державний архів Вінницької області. Путівник. Архівні зібрання України. 2010. URL: http://davio.gov.ua/pub/book/DAViO_Gude.pdf (дата звернення: 03.03.2021).
2. Чайковський А. С. Архіви України у 1938–1960 рр.: історія питання. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 2. С. 272–292. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymys_2014_2_29 (дата звернення: 03.03.2021).

*Науковий керівник: Божук Л.В.,
канд. іст. наук, доцент*

УДК 004.63: 001.12/.18 (043.2)

Копійка П.О.

Національний авіаційний університет, Київ

ТЕХНОЛОГІЯ БЛОКЧЕЙН: ВИКОРИСТАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Світ стрімко змінюється. Минулий 2020 рік був переломним й наглядно це показав. Інновації, прогрес і зміни – це три кити на яких будується наше сьогодення. Людство прагне безпеки, децентралізації та рівних прав.

Завдяки Сатосі Накамото – і по сьогодні, невідомої постаті, у серпні 2008 року було представлено систему електронної готівки Р2Р з відкритим кодом – біткойн. Криптовалюта, або цифрові гроші – математичний код, який записаний у цифровому вигляді. Сам С. Накамото наголошував: «Ця система повністю децентралізована, не має центрального сервера і довірених сторін, тому що валюта повністю заснована на криптографії, а не на довірі» [3]. За декілька років ця цифрова технологія здобула шаленої популярності. Такі країни, як Німеччина, Австралія, Японія, США, Нова Зеландія, всіляко заохочують криптовалюту.

Технологія блокчейну стоїть за біткойном, і являє собою спільний, незмінний реєстр, який спрощує процес запису транзакцій і обліку активів у бізнес-мережі. Це розподілена база даних, яка зберігає інформацію про всі транзакції учасників системи у вигляді «ланцюжка блоків» [2], які пов'язані за допомогою криптографії. До основних переваг блокчейну можна віднести:

- прозорість – інформація знаходиться у відкритому доступі;
- необмеженість – ланцюжки блоків можна розширювати;
- децентралізація – немає об'єднаної ієрархії;
- надійність – внесення даних тільки за згодою всіх учасників.

Блокчейн може застосовуватися для фінансових операцій, ідентифікації користувачів, створення технологій кібербезпеки та ін., є потужним інструментом в боротьбі з шахрайством, оскільки записи не можуть бути змінені з записанням. Швидкий розвиток технологій відкриває суспільству незлічені можливості. На сьогодні у світі запущено вже безліч проєктів у різних галузях з використанням технології блокчейн. Блокчейн-стартапи та напрацювання в цій сфері мають у своїх наробках такі ІТ-гіганти як Microsoft (AzureBlockchainasaService), SAP, Samsung, IBM та ін. У свою чергу, американська компанія IBM практично відразу після виходу блокчейна на ринок фінтех-послуг усвідомила перспективність цієї технології і зайнялася вивченням її можливостей. У компанії працює близько 1,5 тис. фахівців у сфері блокчейну. У березні 2018 року IBM повідомила про реалізацію понад 400 блокчейн-проєктів у самих різних галузях, зокрема в ритейлі, сфері фінансових послуг, транспорту, державного сектору, охорони здоров'я, ЗМІ, логістиці тощо. Так, спільно з AIG IBM працює над створенням «розумного» страхового договору на базі блокчейну для управління міжнародним страховим покриттям [4].

Деякі зі стартапів привносять блокчейн і в освіту, як наприклад, швейцарський стартап Odem, заснований у 2017 р. у місті Цуг. Їх мета спрямована на оновлення застарілої інфраструктури, на якій будувалася освіта, професійна підготовка і зайнятість, роблячи їх універсально доступними, зрозумілими, що піддаються перевірці й передачі. У 2018 р. проєкт залучив близько 2 мільйонів євро інвестицій, які були використані на розширення навчальної платформи, що дозволяє студентам контролювати свої академічні записи, назавжди безпечно збережені в блокчейні [5].

Є і розробки у сфері бізнесу, як от Limechain, що знаходиться в Софії, Болгарія. Компанія заснована у 2017 р. і є спільною справою Н. Тодорова, В. Іванова, Г. Спасова і К. Веселинова [5]. Limechain спеціалізується на створенні блокчейн-рішення для стартапів і корпоративного бізнесу, з портфелем послуг, що включає розробку блокчейну, смарт-контракти, ICO і краудсейл.

Естонія є новатором у використанні блокчейну для інформування громадян. У них є діючі та ті, що знаходяться в розробці, програми для використання інноваційних технологій у повсякденному житті громадян [1]. Уже зараз у країні повсюдно поширені медичні картки в цифровому форматі, а естонці контролюють, які записи можуть бачити їх лікарі. Дипломи про освіту, сертифікати, професійні досягнення, зацифровані аналогічним чином, відкривають нові можливості для обміну інформацією з потенційними роботодавцями. Також громадяни Естонії можуть голосувати на виборах з будь-якої точки світу за допомогою блокчейн технологій.

На 50-й сесії економічного Форуму у Давосі (21-24 січня 2020 р.), був презентований алгоритм, який наразі використовується у центральному банку Англії [6]. Ця технологія для комерціалізації блокчейну має назву L3COS, її розробником є З. Цицашвілі. Головне завдання – формування регульованої і прозорої інфраструктури для діджиталізації та автоматизації процесів. L3COS перша у світі операційна система, яка призначена для допомоги урядам, комерції та суспільству в використанні переваг цифрової трансформації їхньої економіки. Вона може перетворити спосіб взаємодії всіх нас у цифровій економіці,

використовуючи потужність автоматизованих процесів та процедур, що зменшить навантаження на регулювання та витрати. L3COS забезпечує правову та фінансову систему управління для країн, корпорацій та домогосподарств, які разом можуть оцифрувати всю економіку. Система також створює підзвітність, дозволяючи правовій та нормативній системі країни бути необхідною частиною перевірки операцій за розумними контрактами.

Якщо казати за вітчизняний досвід у цій сфері, тут теж є свої зміни. Зараз Україна знаходиться у топі країн, які займаються створенням та тестуванням проєктів власних цифрових валют. Нещодавно Міністерство цифрової політики оголосило про свою співпрацю зі Stellar Development Foundation для розробки та впровадження електронної гривні або е-гривні [7]. Ця валюта центробанку буде мати назву стейблкоїн та буде працювати на базі блокчейну. Відрізняється вона від звичайного біткоїна тим, що не має ознак волатильності. До переваг стейблкоїна можна ще віднести, що комісії за переказ зникають і, взагалі, віртуальні гроші зменшують витрати на роботу фінансової сфери.

Отже, попри відносно недавню появу, блокчейн, практично з ходу, зміг запропонувати ефективні рішення для цілого ряду галузей економіки та суспільного життя. Сьогодні розподілений реєстр перестає асоціюватися виключно з криптовалютами. Люди шукають нові горизонти для використання технології блокчейн.

Україні потрібно і далі розвиватися у сфері ІТ та створювати стартапи на базі блокчейн технологій. Наприклад, електронний сервіс «Дія» вже зараз випустив навчальний серіал про криптовалюту, біткоїн та блокчейн. Цей мінісеріал допоможе глибше ознайомитися з новітніми технологіями та цифровими активами. Також необхідно пришвидшити прийняття закону, який урегулює сферу цифрових технологій. Це один зі шляхів для ефективного розвитку української економіки, освіти, медицини та інших сфер нашого життя, що потребує радикальних змін. Наступає новий час – ера технологій блокчейн та криптовалют. Це новий крок у розвитку суспільства, міжлюдських відносин, взаємодії держави, уряду та їх служб зі своїми громадянами.

Список літератури:

1. Блокчейн у Естонії, URL: <http://chainmedia.ru/articles/estonia-blockchain/> (дата звернення: 25.02.2021)
2. Блокчейн, URL: http://www.vtei.com.ua/doc/2020/09_11_2020zb1.pdf (дата звернення: 25.02.2021)
3. Рідлі М. Еволюція всього. Як виникають нові ідеї : наук.-поп. видання. Київ: КМ-БУКС, 2019. 336 с.
4. Проєкти на базі блокчейн-технології, URL: <http://surl.li/mvar> (дата звернення: 25.02.2021)
5. 10 перспективних блокчейн-стартапів у Європі 2020 року. URL: <https://b-mag.ru/10-perspektivnyh-blokchejn-startapov-v-evrope-2020-goda/> (дата звернення: 26.02.2021)
6. L3COS. URL:<http://cyclowiki.org/wiki/L3cos> (дата звернення: 26.02.2021)

7. Е-гривня від НБУ: чому саме блокчейн Stellar. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/experts/cifrova-grivnya-chomu-nbu-vibrav-stellar-i-chi-pravilne-ce-rishennya-novini-ukrajini-50144601.html>
(дата звернення: 05.03.2021)

*Науковий керівник: Лькова О.Г.,
ст. викладач*

УДК 004.738.1:316.772.5

Олійник І.М.

Західноукраїнський національний університет, Тернопіль

ПОРАДИ ЩОДО НАПОВНЕННЯ ВЕБСАЙТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сьогодні вебсайт є невідемним атрибутом будь-якої установи, у тому числі й освітньої. Він відіграє значну роль у створенні іміджу закладу вищої освіти. Доступність відомостей про діяльність освітньої установи в будь-який час, зручність у пошуку інформації, яка постійно оновлюється, можливість охопити велику аудиторію і продемонструвати свої досягнення робить сайт найкращою візиткою зов, тому він повинен бути простим у використанні та містити доступно викладену та цікаву інформацію.

Мета нашої роботи – визначити значущі характеристики сайтів зов та сформулювати основні поради стосовно покращення їхніх функційних і структурно-змістових характеристик.

Проаналізувавши вебсайти таких вишів, як Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Львівський національний університет імені Івана Франка, Харківський національний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, Одеський національний політехнічний університет, Західноукраїнський національний університет, сформулюємо рекомендації щодо наповнення сайтів освітніх установ і вдосконалення їхньої роботи. На нашу думку, саме контент сайту – унікальний і адаптований під роботу пошукових систем – зробить інформаційний ресурс рентабельним і популярним серед користувачів. Стосовно наповнення сайту, слід пам'ятати, що користувачі, які його відвідують, зазвичай підсвідомо оминають увагою великі тексти. Ураховуючи це, необхідно:

- розміщувати найбільш важливу інформацію у верхній частині сторінки;
- використовувати прості неускладнені речення;
- дбати про читабельність текстів, удаватися до їх рубрикації;
- уникати вживання зайвих слів і ненормативних мовних засобів.

Також важливо дотримуватися вебетикету, або правил гарного тону в інтернеті, серед яких:

- не припускати граматичних помилок і неточностей у текстах, розміщених на сайті;
- не вводити в оману користувачів яскравими заголовками або обіцянками, які установа не зможе виконати;

- завжди вказувати адреси сайтів, з яких взята та чи та інформація;
- не розміщувати на своєму сайті рекламних матеріалів (ідеться передусім про комерційну рекламу);
- дотримуватися правил увічливості в текстах.

Важливим складником контенту сайту освітньої установи є рубрика новин.

Поради щодо формування та оприлюднення новин на сайтах освітніх установ:

1. Регулярне оновлення інформації на сайті зво.
2. Рівномірність у кількості висвітлених подій у певний часовий період.
3. Розумний баланс між графічною та текстовою інформацією.
4. Розміщення на сайті фото гарної якості, які б висвітлювали подію з різних ракурсів.
5. Дотримання принципу чіткості та лаконічності в текстових повідомленнях
6. Непереобтяжування сайту другорядною інформацією, що характеризуються описовістю й оцінністю.

Інформаційні відділи зво, відповідальні за наповнення сайту, повинні залучати до активної співпраці інші структурні підрозділи й подавати цікаві матеріали про події, які відбулися в них [1].

На нашу думку, не менш важливо на сайті установи висвітлювати інформацію про здобутки професорсько-викладацького складу та студентів, що відзначилися в навчанні чи позанавчальній діяльності. Ідеться про такі події, як захист кандидатських і докторських дисертацій, отримання вчених звань доцента і професора, отримання міжнародних сертифікатів, що засвідчують знання іноземних мов. Приємно, коли заклад дякує своїм працівникам за їхню сумлінну роботу й оприлюднює інформацію про успішне проходження акредитації різних освітніх програм, висловлює подяку гарантам і всім особам, дотичним до цієї справи.

Щоб зробити сайт більш привабливим для відвідувачів-студентів, варто запровадити цікаві для молодих людей рубрики з академічної доброчесності та академічного письма, української та іноземних мов, психології тощо. Молодь приваблює також інтеракція на сайті – можливість задати запитання на загал та отримати відповідь на них. Не менш важливою для студентів є рубрика «Вакансії від роботодавців». Постійне оновлення інформації про вільні посади, а також опис досвіду успішного працевлаштування студентів чи випускників закладу освіти, розміщені на сайті подяки роботодавців за якісну підготовку кадрів допоможуть, з одного боку, мотивувати студентів до навчання, а з іншого, – посилити співпрацю зво зі стейкхолдерами та покращити імідж освітньої установи загалом.

У зв'язку з тим, що сьогодні, у час глобалізації та діджиталізації, дуже легко долати не тільки кордони між країнами, але й мовні та культурні бар'єри, чимало студентів-іноземців виявляють великий інтерес до українських вишів. Їх приваблюють передусім помірні ціни на навчання в Україні та порівняно висока якість надаваних освітніх послуг. З огляду на це не менш важливим сьогодні є створення англійської версії сайту. На наш погляд, якісно перекладені на англійську мову всі рубрики сайту та його наповнення дадуть змогу повернути увагу більшої кількості абітурієнтів-іноземців.

Ще однією порадою є слідкування за тенденціями в дизайні та новими технологіями. Не слід використовувати занадто багато анімації та поєднувати більше трьох кольорів, тому що в такому випадку інформація буде погано сприйматися, а анімація почне дратувати [2]. До того ж графічні та мультимедійні додатки уповільнюють завантаження сторінки.

Значущою характеристикою сайту є навігація, яка повинна охоплювати всі його розділи та бути зрозумілою користувачеві. Окрім цього, слід пам'ятати про адаптацію сайту під мобільні телефони. Загальновідомо, що сьогодні більшість людей, які відвідують сайти, роблять це за допомогою своїх смартфонів, тому важливо, щоб вебсайт зовні був зручним і простим у користуванні і на мобільних пристроях.

Важливо також урахувати думку відвідувачів. Для цього можна використати різноманітні форуми або гостьову книгу, проводити опитування (анкетування) та голосування. Це, з одного боку, дозволить більш вдосконалити сайт, а з другого, – користувачам буде приємно, що їхню думку цінують.

Отже, вебсайт є візитною карткою освітньої установи, тому він повинен бути простим у використанні й містити цікаву інформацію. Особи, відповідальні за його оформлення та наповнення, повинні підтримувати сайт зовні в актуальному стані, цікавитися думкою користувачів, стежити за технічними новинками та сучасними тенденціями у вебдизайні, оскільки саме це в умовах великої конкуренції може відіграти вирішальну роль.

Список літератури

1. Боднар Л. В. Методичні рекомендації щодо створення Інтернет-сайту освітнього закладу. 2019. 52 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/2567/3/Bodnar.pdf>
2. Методичні рекомендації щодо створення і розвитку сайту ПТНЗ. Полтава. 2014. 24 с. URL: http://nmc-poltava.at.ua/files/metodichni_rekomendaciji_shhodo_stvorennja_i_rozvi.pdf

*Науковий керівник: Шкіцька І.Ю.,
д-р філол. наук, професор*

УДК 316.472.4.

Перчишин М.В.

Західноукраїнський національний університет, Тернопіль

НАСЛІДКИ АКТИВНОГО РОЗВИТКУ СФЕРИ БЛОГЕРСТВА В УКРАЇНІ

Стрімкий розвиток інформаційних технологій призвів до виникнення явища блогерства і збільшення кількості блогерів, які сьогодні мають великі важелі впливу на аудиторію та знають, як використовувати це у своїх чи чужих інтересах. З огляду на стрімкість поширення блогерства та його разючий вплив на людей різного віку і соціального статусу дослідження явища блогерства в

соцмережах є актуальним і зумовленим потребами сучасної гуманітарної науки, зокрема інформології та соціології.

Мета нашої роботи – схарактеризувати феномен блогерства та окреслити позитивні та негативні тенденції популяризації сфери блогерства в Україні.

Блог (англ. blog, від «web – павутина», «log – журнал») – це вебсайт, головний зміст якого складають записи, зображення чи мультимедіа, що регулярно додаються [1]. Становлення блогерства відбулося ще у 90-х роках минулого століття. Однак найбільшого розквіту воно набуло у 2000-х роках, коли почали з'являтися перші соціальні мережі — такі, як Youtube, Twitter, TumbL та (дещо пізніше) — Instagram [2]. Деяких блогерів можна порівняти з так званими «громадянськими» журналістами – особами, які збирають, аналізують і публікують інформацію, при цьому не маючи належної професійної журналістської підготовки. Особливістю сучасного блогерства є відсутність єдиних стандартів і чітких правил щодо змістового наповнення та зовнішньої репрезентації блогу. Сучасні блоги найбільше різняться між собою форматом розміщеного контенту: текст, фото чи відео, музика чи підкаст. Незважаючи на тематичну розмаїтість сучасних блогів, їх об'єднують такі ознаки: харизматичність автора контенту, який є цікавою особистістю та має бажання ділитися інформацією, а також оригінальність й актуальність поширюваної інформації.

Блогери, або «лідери думок», пропагують такі людські цінності, як доброта, щирість, любов до своєї країни, людей та інші гуманні речі. Загалом вони допомагають розвиватися бізнесу та рекламують багато корисної інформації. Проте деякі блогери не обмежуються цим і періодично «запускають» неправильні думки у маси. Так, доволі часто блогери говорять про те, у чому не розбираються, рекламують те, що самі б ніколи не використали, і все це — заради заробітку. У той час, коли блогери в інших кранах світу підтримують акцію проти використання речей із натурального хутра, українські блогери купують такі речі і виставляють на показ, хизуючись тим, що можуть дозволити собі купувати дорогі вироби (див. про це більше [3]).

Якщо більшість іноземних блогерів із прискіпливістю обирають товари та/або послуги, перевіряють виробників і рекламодавців та не рекомендують своїй аудиторії абищо, то їхні українські колеги завжди раді будь-якій рекламі й подекуди готові прорекламувати навіть шахраїв. Українські блогери повинні розуміти свою відповідальність перед суспільством на кожне слово чи дію та їх наслідки. Як і будь-яка інша сфера діяльності, блогерство має негативні аспекти. Отже, окреслимо основні наслідки поширення сфери блогерства в Україні.

1. Подолання соціально-культурних бар'єрів. Інтернет та соціальні мережі не мають кордонів. Люди слідкують один за одним незалежно від мови, релігії, місця розташування та інших чинників. Більша частина блогерів в Україні спілкується російською мовою, у такий спосіб стираючи межі між східною та західною частинами України. Вони показують, що неважливо, звідки ми, якою мовою спілкуємось чи у що віримо, — головне, що ми готові іти назустріч один одному, допомагати та співпрацювати. На Youtube-платформі у роликах українських відеоблогерів часто можна побачити запрошених гостей, які спілкуються й англійською мовою. Це допомагає іноземцям краще зрозуміти

Україну, а українцям дізнатися про життя за межами власної країни. У сучасному світі бар'єри існують лише у вигляді кордонів між державами.

2. Підвищення інтересу до доброчинності. Дедалі більше блогерів хочуть виглядати соціально відповідальними, тому поширюють інформацію про доброчинні проекти. Вони привчають свою аудиторію до того, що бути добрими і допомагати людям – це модно і престижно, часто дарують подарунки випадковим людям, беруть участь в аукціонах, що мають на меті допомогти людям з інвалідністю, відвідують дитячі будинки, купують їжу безхатченкам та інше. Поширення такого виду інформації підвищує інтерес громадськості до доброчинності та благодійних організацій. Блогерський вплив в цьому випадку є надзвичайно важливим і позитивним.

3. Поширення безвідповідального способу життя, пропагування культури споживачтва. Блогери рідко є експертами у сфері, про яку розповідають. Вони дають поради з психології, косметики, спорту, стосунків або рекомендують ліки, які допомогли їм. Аудиторія, а особливо підлітки, дослухаються до таких порад, не звертаючись до справжніх фахівців. Тому поради формату «Хочешвилікувати акне? Купи такі-то ліки і все пройде» можуть завдавати шкоди, оскільки блогер — не синонім слова «лікар», він не може поставити точний діагноз чи знати, чим і як саме лікувати ту чи ту хворобу.

Блогери в Україні також часто порушують закони, не задумуючись над тим, який приклад вони показують своїй аудиторії. Наприклад, майже всі блогери під час керування автомобілем говорять по телефону. Також вони популяризують блоги ворожок, екстрасенсів та ігрових сервісів, які незаконно працюють, однак жодних покарань за це не отримують. Варто згадати також про купівлю непотрібних речей, які блогери демонструють у блогі та не використовують після показу, у такій спосіб поширюючи нерозумне споживання та, відповідно, збільшуючи кількість сміття у світі, адже діє ланцюгова реакція: «якщо блогер порадив, я повинен це купити і неважливо, потрібна мені ця річ чи ні».

4. Зменшення кількості фахівців. Як зазначалося вище, блогери не є експертами, однак їхня думка інколи є важливішою за думку спеціалістів. Багато людей частіше йдуть за порадами до блогера, ніж до фахівця. Ситуація насправді гіршає з кожним роком. Розглянемо ситуацію на прикладі косметичної сфери. Багато блогерів з індустрії краси не мають ніякої освіти за спеціальністю, а часто лише закінчили двотижневі курси. Проте в профілях блогів вони пишуть: «вилікую будь-яку проблемну шкіру», «маю диплом». Це призводить до того, що люди, які навчаються за даним напрямком, побачивши, що особа без відповідної освіти може рекомендувати незрозумілі, недієві і часто шкідливі речі [4], подумують «а навіщо мені навчатися протягом тривалого періоду часу і потім заробляти копійки, якщо я можу стати блогером тут і зараз?». У кінцевому результаті – кидання навчання, проходження курсів і створення блогу. А наслідки будуть негативні, адже висококваліфікованого спеціаліста в даній сфері знайти буде важко.

5. Псевдоінтелектуальність. На нашу думку, це найбільша проблема сьогодення. Перегляд 20-ти хвилинного відео, де блогер розповідає про книгу чи фільм, замінюють справжнє читання та кіно. Навіщо витрачати багато часу на книгу, у якій «дуже багато букв», якщо можна переглянути короткий відгук і

серед друзів чи знайомих поділитися ним як своїм. Те саме стосується і блогерства загалом. Думка, озвучена блогером, стає думкою, яку підтримують її підписники, навіть не розібравшись у темі поставленого питання. Варто згадати також про те, що короткий пост в Instagram – це не «я не маю що сказати», а «я висловлююсь коротко». Так, часто це справді так і є. Але в більшості випадків блогеру просто не вистачає словникового запасу, щоб красиво щось написати чи сказати. Часто вони звертаються до послуг копірайтерів — людей, які спеціалізуються на написанні презентаційних текстів.

Таким чином, блогерство – це діяльність, яка потребує відповідального підходу і з боку блогера, і з боку його підписників. Потрібно критично ставитися до всього, що робить і оприлюднює блогер, адже часто в основі його діяльності лежить лише комерційний інтерес та бажання самоствердитися й мати владу над іншими людьми. Наслідки поширення сфери блогерства в Україні становлять подолання соціально-культурних бар'єрів, підвищення інтересу до доброчинності, пропагування безвідповідального способу життя та культури споживацтва, зменшення кількості фахівців, популяризація псевдоінтелектуальності. Тому сьогодні громадськість повинна звернути увагу на сферу блогерства, масово обговорювати питання впливу діяльності блогерів на поведінку та свідомість сучасних людей.

Список літератури

1. Блог. Матеріал з Вікіпедії. URL: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%BB%D0%BE%D0%B3> (дата звернення: 16.12.2020).
2. Коротка історія розвитку блогінгу. *Slaidik*. URL: <http://slaidik.com.ua/kоротка-istoriya-rozvitku-blogingu/> (дата звернення: 17.12.2020).
3. Михайлова О. Блогосфера як інструмент соціокультурних трансформацій у сучасній Україні. *Наукові записки*. Випуск 4-5(72-73). с. 130-141. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/mychailova_blogosfera.pdf (дата звернення: 15.01.2021).
4. Тороп О. Бути блогером: «Люди питають — одну коглету їм з'їсти чи дві». *BBS News Україна*. 2018. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-43292437.amr> (дата звернення 12.01.2021).

*Науковий керівник: Шкіцька І.Ю.,
д-р філол. наук, професор*

УДК 659.4:61 (043.2)

Райковська Н.М.
Національний авіаційний університет, Київ

СТРУКТУРА PR-ВІДЦІЛІВ У СФЕРІ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Нині без піар-технологій неможливо уявити функціонування будь-якої галузі. Не виключенням стала і система охорони здоров'я. Адже щоб дізнатися про

медичні послуги, їхню ціну, відгуки про них інших пацієнтів, більшість людей не йдуть безпосередньо у медичний центр, а насамперед знаходять інформацію про заклад у виданнях, газетах, інтернеті, через соціальні мережі. Попри це, малодослідженим є питання організації піар-діяльності на базі медичного підприємства.

У сучасних реаліях, коли ключову роль у забезпеченні функціонування установи відіграє рівень комунікації з пацієнтами, медичні заклади все частіше включають у свою структуру піар-відділи. Здебільшого такі підрозділи називаються відділами комунікації (відділ комунікації Центру громадського здоров'я) [1] чи відділами реклами та піару (відділ реклами та піару клініки «Медікавер») [2]. Функціональними обов'язками їхніх працівників є поширення інформації про медичний заклад у засобах масової інформації, надання зворотнього зв'язку пацієнтам, організація комунікації між лікарями та громадськістю, забезпечення позитивного іміджу установи.

Піар-відділи підприємств медичної галузі мають свою специфіку щодо їх структури. Це обумовлено особливостями піар-діяльності у сфері охорони здоров'я та обмеженням співпраці з конкретними ЗМІ. Попри це, структура піар-відділу реалізується у наступних аспектах.

По-перше, це штат працівників. Переважно піар-відділи медичних підприємств складаються з 1-5 працівників. Це обумовлено тим, що такі підрозділи входять у структуру переважно невеликих медичних центрів, що функціонують на приватній основі. Для них піар слугує способом приваблення пацієнтів, а не основним видом діяльності. Тому нерідко один працівник такого відділу може займатися як поширенням інформації про заклад, так і відповідати на дзвінки та листи клієнтів, організувати зустрічі з пресою, розміщувати новини установи на її офіційному сайті [3].

По-друге, вимоги до працівників. Ця специфіка обумовлена зарубіжним досвідом. Адже переважна більшість медичних закладів шукає на посаду піар-менеджера кандидата, який має не лише досвід роботи у сфері піару, а й медичну освіту. Це обумовлено специфікою установи, адже, комунікуючи з клієнтами, нерідко надає їм інформацію медичного характеру. Дана специфіка теж впливає на структуру, адже складно знайти кандидата, який би відповідав таким вимогам [4].

По-третє, ієрархія відділу. Для цього можна розглянути детальніше зарубіжний досвід. Відділ піару здебільшого складається з керівника відділу, заступника керівника відділу, піар-менеджерів. Також до штату може бути долучений фахівець зі зв'язків із громадськістю та фахівець зі зв'язків із пресою. Однак найчастіше піар-відділ складається з керівника відділу та 2-3 піар-менеджерів. Між ними здебільшого немає чіткого розподілу обов'язків, що пов'язано з незначним обсягом роботи та відсутністю необхідності опрацювання великої кількості даних. Така ієрархія обумовлена ще й тим, що піар-відділи функціонують здебільшого при невеликих приватних медичних центрах, відповідно відсутнє значне фінансування. Це впливає не лише на піар-діяльність, а й на кількість працівників [5].

Піар-відділ підприємства медичної галузі має свою специфіку. Вона реалізується у штаті працівників, вимогах до працівників, у ієрархічній структурі

відділу. Здебільшого, такі підрозділи називаються відділами комунікації чи відділами реклами і піару.

Список літератури

1. Центр громадського здоров'я МОЗ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.phc.org.ua/>.
2. Про «Медікавер» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://medicover.ua/ru/about/>.
3. PR у системі організацій охорони здоров'я [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfile.net/preview/5229449/page:113/>.
4. PRосто о медицине: зачем белым халатам пиар [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.advertology.ru/article144834.htm>.
5. Медицинский пиар [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pr.help/uslugi-piар/medicinskij-pr/>.

*Науковий керівник: Тюрменко І.І.,
д-р іст. наук, професор*

УДК 001.102:[321.01:17.022.1](043.2)

Свірко М.В.

Національний авіаційний університет, Київ

ІНФОРМАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ

В умовах глобалізації та інформатизації суспільства імідж держави залежить від багатьох економічних, політичних та соціальних факторів. Роль інформації як цінного соціально-економічного ресурсу диктує нові умови для успішного формування позитивного іміджу на міжнародній арені. Інформаційний потенціал держави показує її місце у системі міжнародних відносин, конкурентоспроможність, а також визначає її інвестиційний попит та можливості розширення бази співробітництва з можливими партнерами. До основних інформаційних механізмів, які належать до формування іміджу держави, відносять глобальні медіа-структури та інститути влади.

Імідж країни – це комплекс об'єктивних взаємозалежних характеристик державної системи (економічних, географічних, національних, демографічних тощо), що сформувалися в процесі еволюційного розвитку державності як складної багатofакторної підсистеми світового устрою, ефективність взаємодії ланок якої визначає тенденції соціально-економічних, суспільно-політичних, національно-конфесійних та інших процесів [1]. Інформаційні механізми відіграють важливу роль у формуванні іміджу держави. Значення медіа-структур та інститутів влади як основного засобу формування іміджу держави досліджували в своїх працях науковці Почепцов Г. [3], Прудников Л., Даулінг Г. [2]. Зокрема, Даулінг Г. [2] визначає чинники формування іміджу держави: політичний устрій, діяльність лідерів думок; культурні та наукові досягнення тощо; натомість, на думку Прудникова Л., структурна складова політичного образу країни включає три компоненти: інститути офіційної інформації,

інформацію про політичні інститути держави, практичні відомості про діяльність органів державної влади.

Можна виокремити наступні функції інформаційних механізмів іміджу держави: функція ідентифікації, функція ідеалізації, функція протиставлення, номінативна функція та адресна функція. Імідж держави базується на трьох рівнях свідомості: міфологічному, стереотипному та предметному. Основним прийнято вважати стереотипний, що відображає унікальні особливості країни.

Значний вплив у формуванні іміджу держави відіграють засоби масової інформації. У більшості західних країн при уряді функціонують інформаційні та PR-служби, які покликані створити сприятливу соціально-політичну атмосферу для ефективного діяльності держави на міжнародній арені. Завдяки функціонуванню даних структур діяльність держави є чіткою, зрозумілою та прозорою для громадськості. Це дає змогу зміцнити авторитет інститутів державної влади в ході реалізації внутрішньої та зовнішньої політики.

Деякі науковці вважають, що імідж України на міжнародній арені є досить невизначеним. Це зумовлено багатьма чинниками, серед них: природньо-ресурсний потенціал, соціально-політичні настрої громадськості, рівень стабільності економіки. Також важливим чинником творення іміджу називають сприйняття громадянами держави, їхнє бажання планувати життя в країні та працювати для її розвитку. Однак ключовою причиною та недоліком, що провокує нестабільність українського іміджу, можна назвати безсистемність реалізації інформаційної політики. Відсутність стратегії та тактики ведення іміджевої політики, відсутність стійкого ідеологічного фундаменту, високий рівень корупції перешкоджають створенню позитивного образу держави.

Отже, сьогодні створення позитивного іміджу держави на міжнародній арені є основоположним завданням для кожної держави. Координація інформаційних стратегій та іміджевих проєктів, залучення медіа-структур та комплексна реалізація інформаційної політиками органами державної влади складають підґрунтя для формування позитивного образу держави. Для того, щоб Україні стати успішною з точки зору самопрезентації та іміджевого позиціонування необхідно модернізувати українську національну ідею, наповнити її новим змістом, що є актуальним в умовах сучасності.

Список літератури

1. Браун Л. Імідж – шлях до успіху. СПб: вид. дім «Санкт-Петербург», 2001. 188 с.
2. Даулінг Грем. Репутація фірми: створення, формування та оцінка ефективності: пер. з англ. М.: Консалтингова група «Імідж-Контакт»: ІНФРА, 2003. 368 с.
3. Почепцов Г. Іміджелогія. Київ, 2001. 699 с.

*Науковий керівник: Халецька Л. П.,
канд. іст. наук, доцент*

УДК 005.923.2:347.961 (043.2)

Севастьянова К.Є.

Національний авіаційний університет, Київ

АРХІВНЕ ЗБЕРІГАННЯ НОТАРІАЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ

Архів нотаріуса складається з документів, сформованих у справи (наряди) із зазначенням строків їх зберігання, які створюються нотаріусом у зв'язку із здійсненням ним нотаріальної діяльності, за винятком документів поточного діловодства. На нього покладається відповідальність за надійне зберігання документів нотаріального діловодства та архіву протягом усього строку здійснення ним нотаріальної діяльності [1].

Документи з моменту їх створення чи надходження зберігаються у нотаріальній конторі відповідно до номенклатури справ. Номенклатура справ є основним обліковим документом у нотаріальному діловодстві. Вона є систематизованим переліком найменувань справ, які утворюються у діловодстві нотаріальної контори і є основою для складання описів справ постійного і тривалого (понад 10 років) строків зберігання.

При підготовці документів для архівного зберігання нотаріус проводить звірку наявності нотаріальних документів згідно з Реєстром для реєстрації нотаріальних дій та відповідної номенклатури справ [1].

Групування документів у справи (наряди) для архівного зберігання у нотаріальній конторі включає в себе перевірку правильності формування документів у справи, а також наявність та відповідність вимогам законодавства документів.

Формування справ (нарядів) – це групування виконаних документів у справи (наряди) відповідно до номенклатури справ. Існують певні правила та вимоги до формування таких справ (нарядів):

- у справі вміщуються тільки оригінали нотаріально посвідчених документів, викладені на чистому аркуші паперу формату А4 з відміткою про використаний спеціальний бланк нотаріального документа, із зазначенням номера, за яким нотаріальна дія зареєстрована в Реєстрі, та оригінали документів, а у випадках, передбачених законодавством, копії документів, на підставі яких вони посвідчувалися;

- документи різних строків зберігання групуються у справи окремо;
- справи формуються з документів одного діловодного року;
- забороняється підшивати у справи невиконані документи, чернетки, проекти та інші документи, які не мають жодного відношення до справи [1].

Вцілому процедура архівного зберігання нотаріальних документів є досить типовою, зі встановленими чинним законодавством вимогами та строками зберігання. Особливістю зберігання нотаріальних документів є те що, архів нотаріуса є власністю держави, але перебуває у його володінні та користуванні у зв'язку із здійсненням нотаріусом нотаріальної діяльності.

Отже, архівне зберігання нотаріальних документів у нотаріальній конторі забезпечує нотаріус особисто до моменту передачі справ до Державного нотаріального архіву, відповідно до правил та вимог чинного законодавства.

Список літератури

1. Наказ Міністерства юстиції України від 22.12.2010. «Про затвердження Правил ведення нотаріального діловодства», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 23.12.2010 за № 1318/18613. Поточна редакція 27.08.2019. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1318-10> (дата звернення: 03.03.2021).

*Науковий керівник: Божук Л.В.,
канд. іст. наук, доц.*

УДК 004.032.6(043.2)

Татуян А.С.

Національний авіаційний університет, Київ

СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ: ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології спричинили значні суспільні трансформації наприкінці ХХ – початку ХХІ століття, а відтак науковці все частіше дискутують про «четверту інформаційну революцію», яка стала можлива завдяки цифровим технологіям. Процес цифровізації передбачає не лише перехід з аналогової форми передачі інформації на цифрову, але і зміну інфраструктурного, управлінського, поведінкового, комунікаційного та культурного характеру людства. Нині все більше користувачів об'єднуються в особливі цифрові співтовариства, які не залежать від географічної прив'язки – соціальні мережі.

Варто наголосити, що у сучасному науковому дискурсі відсутнє єдине тлумачення терміну «соціальна мережа». Проте одним із найбільш узагальнених, на переконання більшості дослідників, є наступне: соціальна мережа – інтерактивний багатокористувацький вебсайт, контент якого наповнюється безпосередньо учасниками мережі. Сайт – це автоматизоване соціальне середовище, яке дозволяє спілкуватися групі користувачів, об'єднаних спільними інтересами. Зв'язок здійснюється за допомогою вебсервісу внутрішньої пошти або миттєвого обміну повідомленнями.

Нині у світі налічується 4,20 мільярди користувачів соціальних мереж, тобто соціальними мережами на початку 2021 року користуються 53,6% населення світу.

Серед основних функцій соціальних мереж варто виокремити наступні:

– комунікаційна. Ця функція є основною, оскільки саме задля поліпшення комунікації були створені всі соціальні мережі. Так наприклад, в основу ідеї заснування фейсбук було закладено соціальну місію: зробити світ більш згуртованим та відкритим;

– інформаційна. Цю функцію виконують різні за своїм змістом, призначенням, оформленням канали, групи в соціальних мережах, які

поширюють інформацію про культурні, політичні, соціальні події, що відбуваються в Україні, світі, в певному регіоні, місті тощо;

– розважальна. Співтовариства, основним контентом яких є гумор, у великій кількості присутні майже на всіх соціальних майданчиках і користуються великою популярністю;

– комерційна. Функція, яка допомагає у просуванні товарів і послуг, підвищенні лояльності до запропонованих послуг та їх продаж. Соціальні мережі стали одним із засобів рекламної діяльності.

Варто також означити й певні проблеми, з якими стикаються користувачів соціальних мереж:

– психологічні (проблеми офлайн спілкування, надмірна ідеалізація спілкування та інфлуенсерів в соцмережах, сприйняття себе лише через технології доповненої реальності (фільтри, маски для інстаграм сторіс));

– соціальні (неадаптованість людини до зростаючих масивів нової інформації, різної за якістю, достовірністю і соціальною значущістю);

– технічні (інформаційний вакуум, відсутність навиків пошуку якісної інформації);

– юридичні (авторське право, оподаткування);

– економічні (інтернет-торгівля, доступність інформації про реальну якість товарів, реклама).

Серед основних тенденцій розвитку соціальних мереж у сучасному глобалізованому світі варто виокремити, на нашу думку, наступні: зростання кількості користувачів соціальних мереж; збільшення ролі онлайн майданчиків як рушійного інструменту впливу на думку громадськості, а також як засобу інформування; онлайн взаємодії із органами державної влади, політичними, громадськими діячами; глибше занурення користувачів соцмереж у цифрову реальність; домінування короткотривалого відеоконтенту; інфлуенсер – рушійна сила інтернет-комерції; збільшення масивів інформації, інформаційна перенавантаженість; поглиблення персоніфікації контенту.

Отже, наразі можемо спостерігати швидку інтеграцію соціальних мереж у повсякденне життя й усі сфери життєдіяльності соціуму, каталізатором даного процесу стала пандемія вірусу COVID-19 і запровадженого у зв'язку з цим карантину, оскільки доступ до офлайн комунікації наразі є обмеженим.

*Науковий керівник: Божук Л.В.,
канд. іст. наук, доцент*

УДК 021.4:027.625 (043.2)

Тесленко К.Г.

Національний авіаційний університет, Київ

КОМУНІКАЦІЙНІ ЗАХОДИ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛОТЕКИ УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ

Інформаційна доба внесла трансформаційні зміни в діяльність інститутів соціальної пам'яті. Зазнали суттєвої перебудови і бібліотеки. Поява електронних

видань, поширення електронних бібліотек стали реальними конкурентами традиційних бібліотечних установ. У цих умовах бібліотечні установи вимушені змінювати свій звичайний принцип роботи задля залучення відвідувачів і користувачів. Такі виклики торкаються бібліотек для дітей.

Ускладнює процес модернізації бібліотек також залишковий принцип фінансування. Ця ситуація спонукає шукати нові ефективні форми роботи. Одним з напрямків діяльності є використання інноваційних комунікаційних заходів, які дозволяють значно підвищити рівень позиціонування бібліотек, зданих надавати різноманітні бібліотечні послуги: від освітніх до розвиваючих і дозвіллевих. До таких заходів відносяться різні комунікаційні форми: створення виставок, презентацій, інформаційних матеріалів на стенді, буклетів, електронних інформаційних ресурсів, у тому числі й ігрового контенту, поширення інформації про нові послуги та продукти бібліотек через інтернет-технології. Ефективною формою комунікацій залишається налагодження зв'язку зі ЗМІ та мас-медіа [1].

Вивчення матеріалів сайту бібліотеки за останні 3-4 роки показало, що вона позиціонує себе як науковий, культурно-освітній, виховний, довідково-бібліографічний, літературний, інформаційний, дозвільний центр для дошкільнят, дітей, підлітків та молоді (і не тільки). Так, до пандемії у залах Національної бібліотеки для дітей майже кожного дня відбувалися творчі зустрічі, які відвідували сотні дошкільнят, учнів та їх батьків [2]. У бібліотеці працювали гуртки, проводилися експерименти, конкурси, тренінги для дітей, юнацтва та їхніх батьків; користувалися популярністю онлайн заняття на сторінці бібліотеки у Facebook, Instagram та YouTube-каналі. У читальній залі бібліотеки працює кімната казок, де проводяться зустрічі з творчими людьми: художниками, ілюстраторами, молодими письменниками; квест-кімната як зона пригод та ляльковий театр [3].

У Національній бібліотеці України для дітей функціонують читачькі об'єднання: «Фан-клуб читача» – зустрічі з відомими авторами в прямому ефірі; «Візок добрих казок» – зачитує Євген Грабовський; «ЦВіК» (цікаво, весело, корисно) – тематичні буктрейлери; «Поради пана Балакуна» – мовно-пізнавальний круговерть; «Подорожуємо Україною разом» – онлайн екскурсії з бібліотекою; «ІТ-компанія без меж»; «Читай + Співай» – взяли участь у проєкті Юлія Саніна, Наталка Карпа, Павло Табаков та ін.; «Казки на ніч»; «Живи в ЕКО-стилі», також «Психолог у бібліотеці» – блог для дітей та їх батьків тощо.

Національна бібліотека України для дітей активно використовує онлайн простір для залучення користувачів до знань, що особливо важливо в умовах пандемії. На базі бібліотеки за підтримки Посольства США в Україні працює онлайн студія з удосконалення англійської мови для учнів 10 – 14 років «Англійська без обмежень» / “Englishwithnolimits” [4]. Великою популярністю у читачів та користувачів відзначаються читачькі проєкти, реалізовані в режимі онлайн, з якими можна ознайомитися на офіційному сайті бібліотеки [5].

На сайті Національної бібліотеки України для дітей можна знайти електронні ресурси не тільки для учнів, а й для викладачів, батьків та вихователів: «Музей книги» – рідкісні та цінні видання, «Електронна бібліотека» дає можливість всім охочим ознайомитись із повноцінними виданнями кінця XIX – початку XX ст.

Електронний ресурс «КЛЮЧ» – краща література юним читачам, дає можливість отримати інформацію про забуті книжкові видання України.

Національна бібліотека України для дітей є представницею ІВВУ – некомерційної міжнародної організації, яка прагне об'єднати дітей та книги всього світу. В умовах пандемії Національна бібліотека України для дітей долучилася до міжнародних проєктів. Так, 33 дитини з України у період світової пандемії взяли участь у Міжнародній онлайн-виставці «Ізоляція. Діти, намалюйте себе». Бібліотека також залучає підлітків до участі в Міжнародному конкурсі коротких оповідань для юних англо- та франкомовних письменників «Колись у моєму майбутньому» від фонду ЮНЕСКО та Ідрі-Шах «Світові казки» для ВСІХ 12-18-річних учнів та студентів світу [6].

Отже, Національна бібліотека України для дітей змінює традиційні форми роботи на інноваційні, активно використовує сучасні комунікаційні технології, що позитивно впливає на збільшення контингенту відвідувачів і користувачів. Вона адаптувалась до сучасних викликів та інтересів різних груп населення.

Список літератури

1. Бібліоміст. У скARBницю для бібліотекаря. Сучасні інструменти бібліотечної реклами і маркетингу. URL: https://gurt.org.ua/uploads/news/2012/12/27/skarbnycia_11.pdf (дата звернення: 10.02.2021).

2. Україна читає дітям // Офіційний сайт Національна бібліотека України для дітей. URL: <http://www.chl.kiev.ua/Default.aspx?id=6680>(дата звернення: 10.02.2021).

3. Ляльковий театр «Оле-Лукойє»// Офіційний сайт Національна бібліотека України для дітей. URL: <http://chl.kiev.ua/Default.aspx?id=5242>(дата звернення: 10.02.2021).

4. «Englishwithnolimits» // Офіційний сайт Національна бібліотека України для дітей. URL: <http://www.chl.kiev.ua/Default.aspx?id=9396>(дата звернення: 10.02.2021).

5. Онлайн-проєкти // Офіційний сайт Національна бібліотека України для дітей. URL: <http://www.chl.kiev.ua/Default.aspx?id=9305>(дата звернення: 10.02.2021).

6. Бібліотека для дітей: секрети новотворчості в умовах пандемії [інтерв'ю з ген. дир. Національної бібліотеки України для дітей А. Гордієнко / спілкувалася Е. Заржицька]. URL: <https://nspu.com.ua/interv-yu/biblioteka-dlya-ditej-sekreti-novotvorchosti-v-umovah-pandemii/> (дата звернення: 10.02.2021).

*Науковий керівник: Тюрменко І.І.,
д-р іст. наук, професор*

УДК 001.82:338.28(043.2)

Туманевич Л. К.

Національний авіаційний університет, Київ

«3 DCFTAS» ЯК ОДИН ІЗ ГОЛОВНИХ ПРОЄКТІВ ІНСТИТУТУ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ

Громадське об'єднання «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій» (далі ІЕД) було засновано в 1999 році. ІЕД є міжнародно-визнаним українським незалежним аналітичним центром який спеціалізується на економічному аналізі та розробці рекомендацій у сферах макроекономіки, розвитку громадянського суспільства в Україні. ІЕД активно співпрацює з урядом України в процесі визначення пріоритетних напрямів та механізмів реформ та веде активний діалог з усіма сторонами, зацікавленими в змінах на краще.

Відповідно до своїх завдань Інститут економічних досліджень та політичних консультацій в своїй роботі активно використовує проєктну діяльність. Нині ІЕД паралельно працює над виконанням і впровадженням декількох проєктів, що торкаються численних громадських, політичних та економічних проблем життя українського соціуму та зарубіжних країн.

Так, відомим проєктом в якому бере участь Інститут економічних досліджень та політичних консультацій є проєкт під назвою «Розуміння угод про асоціацію між ЄС та глибоких та всеосяжних зон вільної торгівлі з Україною, Молдовою та Грузією» («3 DCFTAS»). Проєкт, що був підтриманий Шведським агентством міжнародного розвитку (Sida), був розрахований на період реалізації з квітня 2015 р. по грудень 2018 р. В силу його актуальності проєкт було подовжено до кінця 2021 р.

Початковою метою проєкту було роз'яснення правових, політичних та економічних наслідків трьох Угод про асоціацію та Зон вільної торгівлі, укладених між ЄС та Україною, Молдовою та Грузією. В ході реалізації проєкту було запрограмовано виконання декількох завдань. Першим завданням було створення комплексного та компактного посібника для кожної з країн (Україна, Молдова, Грузія) для формування зон вільної торгівлі з ЄС. Ці посібники мали пояснювати у зрозумілих та чітких термінах законодавчі зобов'язання учасників угод, а також зазначати ризики та виклики для державного та приватного секторів економіки, що виникають в процесі впровадження угод в життя [1].

Другим завданням проєкту було здійснення аналізу «гарячих тем», пов'язаних з угодами. Саме ці аспекти угод викликають найбільше занепокоєння в трьох країнах і потребують детального роз'яснення. Інформаційні продукти, запропоновані ІЕД зацікавленим сторонам, мають різний характер: від коротких коментарів по актуальним питанням співпраці до глибоких комплексних досліджень окремих пунктів угод, що містять найбільше ризиків в процесі впровадження.

У першій фазі проєкту експерти підготували ґрунтовні публікації – надзвичайно змістовні, але компактні довідники для кожної з трьох країн, під заголовком «Поглиблення відносин між ЄС та Грузією, Молдовою, Україною - що, чому і як?». Довідники опубліковані англійською мовою та державними

мовами України, Молдови та Грузії. В них чітко роз'яснюються взаємні правові зобов'язання країн, окреслюються терміни впровадження угод для державного та приватного секторів економіки. Перше видання трьох довідників було здійснено в 2016 р. З огляду на їх широке визнання у 2018 р. були підготовлені другі видання, які серед інших матеріалів містили також підсумки впровадження угод. Нині довідники є у вільному доступі і можуть бути завантажені з вебсайта інституту. Станом на січень 2021р. їх було завантажено користувачами понад 50 000 разів. Третє видання довідників планується на 2021 р. Воно буде містити остаточні узагальнюючі дані по трьом країнам [2].

Дослідження «гострих тем», тобто питань, що є пріоритетними, але проблемними для трьох держав було викладено в спеціальному збірнику. Перша добірка подібних досліджень була опублікована в 2018 р. в томі під назвою «Боротьба за належне врядування у Східній Європі».

По мірі просування роботи над проектом, починаючи з 2019 р, все більше уваги стало приділяється тому, як система УА / ПВЗВТ (система Угод про асоціацію і поглиблення всеохоплюючих зон вільної торгівлі) може і повинна розвиватися, відповідно до європейських прагнень трьох держав.

Проект проводиться у тісній співпраці з трьома східноєвропейськими урядами, інституціями ЄС та Шведським агентством міжнародного розвитку (Sida). Наразі робоча група буде продовжувати роботу над узагальненням та публікацією матеріалів проекту до кінця 2021 р.

Список літератури

- 1.Проект «3 DCFTAS» // Офіційний сайт Інституту економічних досліджень та політичних консультацій. URL:<http://www.ier.com.ua/ua/> (дата звернення 17.02.2021).
2. Про проект // Офіційний сайт Розуміння Угод про асоціацію між ЄС та Україною, Молдовою і Грузією. URL:<https://3dcftas.eu/> (дата звернення 17.02.2021)

*Науковий керівник: Курченко Т. С.,
канд іст. наук, доцент*

УДК 004.91; 316.77 (043.2)

Чечота Т. В.

Національний авіаційний університет, Київ

ДОКУМЕНТНО-КОМУНІКАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

З 2015 року в Україні впроваджується адміністративно-територіальна реформа, що має на меті об'єднати органи місцевого самоврядування сусідніх населених пунктів. Через проведення децентралізації на місцеву владу покладено велику кількість нових функцій та повноважень, серед яких найбільш важливим є документно-комунікаційне забезпечення, що, в свою чергу, залежить від правильної побудови зв'язків з обміну інформації та документами [4]. Наразі у

процесі формування діловодства об'єднаних територіальних громад поруч з усталеними формами традиційного документообігу активно впроваджується електронний документообіг як форма інформаційно-комунікаційного забезпечення управління, прискорення руху документів в установах, сучасний засіб управління документаційною системою в рамках існуючих вітчизняних стандартів [6].

Варто зазначити, що документаційне забезпечення об'єднаних територіальних громад формується з різноманітних джерел. У першу чергу – це нормативно-правове забезпечення: чинне законодавство, інструкції та методичні рекомендації, які, у свою чергу, виступають регуляторами основних процесів діловодства і які умовно можна розподілити на декілька підгруп документів [3]. Це, перш за все, чинні нормативні державні акти, розпорядження та укази Президента України, розпорядження та постанови Кабінету Міністрів України, нормативні акти та методичні рекомендації, які розробляються Науково-дослідним інститутом архівної справи та докуменознавства, Державною архівною службою.

Окрему групу складають нормативні акти, методичні рекомендації, які видаються органами місцевого самоврядування, що сформовані на регіональному рівні, та методичні й розпорядчі документи, що створює певний орган місцевого самоврядування [2].

Іншу групу документаційного супроводу процесу організації та діяльності об'єднаних територіальних громад становлять організаційно-установчі документи, зокрема: статут, примірні положення структурних підрозділів, стратегічний план розвитку громади, проекти нормативних актів, посадові інструкції тощо.

Попри особливості у здійсненні діяльності об'єднаних територіальних громад, на сьогодні існує необхідність комплексного застосування форм та методів роботи з документами, що є характерними для діяльності органів місцевої влади та самоуправління [5].

Серед важливих напрямів функціонування об'єднаних територіальних громад, на нашу думку, є активне застосування новітніх інформаційних та комп'ютерних технологій, створення власних інформаційно-комунікаційних систем – вебсайтів, запровадження у практику діяльності електронного документообігу, що включає у себе вхідну і вихідну документацію [1].

Отже, з метою успішного завершення в Україні реформи децентралізації та завершення заходів зі створення об'єднаних територіальних громад, важливим є не лише нормативно-правове забезпечення самого процесу територіальної організації влади, але й впровадження системи електронного документообігу, активне використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, завдяки чому підвищуватиметься рівень прозорості та ефективності діяльності органів місцевого самоврядування, поліпшиться комунікація і взаємодія з органами державної влади та громадянами.

Список літератури

1. Безрук Т. Об'єднання територіальних громад: розгляд складних ситуацій. Довідник кадровика. 2015. №11.

2. Винокурова Ф. А. До питання особливостей ведення діловодства в районних державних адміністраціях. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2005. №3. С. 16-19.

3. Діловодство в органах місцевого самоврядування : монографія / Т. В. Іванова, Л. П. Піддубна; за ред. В. М. Вакулєнка, М. К. Орлатого. Київ : НАДУ, 2009. 164 с.

4. Лелеченко А.П. Організація роботи з документами в діяльності органів місцевого самоврядування. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=279> (дата звернення: 03.03.2021).

5. Наконечна О. А., Петрук С. В. Моделювання ефективного електронного документообігу для управління діяльністю органів державної влади. *Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту*. Серія : Економіка і менеджмент. 2015. № 2. С. 169-181.

6. Орлов О. В., Поліщук В. В. Огляд проблеми впровадження систем електронного документообігу в органах державної влади. *Теорія та практика державного управління*. 2014. Вип. 3 (46). С. 10-18.

*Науковий керівник: Божук Л.В.,
канд. іст. наук, доцент*

УДК061.1 РС + (477) : 005.57 (043.2)

Шаран Я.В.

Національний авіаційний університет, Київ

ІНФОРМАЦІЙНІ ЗАХОДИ ОФІСУ РАДИ ЄВРОПИ В УКРАЇНІ

Рада Європи – це одна з авторитетних міжнародних організацій. Програми її діяльності спрямовані на досягнення миру та міжнародного співробітництва, корені якого лежать у прагненні обєднати спільну спадщину європейців, дотримуватися прав людини та демократії.

Одним із важливих напрямів діяльності цієї організації є розвиток співробітництва країн-членів у сфері інформаційної політики. Основною метою здійснення інформаційних заходів є розповсюдження інформації про Раду Європи, її діяльність і стандарти, пропаганда її принципів і цінностей.

Своєрідним каталізатором прискорення процесу сприйняття європейського мислення для України став її вступ до Ради Європи. Це свідчить про її демократичний вибір, послідовність у проведенні реформ, спрямованих на захист прав людини та зміцнення демократичних інститутів.

15 вересня 1995 року в м. Київ було відкрито Інформаційне бюро Ради Європи[2]. Діяльність бюро сприяла поліпшенню інформаційного обміну між Радою Європи та Україною, встановленню більш тісних та результативних контактів, в першу чергу, з українського боку, задля ефективної реалізації програм Ради Європи.

Інформаційна складова міжнародних відносин України і Ради Європи значним чином впливає на внутрішню політику і координує роботу у міжнародно-правовому полі[1]. Україна зацікавлена в якісних змінах

інформаційного розвитку держави та гідній репрезентації в європейському і світовому інформаційному просторі.

Реалізація Радою Європи інформаційних проєктів та програм в Україні в основному спрямовані на:

- допомогу окремим особам і громадським організаціям у встановленні зв'язків з Радою Європи;
- допомогу країні в реалізації інформаційної стратегії;
- посилення імплементації європейських стандартів прав людини в Україні;
- свободу медіа в Україні тощо. З цими проєктами можна ознайомитися на офіційному сайті Офісу Ради Європи в Україні [3].

Зокрема, у 2019 році було розпочато спільну ініціативу: програма «Партнерство задля належного врядування на 2019-2021 роки» (PGGI). У рамках PGGI вже був досягнутий прогрес у створенні незалежних антикорупційних органів та просуванні судових реформ вперед. Далі робота продовжується з акцентом на підтримку досягнутих на сьогодні результатів та надання більш ефективних та якісних послуг громадянам.

Україна через Раду Європи здійснює активне та широке співробітництво у вирішенні широкого кола питань, які мають не лише європейське, а й світове значення. Це, зокрема, стосується таких проблем, як вироблення загальноєвропейської інформаційної системи безпеки, рівноправ'я жінок і чоловіків, соціальної політики та інших.

Отже, інформаційні заходи Офісу Ради Європи є важливою складовою розвитку міжнародних відносин. Під час проведення пресконференцій, семінарів, тренінгів висвітлюється діяльність Ради Європи в сфері інформаційної політики, захисту прав людини, свободи слова тощо.

Список використаних джерел та літератури:

1. Губерський Л. В., Камінський Є. Є., Макаренко Є. А. Інформаційна політика України: монографія. Київ : Либідь, 2007. 360 с.
2. Прокопенко Л. П. Діяльність Інформаційних бюро Ради Європи. Київ, 2019. С. 75-77.
3. Офіційний сайт Офісу Ради Європи. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/home> (Дата звернення: 22.02.2021).

*Науковий керівник: Бем Н.В.,
канд. іст. наук, доцент*

UDC 002.1:005.921.1-022.324 (043.2)

Herasymchuk I.P.

National aviation university, Kyiv

PREPARATION OF DOCUMENTS FOR ARCHIVAL STORAGE (ON THE EXAMPLE OF THE LICENSING DEPARTMENT OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE)

In any institution or organization, it is important to keep a growing number of documents in the archive in perfect order. That is why paper documents before transfer for storage in the archive should first be brought to the appropriate condition and prepared in a special way, taking into account the features and rules of archival storage. Careful and accurate work with documents avoids possible problems with storing information on them.

The basic rules of preparation of documents for archival storage and requirements to these documents are determined by the Rules of organization of office work and archival storage of documents in state bodies, local governments, enterprises, institutions and organizations approved by the Order of the Ministry of Justice of Ukraine 18.06.2015 № 1000/5.

In accordance with the requirements specified in the Rules, cases of permanent and long-term (more than 10 years) storage, on personnel issues (personnel) in two years after the end of their record keeping are transferred to the archives of the institution in an orderly state for further storage and use. Cases of temporary (up to 10 years inclusive) storage may be transferred to the archives of the institution by the decision of its head, provided that there is free space in it [1].

Preparation of cases of the Licensing Department of the National Bank of Ukraine for transfer to the archives of the institution includes checking the correctness of the formation of documents in cases, compliance of case titles with the content of documents contained in cases, registration of documents of each case, registration of cases and compliance of cases with the nomenclature approved by the head of the institution. In case of shortcomings in the formation and registration of cases, employees of structural units are obliged to eliminate them. Cases are delivered to the archives of the institution by employees of its structural units bound (packaged) properly.

In order to transfer documents to the archive, they must be properly prepared. First, employees deprive cases already arranged by year, month and name of banks from cardboard covers and certification inscriptions. Instead, they print paper title pages with sequential volume numbers. Employees must check the presence of metal staples or paper clips, because during archival storage, the process of rusting can begin, which negatively affects the condition of documents. All existing staples and scrapers are removed. The correspondence of the dates of the documents in the cases is also checked. After checking the cases, employees sew new cover pages with a thick thread and a needle.

Acceptance-transfer of each case is carried out by the employee of the archive of the institution in the presence of the employee of the structural unit, which transfers the

ordered and executed cases. Thus in each copy of the description of cases marks on acceptance of this or that business become. At the end of each copy of the description of cases are made in numbers and words marks on the actual number of cases transferred to the archives of the institution, missing cases, date of acceptance-transfer of cases and signatures of persons who handed over and accepted cases [2].

All things considered, the transfer of documents for archival storage is an important stage of the entire document flow of the Licensing Department of the National Bank of Ukraine. As this structural unit works with important documents in the field of licensing, maintains the State Register of Banks and Financial Institutions, approves and amends statutes and changes to them, etc., each employee is familiar with the principles of working with documents in archival storage and rules for their preparation for transfer to the archive.

References

1. About the statement of Rules of the organization of office work and archival storage of documents in the state bodies, local governments, at the enterprises, establishments and the organizations: the Order of the Ministry of Justice of Ukraine from 18.06.2015 №1000/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15>(date of application 04.03.2021).

2. National bank of Ukraine. URL: <https://bank.gov.ua>(date of application – 04.03.2021)

*Scientific Adviser: Khaletska L.P.,
PhD in Historical Sciences, Associate Professor*

UDC 001.102:303.442.3 (043.2)

Humeniuk S.O.

National aviation university, Kyiv

THE MAIN TASKS OF INFORMATION AND ANALYTICAL ACTIVITIES OF THE STATE BORDER GUARD SERVICE OF UKRAINE

Information and analytical activities are an important area of information management, which is associated with the search, processing, storage and dissemination of information. It is a set of actions based on concepts, methods, tools, normative-methodical materials for data collection, accumulation, processing and analysis for the purpose of substantiation and decision-making [2, p. 242]. In public institutions, the main purpose of information and analytical activities is to identify problem situations in advance and forecast developments. This is what the information and analytical activities of the State Border Guard Service of Ukraine (further – SBGS) are aimed at.

In the activities of the State Border Guard Service of Ukraine, information about border security of the state, as well as operational and service activities of structural units takes an important place. Information and analytical activities in the SBGS

include, first of all, information and analytical support of the activities of divisions and departments of the SBGS, as well as informing the leadership of the SBGS and government about the state and trends in this area [3, pp. 93–94].

The following are responsible for information and analytical activities in the SBGS: Work Organization, Planning and Control Department and analytical departments of regional offices [4].

The main objectives of information and analytical activities in The State Border Guard Service are: implementation of the information policy of Ukraine in the field of protection of the state border of Ukraine; providing regional public authorities with the information necessary to address issues of national security of Ukraine in the border area; information support of the leadership of the administration, departments and regional offices of the SBGS. Based on the goals, an important task of information and analytical activities is a constructive participation in the process of management of units and bodies of the State Border Guard Service (in creating a model of the general situation, in making complex decisions, in monitoring the state of units, bodies and departments) [3, pp. 94–95].

The main tasks of information and analytical activities of The State Border Guard Service are [1, pp. 8–9; 3, pp. 95]:

- study of the current establishment (situation) in the field of state border protection, forecasting trends in its development;
- preparation of proposals for solutions to assess current situations and trends in its development;
- organization and implementation of professional training of analysts;
- informational, methodological and methodological support for the activities of analysts;
- preparation of information and analytical materials in favor of management decisions;
- informing the President of Ukraine, the Government of Ukraine, interested regional executive bodies about threats to Ukraine's security in the field of state border protection and measures taken to neutralize them, as well as other public authorities, the media about the activities of the State Border Guard Service;
- implementation of information interaction with information structures of public authorities that perform their functions in the field of state border protection;
- formation, timely replenishment and updating of information resources;
- risk analysis.

Summarizing the above, it can be concluded that analytical units of the SBGS perform tasks of information and analytical activities and specific tasks in accordance with the sphere of the SBGS activity, that are aimed at planning, threat forecasting and management decisions. Information and analytical activities in the SBGS include purposeful search, storage and dissemination of information necessary for the analysis and selection of alternatives, organization and control of forecasting and analytical work, preparation of information and analytical materials based on research results.

References

1. Androschuk O., Grinchenko V. Model of information-analytical support of administrative activity of the state border guard body. *Collection of scientific works of*

the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Series: military and technical sciences. Khmelnytsky, 2020. № 82 (1). Pp. 5–18.

2. Surmin Y. P. Systems theory and systems analysis. K.: IAPM, 2003. 368 p.

3. Tsaruk A. V. Features of information and analytical activities in the State Border Guard Service of Ukraine. *Materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference "Legal support of Ukraine's integration into the European political, economic, security, intellectual space"*. Khmelnytskyi. 2019. Pp. 92–96.

4. State Border Guard Service of Ukraine: official web-site. URL: <https://dpsu.gov.ua/en/>.

*Scientific Adviser: Khaletska L.P.,
PhD in Historical Sciences, Associate Professor*

UDC 811.161.2 : 001.4: 002 (043.2)

Kalinichenko A.P

National Aviation University, Kyiv

THE SIGNIFICANCE OF FACEBOOK AS A COMMUNICATION METHOD IN THE EDUCATIONAL ACTIVITY OF THE NATIONAL AVIATION UNIVERSITY

Nowadays, social networks are an important element of communication. Facebook is recognized as a popular communication platform for information exchange, representation of one's own name, brand, institution, etc. During the pandemic and distance education, the demand for personal web pages of educational institutions has increased significantly. This applies not only to the main website of the higher education institution, the structural units have also increased the popularity of their websites. For instance, the number of views and regular readers of the web pages of the National Aviation University, its faculties and departments has significantly increased.

Graduating departments in 2020–2021, in comparison with 2019, began to conduct their Facebook pages more actively, to acquaint young people more widely with specialties, conditions of study and educational activities. Departments use information content with photographic support, they provide complete information about the rules of admission, specifics of specialties, academic disciplines, information about student life, the activities of departments in general (photo reports on the defense of qualifying works, round tables, conferences, various interesting events). Teachers hold online meetings with students and prospective entrants, answer questions. In addition, the departments inform Facebook users about the upcoming events, invite them to participate in events, congratulate them on the holidays.

The pages of the department are updated quite often - five or six posts a week. Almost every day, accounts are filled with important and interesting information. Comparing the speed of updating the content of web pages in 2021 with 2019, when communication was carried out mainly in offline format, it was found that in 2020 the quality of representation of activities has increased significantly. The number of users of web pages, comments and likes under the posts has increased.

Thus, communication through the Facebook platform as a communication method is effective in educational activities.

*Scientific Adviser: Lytvynska S.V.,
Ph.D. in Philology, Associate Professor*

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

UDC 316.7:502 (043.2)

Achytaieva A.O.

National Aviation University, Kyiv

ECOLOGICAL CONSCIOUSNESS: CONCEPTUALIZATION, TYPES AND FUNCTIONS

The notion of "ecological consciousness" is more and more often found on the pages of scientific and publicistic publications, which is fully justified under the conditions of the current ecological situation.

The urgency of the problem has actualized the study of ecological consciousness in various social sciences, and its research has an interdisciplinary character. Thus, from the philosophical point of view K. Kalandrov proposes to define ecological consciousness as "a reflection of interaction of people as a social entity with the natural environment that perceives it, including the knowledge about the realities of its development in social consciousness, mechanisms of interaction between society and nature, understanding of both anthropogenic impact on the natural environment and the opposite impact of anthropogenically modified natural environment, "the other nature" on the people themselves and the society as a whole" [1].

Sociologists consider ecological consciousness as a totality of certain views, thoughts and emotions that reflect a specific way of attitude towards nature, which is based on the correspondence between the specific needs of the society, group, people and natural capabilities [3]. A more active approach is suggested by N. Kutz, who defines ecological consciousness as an aggregate of ecological knowledge of people, their personal attitude to the ecology and their understanding of the place of people in the "people - ecology" area, readiness for actions, which allows to save the ecological situation, or readiness to keep away from actions, which cause harm to environment, to support or not support the ecological policy, ecological events, etc. [2].

The structure of ecological consciousness consists of the following components:

1. cognitive component of ecological consciousness. It is characterized by the fact that a person possesses a certain amount of knowledge and a certain amount of practical skills related to ecological activities.

2. the affective-evaluation component of ecological competence. This is the subjective attitude of people to the environment (emotions, evaluative attitude). It is characterized by the fact that a person is guided by notions of the type "may or may not" or "bad or good."

3. socio-normative component of ecological consciousness, as well as the behavioral component. Characterized by the fact that consciousness grows into an

ecological self-consciousness and is transformed into a stable worldview of the individual, people are able to predict their ecological behavior. This is a readiness to act, to support pro- ecological proposal.

Ecological consciousness is influenced by culture, traditions, personal needs and experience, values of the environment in which a person grows up and lives, etc. Ecological impact sources can be divided into internal (self- consciousness, family education, personal experience of people, etc.) and external (impact of governmental activities, non-defense ecological, religious organizations, mass media, public values, etc.).

In general, there are three types of ecological consciousness:

- Anthropocentric (people are considered the greatest value, and people are its property; everything else in nature is important only in the case when it is beneficial to people).
- Nature-centered (nature is the greatest value; humanity must be fully consistent with it)
- Ecocentric (harmonious interaction between people and nature).

The main functions of ecological consciousness are: regulatory (ensuring the presence of certain mechanisms of rational management of relations between society and nature); cognitive (identifying the nature of socio-natural relations, the causes of the ecological crisis and finding ways to solve it); normative (on the basis of understanding the regularities of the "society-nature" system development of norms of rational ecological management); prognostic (prediction of possible negative impacts of the consequences of economic activities and search for ways to avoid or minimize them); educational (creation of a basis for the formation of ecological culture of both individuals and society in general).

References

1. Kalandrov K.Kh. Ecological consciousness. Essence and ways of formation. - M., 1999. - C. 8 - 9.
2. Kutz N.. Ecological awareness of Ukrainians and Dovkillia, 2020. [Electronic resource] - Access mode: <http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/ekosvidomist.pdf>
3. Shedlovska M.V. Denomination and types of environmental awareness / M.V. Shedlovska // Ukrainian Society. - 2011. - № 2. - С. 95-100. - [Електронний ресурс] - Access mode:http://www.irbis.nbuiv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuiv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Usoc_2011_2_9

*Scientific supervisor: Lyasota L.I.
Ph.D, Associate Professor*

УДК 330:004(043.2)

Бабак О.Р., Гаврутенко Л.А.
*Відокремлений структурний підрозділ
«Фаховий коледж інженерії та управління
Національного авіаційного університету», Київ*

ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА В УМОВАХ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Важливою тенденцією сучасного світового розвитку є глобалізація, яка має великий вплив на трансформацію всіх сфер сучасного суспільства. Адже, останнім часом глобалізація вступає на новий етап, який характеризується розвитком інформаційних і комунікаційних технологій, поширенням Інтернету та засобів мобільного зв'язку.

Глобалізацією традиційно називають процес посилення взаємозв'язків між країнами світу внаслідок все більш тісної інтеграції їх національних ринків товарів, послуг, капіталів, а також все більш активного переміщення людей і поширення інформації за межі національних кордонів.

У глобалізації традиційно виділяють два етапи. Перший рубіж XIX-XX ст., період активного розвитку міжнародних економічних зв'язків, який завершився Першою світовою війною. Другий етап глобалізації почався в 70-х рр. XX ст. і пов'язаний з інтеграцією світової економіки. Під впливом другого етапу глобалізації стрімко розвивалися міжнародні економічні відносини, створювалися торгові союзи і організації, утворювалися стійкі міждержавні інституційні зв'язки, збільшувалася мобільність людей [1].

Найважливішою особливістю глобалізації вважається поява Інтернету, який привів до формування єдиного інформаційного простору. Це новий етап глобалізації, який можна назвати «цифровою глобалізацією».

По-перше, Інтернет істотно вплинув на інформаційну глобалізацію. Замість читання місцевих газет населення, навіть самого невеликого містечка, отримало доступ до інформації з усього світу. Інтернет став головним джерелом новин, а барвисті сайти успішно замінили друковані видання та традиційне телебачення. Новини у такому форматі користуються великою популярністю у молодіжної аудиторії.

По-друге, Інтернет створив феномен соціальної глобалізації. Замість спілкування з родичами, сусідами і колегами по роботі люди отримали можливість знаходити в будь-якій країні друзів за інтересами та безперешкодно спілкуватися з ними за допомогою соціальних мереж (Facebook, Twitter) або програм-месенджерів (Viber, Telegram).

По-третє, Інтернет - це миттєвий і найчастіше безкоштовний доступ до контенту з усього світу. Інтернет привів людство до віртуалізації світової економіки і миттєвого доступу до її послуг.

По-четверте, Інтернет докорінно вплинув на роздрібну торгівлю, яка в багатьох країнах вже на 20% стала віртуальною. Глобальна інтеграція роздрібних ринків без мит - найпотужніший чинник інтернет-глобалізації.

Отже, основою цифрової економіки виступають децентралізована транскордонна технологія «блокчейн», хмарні обчислення, великі дані, 3D-принтери, які в сукупності реалізують новий підхід до інтеграції виробництва і споживання, що представляє симбіоз технічних пристроїв (роботизовані цехи і заводи), програмного забезпечення і Інтернету. Використання цифрових технологій вже стало глобальним процесом і виконує ключову роль у підвищенні конкурентоспроможності окремих підприємств, країн і економічних спільнот, стимулюючи посилення ділової активності як провідних компаній, так і стартапів.

Список літератури

1. Гирич, М. Г. Електронні торгові платформи: нові стандарти / М. Г. Гирич, А. Д. Левашенко, А. Е. Пучковский // Міжнародна економіка. - 2019. - № 2. - С. 46-55.

УДК 316.6 (043.2)

Баско А.С.

Національний авіаційний університет, Київ

МОДА ЯК ЧИННИК СПОЖИВЧОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІ

Мода – соціокультурне явище, яке існує вже дуже давно. Але в міру розвитку людського суспільства, ускладнюється і її зміст, вона одержує усе більше проявів (стиль одягу, способи спілкування між людьми, канали одержання інформації, особливості проведення дозвілля, професія і т.д.). Поведінка людей піддана впливу моди, особливо вона відіграє важливу роль у сучасному світі, де поширені матеріальні цінності, а споживання стає чи не способом життя.

Багато дослідників моди давали її тлумачення виходячи з того, що мода пов'язана із правилами масової поведінки. Можна запропонувати кілька подібних визначень поняття «мода»:

а) мода - це особливий спосіб, образ, засіб обробки соціальної інформації (визначення психолога Л.Петрова).

б) мода – це тип реагування, властивий значній кількості людей, який проявляється як періодична зміна об'єктів вибору, як новий спосіб мислення або дії (визначення соціального психолога Е.Богардуса).

в) мода поряд зі звичаєм і соціальними інститутами (правом) є формою соціальної регуляції поведінки. Мода – це специфічна регуляція, що обумовлює періодичну зміну й циклічний характер розвитку зразків масової поведінки (визначення соціолога А.Гофмана).

У сучасному світі мода впливає на спосіб життя, поведінку, мислення й цінності індивіда. Але, мода, стаючи соціально значимим фактором, проявляється ще й в економічній сфері. Очевидно, що мода – це завжди споживання. А споживання в сучасному суспільстві виходить за рамки простої необхідності. Тобто люди часто орієнтуються при виборі не на те, що їм дійсно

потрібно, а на розповсюджені у громадській думці стереотипи, або навіть думку вузьких соціальних груп.

Споживча поведінка з одного боку, дає людині величезні можливості, а з іншого, є причиною появи почуття непевності, незадоволеності. Покупка популярних товарів і послуг може навіть стати погано контрольованою потребою, привести до психологічної залежності. І така поведінка в сучасному світі заохочується й часто навіть спеціально формується, тому що сьогодні у світі економіка відіграє одну з найважливіших ролей, більша частина розвинених країн існують в умовах ринкової економіки, а стимулювання споживання приводить до розвитку економічного сектору.

Мода є одним зі способів змусити людей зважитися на покупку того або іншого товару. Причому не одного разу, а постійно, тому що мода швидко міняється. Речі, що продовжують виконувати свою функцію, але стають менш трендовими, люди все одно прагнуть обміняти на інші, більш нові. Особливо сильно такому впливу моди піддається молодь.

Саме молодь менш стійка до впливу реклами й впливу оточення, у її представників ще не до кінця сформована система життєвих цінностей. Прагнення продемонструвати одноліткам свою успішність, приналежність до певної соціальної групи, більш високе місце в соціальній структурі, схильність до нововведень, інтерес до «новинок», активні комунікації – усе це робить молодих людей значимими споживачами, покупцями товарів і послуг.

У сучасному світі в багатьох країнах модні тенденції виявляють усе більший вплив на споживчу поведінку населення (особливо це стосується молоді) і економіку в цілому. Споживча поведінка як складний феномен перебуває під впливом безлічі факторів. Саме мода і є одним з основних факторів, які впливають на формування споживчої поведінки молоді, особливо в умовах сьогодення.

Вплив моди на споживчу поведінку можна розглядати, як з позитивної сторони, так і з негативної. Перевагою цього явища є, наприклад, той факт, що саме завдяки моді, в індивіда з'являється можливість самовиражатися, підкреслювати свою індивідуальність. Сьогодні немає проблем у виборі якогонебудь товару або послуги. Ще однією перевагою моди є те, що за її допомогою можна направити молодь у потрібне русло. Тобто, якщо, управляючи модою, як економічним механізмом, можна зробити популярними корисні/правильні товари або послуги.

Але, як і в будь-якого явища, у моди є й свої недоліки. Безперечно, що мода – це завжди споживання. Вона є одним зі способів змусити людей зважитися на покупку того або іншого товару. Споживча поведінка дає індивідові величезні можливості, а з іншого, є причиною появи почуття непевності, незадоволеності. У тих, хто не може дозволити собі бути модним і стильним з'являється комплекс неповноцінності. Покупка тих або інших популярних товарів і послуг може навіть стати погано контрольованою потребою, привести до психологічної залежності (розвитку шопоголізму).

*Науковий керівник: Хомерікі О.А.,
д-р. соц. наук, професор*

УДК 316.6 (043.2)

Вислоух І.С.

Національний авіаційний університет, Київ

САМОПРЕЗЕНТАЦІЯ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ЯК ЕЛЕМЕНТ СТРАТЕГІЇ ПОШУКУ РОБОТИ

Технології, що безупинно розвиваються, внесли зміни в усі сфери життя сучасної людини. Поява інтернету, а потім поява і розвиток соціальних мереж суттєво вплинули й на особливості процесів працевлаштування. Ще тридцять років тому люди шукали оголошення в газетах, журналах або через службу зайнятості, зараз же арсенал пошукових методів значно збільшився. Оголошення в газетах замінили сайти з пошуку роботи.

Відносно новим каналом пошуку вакансій і взаємодії з майбутнім роботодавцем є соціальні мережі. В останні роки стали з'являтися групи й сторінки, що розміщують оголошення із пропозиціями роботи. Великі компанії створили свої сторінки, де публікують інформацію про кар'єрні можливості й стажування. Існує навіть окрема соціальна мережа, яка присвячена пошуку роботи й створенню нових ділових контактів – linkedin.com.

Актуальним є питання про те, у якому ступені молоді фахівці розуміють переваги соціальних мереж при пошуку роботи. Також необхідно з'ясувати ступінь розуміння й поінформованості молодих фахівців про можливості використання соціальних мереж роботодавцем при відборі кандидатів на вакансію.

Процес працевлаштування перестав бути жорстко нормованим і вимагає від сучасної людини самостійної роботи з постійного самовизначення й презентації себе як професіонала, розвитку своїх компетенцій, «м'яких» і «твердих» навичок.

Під «м'якими» навичками розуміються компетенції, що не стосуються якої-небудь окремої професії, тобто ті, що можуть знадобитися в будь-якій сфері зайнятості. «Тверді» ж навички, навпаки жорстко формалізовані та пов'язані з виконуваною діяльністю.

Важливими є не здатності належним чином презентувати себе в соціальних мережах, а й здатності працювати в команді, дотримуватися тайм менеджменту, володіти навичками ведення переговорів. Необхідно з'ясувати, як оцінюють дані навички роботодавці й рекрутери, які вимоги вони пред'являють. Вибір невідповідного кандидата може стати для керівника критичною помилкою й привести до непередбачених наслідків, тому компанії часто проводять кілька етапів інтерв'ю, намагаються всебічно довідатися про кандидата, а так само просять представників системи безпеки зібрати якнайбільше інформації. Соціальні мережі є джерелом таких даних, про які кандидати зазвичай не вказують у резюме, з їхньою допомогою можна довідатися про інтереси й хобі, стиль життя, думці про події, що відбуваються у світі й характер майбутнього працівника.

Складність у розумінні того, що таке комп'ютерна віртуальна реальність полягає в тому, що вона з'єднує в собі такі характеристики, як об'єктивність

(матеріальну опосередкованість) і, у той же час, можливість створення нескінченної кількості реальностей, альтернативних тій, що відчуває дана людина, тобто віртуальних стосовно об'єктивної реальності. Віртуальна реальність, як обумовлене середовище життєдіяльності людини надає можливість для прийняття й реалізації власних рішень, задоволення потреб.

Специфіка мережної поведінки, що ухвалює уніфіковані форми в плані оперування інформацією (гіпертекст, організований у персональні сторінки користувачів, електронні щоденники, множинність віртуальної особистості тощо), дозволяє розглядати віртуальну комунікацію як принципово новий спосіб самовираження й самореалізації особистості, що поступово переростає в новий культурний тип поведінки. Наявність віртуального суб'єкта й відповідної йому поведінки припускає формування нового віртуального типу соціуму – людей, що взаємодіють у віртуальному комунікативному просторі.

Особливістю самопрезентації в соціальній мережі, є те, що вона відбувається у віртуальній реальності, що і є причиною її специфічності. Необхідно відзначити, що під «віртуальною реальністю», а також «кіберпростором», розуміється фізично неіснуюче місце, яке надає можливість для опосередкованої комунікації індивідів за допомогою обладнання, що дозволяє отримати доступ до мережі інтернет.

*Науковий керівник: Михайлич О.В.,
канд. соц. наук, доцент*

УДК 316.7(043.2)

Hapelik D.A.

Separate structural subdivision Kyiv industrial college of the Kyiv national university of construction and architecture, Kyiv.

PROBLEMS, PROSPECTS, AND IMPACT OF VIDEO GAMES ON SOCIETY

Computer games are a completely new, unexplored culture that emerged in the second half of the twentieth century and is developing at an incredible pace and covers an extremely wide stratum of modern society around the world.

The importance of information technology dictates the need to analyze the cultural and social consequences of the "telecommunications revolution". One such consequence is the focus of teenagers on computer games. Young people are the socio-demographic group most receptive to technical and socio-cultural innovations. They affect the formation of a young person's personality electronic games interfere with the world traditionally studied by psychologists and social psychologists - the world of the individual and his relationships with other people. Here we pay attention to the impact of games on age development (socialization) and the study of the element of violence, now prevalent in our world

1. Addiction. One of the problems is the depth of society in virtual reality, virtual dependence. Scientists compare certain game mechanics with gambling slot machines, activating the so-called "reinforcement system" in the brain in the same way as drugs like heroin and cocaine. Games are addictive to the "dose" of dopamine. However, in reality, it is even useful, and dopamine is the most needed hormone!

2. Ethical side. Analyzing the ethical side of modern computer games, in methodological terms. The first, "external" aspect or problem field -is in which ethical issues are explored as external to the object of our study - computer games. First, there is the problem of computer game addiction-dependence on video games, which is traditionally marked negatively in both secular ethical systems and religious ethics (computer games distract from a virtuous spiritual life), and secondly, the problem of the impact of violence in the virtual worlds of computer games on human behavior in society (a direct link between virtual violence and specific antisocial actions has not been proven).

3. Manipulation. "Anchor effect" -cognitive transformation, something like an optical illusion, We tend to rely on previous information when evaluating new information. We compare this information with the previous one. Marketers use the "anchor effect" to influence our decisions. Perhaps, as a result, you will buy a game that you are not particularly interested in, simply because of this favorable price, or buy some more games instead of the one or those that were originally followed: you can not miss such a good opportunity. You may even go beyond the game budget you have chosen. When making decisions, we tend to compare different things with each other, and this affects our reasoning. The worst thing is that we usually do not notice the impact of these transformations.

4. Despite the presence of "pitfalls" and the obvious harm of computer games, they bring to our world a significant benefit:

The game teaches you to focus on being important and navigate "at the moment" noticing the smallest details that surround you.

Improve visual perception of the world, players can keep in mind five objects, and ordinary people only three. It has also been proven that a computer monitor does not affect vision due to its physiological characteristics.

Improve memory. The game significantly improves the assimilation of information, even more than books or movies, because the game has a volitional component. You are not just told about a situation - you are forced to act in its conditions. You do not just observe it, but live it, you are not passive, but an active participant in the action.

Socialization. For people who are introverts, who find it difficult to keep in touch with peers, computer games are a real miracle, because the moment of distribution "by interests" has already passed, and in the area that interests you, it is easier to meet and learn to communicate with people.

So, based on the above, we can conclude that the games, although they do some harm to us humans, all usually corrects the adequate attitude and caution. It is not necessary to be so timid about games, but on the contrary, it is necessary, though carefully, against plunging into the world of unseen worlds and technologies.

References

1. Davidov SG Experience of segmentation of gimmers / S.G. Давидов, Т.А. Немудрова // Sociology: 4. - М., 2011. - № 32. - P. 104–123.

2. Dopamine: the most needed hormone. How a molecule controls a person. Daniel Lieberman Year: 2019

3. Shane Frederick's Cognitive Reflection Test (2005)

*Scientific supervisor: Klymenko O.V.,
teacher*

UDC 37:001.85 (043.2)

Harbarets T.V.

National Aviation University, Kyiv

INNOVATIONS IN THE EDUCATIONAL SYSTEM: SOCIOLOGICAL ANALYSIS

Innovations in the education system are a rather dynamic and regular phenomenon that plays an important role in resolving many contradictions between a sustainable, traditional system and the needs of new education.

One of the main features of innovation is its impact on the educational process, its modernization, as well as the overall level of professionalism of teachers. The constant and purposeful search for ideas, which aims to resolve certain contradictions in the educational environment, is a source of innovation. Its development depends on society's need for change, new ideas and tools, which subsequently enter the stage of sustainable and stable functioning. Innovations are divided into groups according to:

- object of influence (socio-psychological, pedagogical, organizational and managerial);
- level of distribution (local-technological, system-methodological);
- innovative potential (combinatorial, modification, radical).

The introduction of socio-psychological innovations helps to improve the microclimate in the educational environment, brings the culture of relations between the subjects of the educational process to a new level.

Innovations of organizational and managerial type contribute to the improvement of forms and methods of management and overcoming stereotypes of the old type of leadership.

The spread of system-methodological innovations occurs within the entire educational system, while local-technological only between individual objects of education. When it comes to innovation potential, radically new ideas are innovations in education, which are usually based on the creation of radically new tools (information and computer technology, etc.).

The modern world is constantly demanding change under the influence of new cultural trends and globalization transformations. New ideas in the educational system are focused on improving the quality of education, intensification of socio-pedagogical processes, as well as the approval of the priority of innovative development. The focus is on the modernization of all components of the system: student assessment, the content of pedagogical technologies, management, funding, etc.

Today, all over the world, and in particular in Ukraine, there are significant changes in the educational process. This is influenced by certain global problems, as well as the needs of modern society for a more convenient and effective study of information. Therefore, one of the most important tasks of education in the XXI century is the spread of knowledge through new information technologies. They are reflected in the methods of distance education, which allow you to gain knowledge to anyone and anywhere. That is why many countries around the world support the idea of permanent distance learning, in which basic education is just the beginning of learning a future profession.

In times of intensification of scientific knowledge, which is the basis of the global economy, lifelong learning is gradually becoming systematic.

Thus, innovations in the educational system are the process of creating, disseminating new educational practices, technologies and tools that increase the level of the educational system, its development, effectiveness, and also provide the most convenient and effective implementation of the educational process in modern living conditions.

*Scientific supervisor: M. Stryhul,
Ph.D., Associate Professor*

УДК 316.346.32.053.6 (043.2)

Григорян М.Д.
*Відокремлений структурний підрозділ
«Фаховий коледж інженерії та управління
Національного авіаційного університету», Київ*

ПРОФЕСІЙНА КАР'ЄРА ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В умовах розвитку сучасного суспільства питання формування кар'єри набуває особливого значення та стає однією з найважливіших цілей життя все більшої частини людей. Часто ще в дитинстві чи юності індивід поступово замислюється щодо майбутньої професії. Побудувати бажану кар'єру можливо за наявності бажання, цілей, мотивації, зусиль, активної діяльності тощо. У будь-якому випадку, більша частина успіху залежить лише від кожної конкретної особистості та її бажань. Для цінного працівника, мотивованого професіонала, стратегія досягнення бажаного результату складається з правильних, цілеспрямованих і послідовних кроків, а саме: свідомий вибір професійної освіти, підкріплення набутих знань на практиці, вибір робочого місця, постійне навчання і розвиток, бажання та ініціатива. Розглянемо ці кроки особистості детальніше:

1. свідомий вибір професійної освіти – вибір закладу освіти є фундаментальним кроком у побудові успішної кар'єри. Незалежно від того, школяр це чи студент, професіонал чи директор, необхідне чітке розуміння того, що саме буде вивчатися, яку освіту, професію можна отримати, яких професійних успіхів та результатів можна досягти. Тільки свідоме і зважене рішення у поєднанні з бажанням здобути освіту, може сприяти закладенню фундаменту для формування майбутньої успішної кар'єрної діяльності;

2. підкріплення набутих знань на практиці – сучасні компанії та підприємства шукають можливості знайти активних, цілеспрямованих, амбітних молодих людей, навчати їх та створювати всі умови для їхнього подальшого особистісного й професійного розвитку. Це найцінніша інвестиція у бізнес та науку в умовах розвитку суспільства знань. Отже, орієнтуючись на здобуття освіти, можна застосувати набуті теоретичні знання на практиці, що є засадами другого важливого етапу побудови професійної кар'єри;

3. вибір робочого місця – отримавши базові професійні знання у закладі освіти, глибше пізнавши специфіку своєї майбутньої професії, неминучим і

важливим є рішення у виборі місця роботи. Не всі університети та компанії пропонують можливості стажування. Тому необхідно приділити особливу увагу процесу пошуку відповідної вакансії вже на старших випускних курсах закладів освіти, що в подальшому може стати дійсною можливістю отримання бажаної довгострокової або постійної роботи. Під час процесу пошуку роботи важливо здійснювати моніторинг щодо особливостей і тенденцій ринку праці, а також звертати увагу на майбутні перспективи у професійному становленні та кар'єрному розвитку;

4. постійне навчання і розвиток – велика частка сучасних компаній та підприємств мають власні навчальні відділи, сектори або корпоративні університети, які дбають про розвиток персоналу та підвищення кваліфікації. Але не потрібно задовольнятися лише можливостями, які надає компанія. Необхідно проявляти активну соціально-професійну позицію, прагнути до саморозвитку, навчання і нових знань. Тільки тоді компанія зможе справді оцінити працівника, як потенційно перспективного фахівця і сприяти підвищенню його кар'єрного зростання;

5. бажання та ініціатива - потрібно показати керівництву, що працівник готовий вирішувати найскладніші проблеми, приймати важливі рішення та виконувати більше функцій і завдань; бути відповідальним і рішучим, уміти брати на себе відповідальність, що є важливими аспектами у просуванні кар'єрними сходами і збільшенні доходів особистості.

Сучасна наукова думка пропонує багато способів формування і розвитку кар'єри, але лише за допомогою цілеспрямованості, наполегливості, комплексного застосування означених вище важливих кроків у професійному становленні і розвитку, можна досягти бажаного результату у професійній кар'єрі особистості.

*Науковий керівник: Литовченко І.В.
канд. філос. наук, доцент*

UDC 314.15:37(043.2)

Hryshchenko N.I., Romanenko V.O.
*National Aviation University, Kyiv
University of Vienna, Vienna*

MANIFESTATIONS OF MIGRATION IN THE MODERN WORLD

The problems of migration is the head topic of social phenomenon and caused a lot of interest among numerous scientists repeatedly. Ukrainian scientists also succeeded in studying this phenomenon, for example Libanova E.M., Parkhomchuk O.S., Prybytkova I.M., Romanyuk M.D. etc.

Migration is widely defined as a process of changing the place of residence, within or outside certain country.

Firstly, before analyzing the problems of migration flows, we need to take a note at urbanization trends. Starting from 1950's and until early 2018 urban population had

increased from 751 million in 1950 to 4.2 billion in 2018, in comparison to rural population.

Since 2008, the general expansion of the people from countryside has stopped, but instead the number of metropolitan has been growing rapidly everyday. Urbanization has anyway led to the fact that rural population left their permanent place of living and moved to cities. There they were not able to assimilate quickly, that is why outlander remains essentially marginalized for a long period.

If we take into consideration a territorial basis, migration divided into external and internal fields of studying. Following, illegal immigration is one of the part of external migration. Illegal migration is a critical phenomenon for most countries and serves as mechanism for population division. In addition, this type of migration is one of the reason of the causes of tension between states. Any country can be considered as transit (when state is rated as a temporary transshipment point before reaching the main place of residence) by illegal, also for the purpose of permanent or temporary residence.

Nowadays, illegal migration processes are showing the threatening side of this to most countries.

First, correspondingly to Syrian conflict the number of illegal immigrants in the EU is promptly increasing, because of it a large numbers of enclaves formed on the borders of a state. Illegals are coming to Europe not only from Syria, but also from North Africa and West Asia, such as Libya, Iraq, Afghanistan and Eritrea. German keeps absolute leading position in European Union in the number of accepting migrants.

Case of the United Kingdom (Brexit), which was caused by anti-migration sentiment, led to a referendum. On 23rd of June 2016, 51.9 % voted to leave European Union with 72.2% of the country's population voting.

Regarding to illegal immigration in Ukraine, the number of outlawed migrant groups, that using the territory of Ukraine as a transit zone, has decreased. The main factor of percentage decline is hostilities in the Donbas and the annexation of Crimea. However, many Ukrainians become likewise illegal migrants themselves.

Illegal migration is not a static phenomenon; it develops rapidly and dynamically far and wide. An analysis of the migration policy of the EU countries shows that states have not yet come to a common opinion, how to solve the question of illegal migrants from the Middle East. Countries, which are alike to buffer zone for illegal migrants to the European Union, also cannot solve these problems on their own and block their borders for illegal crossings. The prudent policy of the EU countries should, if not stop the flow of illegal migration, then at least improve legislative and executive levels, which are the hostages to the situation and acts as a buffer zone.

References

1. Міграція як чинник розвитку в Україні, 2019. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf
2. Шульга Н. А. Великое переселение народов: репатрианты, беженцы, трудовые мигранты. – К.: Инт социологии НАН Украины, 2002. – С. 256.
3. Adamson F. B. Crossing Borders. International Migration and National Security / F. B. Adamson // International Security. – 2006. – Summer. – Vol. 31. – Issue 1. – P. 165-199.

4. Todaro M.P. International Migration, Unemployment and Development: A TwoSector Analysis // American Economic Review. – 1970. – LX. – P. 126-142.

5. The Migration and Remittances Factbook 2011. Compiled by D. Ratha, S. Mohapatra and A. Silwal. Migration and Remittances Unit, World Bank. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1199807908806/Top10.pdf>

UDC 323.21 (043.2)

Hryshchenko V.O., Shcherban M.O.

*National University of "Kyiv-Mohyla Academy", Kyiv
Kozminski University, Warsaw, Poland*

CONCEPTS, FEATURES AND PERIODS OF POLITICAL CONFLICTS

The nature of any conflicts in society due to inequality of people, different living conditions, material, economical, ecological and other opportunities. Even R. Dahrendorf noted that, conflicts appear where society are [2, p. 31].

The biggest impact in theory of conflicts creating was made by Aristotle T. Hobbes, N. Machiavelli, A. Tocqueville, K. Marks, M. Weber, V. Pareto, E. Durkheim, T. Parsons, R. Darendorf, K. Boulding, L. Coser, K. Hadzhiev, and etc.

The process of becoming modern Ukrainian political conflictology begins at the end of 80th XX c. The most significant are works of L. Herasina, A. Bandurka, I. Vashenko, M. Piren, T. Yahno, Hetmanchuk, Y. Turchyn, V. Zibcewa, O. Popova, M. Prymush, O. Zinchena, S. Yaremchuk, M. Curup, and etc.

Positions and approvals of scientists regarding the meaning “political conflict” are not ordinary. Political conflict in general overlook fits to all measurement parameters, because it does not represents separate phenomena of social life. The main difference that it fits to political relationship environment or have direct influence to political relationship.

Ukrainian scientist M. Holovatyj notes political conflict as excessive worsening of relationship between sides in politic or their collapsing due to difference of their place in society [1].

M. Piren, thinks that conflicts distract political and governmental agencies from constructive work, but still such conflicts could be an advantage, because they eliven political living, show significant political problems that relate to people and should be resolved. Political conflict can be positive only in case when there are ability of regulating it, otherwise conflicts lead to political crisis or even social disaster [3, p. 85].

L. Herasina, thinks that the difference and result of conflict relation between two of more sides (groups, states, individuals) who argue between themselves due to separation of governmental authority and resources [5, p.112].

Politological encyclopedic dictionary gives next definitions: political conflict – is collision of different social-political powers, political subjects in their own effort to implement interests and aims, first of all, connected to fighting for the power, dividing it, changing political status and political perspectives for society developing [4, p. 515].

Nowadays, the most common way in defining “political conflict” meaning is integrated, that means it has special conditions from tentatively known meanings.

Political conflicts subjects are individuals, small and big groups, organized in social (political, economic) structures, association that appeared on not formal case (interests groups, pressure groups, criminal groups, governmental organizations, political associations, etc.

For the better look on evolutionary specials in studying political conflicts, scientists provide us with next periods:

- From the studies of ancient Greek thinker till the beginning XIX c. (G. Hegel and K. Kant.);
- XIX c. – beg XX c. – Systematization conflictology knowledge (G. Simmel, K. Marks, F. Engels);
- First half XX c. – Destructive concept of conflict as social anomaly spreads in science (T. Parsons, E. Mayo);
- Middle of 50th, XX c. – Returning to conflictological model of society (L. Coser, R. Darendorf);
- 50-70th, XX c. – Forming general theory of conflict (K. Boulding, J. Galtung, R. Collins, K. Deutsch);
- Modern stage (end of 70th, XX c. – beg. XXI c.) – processing general theory of management conflicts (C. Bloomfield, B. Riley, K. Mitchell, U. Zartman, U. Uri, R. Fisher, etc.)

In the process of developing theoretical studying of conflicts main ways to its understanding are:

- First of all, recognition of conflict as inevitable and compulsory social effect.
- Secondly, recognition of conflict as one of ways to interact
- Thirdly, to consider conflict as a threat and society anomaly
- Fourthly, recognition of conflict as positive effect, but should be regulated.

Most of nowadays scientist think that political conflicts play positive role in social life. They signalized to society and government about existing issues, different position of citizens and to stimulate actions that can control situation.

Destabilization of government and disintegration of society appears not because of conflicts exists, but lack of knowledge how to regulate political arguments.

Today, we can clearly talk about improvement of knowing and understanding effect as political conflict and its subtlety, but still some issues in this sphere left, first due to uncompleted analysis issue of conflict management.

References

1. Головатий М. Ф. Соціологія політики: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К.: МАУП, 2003. – 504 с.
2. Дарендорф Р. Общество и свобода / Р. Дарендорф // Філософія політики : хрестоматія : у 4 т. – К. : Знання України, 2003. – Т. 3. – С. 24–31.
3. Конфліктологія: Підручник / М. І. Пірен. – К.: МАУП, 2003. – 360 с.
4. Політологічний енциклопедичний словник / Упоряд. В. Горбатенко; За ред. Ю. Шемшученка, В. Бабкіна, В. Горбатенка. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Генеза, 2004. – 736 с.
5. Політологія: посіб. [для студ. вищих навч. закл.] / за ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. – К : Видавничий центр «Академія», 1998. – 368 с.

*Scientific supervisor: Hryshchenko N.I.,
senior teacher*

УДК 316.4 (043.2)

Добридень А.О., Михайлич О.В.
Національний авіаційний університет, Київ

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ТЕОРІЙ ЕЛЕКТОРАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ

Серед найбільш поширених типів політичної поведінки, що проявляється в участі або ж неучасті потенційних виборців у процесі голосуванні можна виокремити електоральну поведінку.

Електоральну поведінку значною мірою зумовлюють різні чинники, зокрема серед них виділяють ідентифікацію конкретного виборця з певною партією або ж соціальною групою. Також електоральний вибір значною мірою зумовлюють такі чинники первинної соціалізації як стать і вік.

Варто зауважити й на інших характерних тенденціях поведінки окремих електоральних груп, зокрема:

- більш освічені громадяни зазвичай демонструють більш високий рівень залученості до виборчого процесу;
- найбільш активними є індивіду віком від 35 до 55 років.

Особливої актуальності вивчення мотивів електоральної поведінки в США та Західній Європі було пов'язане із законодавчим утвердженням загального виборчого права. У 1944 році групою вчених Колумбійського університету під керівництвом П.Лазарсфельда було проведено дослідження, спрямоване на вивчення й аналіз мотивів електоральної поведінки різних груп виборців. Поведінку виборців досліджували також під кутом особливостей політичної конкуренції з врахуванням фактору соціальної стратифікації.

Представники соціологічного напрямку дослідження електоральної поведінки вивчали її в різних життєвих умовах і обставинах, оскільки, на їхню думку, саме це має вирішальне значення при здійсненні процесу електорального вибору.

Важлива роль у розвитку соціологічної теорії електоральної поведінки належить дослідженням С.Ліпсета і С.Роккана, які вважали, що відмінності між соціальними групами формують потенційну основу для політичних конфліктів, створюючи водночас проблемний простір політики і соціальну базу партій.

С.Ліпсет і С.Роккан виділили чотири типи конфліктів, що справили значний вплив на подальший розвиток теорії електоральної політики:

- а) між центром і периферією;
- б) державою і церквою;
- в) містом і селом;
- г) власниками і працівниками.

У рамках соціально-психологічного підходу вивчення електоральної поведінки, основним об'єктом дослідження виступає вже не велика соціальна група, а партія. При цьому прийнято вважати, що схильність до підтримки певної партії формується в індивіда у процесі ранньої соціалізації. Йдеться, насамперед, про ефект "формативних років", коли цінності, засвоєні людиною в період, безпосередньо передуючий зрілості, зберігаються упродовж всього подальшого життя. При цьому вплив соціальних параметрів на політичні переваги не

заперечується, хоча й опосередковується головним чинником партійною ідентифікацією. Остання відіграє роль своєрідного фільтру, через який пропускається весь масив виборчої інформації.

Раціонально-інструментальний підхід вивчення електоральної поведінки стверджує, що громадянин насамперед голосує за ту партію, перемога якої, на його думку, забезпечить йому більше вигод. Орієнтації виборця не розглядаються як стабільні і жорстко пов'язані з партійною ідентифікацією. Серед чинників, що детермінують електоральне рішення, перевага надається соціально-економічній ситуації, поточним політичним подіям, позиціям кандидатів з конкретних питань.

Автор концепції ринкової демократії Ентоні Даунс аналізував політичні партії аналогічно фірмам, які прагнуть максимізації прибутку. Він стверджував, що кожна людина ухвалює рішення щодо голосування так само, як і щодо інших дій: якщо доходи перевищують витрати, вона голосує, якщо ні - стримується. Фундаментальне для цієї концепції положення полягає в тому, що кожний громадянин голосує за ту партію, яка, на його думку, принесе йому більше користі, порівняно з іншими.

У кожній країні електоральна поведінка громадян може бути охарактеризована певними особливостями та визначається рівнем політичної культури суспільства, виборчим правом, статусною та майновою специфікою електорату, механізмами реалізації громадянських свобод тощо.

Список літератури

1. Михайлич О.В., Недюха М.П. Класичні теорії електоральної поведінки як засіб аналізу волевиявлення виборців в Україні // Соціальні технології: Актуальні проблеми теорії і практики. Міжнародний Міжвузівський збірник наукових праць. – Запоріжжя: Вид-во ДУ ЗІДМУ, 2005. – Вип.31. – С. 79-89.
2. Lazarsfeld P. F., Berelson B., Gaudet H. The People's Choice: How the Voter Makes up his Mind in a Presidential Campaign. – N.Y., 1948.
3. Lipset S.M., Rokkan S. (eds.). Party Systems and Voter Alignment. – New York: Free Press., 1967.

UDC 316:2-31 (043.2)

Drabinko A.O.

National Aviation University, Kyiv

THE ROLE OF RELIGION IN THE LIFE OF UKRAINIAN SOCIETY

For many centuries, religion has occupied an important place in society. The history of the development of religion describes a number of beliefs and cults as a reflection of different social eras. Because of its universality, religion has always united certain beliefs of the population in an organization through moral, cultural and spiritual values. This particular phenomenon gives a special sense to people's lives, helps them to live the most important experiences and sees themselves as part of a religious organization in which all have common values.

The relationship between religion and society has been investigated by famous social scientists. Kant, the founder of sociology, believed that church is one of the most important, basic components of society, which maintains order in it. According to Karl Marx, religion is socially motivated, but from an executive point of view it has an essential role in the life of society, namely the condemnation or approval of the established order. According to E. Durkheim, religion satisfies the solidarity of interests in society[1].

According to the results of a sociological survey in 2019, most people recognize the positive impact of religion on certain aspects of social life. Only 24% of respondents supported the statement "Religion does not influence the life of society". However, a certain gradual decrease in positive assessments of the role of religion during 2014-2019 is noteworthy. Thus, the number of those who believe in the role of religion in "enhancing people's morality and spirituality" decreased from 79% in 2014 to 67% in 2019. The number of those who believe that religion is "one of the important means of strengthening national identity and culture" decreased from 69% to 58%, respectively; those who believe that religion is "one of the factors of democratic society" decreased from 55% to 51%, respectively. At the same time, the number of those who support the thesis that "religion is an element of political life" increased from 34% to 48% respectively [2].

The influence of religion and the church on the political level was of great interest to social scientists. Active influence on the political system was observed by A. Pankov who focused on the specifics of formation of state religious policy[4]. Politics and religion are very closely connected in the modern world and in Ukraine in particular. For a long time the political system has been influencing the religious institutions and as a result the trust in the church was lost and people's morality and spirituality decreased.

The church as a religious institution has the role of a consumer of resources in the economic system, which it receives from the state and the population.

However, religion occupies an important place in society because it defines people's role in life. Religious processes determine the course of the development of society. Since Ukraine's independence, the formation of a new society requires a complete analysis of religious life, as the negative impact of various factors leads to the collapse of the Ukrainian society's religiosity.

References

1. Garadzha V.I. Sociology of Religion / Garadzha V.I. M. : Aspect Press, 1996. 239 p.
2. https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Religiya
3. Kuzmova O. Influence of Religious Factor on Internal Politics of Ukraine [Electronic resource] http://irs.ucu.edu.ua/.irs_news/939/.
4. Pankov A.A. Federalization of Ukraine as a realization of the principle of soobornosti / A.A. Pankov // Theses of presentations of the XXII Science-Practical Conference "Social and Political Interaction in Modern Ukraine: a Choice of Ways of State Development". Odessa, 2007. pp. 111–113.

*Scientific supervisor: Mykhailych O.V.,
PhD, Assistant Professor*

УДК 246.6:929.6 (477+478) (043.2)

Zhovtobryukh D.V.

National Aviation University, Kyiv

SOCIAL MACROIDENTITY OF UKRAINE AND MOLDOVA IN THE SYMBOLS OF STATE ATTRIBUTES: A COMPARATIVE ANALYSIS

The state attribute is a symbol of any entity that examines and manifests itself in the world as a national community: sovereign states, as well as nations and countries in a state of colonial or other dependence, federal integration or even ethnocultural community "nationality", regardless of lack of political autonomy.

State attributes are intended to unite people by creating visual, verbal or symbolic images of the national public, values, goals or history. These symbols are often combined in celebrations of patriotism or nationalism (such as independence or separation) and are intended to be comprehensive and representative of all people in the national community.

Symbols unite the community, reflecting and at the same time giving to it a vector of movement towards integrity.

Symbols of national identity, represented in symbols and attributes, ethnonyms, state emblems, flags and anthems, allow carrying out the most important direction of cultural and social construction, which is the formation of the government form. The form of government is expressed, first of all, by the ethnonym – the proper names of ethnic groups that have engraved their higher cultural universals, missions and identities.

For a long time visual symbols have been a central component of political communication and its importance is growing nowadays. As a state symbols they always considered: state emblem, national anthem and flag. Thus short visual images play a central role in the building of political images and existence of the state in general. State symbols embody state sovereignty, governance and independence. They have a central position in political communication.

Description of flags and emblems of Moldova and Ukraine:

The flag of the **Republic of Moldova** has three vertical stripes of equal width: blue, yellow and red. The emblem of Moldova is located in the center of the flag on the yellow stripe [1].

The emblem of the Republic of Moldova is a crossed shield. There is a red field in the upper part of it and the blue one in the lower part. In the center of the shield represented the head of a bison. Between the horns is located an eight-pointed star, at the right-hand side of the head is a five-petalled rose, at the left hand side is half of moon, turned and slightly inclined to the left. The emblem is disposed on the yellow stripe of the flag [1].

The flag of **Ukraine** is two equal stripes of yellow and blue, where blue means the sky and yellow means the wheat [2].

The emblem of Ukraine is a blue shield with a central figure of gold (yellow) trident. It consists of small and large emblems. Nowadays, only a small one is used [3].

I will try to make a comparative analysis of the state attributes of the above-mentioned countries.

The flags of Ukraine and Moldova have blue and yellow colors in the form of stripes. Yellow – the color of the sun, gold and wheat, means wealth and prosperity, honest work on ground and the energy of the country, its raging development in the past and future. Yellow is also a symbol of supremacy and distinction and reconciliation. The blue color is a symbol of freedom, independence, appeasement, fidelity, generosity, serenity, perfection and clear skies overhead. It may mean the sea or ocean as well [4].

The birds are depicted on the emblem of Moldova and Ukraine, namely the Moldovan eagle and the Ukrainian trident represents a falcon Raroga. The symbolism of the bird means the air element and the air as it is known represents light that can permeate everywhere. Birds connect the real and heaven worlds. The bird is often compared with the sun and fire. Birds have long been treated as oblatinal creatures. And we know the peoples of Ukraine and Moldova have been oblatinal and have always fought for their independent states. Sacrifice is seen in the symbolism of the emblems of these countries. The traction for freedom is depicted in the flags of these countries as well [3].

Thus, the symbols of Ukraine and Moldova are moments that are similar and resonate. These are the colors on the flags, blue and yellow, symbols of birds on emblems. The attributes mentioned above mean, independence, appeasement, fidelity, loyalty, generosity, freedom, raging development in the past and future. Both colors, being connected, give "output" the type of person, macroidentity.

References

1. Герб Молдови [Електронний ресурс]. – 2021. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B5%D1%80%D0%B1_%D0%9C%D0%BE%D0%BB%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B8.
2. Прапор України [Електронний ресурс]. – 2021. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0>.
3. Герб України [Електронний ресурс]. – 2021. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B5%D1%80%D0%B1_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.
4. Романенко Ю.В. Осевые символы идентичности в государственной атрибутике / Романенко Ю.В. // Монография. [Предисловие – д-р. соц. наук, проф. Яковенко Ю.И.; заключение – д-р. соц.наук, проф. Хомерики Е.А.] – К.: Меркьюри-Подолье, 2017. – 51-52 pp.

*Scientific supervisor: Romanenko J.V.,
Dr. Sc.S., prof.*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВИБОРЧИХ СИСТЕМ

Вибори є одним із способів формування представницької державної влади та місцевого самоврядування. До того ж вони є одним із провідних аспектів сучасної демократії. Неможливо уявити демократію без виборів. Існують різні види виборчих систем, серед яких основними є мажоритарна, пропорційна та змішана – це три основні види виборчих систем.

Мажоритарна виборча система - порядок визначення результатів голосування, коли обраним вважається кандидат, який одержав на виборах більшість (абсолютну або відносну) голосів виборців. Тобто найважливішим у цій системі є кандидат. Тут є різні способи виявлення переможця:

- абсолютною більшістю (коли кандидат набрав 50% + 1 голос), якщо жоден кандидат не набрав відповідну кількість голосів відбувається другий тур;
- відносною більшістю (коли кандидат набрав найбільшу кількість голосів порівняно з іншими кандидатами),
- кваліфікованою більшістю (коли необхідно набрати встановлену законом кількість голосів (2/3, 3/4).

Мажоритарна виборча система має як переваги так і недоліки. З переваг це: постійний контакт виборця з кандидатом, легка система підрахунку голосів, робота депутата в інтересах округу, сприяння проходження в парламент потужних політичних партій, що в свою чергу забезпечує стабільність парламенту. З недоліків: велика різниця між кількістю отриманих голосів та кількістю мандатів, велика кількість незарахованих голосів, складнощі з потраплянням малих та середніх партій до парламенту, що гальмує їхній розвиток, праця депутата переважно на користь округу, а не на загальнодержавному рівні.

Пропорційна виборча система – голосування за кандидатів проводиться за партійними списками. Виділяють такі види пропорційної системи:

- з закритими списками – виборець голосує лише за партію;
- з відкритими списками – виборець голосує за список і віддає перевагу певному кандидату;
- з преференціями – виборець голосує за список і розставляє кандидатів в порядку їх привабливості для нього.

В пропорційній системі завжди є так званий поріг – мінімальна кількість голосів у відсотках, яку потрібно набрати партії для того, щоб взяти участь у розподілі мандатів.

Ця система також має як свої переваги так і недоліки. З переваг: пропорційний розподіл голосів дає змогу майже не втрачати їх під час голосування, сприяє розвитку партійної системи. З недоліків: голосування за партійний список, в якому можуть виявитися небажані кандидати, досить складна система підрахунку голосів, можливість «купувати» місця в списку, обмеження свободи дій кандидата, бо він залежить від партійного керівництва, відсутність

зв'язку між кандидатом та виборцями, потрапляння до парламенту багатьох політичних сил, що може зробити його нестабільним.

Змішана виборча система – виборча система за якої частина кандидатів представницького органу (переважно половина) обирається за мажоритарною виборчою системою, а інша частина - за пропорційною виборчою системою. Найчастіше змішану виборчу систему використовують у так званому паралельному комбінуванні, сутність якого полягає в тому, що частину кандидатів обирають за мажоритарною виборчою системою, а іншу – за пропорційною. Проте змішана система буває й інших варіантів. Основним її завдання є ліквідація недоліків пропорційної та мажоритарної виборчих систем.

В кожній країні необхідно індивідуально підбирати виборчу систему. В Україні, наприклад, на мою думку, на місцевих виборах необхідно використовувати мажоритарну виборчу систему. А в парламент обирати за пропорційною системою з відкритими регіональними списками.

Список літератури

1. Нестерович В.Ф. Виборче право України: Підручник / В.Ф. Нестерович. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 487-502 с.

2. Закон України „Про вибори Президента України” від 18 березня 2004 р. – К.: Парламентське видавництво, 2004. – 129 с.

3. Закон України „Про внесення змін до закону України „Про вибори народних депутатів України” від 7 липня 2005 р. // Відомості Верховної Ради. – 2005. – № 38–39. – С. 1454–1574.

*Науковий керівник: Михайлич О.В.,
канд. соц. наук, доцент*

УДК 316.4.057(043.2)

Іванова А.О.

Національний авіаційний університет, Київ

ГРОМАДСЬКА ДУМКА У МАСОВИХ АКЦІЯХ ПРОТЕСТУ

Масові рухи, у тому числі й такі події у Новітній історії України, як революції: На граніті, Помаранчева, Гідності, мають різні цілі, характер проведення і наслідки для суспільства. Проте своїх послідовників знаходяться серед людей певного характеру, типу схожого способу мислення. Масовий рух починає рости, залучати нових активістів, викликати могутню енергію мас людей під впливом кількох факторів, які ми і розглянемо у роботі. Неважливо якої ти віросповідання у вас все одно буде щось спільне. Як покаже практика, то усіх людей об'єднає віра і прагнення бути вільним, почуття справедливості.

Масовий рух - це знаряддя змін. Будь-які масові заворушення можуть бути засобами змін. Ні для кого не секрет, що через спокусу до великих змін в житті, люди присьднуються до наростаючого масового, інколи революційного руху.

Релігійні рухи в минулому були головною рушійною силою змін. Насправді, дуже багато факторів діють на нас зовні. Ці фактори можуть впливати на нас як негативно, так і позитивно. Наприклад, можна сказати, що саме наші

піднесення та падіння, на рівні свідомості значно впливають на наше життя. Візьмемо до уваги людину, яку взагалі все влаштовує у житті...Кар'єра, здорові батьки, щаслива дружина та діти. Такій людині навряд закортить, щось змінювати в житті, вона буде сидіти тихо та насолоджуватися життям. А якщо взяти до уваги людину, життя якої просто не має сенсу: проблеми на роботі, відсутність грошей, розлучення і т.д.. Сама така людина – невдоволена своїм життям підніметься та піди відстоювати свої права, змінюючи свій світ на краще.

Здається тільки подумати, що від нашого характеру, сили волі, способу життя, зовнішності і т.д. залежить наш успіх у житті. І головною проблемою є те, якщо у людини чи житті не виходить, вона одразу намагається змінити світ. Узяти наприклад успішну людину, то звичайно вона буде пишатися своїми досягненнями і говорити, що це все завдяки її розуму, її великому прагненню до досконалості, а світ тут буде не при чому. Не буває ніколи абсолютною та точною- впевненість в собі, навіть узяти найщасливіших людей. Щасливі люди не будуть впевнені, що вони знаються на усіх складових частинах особистого успіху. Для них зовнішній світ виглядає ніби механізмом, який дещо відрегульований, але звичайно можуть з'явитися певні проблеми, бо ми не можемо бути впевнені у їх надійності, і поки цей механізм намагається функціонувати на особисту користь, то й чіпати його вони бояться. Тоді ми можемо зробити висновки, що прагнення змінити світ та все залишити як є беруть свій початок, коли присутні однакові погляди на життя. Також, можна сказати, що робити супротив змінам може бути таким же сильним, як і прагнення до змін.

Існують такі люди, які відчувають страх перед навколишнім світом, але як би погано вони не жили, не думають про зміни. Ми намагаємося притримуватися звичного та зрозумілого для нас життя, тому що форма нашого життя досить не стійка та не зрозуміла, і тоді зрозуміло, що ми втрачаємо контроль над умовами нашого життя.

Боїться змін будь-яка людина, над якою мають владу та вплив, навіть художник чи поет залежать від свого натхнення, це той самий страх перед зовнішніми силами. Саме як перед Богом, вони стоять перед усім світом. До таких людей відносять і нездолені, які живуть у страху перед світом, лякаючись змін. Суворі випробування голоду і холоду роблять життя важкою, але тим не менше консерватизм бідних так само глибокий, як і консерватизм привілейованих. Консерватизм бідних - такий же фактор збереження існуючого суспільного ладу, як і консерватизм багатих. Носіями непереборної сили, відчувають себе люди, які дуже поспішають зі змінами.

На мою думку, не менш важливу роль відіграє віра, а саме віра у велике добро в людині, вірою підтримується прагнення до прогресу. Якщо зануритись і історію та згадаємо хто будував Вавилонську вежу, то можна вважати, що рушійною силою була віра, але ця віра була саме від самовдоволення та гордині, адже дуже хотілося вежу та місто аж до самісного неба. З одного боку це не погано, адже як правило, нам говорять, що загадуйте собі найвище та отримаєте те, на що заслуговуєте. Мається на увазі те, що ми не зможемо перестрибнути вище своєї голови, так як і не зможемо побудувати вежу аж до неба. Віра повинна мати свою межу, але це не забороняє нам вірити у неможливе.

Якщо порівнювати спокусу масового руху та спокусу практичної діяльності, то між ними існує значна різниця. Наприклад, говорячи про спокусу практичної діяльності, то вона виходить саме з особистих інтересів, іншими словами – дає людям можливість просування. А от масовий рух, якщо узяти фазу підйому, манить до себе людей, які не просувають по сходинкам себе та свої здібності, а навпаки – звільняється від себе небажаного. Він дає задоволення пристрасті до самовідданості.

Візьмемо до уваги людей, які втратили себе та не вбачають у своєму житті геть нічого хорошого, такі люди ніяк не можуть віднайти своє призначення у житті, своєї цілі та надії на краще життя. Вони не можуть збагнути, що для перспективи їхньої особистої кар'єри потрібно прикладати зусиль, у них не має віри, яка так потрібна. Для таких людей здається таким ганебним представляти себе успішною людиною, на мою думку це один із головних факторів заниженої самооцінки. Звичайно на більш психологічному рівні можна копнути в глибину та віднайти де знаходиться початок таких дій. Можливо, це не віра батьків у дитину, а можливо, булінг у шкільному віці, але саме така поведінка іноді штовхає на необдумані рішення. Тип таких людей ніби ставить хрест на своєму майбутньому. Саме активний масовий рух дає змогу таким людям відродитися, стати на ноги, почати прагнути до нового життя, стати гордістю для себе та оточуючих, але за умови, якщо їх прагнення є щирим.

Саме тоді, коли люди починають діяти разом як команда, маючи спільну ціль та інтереси, то вони починають ніби заново народжуватися та з'являється віра до нового життя. Коли це відбувається в житті, то все навкруги для них ніби розцвітають та всі мрії починають виповнюватися. Вони стають впевненими у собі та у своїх можливостях, у них починають вірити. І саме це додає сили та непереборного бажання змінити цей світ, як було вже зазначено, ніби ефект супермена. З'являється певна перспектива у своїй справі. Невдоволені своїм життям, знаходять саме у масових рухах можливість стати кращим, стати іншими людьми. Перебуваючи у команді, людина бере на себе певні ролі, тобто вже є прагнення не підвести, досягти, людина починає відчувати те, що не відчула б якби й досі жила у своєму замкнутому світі.

Підсумовуючи, можна сказати, що коли людина втрачає віру у своє майбутнє, то вона починає шукати більш важливу потребу для того, щоб жити, шукати те, що змусить повірити. Людина намагається зайти те, що на її думку придасть цінну життя, для того, щоб життя не здавалося нам таким безглуздом. Але якщо людина не змінить себе повністю, то все марно, бо в ній залишиться та невпевнена частинка, яка все життя буде гальмувати, стримуючи її дії. Індивід повинен бути не просто впевнений у своїй «священній справі», але й має бути готовим віддати життя за неї. І тільки тоді відбувається повне перевтілення, людина забуває своє минуле життя, яке просто не вдалося і починає його заново. У наш час де б не жили люди- бунтарі, вони всюди починають поставати, залучати за собою масу людей, переборюючи світ. Можна сказати що у масових рухів багато спільних рис, але це ніяк як не означає, що всі масові рухи однакові.

*Науковий керівник: Штена С.О.,
канд. політ. наук, доцент*

УДК 378.147 (043.2)

Іщак О.В.

*Відокремлений структурний підрозділ
«Фаховий коледж інженерії та управління
Національного авіаційного університету», м. Київ*

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ В ОСВІТІ ТА ПРАКТИКА ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ З МЕТОЮ ЯКІСНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

В сучасних умовах державотворення в Україні, яка вже повноцінно стала на шлях демократизації, відкритості та гуманістичних орієнтацій, поряд з питаннями про суспільний устрій, ключовими стають проблеми пошуку національної ідеї, ціннісних орієнтирів, виховного ідеалу, нових тенденцій в освіті. Подальша логіка розвитку суспільства є логікою інноваційних реформ, серед яких значну роль відіграватимуть реформи освіти. Нові цілі модернізації освітньої галузі спрямовані на розвиток національної системи освіти, що має відповідати викликам часу і потребам особистості, яка здатна реалізувати себе в суспільстві, що постійно змінюється. Такі цілі освіти зумовлюють пріоритетність досліджень в галузі педагогічної інноватики, яка ще в 90-х роках ХХ століття вже виокремилась у потужний напряг наукового супроводу модернізації освіти на всіх рівнях.

Сучасні вчені розглядають процес створення, поширення та використання нових засобів в освіті як інновацію. У перекладі з грецької мови «інновація» означає оновлення, новизна, зміна.

Відомий вчений С.Я.Батишев вважає, що інновація є комплексним процесом створення, розповсюдження та використання нового практичного засобу в галузі техніки, технології, педагогіки, наукових досліджень.

Інновація в освіті особливо необхідна:

- для вирішення тих педагогічних проблем, які досі вирішувались по-іншому;
- як «результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем»;
- як системні новостворення, які виникають на основі різноманітних ініціатив;
- як продукти інноваційної освітньої діяльності, які характеризуються процесами створення, розповсюдження та використання нового засобу в галузі педагогіки та наукових досліджень.

Інновацію варто розглядати як реалізоване нововведення в освіті – у змісті, методах, прийомах і формах навчальної діяльності та виховання особистості (методиках, технологіях), у змісті та формах організації управління освітньою системою, а також в організаційній структурі закладів освіти, у засобах навчання і виховання та у підходах до соціальних послуг в освіті, що суттєво підвищує якість, ефективність та результативність навчально-виховного процесу. Наука про педагогічні нововведення своїм об'єктом визначає процеси розвитку освітніх систем на основі продукування, розповсюдження та освоєння новацій, дослідження ефективності інноваційних змін. У межах педагогічної інноватики

формується відповідний термінологічний апарат, до складу якого входять поняття “інноваційний процес”, “інноваційна діяльність”, “інноваційна політика”, “інноваційний потенціал”, “інноваційне середовище” тощо.

Сучасна парадигма розвитку вищої освіти в Україні породжується протиріччям між швидким темпом збільшення знань у світі і обмеженими можливостями їх засвоєння індивідом та зумовлюється якісними характеристиками суспільства майбутнього, що вимагає від професійної підготовки майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі фундаментальності, базування на найновітніших досягненнях освіти, науки, виробництва, продуктивних педагогічних технологіях випереджального розвитку особистості та максимального розвитку її здібностей. А це, безперечно, пов'язане із новим розумінням інноваційних технологій під час навчання майбутніх фахівців.

Для економістів постійне введення інноваційних технологій обумовлено низкою таких факторів, як-от:

- участь викладачів у дослідній діяльності, тобто інтеграція наукових знань та викладання;

- вимоги міждисциплінарності (міжпредметна інтеграція);

- тиск студентів, з одного боку, та роботодавців, з іншого, що викликано взаємозв'язком освіти та майбутньої кар'єри (студенти більш прагматично підходять до вибору навчального закладу та спеціальності);

- необхідність для системи професійної підготовки гнучко та швидко реагувати на потреби розвитку виробництва та зміни в фінансово-економічній сфері;

- доступність інформації про нові наукові досягнення в галузі економіки та фінансів, педагогіки та психології.

Подальші розвідки дозволили стверджувати, що, окрім підвищення якості освіти, інноваційні технології навчання сприяють успішній інтеграції системи освіти економістів у світовий освітній простір, дають можливість навчальним закладам підвищити свою конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг щодо професійної підготовки фахівців економічної галузі.

Разом з тим, застосування інноваційних технологій навчання як засобу інтеграції в систему інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів (СПП МЕ), вимагає підвищення компетенції викладачів щодо максимально ефективного використання нових інформаційних, комунікаційних та інтерактивних технологій, створення і розвитку універсального інтегративного навчально-виховного середовища, інтенсифікації розробки контенту для інноваційних технологій навчання економістів (електронних навчальних матеріалів, тестових завдань, „скрін-шотів”, тренінгів, лекцій-презентацій тощо).

Накопичений досвід щодо експериментального впровадження системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів дозволяє стверджувати що, по-перше, введення до навчально-виховного середовища СПП МЕ застосування інноваційних технологій навчання сприяє формуванню у студентів усталеного інтересу до обраної спеціальності, по-друге, у студентів формується свідоме сприйняття навчального матеріалу, вдосконалюються навички прийняття колективних рішень, розвивається творче професійне

мислення тощо, по-третє, досягається інтеграція знань, практичних умінь, навичок, досвіду професійної та соціальної діяльності, що призводить до формування відповідних рівнів мультиплікативної компетентності майбутнього економіста.

Отже, маємо підставу вважати, що застосування інноваційних технологій в освіті майбутніх економістів як засобу інтеграції в СІПП МЕ сприяє та забезпечує інтелектуальне просування студентів, якісне формування їх здатності до аналізу, рефлексії та самоосвіти; дає змогу здійснювати освіту в зоні найближчого розвитку, що, в свою чергу, дозволить отримати якісну модель випускника-економіста, яка відповідатиме потребам освітніх стандартів нового покоління.

Реалізацію формування складових професійної компетентності молодших спеціалістів можливо за умови створення в процесі навчання контексту майбутньої професії. Це потребує на етапі конструювання навчального курсу та плануванні стратегії його вивчення, якомога ближче наблизити зміст навчального матеріалу до реальних умов майбутньої професійної діяльності молодших спеціалістів, ставлячи перед студентами завдання з реальних практичних професійних ситуацій. На практиці здійснити створення контексту майбутньої професійної діяльності можливо за умови впровадження інновацій в організацію практичного навчання ВНЗ I-II рівнів акредитації.

УДК 316.334(043.2)

Кабанов М.О., Гаврутенко Л.А., Козинець О.О.
Відокремлений структурний підрозділ
«Фаховий коледж інженерії та управління
Національного авіаційного університету», Київ

ОСОБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Технологічна революція кінця ХХ століття відрізняється від колишніх змін у системі господарювання не тільки новим поєднанням факторів виробництва, а й висуненням на перший план такого важливого фактора виробництва як інформація. У зв'язку з цим загострюється конкуренцією на переважній більшості ринків збуту «звичайних» товарів і послуг, розвиток отримує інформаційна складова того чи іншого товару як один з найбільш ефективних способів комунікації зі споживачем. Крім того, на сучасному етапі розвитку суспільства постало актуальне питання глобального впровадження інформаційних технологій у життя звичайної людини. Сучасна інформаційна індустрія розвивається швидко і стрибкоподібно. В означених умовах активно розвивається новий вид бізнесу – інформаційне підприємництво.

Інформаційне підприємництво - це використання з комерційною метою системи креативних знань щодо організації, функціонування та розвитку інформаційної індустрії, що передбачає такі види діяльності: створення програмного забезпечення; опрацювання даних, роботу з базами даних; консультації щодо особливостей автоматизації праці, технічне обслуговування і

ремонт, налагодження офісної та комп'ютерної техніки; торгівля інформацією, комп'ютерною технікою, програмними засобами тощо [2].

Інформаційне підприємництво - це процес створення інформаційних товарів, послуг, форми і наповнення, якого постійно змінюються, трансформуються, відображаючи стан наукових і прикладних розробок, а також вимог користувача середовища з метою отримання прибутку [1].

На нашу думку інформаційне підприємництво є певним видом діяльності, що розглядається через інформацію. Інформація як особливий товар характеризується такими основними ознаками:

1. поширеність, інформація не зменшується за обсягом у міру використання, а набуття певного рівня знань, не зменшує можливості іншого споживача придбати стільки ж;

2. вибірковість інформації, може приносити прибуток не всім, оскільки не кожен її власник має можливість і здатний вигідно продати наявні відомості. Індивід, що володіє інформацією, найчастіше може продати свої відомості так дешево, що ціна продажу не буде покривати витрат на їх отримання та поширення. Навіть, коли за інформацію дорого платять, це не означає, що вона стає джерелом прибутку для того, хто її отримав, тому що не кожний продавець інформації обізнаний про істинну цінність його знань для суспільства.

3. Механізм старіння інформації інший порівняно з моральним зносом основних фондів і зі старінням матеріальних споживчих благ. Інформація не зношується, її корисність та актуальність поступово, з часом, може, як зменшуватися, так і збільшуватися.

4. Велика частина втілених у товарі «інформація» витрат припадає на підготовчий період. Витрати початкового етапу набагато перевищують граничні витрати.

5. Неможливість однозначної вартісної оцінки отриманого обсягу інформації. У вартості інформації головна роль закріплюється за споживчовартісними оцінками, а не за витратами, які вже не здатні обмежити масштаби виробництва.

Отже, інформаційне підприємництво дозволяє досягти підвищення рівня економічних показників при збереженні або зменшенні значущості фактора праці або витрат виробництва.

Список літератури

1. Байрамукова А.С. Інформаційне підприємництва та його вплив на економіку / А. С. Байрамукова // Молодий вчений - 2011.- №4 (27). - Т. 1. - С. 137-139. - URL: <https://moluch.ru/archive/27/2933/>

2. <https://subject.com.ua/lesson/economic/11klas/4.html>

УДК 316.6(043.2)

Коблай К.О.

*Національний авіаційний університет, Київ***ШОПІНГ ЯК ФОРМА ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІ**

Теперішній час характеризується високою технічною оснащеністю побуту, гаджетизацією і комп'ютеризацією основних (або практично всіх) сфер діяльності. Урбанізація й постіндустріалізація стали основою для формування одного з найцікавіших і багатоаспектних феноменів сучасного світу: трансформація простого придбання товарів у шопінг.

Американські вчені С. Лівінгстон і П. Лютт розділяють два поняття для яких не існує прямого перекладу на українську мову: «doingshopping» і «goingshopping». «Doingshopping» є таким видом здійснення покупок, при якому споживач ставиться до самого процесу, придбання товару як до необхідного завдання, до рутинної дії, що не спричиняє задоволення. На противагу йому «Goingshopping» має на увазі під собою «прогулянку» по магазинах собі на втіху, коли люди розглядають речі, не обов'язково купуючи їх. І, це саме свідчить про те, що для одних осіб, шопінг є свого роду складовою дозвіллевою діяльністю, а для інших виконує винятково практичну функцію, без отримання задоволення від процесу.

В сучасному українському суспільстві серед значної частини населення суттєво посилилася орієнтація на споживання як домінуючу цінність. Тобто прагнення до споживчого способу життя й шопінгу як домінуючого виду діяльності в його структурі демонструються повсюдно, із широким використанням, соціальних мереж телебачення, глянцевого журналістики та інших ЗМІ.

Цей вид діяльності може за короткий проміжок часу стати для окремої особистості й залежністю, і майже єдиним засобом для отримання позитивного настрою. Причиною тому можна вважати, зокрема, розширення й комерціалізацію простору дозвілля, посилення значення символічної складової дозвілля, вплив ідеології «примусового споживання» у зв'язку з особистісними психологічними й соціальними проблемами людини, такими як: низька самооцінка, рутинне життя, стрес, психологічні травми дитинства й багато чого іншого. В умовах, коли об'єктом споживання стає абсолютно все без винятку — товари, послуги, відносини, почуття, враження, коли інші форми дозвілля мало доступні, а потреби не занадто розвинені й залишаються під впливом матеріальних цінностей, шопінг, швидше за все, стає певним фаворитом дозвіллевої діяльності серед значної частини молоді.

Іншими словами, шопінг, у своїй основі будучи видом простої побутової діяльності, насправді відрізняється високим ступенем впливу на рівень емоційності й комунікативності людини. Враховуючи виражену сутнісну динамічність і високий ступінь впливу на емоції людини, слід наголосити на актуальності дослідження цього поняття і явища особливо серед представників сучасного молодіжного середовища.

Зазвичай, молодіжна культура в цілому асоціюється насамперед з дозволям і відпочинком. Молодь можна визначити, як покоління людей, що проходять стадію соціалізації, що засвоюють, а в більш зрілому віці, що вже засвоїли, освітні, професійні, культурні й інші соціальні функції; залежно від конкретних історичних умов вікові критерії молоді можуть коливатися.

Молодь, володіючи такими соціальними характеристиками, як сприйнятливість до інновацій, максималізм, мінливість цінностей, схильність до наслідування тощо, конструює власні стилі й образи споживання, активно долучається до різноманітних споживчих практик.

І, якщо розглядати шопінг як одну зі специфічних форм дозволя, то можна сказати, що для значної частини молодих людей він може перетворитися в хобі, захоплюючи розвага й спосіб проведення дозволя.

*Науковий керівник: Хомерікі О.А.,
д-р. соц. наук, професор*

УДК 316.6 (043.2)

Коломійчук А.Ю.

Національний авіаційний університет, Київ

ТРУДОВА МОТИВАЦІЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У сучасному світі визначення кар'єри студентом - один з відповідальних етапів у його житті. Сучасному студенту необхідно не тільки позначити для себе сферу професійної діяльності з урахуванням своїх бажань, цілей, потреб і здатностей, але й швидко адаптуватися до постійно мінливих тенденцій професійної діяльності. Важливість даного етапу обумовлюється тим, що трудова сфера в наші дні, становить значний обсяг часу й впливає на подальше формування особистості у відповідному професійному напрямку, а також впливає на поведінку особистості й характер відносин з іншими людьми. Під час навчання у закладі вищої освіти студентська молодь не тільки одержує багаж знань, але й здобуває професійну кваліфікацію, погоджує свої бажання й можливості з умовами й вимогами, які диктуються з боку суспільства.

Вибір майбутньої кар'єри завжди індивідуальний, оскільки він передбачає сукупність персональних здатностей і кар'єрних устремлінь, які надалі, знаходять своє втілення в процесі самореалізації в трудовій діяльності. Необхідно відповідально й грамотно підійти до визначення першої своєї професії, оскільки від цього залежить і матеріальне благополуччя особистості, і ступінь задоволеності працею. Необдуманий вибір приводить до того, що багато з людей виявляються незадоволені обраною професією й сферою професійної діяльності, а, отже, рівнем і якістю життя та своїм соціальним становищем.

Актуальність даної теми обумовлюється тим, що трудова діяльність у наші дні є якщо не єдиним, те переважно основним засобом досягнення матеріальних благ, які задовольняють бажання й потреби індивідів і тим самим визначають успішність подальшого існування в сучасному суспільстві. Сучасна студентська молодь має високий адаптаційний потенціал, який обумовлюється не тільки

високим ступенем інтеграції із суспільством, але й наявністю амбіцій і потенційних навичок і здатностей, які ще не знайшли своє застосування в трудовій діяльності.

Студентська молодь як спільність найбільш сприйнятлива до всіх змін, що відбуваються в суспільстві; перебуває в ситуації постійних змін відносин на ринку праці й прагне зайняти вигідне місце в сучасному трудовому секторі. Відповідно, є й необхідність вести спостереження за його динамікою, відслідковувати зміни в його структурі й сфері трудових відносин. Володіючи цими даними, можна простежити, що саме впливає на кар'єрні устремління й трудову мотивацію студентської молоді. Має значення й те, що у світі постійних соціально-економічних, політичних і інформаційно-технологічних трансформацій відбуваються й зміни на ринку праці, які знаходять своє відбиття у свідомості студентської молоді, проявляючись у розмитих уявленнях про майбутню кар'єру у зв'язку з достатком доступних спеціальностей.

Проблемна ситуація полягає в тому, що значна частина сучасних студентів мають досить розмиті уявлення про те, яким чином буде формуватися їхня майбутня кар'єра, і тому помилково починають сприймати в якості мотиву і її основного фактору матеріальну винагороду. При цьому уявлення про матеріальні блага, значно гіперболізовані й не завжди відповідають економічним реаліям. Треба відзначити, що прагнення до матеріальної винагороди стало значно переважати над усіма іншими факторами, тому вони суттєво втратили своє колишнє значення. Це, з одного боку, відбилося на можливості ефективно підвищувати продуктивність праці, а, з іншого боку, сама робота стала оцінюватися тільки як засіб досягнення матеріальних благ.

*Науковий керівник: Хомерікі О.А.,
д-р. соц. наук, професор*

УДК 316.614.4(043.2)

Королюк К.А.

Національний авіаційний університет, Київ

МІЖЕТНІЧНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ

Одними із вагомих детермінант суспільного розвитку були й залишаються шляхи подолання етносоціальних конфліктів. Вони тією чи іншою мірою впливають на наше буденне життя, визначаючи ті орієнтири, якими керується людина у процесі комунікації та інтеракції. Тому важливим аспектом сучасності є міжетнічна соціалізація як процес входження представника певного етносу у систему відносин з іншими етносами рідної країни, світу; як процес засвоєння особистістю, групою, етносом системи знань, способів, видів діяльності у процесі взаємодії, взаємообміну етнічними матеріально-духовними цінностями. У процесі міжетнічної соціалізації розбудовується культура міжетнічних відносин; етносоціальні норми поведінки відтворюються у досвіді реальних відносин представників різних етносів і засвоюються особистістю.

Кожна людина ототожнює себе з певною етнічною чи етнонаціональною спільнотою. Фундаментом етнічної ідентичності ж є закорінені в соціальній пам'яті етносу низка антропологічних та культурно-символічних ознак (спільність походження, мова, релігія, територія проживання, традиції, звичаї тощо). У процесі формування культури міжетнічних відносин слід наголошувати, що процес етнонаціональної ідентифікації безпосередньо впливає на ставлення до «своїх» та «чужих» (через -ін та -аут групи). Проте сьогодні, глобалізаційні процеси та мультикультуралізм підривають ригідність громадянства, що ускладнює процес етнічної самоідентифікації і як наслідок етнічної соціалізації, що у свою чергу призводить до відчуження людей від національної культури, традицій, звичаїв на користь чужої культури, чужого досвіду, чужих норм співжиття, причому не лише в країнах, що розвиваються, а й у розвинених, багатих країнах. Адже головна риса етносу, як і нації, полягає в об'єднанні населення у спільноту громадян, існування якої зумовлює внутрішню та зовнішню політику держави, процес перетворення спільноти громадян із абстрактного поняття у конкретну реальність (через так звану інтегративну революцію К. Гірца).

Деякі дослідники утворюють концепти етнічного плюралізму з надією, що вони посприяють запобіганню протиріч функціонування складно структурованого суспільства. Проте у XXI ст. все ще відбуваються конфлікти пов'язані з труднощами міжетнічного спілкування, що не зникнуть самі по собі. Адже етнічна сегрегація та конституційна тиранія більшості не може призвести до всеохоплюючої демократії у суспільстві. Саме тому, стабільність та захищеність суспільства від агресивних елементів в його структурі неможливе без подолання радикальних етнічних стереотипів, що призводять до переслідувань, дискримінації, приниження, протяглих в часі образ національних меншин та корінних народів на різних етапах розвитку суспільства; без правового механізму забезпечення міжетнічної соціалізації та державного регулювання. Один із таких кроків уже зроблений. Так, Україна з ЮНЕСКО підписала резолюцію щодо Декларації принципів толерантності, у якій зазначено, що толерантність є не тільки моральним обов'язком, а й політичною та правовою потребою, адже саме вона уможливіє досягнення в світі миру, сприяє переходу від конфронтації до культури злагоди.

*Науковий керівник: Яковенко А.К.,
канд. соц. наук, доцент*

UDC 342.8 (043.2)

Kravets V.V.
National Aviation University, Kyiv

ABSENTEEISM IN POLITICS: CAUSES AND CONSEQUENCES

Can the citizens' non-participation in the election process be considered as a free choice or it is just a manifestation of absenteeism, which increasingly grows like a mold and becomes one of the most urgent issues of our time?!

The most important aspect of democracies realization in the state is elections, through which “the people” have the opportunity to pursue a policy “for the people” by electing those representatives of the so-called conditional “top” of the country, that would form and regulate the political moods of society. The level of absenteeism in politics characterizes the situation of the political system, the citizens’ attitude to it.

The main causes of absenteeism are low political culture, political consciousness of citizens, the level of trust to political institutions, political self-identification in general. Low turnout may be related to the crisis, the weakening of social relations within the country and the level of its economic development, populism, faint electoral system (primitive candidates with their unprofessionalism, vague party programs, low competition). Ignoring the vote can be a form of citizens’ passive consent with the current government, when the population is quite satisfied with the existing policy. However, it concerns democratic countries with a high level of economic life and effective operation of government institutions.

There are also several factors of the emergence of absenteeism. This can be both the type and level of elections and the social status of the voter, acts of falsification, citizens’ involvement in politics at the time of elections, the illness, purely subjective motives and others. Even the age of individual members of the electorate has a significant impact. According to the sociological group “Rating” more than half of voters, who took part in local elections of Ukraine in the autumn 2020 were people over 50. Young people were the least active – only 11% of citizens aged 18-29 (when the norm is 18% in the overall structure of voters) [1].

The phenomenon of absenteeism does not constitute a huge threat to the foundations of democracy and the state law. There will always exist the pluralism of opinions. There will always exist a separate group of people, which will not vote in elections for various reasons. Absenteeism can lead to negative effects when it becomes widespread in the state as it has an ability to paralyze the main democratic processes. It is important to find manifestations in the early stages, trace the embryos and, if possible, destroy them. Absenteeism is typical for countries that have chosen the democratic path of development. The maximum turnout is usually observed in countries, where various sanctions come into play for neglecting the right to vote: from fines to imprisonment (Belgium, Luxembourg, Brazil, Australia, Mexico and other).

Absenteeism can be a display of fear and insecurity, ignorance, isolation from the political life of the native country or vice-versa a demonstrative expression of dissatisfaction with the government, the distrust to political actors. Thus, researching the situation in Ukraine during the local elections in 2020, according to the Central election commission, the turnout was 36.88% (10 556 621 voters received a ballot and voted) [2], which is one of the lowest, compared to previous years. Many factors could have affected the appearance of such figure in information sources, but one of the main reasons could have been the level of public confidence in local authorities, which is only 35% according to the poll of the sociological group “Rating”, conducted in September 2020 in the run-up to the election campaign [3].

Thus, absenteeism in politics is determined by different objective and subjective circumstances that affect the voter and depend on the type of political system. According to Winston Churchill “democracy is the worst form of Government except all those other forms that have been tried from time to time” [4, p. 207] Therefore, the

ability to vote, taking into account every vote of the voter, is an important factor in the development of participatory democracy.

References

1. Sociologichna grupa «Rejting». Miscevi vibori 2020: analiz vikovoi struktury viborciv [The sociological group "Rating". Local elections 2020: the analysis of the age structure of voters]. 28.10.2020. [Electronic resource] - Access mode: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/mestnye_vybory_2020_analiz_vozrastnoy_struktury_izbirateley.html

2. The central election commission of Ukraine. [Electronic resource] - Access mode: <https://www.cvk.gov.ua/>

3. Sociologichna grupa «Rejting». Monitoring miscevih viboriv 2020: Ukraina (19-22 veresnja) [The sociological group "Rating". The monitoring of local elections 2020: Ukraine (19-22 September)]. 24.09.2020. [Electronic resource] - Access mode: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/monitoring_mestnyh_vyborov_2020_ukraina_19-22_sentyabrya.html

4. Parliament Bill. 11 November 1947 cc 203-321.: . [Electronic resource] - Access mode: https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1947/nov/11/parliament-bill#column_207

*Scientific supervisor: Lyasota L.I.,
Ph.D, Associate Professor*

UDC 316:37 (043.2)

Kudryashova A.O.

National Aviation University, Kyiv

CURRENT TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF EDUCATION IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

The most important process of globalization in the modern world is Ukraine's entry into the European educational space. Education is the most important area of human life, which requires constant compliance with all the requirements of the world and must clearly respond to any changes in it.

The concept of "globalization of education" is in the process of entering the education system of the European Higher Education Area and the standardization of requirements. The globalization of society involves changes that take three steps:

- Awareness of changes and determining the direction of transformation.
- Full training of specialists who will implement these changes.
- Gradual transformation of society by those who are ready to become obtain the membership of the so-called new society [1, p. 193].

There are several current trends in the development of education in the context of globalization.

Changing conceptual approaches to the place of education in the structure of the economy. At this stage, education is no longer treated as the achievement of a certain

level of knowledge, but on the contrary, is seen as a continuous process that flows throughout human life. Education uses a competent approach, the basics of which are a person's ability to independently acquire new knowledge as well as the ability to adapt to complex, unusual situations.

Starting the private schools. This allows in some way to expand citizens' access to education. However, the basis of the educational process is still insisted by the public institutions, which are limited in attracting private investment and often lose in competition to private ones.

Improving the quality of educational services. In the modern world, education is seen as a sphere of economical activity. This is due to the growing demand, supply in the market of educational services and competition within the educational institutions. These factors require increasing the competitiveness of already existing and creates postpones for the newly established ones. But the growth of educational services is not always accompanied by an increase in their quality. A well-recognized positive trend is the knowledge intensity of education and integration triangle "education-science-production", which leads to the emergence of new branches of knowledge, new specialties, disciplines, their integration and interdisciplinarity [2].

Increasing the period of training and training of qualified specialists. This trend includes an increase in practical classes among students.

Increasing the importance of informatization and the widespread use of electronic technologies. The national system of higher education, in case it is to have a real competitive advantage in today's global environment, must be based on the adequate use of new technologies and be prepared to respond to the changes that these technologies bring to the educational process.

Other current trends in the development of education in the context of globalization are: the expansion of academic freedoms, democratization of education, its humanitarization and humanization; increasing cross-border educational mobility; growth of individualization of educational routes (initial trajectories), internal educational mobility; expanding the influence of public opinion on management decisions in the field of education, etc.

Conclusions. Thus, the identified trends provide an idea of the course of educational processes in the future and allow us to consider the prospects of education, to predict changes in indicators. The educational process in Ukraine has significant capacity and scientific potential, which, after solving certain problems, can provide accelerated innovative development in this area. Modern educational institutions face global challenges that encourage them to improve their activities, the quality of educational services, and introduce new mechanisms for convergence with academic science and industry.

References

1. Andriyash, In 2013. State ethnopolitics of Ukraine in the context of globalization, monograph. Mykolaiv: BSU Publishing House named after Petra Mogili, 328 p.
2. About the State national program "Education" (Ukraine of the XXI century): Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from 03.11.1993 N 896 (with

changes N 576 (576-96-p) from 29.05.96) / [Electronic resource] - Access mode: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=896-93-%EF>

*Scientific supervisor: Lyasota L.I.,
Ph.D, Associate Professor*

UDC 004.896 (043.2)

Kulykov I.S., Volnieikin M.O., Gryshko N.O.
*Separate Structural Unit «Vocational College of Engineering
and Management of National Aviation University»*

“SKYNET” – CHINESE MASS SURVEILLANCE TECHNOLOGY

Growth in information technologies and big data infrastructures assures its using in public order services by government. Recent growth of interest in neural networks field added new ways to extend and improve existing tools for service order management. Thus in second half of 2010's appeared systems that included global surveillance systems as such extends and improvements. One of those became system named “Skynet” widely used in China today.

Installed cameras allow to receive detailed information on the captured frames, for example, clothes, age or gender of a person, and now they are also providing detailed information about vehicles in the form of its color or model.

In addition, this system allows to scan the faces on the captured frames and comparing them with the suspects in crimes in the database. As soon as the system notices a match, the police immediately receive a signal about it.

According to China's governmental documentary, the largest surveillance system belongs to China, which has 20 million CCTV cameras. The purpose of the network is to improve security.

Changsha City Administration in Hunan Province installed over 50,000 cameras through a Skynet investment of 528 million yuan (\$ 35.39 million) from 2011 to 2015. At least 27,000 of these cameras are high quality and can keep up shooting at night thanks to infrared lenses. Headers of Nanchang, Jiangxi Province placed 35,000 CCTV cameras across the whole city by 2016 and half of them were high quality. However, the number of new CCTV cameras may not be enough. Chinese regulators released a document on the amplification of its surveillance system to improve living standards in 2015.

China has equipped all necessary points and public places in 2020 with cameras level of serviceability of which exceeds 95%, according to the document. This network has its own security system that prevents hacking and identity theft.

Direct evidence of Skynet's success comes from statistics showing that it has made tremendous strides in helping to reduce crime in China since its introduction in 2011. Taking statistics from Xinhua from 2012 to 2016, the rate of violent crimes such as drug trafficking, deliberate damage, heist in China fell 42.7 percent. Now, according to the survey, 90 percent of China's population is confident that they feel safe. The SenseFace face recognition system has now become popular among public security

agencies. This system is widespread in Guangdong, Sichuan and Hainan and makes a huge contribution to solving crimes.

But due to the widespread use of the network and its strengthening, privacy defenders cannot give an unambiguous answer to the question of whether the system will violate privacy.

*Scientific supervisor: Riabchuk N.A.,
teacher*

УДК 37:316.324 (043.2)

Литовченко І.В., Пономаренко А.В., Пономаренко О.В.

*Відокремлений структурний підрозділ
«Фаховий коледж інженерії та управління
Національного авіаційного університету», Київ*

ТЕНДЕНЦІЇ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Процеси глобалізації, що відбуваються в сучасному світі, позначаються на різних сферах життєдіяльності людей та особливостях функціонування соціальних інститутів суспільства. Порівняно нещодавно, наприкінці минулого століття, у провідних країнах світу розпочалися процеси перетворень національних освітніх систем, які орієнтуються на універсалізацію, стандартизацію, уніфікацію, інтеграцію, що обумовлює відповідні зміни у системі та функціонуванні освіти як соціального інституту.

Перспективи трансформації і розвитку освіти в сучасному суспільстві, зокрема, пов'язані з процесами глобальної інформатизації, що обумовлюють суттєві зміни і у багатьох інших сферах життєдіяльності суспільства: науки, економіки, політики, культури тощо.

Інформатизація освіти – це складний комплексний соціокультурний, соціотехнічний і соціально-історичний процес, який базується на збільшенні технологічної бази, поширенні інформаційно-комунікаційних технологій, комп'ютеризації та інтернетизації, що, в свою чергу, передбачає розвиток й поширення нової інформаційної культури в суспільстві.

Процеси інформатизації освіти в глобалізованому світі є важливим інституційним чинником, що обумовлює структурні та функціональні зміни у соціокультурній практиці суспільного життя. Можливості сучасних інформаційно-комунікаційних технологій дозволяють на практичному рівні реалізувати ідею загальної і рівної доступності освіти, що передбачає відповідну інформаційну культуру та грамотність, просторове і часове стирання кордонів, запобігання перешкодам, які пов'язані з соціо-культурними, статусно-економічними та іншими відмінностями учасників освітнього процесу, а також сприяють формуванню інклюзивного суспільства і адаптації систем освіти різних країн до реалій і потреб інформаційного суспільства.

Інформатизація освіти суттєво підвищує рівень ефективності всіх видів освітньої діяльності з огляду на потреби і грамотне раціональне використання

суб'єктами освіти можливостей інтернету і потенціал різних інформаційно-комунікаційних технологій.

Отже, процеси глобалізації та інформатизації, що відбуваються в сучасному суспільстві, є важливими чинниками, які впливають на систему, функціонування й розвиток освіти як важливого соціального інституту. Стрімке поширення й впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній діяльності є важливою ознакою модернізації освіти і ознакою оптимізації соціокультурного та соціотехнічного розвитку суспільства.

Швидкі темпи розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, процеси інтернетизації та цифровізації обумовлюють формування відповідного інформаційного суспільства, в якому провідним виробничим ресурсом у процесі глобалізації освіти виступає інформація.

В таких умовах інформатизація сучасного освітнього процесу на всіх його рівнях вимагає від кожного учасника якісного і систематичного розвитку інформаційної культури, комп'ютерної грамотності, компетентності тощо.

UDC 32:316.643.2 (043.2)

Lyasota L.I., Stepashko D.K.
National Aviation University, Kyiv

FEATURES OF FORMATION OF THE POLITICAL CULTURE OF UKRAINIAN YOUTH

Political culture is a set of socio-psychological narratives, values, patterns of behavior of social strata, individual entities that relates to their interaction with political power. It is a subjective area that comprises a level of knowledge and ideas about politics, emotional attitude to it that motivates the political behavior of citizens. It is formed subject to human involvement in the political process.

The formation of the political culture in young people is influenced by the family and educational institutions, where the attitude to the Motherland, government, politicians are formed, political values are affirmed. The following factors also influence: the active participation of the church in everyday life, its development of a model of political thinking; historical experience of the country, the activities of the media, which form certain political and cultural values, stereotypes of political behavior; business and army; a geopolitical position of the country, its relations with neighboring states; economic stability is a well-developed system of laws governing economic processes in society, economic freedom (within reasonable limits), strong positions of the middle class, and others.

The centuries-old period of statelessness has led to the inability to gain sufficient experience in government, Ukrainian lands have long been part of various political and cultural lands. The formation and development of the political culture of Ukrainian society depend on the historical development of the political system, the peculiarities of state-building processes, geographical location, geographical, religious, and other factors.

Ukraine's civilization makes it both European and Eurasian in terms of civilization: this gives rise to both external and internal conflicts. The formation of political culture was also influenced by the domination of the Soviet regime: there are still Soviet values of collectivism, paternalism.

As a result of these factors, Ukrainian political culture is characterized by fragmentation (a combination of features of traditionally national Ukrainian values, Soviet values of paternalistic culture, and modernist democratic values of Western culture), a high degree of heterogeneity (the existence of many class national, regional, religious and other subcultures), conflict basic consensus in society on political values) and ambivalence (it is manifested in the simultaneous maintenance of mutually exclusive political values).

Even though young people were active participants in three Ukrainian revolutions in modern history (the Granite Revolution of 1990, the Orange Revolution of 2004, and the Revolution of Dignity of 2013-2014), it should be noted that young Ukrainians are the most electorally passive group in Ukraine: total 40% of young people ran in the 2019 presidential election [1].

According to the results of the nationwide survey "Ukrainian Generation Z: values and guidelines" in 2017, only 10% of young people in Ukraine are interested in politics. This trend decreases with age: 55% of young people aged 14-17 are not interested in politics at all, while among the age group 25-29 only 36%. Only 7% of respondents believe that the interests of young people are rather well or very well represented in Ukrainian politics. 58% of respondents fully or rather agree that democracy, in general, is a good form of government, and 49% - that political opposition is necessary for a healthy democracy. Only 3% of young people participate in volunteer movements or the work of a public organization (for political purposes); the same number take part in demonstrations; 2% have a job in a political party or political group [2]. The peculiarity of the political and ideological guidelines of young people is the inconsistency, immaturity, and incomplete formation of ideological and political guidelines.

Thus, it can be stated that the political culture of modern youth is contradictory and manifests itself in the inconsistency of the structure of ideological and political guidelines, low actualization of the political value level in the structure of consciousness, the dominance of the emotional level of political values, reducing the intensity of their implementation.

References

1. Yuzych Yuri. How the millennials voted / Y. Yuzych / Ukrainska Pravda, 2019. [Electronic resource] - Access mode: <https://www.pravda.com.ua/columns/2019/04/24/7213450/> (application date: April 24, 2019).
2. Results of the national survey Ukrainian Generation Z: values and guidelines – Kyiv: The Centre "Nova Evropa", 2017. [Electronic resource] – Access mode: http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Ukr_Generation_ukr_inet-2.pdf (application date: 2017).
UDC 32: 305-055.2 (043.2)

Lyasota L.I., Yakovchenko M.A.
National Aviation University, Kyiv

GENDER EQUALITY IN POLITICS: THEORETICAL ASPECT

Current trends in world politics are increasingly raising questions about the place and role of women in the political process. Gender equality in politics is becoming an indicator of democratization and civilization of society. The trend of increasing the role of women in politics until their election as presidents and prime ministers is now gradually becoming a symbol of modernity. The promotion of women to power is currently seen as a tool for stable, humane and sustainable development of society, as the real equality of men and women changes the priorities of public policy and life in the country as a whole.

The second half of the twentieth century is considered to be the active introduction and study of gender in the political aspect. However, it is worth noting that the history of women defending their place in the political process is much longer. Women have fought for their place in politics for centuries. However, in the beginning, this struggle was only aimed at giving women the right to vote in elections. Today we are talking about more complex processes of ensuring gender equality in politics, it is about the direct participation of women as politicians in making important management decisions.

It should be noted that the participation of women deputies in the work of parliaments is extremely important not only for themselves but also for society as a whole. We are talking about differences in interests. Thus, for women, issues of ecology, child protection, health care, social protection, etc., which are on the periphery of men's interests, come to the fore. This is also related to the search for effective ways to use human resources, as people of both sexes have different experience, knowledge, intuition.

Despite the fact that the concept of gender has existed for more than half a century, scientists have not agreed on a common definition. For example, some researchers believe that the concept of "gender" has a biological interpretation and identify with the concept of "sex". Other scholars point out that gender is a purely sociocultural concept and explain the psychological and social differences between men and women. Gender, in contrast to sex, is a construct of power relations, because it not only binary differentiates, but also polarizes and hierarchizes the masculine and feminine origins. But political power is combined with masculine concepts (strength, will, domination, control), while feminine (feelings, emotions, weakness, tenderness, obedience) correspond to the lack of power and subordination.

The relevance of gender features of political participation is due to a number of circumstances. First, an unstable postmodern society is no longer entrenched in traditions, including in the field of gender relations, and the new principles and values of civic activism do not correspond to the authoritarian-patriarchal political culture in which traditional gender roles play a leading role. Second, the dynamics of political processes in postmodernism are accompanied by an escape from the meta-narrative, attempts to reconsider the meanings of the traditional categories of "male" and "female"

and the possibility of manipulating gender identity, which leads to a revision of gender relations. In the era of global competition, the possibility of achieving gender equality also affects the status of the state in the international arena, acting as an element of soft-power in the processes of geopolitical rivalry.

Gender is the most important factor influencing the development of political consciousness, behavior and political participation, which creates the need for registration of gender markers. Political scientists study the gender asymmetry of political structures at both the federal and regional levels, as well as the gender characteristics of the electoral behavior of citizens. Capturing the specifics of gender dynamics from election to election, they note that men are characterized by a more independent nature of participation in the electoral process, while women are traditionally more conformist. In addition, in a situation where the outcome of the election is already obvious and decided in advance, men are more likely to show a tendency to absenteeism. Women are more loyal to the government, while men are more prone to civic activism. Men focus on the status attributes of public interaction, women on psychological characteristics, trust and intimacy [3]. In addition, women are more positive about the institutions of state power, but less aware of such political categories as patriotism, paternalism, extremism, and others [1].

Recently, the policy of quotas has become popular in politics. Of course, it should not be forgotten that gender quotas in the political sphere will not be able to address all issues of discrimination against women in politics. But a well-structured quota system can lead to significant progressive changes for women in the political sphere. For example, the practice of gender quotas is quite active in the Scandinavian countries and provides a leading position of these countries in the ranking of gender equality in politics. Activists of political parties have used various mechanisms to achieve gender equality, ranging from the recommendation of gender quotas in parties to the mandatory introduction of quotas in both intra-party elections and parliamentary elections [2].

The main obstacles for women to enter politics are: insufficient material and financial support; there is no good balance between family responsibilities and political activity; low percentage of trust among the population; popularization of the topic of limited scope of women's activities by family and household; insufficient level of support from political forces.

But it is also possible to outline certain mechanisms for consolidating the positions of women politicians: political forces must be aware of the need for women's participation in the political process; women, in turn, should use this support to create independent women's organizations that could make a significant contribution to the political sphere; those women who become leaders of such organizations must have the necessary characteristics to gain the respect and trust of the electorate, must become a model of social activity and human integrity; you need to approach the beginning of the activity wisely, thoughtfully and organized, gradually moving from the regional to the national level.

One of the features of the local elections in Ukraine, which took place in 2020, was the introduction of mandatory observance of the gender quota in the formation of electoral lists of local organizations of political parties, according to which at least two women should be among every five candidates on the electoral list. The election

authorities sanctioned the rejection of the list of a political party in violation of the principles of quotas. Most researchers believe that without sanctions for violating the quota system, even mandatory and legally established quotas will not be effective. Nevertheless, the gender situation in Ukrainian politics is rather disappointing. Ukraine ranks one of the last in Europe in terms of women's participation in politics. However, today this problem is realized.

The global trend of gender transformation does not mean the total leveling of differences between the sexes, but rather the rejection of gender discrimination. The trend is based on the belief that the less conditions in society for the manifestations of gender discrimination, the more progressive this society is and the more prospects it is to succeed in the global competition of countries and people.

References

1. Aivazova SG, Kertman GL Women on a date with Russian democracy. М. : Eslan, 2001. [Electronic resource] / S. Aivazova, G. Kertman - Access mode: <http://owl.ru/win/books/democracy/index.htm> (application date: February 10, 2018).
2. Dobrzanska I. Gender problems of political relations in Ukraine [Electronic resource] / I. Dobrzanska. - Access mode: <http://postua.info/dobrzanska.htm>.
3. Znakov VV Gender, gender and personal differences // Psychological Journal. 2004. T. 25, № 1. S. 41-52.

УДК 331.5(043.2)

Матійко Д.В.

*Відокремлений структурний підрозділ
«Фаховий коледж інженерії та управління
Національного авіаційного університету», Київ*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ В УМОВАХ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ

Продуктивність праці – показник загальної трудової діяльності, яка характеризує кількість продукції, за певний період часу.

Продуктивність – це відношення кількості одиниць на виході до кількості одиниць на вході. Чим більш ефективна організація, тим вище її продуктивність.

Доволі часто керівники намагались спробувати підвищення продуктивності, але їх спроби провалилися саме тому, що вони не передбачали можливих результатів вжитих ними зусиль.

Продуктивність праці тісно пов'язана з її результативністю. Остання характеризує ефективність використання виробничого та трудового потенціалу підприємства, якість та суспільну користь кінцевого продукту, тобто характеризує економічну та соціальну значимість витрат живої та минулої праці.

Продуктивність праці визначається за чотирма методами:

перший – натуральний метод, він використовує вирахування продуктивності праці через облік, який рахується на фізичних одиницях, через певний період часу.

другий – трудовий метод, він полягає у визначенні витрат праці, які витрачені на певну продукцію.

третій – метод вимірювання, він призначений на розрахунок всього обсягу товару, що була використаний чи виготовлений за певний час.

четвертий – метод умовних одиниць, який використовують з метою визначення декількох видів виробів.

Також найпопулярнішим показником продуктивності праці є виробіток. Виробіток – це кількість виробленої продукції за одиницю часу або кількість продукції, яка припадає на одного середньооблікового працівника або робітника за рік, квартал, місяць.

З розвитком суспільства, людство поступово розпочало процеси автоматизації деяких видів виготовлення продукції, що суттєво підвищило її ефективність та швидкість виготовлення. В сучасних умовах науково-технічний прогрес є основним фактором розвитку економіки та ринку у світі.

Науково-технічний прогрес – це буквально безперервний розвиток науки та технологій у наш час, що потребує, зокрема, соціально-економічних досліджень особливостей підвищення продуктивності праці в сучасних умовах розвитку суспільства.

Зростання продуктивності праці в будь-якій організації залежить від багатьох чинників. Але їх можна об'єднати в три основні групи:

- 1) техніко-технологічні, визначаються рівнем розвитку та ступенем використання засобів виробництва;
- 2) організаційні, відображають рівень організації виробництва;
- 3) соціально-економічні, насамперед залежать від людського фактору.

Важливо зауважити, що у країнах з передовим прогресом в розвитку економіки, фахівці прийшли до висновку, що мотивація працівників є найефективнішим методом впливу на ефективність праці та поведінку співробітників в організації.

Важко заперечувати, що матеріальні блага є важливим чинником в процесі мотивації. Такі засоби як премії, нагороди, будь-які призи чи подарунки є доволі ефективними у процесі підвищення продуктивності праці. Але не завжди потрібно та й актуально мотивувати лише за допомогою матеріальних способів.

В сучасних умовах розроблено й впроваджено у практику достатньо способів нематеріальної мотивації працівників в організації, наприклад:

- 1) створення сприятливого мікроклімату в колективі;
- 2) формування у працівників суспільної свідомості та відповідальності;
- 3) впровадження письмових подяк та грамот;
- 4) планування та сприяння розвитку кар'єри працівників.

Отже, кожна організація самостійно розробляє та впроваджує ефективні методи щодо підвищення рівня продуктивності праці за допомогою процесів автоматизації, інформатизації підприємств та використання сучасних актуальних способів мотивації працівників.

Науковий керівник: Таку С.О., викладач

UDK 316.7(043.2)

Mostipan O.M.

National Aviation University, Kyiv

MINIMALISM AS A STYLE OF LIFE AND A STYLE OF THINKING: GLOBAL TRENDS AND UKRAINIAN INFORMATION SPACE

The image of the implementation of the principle of minimalism in everyday life has become quite an influential trend on the Internet. This can be seen in the growing number of videos and Youtube channels dedicated to this topic, as well as relevant publications. In most cases, Youtube videos covering the issue of minimalism are shot in beautiful modern apartments, the owners of which have a sufficient and acceptable income for them, thus deliberately limiting themselves in the consumption of certain things in order to gain a new dimension of freedom. In general, we see that minimalism is associated with responsible consumption and an acceptable level of affluence.

These theses are based on the study of information covering the issue of minimalism in everyday life from the following sources: 1) Youtube channels; 2) scientific publications of Ukrainian and foreign scholars; 3) articles in the press. The analysis of Youtube channels devoted to the topic of minimalism shows that a significant number of them are English-speaking, while content in Ukrainian is represented by a rather limited number, such as the video «Less means more» – or minimalism as a lifestyle» [1]. A similar trend is also observed for researches and publications: 1) a significant number of scientific publications are presented in the English-language information space, which becomes obvious due to the analysis of electronic catalogs of university libraries with the highest international rankings; 2) a relatively small number of studies on this issue are presented in the Ukrainian-speaking scientific space [2]. It should be noted that there are translations into Ukrainian of certain books by recognized authors on this topic [11]. At the same time, there are a number of meaningful publications in the media [3], [4], [5]. Another large part of the information is contained in Youtube channels, scientific researches, as well as in publications in the media related to the Confucian cultural region, and only some of which (namely in English) were the subject of this study [6], [7], [8].

We see that minimalism is associated with self-restraint in all sorts of things except a computer (or laptop). Computers, as we can often see watching videos on Youtube, are actually the Apple brand. In general, things that are not used for a long time (for example, 1 year) or that are not associated with a certain personal value – should be removed from human living space. Often minimalists can easily list exactly the number of things they own and why those things are important and necessary to them. For a minimalists, having too many things leads to a decrease in meaning in life and a general diminishing in the feeling of happiness.

For minimalists, the processes of consumption in all possible forms are extremely conscious. Limiting oneself to the minimum required number of things ultimately allows minimalists to gain far more benefits than owning more items. In many cases, minimalists are not people who cannot afford to buy more, but rather have the common idea that buying, owning and consuming fewer items allows them to form a new

conscious worldview of simplicity and the ability to focus on important things for them. Getting rid of too many belongings allows minimalists to get simplicity in life, thus forming a new dimension of freedom. It turns out that minimalism is needed to achieve great goals, and also helps to clearly define and formulate them. Therefore, the distraction of attention to unnecessary things only interferes with concentration. From the point of view of minimalists, they now use time more efficiently for work, leisure, hobbies, sports or any other important priorities than before when this principle was not a part of their lives. Minimalism emerges as a way of thinking that shapes personal space and lifestyle in general, when everything superfluous that is not valuable or not used for a long time no longer needs to be stored or owned.

Minimalism as a worldview can be analyzed in terms of everyday life, lifestyle, possession of personal items, etc. Let's try to identify areas in which the principle of minimalism in everyday life has clear manifestations:

1. *Information, its keeping and sources.* People who adhere to minimalism often abandon traditional printed books, other information in paper form, music on CDs, etc., and prefer information in digital form. Digital information allows you to have its much larger volumes, which at the same time takes up much less storage space. We can see that minimalism is squeezing many common things out of everyday life and stimulating the demand for access to these things in digital format: for example, this concerns to music, books, education, communication systems. The use of digital information also stimulates the search for the most effective ways to consume it, which fuels the trend of «digital minimalism». This is currently a well-formed trend in the discourse of ideas about minimalism and is covered in publications [9, p. 10].

2. *Clothing.* A Common feature for people who adhere to minimalism is self-limitation in the number of clothes: in most cases, this is a reasonably limited number of pairs of shoes, clothes for different seasons, etc. In general, this is the number of things that can be easily remembered, named and counted. Minimalists often consciously choose three colors in clothing (black, white and gray), which allows them to create more combinations from fewer items, although this is not an absolute rule [10, p. 6-7].

3. *Apartment.* Whenever possible, minimalists prefer modern, functional and well-appointed apartments. These apartments should not be too large so as not to spend a lot of time cleaning them. At the same time, a small living space, as we can see from Youtube channels, in many cases is offset by very good natural light, large windows and a sufficient number of them. The amount of furniture is usually strictly limited by the functional principle: in many cases, it is a desk, a bed (though not always) and a chair. The kitchen is well equipped and accordingly the number of kitchen utensils is also the minimum necessary. As a general rule, minimalists' apartments make a very pleasant impression because they are cozy and not overloaded with an excessive number of items. In each case, there is a special visual aesthetic of minimalism, which is derived from the already formed worldview and beliefs of the apartments owners'.

4. *Cosmetics, household goods.* It is also common for minimalists to limit the number of cosmetics, household chemicals, soap, shampoo, etc. Sometimes one type of detergent can be used for shower, dishes or laundry.

5. *Age and marital status.* Minimalists are often young people, in most cases under the age of 35, who have creative professions and can work from home or another place

not tied to the office. These people also tend to travel and not burden themselves with things they can't take with them. Minimalists often live alone and do not have their own families, relationships or children. Although the latter statement is not an absolute rule, as a minimalist approach can be well adapted with the corresponding advantages to family life [10, p. 7]. There are also cases when people who have their adult children have become minimalists.

6. *Income.* Minimalists do not want to work anything and anywhere to make big money. Priority is given to what they like best, which allows them to be more flexible, have more free time, for example, for hobbies, and generally for enjoying life, changing it according to their own ideal views.

7. *Food.* Minimalists clearly control the amount of food they buy and try to avoid situations where food spoils or expires. One might find that minimalists are vegetarians, although in many cases this is not true. [10, p. 7]. Minimalists consume food that brings them pleasure and happiness.

The impact of minimalism on personal life and society.

1. *Reducing consumption.* Minimalists are beginning to use available material resources more effectively than their own past experience to achieve goals and enjoy life. The social consequences of reducing personal consumption for an individual, community, town, city, region (or province), country, continent or the planet as a whole should be analyzed in individual areas (for example, economic, social, environmental, etc.), which opens the prospect for new researches. The impact can be quite noticeable and even large-scale because certain personal practices may quickly become popular and affect the whole system when they are efficacious. Minimalists try to approach shopping rationally, and therefore oppose spontaneous buying things and shopping under the influence of emotions. Thus, in today's world, the trend of minimalism is becoming a significant challenge for the consumer economy.

2. *Growing feelings of happiness and awareness of the fullness of life.* By ridding themselves of unimportant and minor things, minimalists note an increase in the level of life satisfaction as well as an enhance in self-esteem and the formation of a more conscious relationships with the outside world. This opens the way for minimalists to inner harmony and the possibility of building more balanced relations in society.

3. *Creating auspicious conditions for professional development.* Arranging the personal space of minimalists according to their own desired ideas opens for them much more opportunities for professional self-realization as this personal space often also serves as a workplace.

Minimalism as a principle that determines people's daily lives and their way of thinking has gained considerable popularity in the global world. Minimalism in Ukraine is somewhat less popular now as evidenced by the analysis of the domestic information space, namely a much smaller number of scientific publications, articles in the press and content of Youtube-channels, compared to the English-language information space. It is also quite difficult to find stories about Ukrainians who seek to implement the principle of minimalism in their personal lives. At the same time, you can find a lot of stories about real people, their everyday life and a style of thinking that has changed under the influence of minimalist ideas in the English-language information space. Generally, the practical aspects of the implementation of minimalism as a lifestyle and

style of thinking demonstrate common trends in the Ukrainian and foreign information space.

References

1. «*Menshe znachyt bilshе*» – *abo minimalizm, yak styl zhyttia* [Video file]. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=WmkjqVgbTtM> (accessed on 3 February 2021) [in Ukrainian].
2. Rohozha, M. (2009). *Sotsialna moral: kolizii minimalizmu* [Social morality: collisions of minimalism]. Kyiv: Kyiv. nats. un-t im. Tarasa Shevchenka, Filos. f-t, Kaf. etyky, estetyky i kulturolohii. PARAPAN. [in Ukrainian].
3. *Yak zhyve cholovik, u yakoho lyshe 50 rechei (foto, video)*. – Retrieved from: <https://mors.in.ua/people/2223-cholovik-u-yakogo-lyshe-50-rechey.html> (accessed on 3 February 2021) [in Ukrainian].
4. Huk, A. (2020). *Zhyttia u styli minimalizmu: yak pochaty ta ne kynuty*. Retrieved from: <http://vsviti.com.ua/interesting/ideji/117470> (accessed on 4 February 2021) [in Ukrainian].
5. Dizik, A. (2016). *Chy mozhna prozhyty z desiatma rechamy v harderobi?* Retrieved from: <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-cap-38156050> (accessed on 5 February 2021) [in Ukrainian].
6. *Meet The Most Famous Minimalist In Japan: Fumio Sasaki | EVERYDAY BOSSES #8* [Video file]. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=XOXf8TKNiU> (accessed on 9 February 2021).
7. *The Simple Life* [Video file]. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=wHLHxokpt0I> (accessed on 9 February 2021).
8. *My Small Bedroom in Japan. JP aesthetic, simple and minimalist* [Video file]. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=Ba-ZibTSTNI> (accessed on 10 February 2021)
9. Newport, C. (2019). *Digital Minimalism: Choosing a Focused Life in a Noisy World*. New York : Portfolio/Penguin.
10. Aust, R. (2018). *Less: A Visual Guide to Minimalism*. Indianapolis: Alpha.
11. Bekker, J. (2019). *Koly menshe naspravdi bilshе : minimalizm – shliakh do omriianoho zhyttia ne pidporiadkovanoho recham* [The more of less]. – Kyiv: Ridna mova. [in Ukrainian].

УДК 316.614 (043.2)

Мотузка Т.А., Яковенко А.К.

Національний авіаційний університет, Київ

СТЕРЕОТИПИ ТА РИТУАЛИ ЯК ОСНОВА ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ

Обираючи соціологію як фах для майбутнього професійного життя, школярі міркують часом про цю професію аналогічно тому як сусід по парті чи класу мріє про медицину теж як про фах наступного буття. Тобто, вважає, що набувши диплом лікаря (загалом не фіксуючи спеціалізацію), стане спроможним кваліфіковано надавати медичну допомогу і людям навколо, і собі зокрема. Проте

абітурієнти вже знають, що суспільство – це соціальний організм, стосовно стану котрого можна дозволити застосовувати такі слова як норма, прогрес, культура, а також аномія, регрес, патологія, деградація, субкультура, криза тощо. Покоління студентів кожного фаху, що навчають сьогодні, стануть фахівцями XXI століття, які «на плечах попередників», як казав І. Ньютон про свою наукову кар'єру, мають отримати від старшого покоління державу, суспільство та різні їх сфери на шляху до наступного потужного економічного, політичного, культурного, соціального розвитку тощо, бо в тому полягає місія кожного наступного покоління. Тому мотивація молоді стати соціологом є вельми високою, якщо абітурієнта навчили думати про себе в другу чергу, а про соціум – вперше.

І.Канту приписують такий вельми відомий вислів, що пишуть так: «Дві речі наповнюють душу все новим і наростаючим подивом і благословенням, тим частіше, ніж триваліше ми міркуємо про них, - зоряне небо наді мною і моральний закон в мені». Ці слова наводять вчителі, коли пояснюють соціальну стабільність, впорядкованість, самоорганізацію людей в суспільстві, генезис суспільного порядку супротив хаосу. Жанр цього тексту вимагає стрибком перейти від питання загального – «як виникає порядок?» до часткового – «як навчають людей самостійно дбати про порядок?». Звісно, починаючи з дитячого садка, шлях відомий – завдяки вихованню, зокрема, соціалізації, що має спеціалізований характер, згідно із належністю дитини до певного типу сім'ї та інших суб'єктів соціалізації.

Люди давно використовують слово «стереотип» у повсякденному житті, традиційно трактуючи його в сенсі як *шаблон, схема*, на основі яких людина оптимально в певному сенсі здійснює якусь діяльність, так зазначав у своїй книзі «Соціологія стереотипів» А.В. Меренков [1]. Термін «стереотип» увійшло у суспільно-політичний західний дискурс завдяки У. Ліппману, який застосував його в описі своєї концепції громадянської думки ще в 1922 р. До цього З. Фрейд, Г. Лебон, Е. Фром проводили власні дослідження стереотипів. А ще Ф. Бекон на початку XVII століття, розглядав терміни, що дуже дотичні за сенсом до стереотипу. Це так звані ідоли, а саме: роду, печери, ринку, театру. Але Ф. Бекон наголошував саме на тому, що ідоли є саме вадами людського бачення світу. Він говорив, що ідоли роду і печери були вродженими і властиві людській природі, а ринку і театру вважав набутими в ході інтелектуального розвитку індивіда. Отже, ці напрацювання стали підґрунтям для появи і розвитку поняття «стереотип», що має складну структуру. Проте дефініція проста: це усталене ставлення до подій, вироблене на основі порівняння їх з внутрішніми ідеалами, а застосування сприяє економії ресурсів в процесі оцінювання моделей середовища та майбутнього рішення щодо дії в ньому.

Отже, люди використовують стереотипи задля економії власних ресурсів, як швидший шлях до розуміння чогось. Якщо сприйняття того чи іншого явища, не вимагає поглибленого розуміння чи більш широкого предметного розкриття, то цілком раціонально застосувати стереотипний спосіб мислення. У соціогуманітарних науках термін «стереотип» не є основним, а входить в більш широке семантичне поле культурологічних текстів, де є слова: «ритуал», «традиція». Уявлення про стереотипи як соціально обумовлені форми ритуального поведінки суб'єкта, носія даної культури, задає предмет дії.

Очевидно, що процес стереотипізації поведінки є освоєння середовища, і включення себе в суспільно визнану «картину світу». Хоч це вимагає зусиль і напруги, але дозволяє автоматично розпізнавати і віддавати перевагу «свого в своєму». Тому це є функція регулювання взаємодій між індивідами. У стереотипі ця функція вторинна і виступає як підпорядкована по відношенню до функції адаптивної. Навпаки, основна функція ритуальної поведінки, ритуалу, – соціорегулятивна. Саме в ритуальній діяльності індивідів «слід бачити внутрішнє джерело саморуку і активності соціальної системи» [2, с. 65]. Спільнота, адаптуючись до середовища, в справі забезпечення ефективної спільної діяльності індивідів, в своєму розвитку формує і висуває низку специфічних запитів, що не мають індивідуально-вітального значення, а є запитами підтримки самого співтовариства як соціальної системи, як інтегрованого цілого.

Таким чином, завдяки стереотипам та ритуалам виникає соціорегулятивна підсистема соціальної системи, тобто як засіб відповіді на ці запити, бо її активність спрямована всередину, на регуляцію структури взаємодій індивідів і заради підтримки на цій основі цілісності всієї системи. Отже, інституціоналізація, тобто встановлення правил дій, норм, упорядкування поведінки, регламентація є очевидним механізмом соціорегулятивної підсистеми, в основі якої бачимо стереотипи та ритуали.

Список літератури

1. Меренков А. В. Социология стереотипов / А. В. Меренков ; МО РФ, Урал. гос. ун-т им. А. М. Горького. - Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2001. - 292 с.
2. Маркарян Э.С. Теория культуры и современная наука. М.: Мысль, 1991, 284 с.

УДК 364.144: 339.9 (043.2)

Неделько В.Ю., Гудзенко А.В.

*Відокремлений структурний підрозділ
«Фаховий коледж інженерії та управління»
Національного авіаційного університету», Київ*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА НЕРІВНІСТЬ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Нерівність, як соціальне явище, є невід'ємною особливістю будь-якого суспільства. Підвищення рівня зростання нерівності та поширення чинників, що її обумовлюють, може привести до різних соціально-економічних та політичних проблем у суспільстві.

У сучасних умовах розуміння поняття нерівності передбачає вихід за межі виключно економічних аспектів – визначається нерівність економічна, соціальна, політична і етнокультурна тощо. Певні соціальні групи суспільства можуть характеризуватися ознаками конкретного виду нерівності через обмеження своїх прав, але найбільш гострі прояви відчуються у їх поєднанні, взаємозв'язку. Внаслідок зростаючого впливу виникають і поширюються негативні і загрозливі

для національної безпеки явища й процеси, наприклад, відсторонення окремих груп населення від суспільного життя, поляризація та маргіналізація суспільства. Важливо зауважити, що для малозабезпечених верств населення в таких умовах зростають ризики різних обмежень, утисків, позбавлень [1].

В умовах розвитку сучасного суспільства, процесів глобалізації та цифровізації питання соціальної нерівності набули особливого значення, що загрожує його ефективному функціонуванню та розвитку. Внаслідок таких процесів посилюється явище розшарування населення за рівнем доходів, доступу до соціально-економічних благ та збільшення частки бідного населення. Такі процеси можуть стати причинами поширення негативних явищ у суспільстві, наприклад, погіршення стану здоров'я та самопочуття населення, скорочення тривалості життя, зниження рівня освіти населення, якості трудових ресурсів, підвищення рівня безробіття та трудової міграції. Одним із найважливіших шляхів подолання загострення проблеми соціально-економічної нерівності в Україні є розбудова сильної держави з ефективним професійним управлінням в усіх сферах суспільного життя, а також відповідне визначення пріоритетів економічного, політичного, культурного та соціального розвитку країни.

Проблема формування інклюзивного суспільства та забезпечення рівних можливостей і доступу до освіти для всіх категорій населення є одним із найважливіших питань соціальної нерівності, що має, насамперед, морально-етичний вимір. Позитивне вирішення цього питання безпосередньо залежить від учасників освітнього процесу. Інклюзивний підхід в освіті потребує визнання соціальної моделі інвалідності, за якою люди з інвалідністю мають рівні права і потребують забезпечення рівних можливостей для їх реалізації. Для впровадження інклюзивного підходу не достатньо лише законодавчих ініціатив, адміністративних рішень і розпоряджень. Важливо формувати і розвивати гуманістичні моральні цінності поваги, толерантності, емпатії, прийняття, неупередженості, надання можливостей для розвитку й самореалізації особистості в освіті, академічній спільноті тощо.

Спалах COVID-19 і, обумовлені ним проблеми в економіці, зокрема, стали причиною її уповільнення, зростання рівня безробіття та хвилі повернення в Україну трудових мігрантів. Такі процеси сприяють масштабному соціально-економічному впливу пандемії на рівні домогосподарств, місцевої та національної економіки [2]. В таких умовах необхідні програми й механізми працевлаштування мігрантів, що повернулися, зокрема, навчання та/або перекваліфікацію. Географічне охоплення має бути зорієнтоване на райони з найбільшою кількістю трудових мігрантів, що повернулися, з метою компенсації додаткового навантаження на обмежені ресурси та можливості працевлаштування. Явище сезонної трудової міграції в Україні є і завжди буде важливим для зменшення масштабів бідності, адже вона робить великий внесок до національної економіки країни.

Список літератури

1. Нерівність в Україні: масштаби та можливості впливу / за ред. Е.М.Лібанової. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2012. – 404 с.

2. Вплив пандемії COVID-19 на трудову міграцію громадян України та можливі напрями державного реагування.
URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/socialna-politika/vpliv-pandemii-sovid-19-na-trudovu-migraciyu-gromadyan-ukraini-ta>

UDC 316.004 (043.2)

Nychyporenko V.D.

National Aviation University, Kyiv

INFORMATION TECHNOLOGIES IN SOCIOLOGICAL RESEARCH

Information technologies are used in different sciences. Their development is so rapid that it is difficult for the user to quickly adapt to new features that may not make life easier, but rather difficult. Otherwise, it will be difficult for an employee who cannot integrate into the information environment to work with other employees. Computer technology came into being to make certain tasks easier. Of course, with the help of modern software products, you can perform a variety of statistical processing procedures - from simple grouping of survey results to the approximation of dependencies on pointing the experimental data. More methods of mathematical statistics are consuming for manual calculations, and automation of calculations significantly accelerates the work of the researcher.

The well-known and most widely used by sociologists is the SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) program, developed by the American company SPSS Inc. The SPSS package is a set of modules designed for data processing.

SPSS is a very powerful and widely used professional computer data analysis device. SPSS is a set of different data processing programs. These programs facilitate the process of entering information, allow to flexibly change the data structure, use the most modern processing methods (both individually and in combination) and get results in a convenient and visual form. All this set of programs is gathered into a single system that provides a simple and friendly dialogue with the researcher and has a comprehensive background support.

SPSS is an effective means of managing statistical data, conducting various types of research that require accurate mathematical analysis. As a result, users get a means of complete control over the entire data set, providing a detailed consideration of the statistical aspects of the studied problems, drawing appropriate conclusions based on them, revealing certain patterns.

Generally talking, SPSS is used for planning of sample surveys, analysis of data from sample surveys, data processing of sociological research, presentation of survey results, research of relationships in social groups, organizations, institutions and analysis of social problems. Modeling customer behavior. SPSS is also used for implementation of customer classification by profiles, increasing sales efficiency, data processing of marketing surveys, sales forecasting, cost analysis and competitor analysis and so on.

Modern sociological research requires skillful use of computer technology, organization of information and analytical support. A particularly important research

tool is statistics, which allows to reflect the actual state of the market, its dynamics, structure, assess fluctuations in demand, identify the impact of various factors, model the trend of its further development. For any company that has started producing or selling a new product, it is important to know what the consumer needs, how much product he can buy, how much he is willing to pay for it, why he should prefer our product over a competitor's product. Information and analytical material that answers these questions is designed to provide business with competitive advantages.

Thus, the SPSS program provides the ability to automate all stages of the analytical process: planning, data collection, data access and management, analysis, reporting and dissemination of results. This package allows to solve any research problems using appropriate statistical methods.

*Scientific supervisor: M.Stryhul,
Ph.D, Associate Professor*

УДК 316.6 (043.2)

Олександрович В.В.

Національний авіаційний університет, Київ

СПОЖИВЧІ ПРАКТИКИ МОЛОДІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Життєдіяльність сучасної української молоді проходить в суспільстві споживання, в якому змінюються статус і роль культури споживання в цілому у соціальних відносинах. Нова реальність трансформує соціальні норми, цінності й установки, змінює моделі поведінки. Французький соціолог і теоретик постмодернізму Ж. Бодріяр так змальовує подібний світ: «Уявлюваний світ екрану, інтерфейсу, подвосня, суміжності, мережі», «благодіяння споживання не сприймаються в повсякденній практиці як результат праці або процесу виробництва, вони сприймаються як чудо».

Актуалізація проблеми споживчих практик студентської молоді в сучасних умовах обумовлена рядом причин.

По-перше, суперечливістю досвіду реформ у країні. З одного боку, основним досягненням є певний ріст добробуту, різноманітний і насичений ринок товарів і послуг, свобода виїзду за кордон. З іншого боку – люди у своїй більшості втратили впевненість у завтрашньому дні. Споживання стало сферою соціалізації молоді, в якому відбувається пошук ціннісних орієнтирів.

По-друге, такі соціально-демографічні фактори, як вік і освітній рівень, є серйозними предикторами повсякденних споживчих практик.

По-третє, ті, хто народилися в 1984-2000 рр., згідно з теорією поколінь, розробленої Н. Хоузом і У. Штраусом, прийнято називати «поколінням Y». На формування цінностей цієї соціально-вікової групи вплинули як загальносвітові фактори (глобалізація, візуалізація, бурхливий розвиток інформаційних технологій), так і соціальні процеси, специфічні для України: розпад СРСР, ринкові реформи й лібералізація.

По-четверте, хоча культура споживання є надіндивідуальним феноменом, існує зв'язок між особистісними характеристиками й особистим майном: особисті речі виконують функцію самопрезентації й пов'язані з особистою ідентичністю.

У сучасному суспільстві під споживчими практиками розуміють процес прийняття рішень споживачами, і фактори, які їх визначають. Сьогодні, завдяки сформованій на ринку конкуренції, у виробників виникає інтерес досліджувати механізми поведінки споживачів та можливостей використання цих механізмів для досягнення своїх цілей.

У цей час, споживачі при виборі товарів і послуг керуються не тільки власними бажаннями, але й підпадають під вплив соціуму, особливо це помітно в такому соціальному інституті, як сім'я. Але не тільки сім'я сьогодні навіяє свої уподобання суб'єктові, але також і культурні фактори, різного роду співтовариства, субкультури й інші спільності, здатні впливати на діяльність споживача.

Аналіз мотивації споживачів здобуває зростаючу значимість для сучасного бізнесу. Компанії намагаються знайти шляхи підвищення ефективності власної діяльності, використовуючи знання про споживачів. Проблема мотивації споживчої поведінки є актуальною на сьогоднішній день, тому що з розвитком економіки збільшується конкуренція компаній між собою за право обслужити того або іншого покупця. Для цього компаніям необхідно вишикувати комунікацію зі споживачем таким чином, щоб на основі його потреб, було можливим привернути увагу до своєї торговельної марки, продати товар і одержати прибуток.

Серед непрямих впливів на покупця можна виділити різного роду взаємодії з людьми. До них відносяться розмови з незнайомими людьми або з тими, з ким не налагоджений відносно близький і довірливий контакт. Однак навіть у цьому випадку можна вплинути на рішення споживача, тому що буває так, що люди слухають своїх друзів і близьких, але прислухаються й до думки малознайомого оточення.

Таким чином, споживачі демонструють різні стратегії поведінки, пов'язані з особливостями поведінки й матеріальним становищем. Багато споживачів випробовують сильні емоції, викликані неможливістю задоволення своїх потреб, хоча більша частина не випробовує особливих утруднень із адаптації до сучасних умов.

Сучасна теорія споживчої поведінки стверджує, що кожна людина керується своїми певними принципами при виборі того або іншого блага. Однак на ці ж самі принципи виявляється зовнішній вплив, який не завжди є прямим, але побічно будь-яка людина відчуває на собі вплив культури, родини, друзів тощо.

*Науковий керівник: Яковенко Ю.І.,
д-р. соц. наук, професор*

УДК 316.3 (043.2)

Омельчук Я.В.

Національний авіаційний університет, м. Київ

БЕЗРОБІТТЯ МОЛОДІ ЯК ОБ'ЄКТ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Безробіття молоді – соціально-економічне явище, в контексті якого працездатна молодь перебуває в пошуках роботи, тобто не може реалізувати своє конституційне право на працю, тим самим втрачає основні засоби до існування. Безробіття є результатом зв'язку між попитом на робочу силу та пропозицією на неї. Проте у ринковій економіці є така ситуація, коли пропозиція роботи є, але не тієї якості, що шукає молодь [1].

Обрана тема завжди актуальна, окрім випадку, коли суспільство є тоталітарним, скрізь до влади потрапляють, як правило, авторитарні за стилем керівництва управління, що в цілому молодь працювати за примусом. Водночас молоді притаманна тимчасова ілюзія щодо важливої ролі молоді в економіці країни, оскільки саме молоді люди нібито здатні впливати на суспільний прогрес завдяки високому інтелектуальному потенціалу, мобільності та гнучкості. Роботодавці знають, цей потенціал важливий, він бути підтверджений практикою. Наявність досвіду теж важливий чинник успішного працевлаштування. Про це багато вже написано в працях економістів, соціологів, педагогів, які займалися вивченням даного явища. Це, наприклад, такі вчені: В. Брич, В. Петюх, Е. Лібанова, Л. Щетиніна та інші. Вивченням безробіття та працевлаштування молоді займалися такі вчені, як Д.Л. Богиня, О.А. Грішнова, Е.М. Лібанова, М.С. Мутяк, В.В. Онікієнко, С.І. Пирожков, В.О. Покришук, Г.О. Радіонова, Ю.О. Тарабукін та інші.

В цілому, зацікавлені у запобіганню масовому безробіттю серед молодих людей, науковці вказують на те, що явище має не тільки економічне, а й психічне та соціальне підґрунтя. Очевидно, що у разі масового розгортання безробіття можливі негативні наслідки не тільки на особистісному рівні, а й на суспільному.

Показники безробіття серед молоді в Україні зросли з початком ринкових реформ у 1990-ті роки. Рівень молодіжного безробіття в Україні з 1991 р. по 1995 р. коливався в навколо 12 % та не зростав більше 25 % у 2015 р. Середнє значення рівня безробіття для України 1991– 2015 рр. становив 17,82%. Наприклад, на кінець 2016 року в Державній службі зайнятості було зареєстровано 429 тис. безробітних, з яких 142 231 особа у віці до 35 років.

Молодь, яка не може працевлаштуватись на батьківщині, емігрує за кордон для пошуку гідного місця праці, що веде до відтоку робочої сили. З іншого боку, на жаль, спостерігаємо легковажне ставлення до освіти з боку молоді, тому роботодавцю складно знайти високопрофесійного фахівця.

Потрібно також врахувати, що зростання рівня безробіття молоді призводить до погіршення криміногенної ситуації у країні. Відсутність місця роботи веде молодь до таких дій як вживання алкоголю і наркотиків. Усі вище перераховані фактори руйнують націю. Найдієвішими заходами зниження безробіття молоді є: цілеспрямована робота у сфері соціологічного вивчення практики професійної

орієнтації молоді; встановлення тіснішого взаємозв'язку між університетами та ринком праці; інформування молоді про становище на ринку праці та перелік вакантних посад; перегляд навчальних програм, для цілеспрямованої підготовки молодих спеціалістів.

Державні установи, що здійснюють молодіжну політику в країні, повинні обрати спеціальні методи запобігання збільшення рівня безробіття, зокрема, шляхи посилення різних аспектів законодавчої та регуляторної сфери ринку праці. Вважаю цікавим досвід ГО «Молодіжна альтернатива» [2], що спільно з партнерами з практично усіх регіонів України проводила таку акцію як соціологічне дослідження молодіжного безробіття та розвитку молодіжного підприємництва. Спільно було проведено фокус-групові дослідження серед представників студентства, підприємців, громадських організацій, депутатів рад різних рівнів, представників органів місцевого самоврядування та влади.

Обговорюючи Програму боротьби з молодіжним безробіттям та розвитку молодіжного підприємництва, учасники акції висловилися про обов'язкову підтримку подальших опитувань про ті соціальні проблеми, з якими стикається молодь сьогодні, шукаючи робоче місце, і створюючи власний бізнес.

Список літератури

1. Дяків О. Молодь на ринку праці регіону : проблеми та шляхи їх вирішення / О. Дяків // Міжнародна науково-практична конференція «Праця в XXI столітті: новітні тенденції, соціальний вимір, інноваційний розвиток» / Формування ринкової економіки: зб. наук. праць. – К.: КНЕУ, 2012.– Т.1. – С. 403–411.

2. Івасюк А. Проблеми молодіжного безробіття [Електронний ресурс]. – (URL) : <http://www.media-center.net.ua/index.php/newss/item/154-molodizhne-bezrobittya-shlyakhi-podolannya>

3. Майсюра О.М. Безробіття та наслідки його впливу на економіку країни / О.М. Майсюра // Економіка та держава. – 2010. - №8.-С. 60-61.

4. Проблеми молодіжного безробіття та шляхи його подолання. – К. : ГО «Молодіжна Альтернатива», 2011. – (URL) : http://www.lac.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/pidrozdily/Kadr_agencija/Docs/kadr_agent_Stattya_molodizhne_bezrobittya.pdf.

5. Попов В.Ю. Дослідження ринку праці в Україні у 1990 – 2009 pp./ В.Ю. Попов // Статистика України. – 2011. - №4 – С. 39-41.

6. Транченко Л.В. Безробіття як соціальна проблема ринкової економіки // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. Серія: Економічні науки. - 2018.- №4 (70).

*Науковий керівник: Яковенко А.К.,
канд. соц. наук, доцент*

UDC 316.74:629.7 (043.2)

Perelyhin T.V.

National Aviation University, Kyiv

SOCIOLOGICAL ANALYSIS OF THE AIRPORT AS INSTITUTIONALISED SPACE

Sociologists have offered a range of perspectives on the spatial nature of the airport, ranging from the 'transitional space' described by Gottdiener (2001), to Auge's (1995) 'nonplace', free and empty of power and social relationships. After analyzing Gottdiener's *Life in the Air: Surviving the New Culture of Air Travel*, the following was identified: Mark Gottdiener, a professor of Sociology at the University of Buffalo and one of the leading US sociologists, discusses his stay at the airport terminal. In this kind of discussion, he notes that the terminal building is similar to a city, a shopping mall and a theme park. This discussion is not based on empirical research, but instead on personal experience and theoretical theorizing of urban sociology. The key is that the airport terminal has become, if not always since its inception, a significant structure that exceeds only architectural merits. Gottdiener admits that a modern airport is like a city. It became multifunctional, and at the same time developed urban culture. The impulsive articulation of a multi-purpose pedestrian crowd creates a critical mass of social relationships, similar to the bustling central district of a large city. Gottdiener notes that the airport supports such a large and diverse group of people, most of whom are strangers, but all interact with each other in some way. Thus, the building is a structure or background, but instead becomes a significant object of infrastructure and social interaction. The terminal is part of the drama, it is also a stage where many personal dramas take place, where scenes of social interaction are played out (for example, meeting close people).

The terminal can be nothing more than a transit space for individuals, and the social environment and the scene of interactions.

Gottdiener explores how the terminal is similar to the city in other ways, including the infrastructure it contains. These include shops and restaurants, hotels and even fitness centers. The analogy that Gottdiener is trying to make is that people from the suburbs are reluctant to go to the cities for shopping, leisure and exercise, as is the case at the airport. Gottdiener emphasizes that the terminal is similar to the city because it is the result of the interaction of a large number of people. He also asserts the fact that the terminal has a designed built environment, such as boulevards and walkways, again making it look like a city as people live, love, and sometimes even die at airports. Babies are born there. Gottdiener gives the airport an economic function and importance; airports process goods for profit. Cities do the same

Airports in almost all countries of the world accumulate significant arrays of institutional infrastructure objects. As a rule, they have an intermediate border zone formed by outside the state and customs borders, for accumulation passengers and providing customs and border control. Now they have created special services to combat terrorism, extremism, drug trafficking, the spread of mass diseases, etc.

The institutional infrastructure is represented in the subsystem "Airports" in another important direction is the development of the system control, providing through the navigation observation system and monitoring of state sovereignty and security airspace. The solution to this problem is entrusted to a wide range for a number of government agencies that have direct and indirect attitude to the problems of state security.

It is well known that transport is the most important link in the field of economic relations, because it participates in the complex process of product creation and delivery to consumers, provides a link between production and consumption, between different sectors of the economy, between countries and regions.

*Scientific supervisor: O.Khomeriki,
Doctor Sociological Sciences, Professor*

УДК 37.504:316 (043.2)

Платонов Б.С., Литовченко І.В.
Національний авіаційний університет, Київ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ: ОСОБЛИВОСТІ СУСПІЛЬСТВА СПОЖИВАННЯ

Світ, у якому швидкими темпами з'являється багато нових товарів і послуг, так чи інакше, стає місцем надмірного споживання в суспільстві.

В сучасних умовах рівень споживання природних ресурсів планети суттєво зростає і чинником найбільшого екологічного впливу у межах життєвого циклу є продукти харчування, транспорт, комунальне господарство (в тому числі, будівництво, споживання енергії, тепла, води тощо).

Масове споживання, що сьогодні виходить далеко за межі задоволення потреб для підтримки нормальної життєдіяльності людини, є однією з особливостей сучасного суспільства. Такі тенденції обумовлюються, першочергово, діяльністю маленьких компаній та великих корпорацій, що прагнуть збільшити свої прибутки.

Наразі ситуацію надмірного процесу споживання у світі можна визначити поняттям «суспільство споживання» (або консюмеризм). Воно характеризується масовим споживанням матеріальних благ та послуг і формуванням відповідної системи цінностей.

В умовах розвитку сучасного суспільства швидкими темпами зявляється велика кількість нових товарів і послуг, які прагне придбати й отримати споживач. Є попит і пропозиція, але ці два елементи однієї економічної моделі, в свою чергу, з сучасними реаліями ставлять під загрозу існування основної складової всього живого на планеті - навколишнього середовища.

Для розуміння поведінки споживачтва у суспільстві можна виокремити такі аспекти:

- природний мотив людської поведінки;

- процес комерціалізації, який охоплює все більшу кількість товарів і послуг: те, що раніше не сприймалося як товар, стає предметом купівлі/продажу і набуває статусу самостійної вартості;

- бажання відрізнятись від інших;
- бажання прямопропорційно відповідати власному (високому) статусу;
- наслідування моди;
- тощо.

В сучасних умовах певні аспекти поведінки споживання можуть трансформуватися у стан, коли індивід використовує товар, який не відповідає його суспільному стану.

На протипагу надмірному споживанню спостерігається таке явище як антиспоживацька діяльність, пов'язана з засудженням сучасних корпорацій чи організацій, які переслідують винятково економічні інтереси й цілі, з екологічним активізмом, боротьбою з глобалізацією, рухом за захист прав тварин та ін.

На допомогу приходять поняття «енвайронменталізм», що означає соціальний екологічний об'єднаний рух громадян та держави, спрямований на захист, покращення та вдосконалення стану навколишнього середовища і також посиляється на теорію управління соціально-економічним розвитком й довкіллям, що вважає людство частиною біосфери і стверджується потреба перетворення природи в інтересах людини.

Цей соціальний напрям відзеркалює усвідомлення обмеженої кількості природного потенціалу та занепокоєність впливом споживання і реклами продуктів та послуг на довкілля. Енвайронменталісти не заперечують маркетингу та споживання, але вимагають, щоб люди та організації діяли обережніше по відношенню до довкілля, бо у своєму бажанні кількісно збільшити споживання, маркетинг сприяє недооцінці негативних наслідків.

Члени руху енвайронменталізму зосереджують свою увагу та діяльність на тому, щоб споживачі та виробники продукції і послуг, ухвалюючи рішення щодо задоволення їхніх потреб, не забували про власний вплив (і його наслідки) на довкілля. Вони наголошують на відсутності стратегічного планування на рівні держав і вважають однією з головних причин екологічних проблем у всіх групах «приватні бізнес-інтереси».

Отже, в умовах сучасного суспільства спостерігається певний перехідний період від консюмеризму до стану свідомого культурно-екологічного «споживання» продуктів. Орієнтованість ринку на сучасні тенденції екологічної культури та активна діяльність енвайронменталістів є важливими чинниками у запобіганні забрудненню довкілля та екологічній кризи.

УДК 316.722 (043.2)

Прохоренко С.В.

Національний авіаційний університет, Київ

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

На сьогоднішній момент визначень політичної культури у сучасній політичній науці існує велика кількість. Починаючи з епохи Стародавньої Греції даний феномен почали досліджувати Платон та Арістотель. Щодо вивчення терміну «політична культура» у якості політичної категорії, то тут, перш за все, завдячуємо роботам Г. Алмонда, С. Верби, Г. Пауела, які в середині ХХ століття запропонували класичне визначення політичної культури як зразка індивідуальних позицій та орієнтацій щодо політики учасників певної політичної системи, як суб'єктивну сферу, що утворює підстави політичних дій і надає їм значення, а також розробили класифікацію типів політичної культури [4, с. 50].

Політична культура – це сукупність засобів, каналів і зразків поведінки у сфері відносин між народом і владою, які проявляються у суб'єктів політичного процесу; це один з різновидів культури, спосіб духовної й практичної діяльності та відносин, які відображають національні цінності та інтереси, а також формують й певні політичні погляди у суспільстві кожної окремої країни [1].

Політична культура є відносно стійкою й втілює в собі досвід не тільки сучасності, а й минулих поколінь. У ній закріплюється ставлення людини не тільки до політичної системи та процесів, а й до їх окремих елементів.

У процесі розвитку політичної культури важливу роль відіграє політичний досвід. Він фіксує історію політичних відносин у різних її формах: історичних, літературних, політичних традиціях і звичаях народу. Цей досвід засвоюється людьми в процесі соціалізації, і саме на основі історичного досвіду формується політична свідомість.

Інтерес до проблем формування політичної культури України має хвилеподібний характер. Найбільш вагомі дослідження, праці можна спостерігати у роки розпаду Радянського Союзу (1996-1998), наприкінці 2004 року та наприкінці 2013 – на початку 2014 років.

У 1991 році науковці Інституту соціології НАН України провели ґрунтовне дослідження стану політичної культури в Україні. Це дослідження покляло початок розгляду та вивчення політичної культури у порівняльному аспекті з країнами Східної Європи, а також стало відправною точкою для аналізу політичної культури незалежної української держави протягом наступних років. В даному дослідженні політична культура визначалася як «сукупність поглядів, переконань, орієнтацій та зразків поведінки, що визначають ставлення людей до політичної сфери життя суспільства, рівень і спрямованість їх політичної активності» [2, с. 3].

Досліджуючи політичну культуру сучасної України, більшість вчених схиляються до думки, що вона до сих пір має прояви пострадянського характеру і характеризується наявністю комплексу меншовартості, неспроможністю адекватно оцінювати власні національні інтереси, схильністю розраховувати не на власні сили, а на допомогу з зовнішнього боку. Крім того для політичної культури України

характерний розкол суспільства, яке з одного боку поділяється на прихильників пострадянських цінностей, а з іншого консервативно-ліберальних. Але, події останніх років дозволяють стверджувати, що характер політичних процесів і сама політична культура все ж таки стає національною.

Як зазначає В.Фесенко, домінуючою і визначальною рисою політичної культури України є недовіра до влади і державних інституцій загалом. Вчений вважає, що це проявлялося ще з самого початку незалежності, абсолютно при всіх президентах та урядах нашої держави. Це відбувалося з двох причин. По-перше, українська нація формувалася за відсутності власної держави, у складі інших держав і, по-друге, під час формування власної держави не відбулося її "привласнення" всіма громадянами держави (цим скористалася найбільш активна політично-адміністративна верхівка суспільства) [3].

Так, як продовж багатьох століть українська політична культура формувалась під впливом бездержавності та розчленованості в якій брали участь країни з різних мікрорегіонів, тому на даний момент вона не є цілісною, оскільки деякі її елементи або відсутні, або до кінця не сформовані. Через це багато політично-культурних компонентів не відповідають українському національному характеру й традиціям.

Політична культура сучасної України наразі перебуває в стані випробування та становлення, оскільки геополітичні чинники та стратегії розвитку українського суспільства зазнають радикальних змін та претворень. Випробовуючи та використовуючи як власний політичний досвід, так і політичний досвід, перш за все, європейській держав, Україна має всі шанси на розвиток дійсно демократичної політичної культури.

Список літератури

6. Алмонд Г., Верба С. Гражданская культура. Политические установки и демократии пяти наций. – Режим доступу : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Hrestom/60.php

7. Политическая культура населения Украины. Результаты социологических исследований. – Киев: Наукова думка, 1993. – 163 с.

8. Фесенко В. Особливості та тенденції розвитку політичної культури в українському суспільстві. – Режим доступу: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/fesenko/5ab61e2b1e0ad/>

9. The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations. By Gabriel A. Almond and Sidney Verba. – Princeton, New Jersey : Princeton University Press, 1963. – 562 p.

*Науковий керівник: Грищенко Н.І.,
ст. викладач*

УДК: 316: 305 (043.2)

Романенко Т.А., Половая Н.О.
Національний авіаційний університет, Київ

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Питання мовленнєвих особливостей спілкування чоловіків та жінок є актуальним на протязі довгого часу. В період розвитку українського суспільства питання гендерних особливостей під час соціальної взаємодії індивідів є дуже важливим, через те, що воно безпосередньо впливає на професійний рівень суспільства. Основна частина досліджень стосовно гендерних аспектів спілкування була проведена у кінці ХХ століття. Висновком багатьох робіт є те, що мова конструє особливості комунікації жінок та чоловіків. Саме через вплив мови на гендерні особливості та ставлення до чоловіків та жінок, утворюються гендерні стереотипи.

Гендерні стереотипи - це механізми, які закріплюють та передають досвід від покоління до покоління. Вони формуються культурою, пов'язані з гендерними ролями. Соціальний стереотип, який часто стосується вибору жінок та чоловіків, є підтипом гендерного стереотипу. Якщо аналізувати гендерні дослідження, то можна зробити висновок, що не всі стереотипи не відповідають дійсності. Більшість досліджень виявляють незначні відмінності, між чоловіками та жінками, а виявлені незначні відмінності інколи мають соціальну природу. Соціологи та психологи наголошують на тому, що жіночий темперамент більш екстравагантний, ніж чоловічий, тобто жінки активні, співчутливі, дбайливі, а чоловіки більш автономні, розумні та авторитарні. Це значить, що правила та аспекти у спілкуванні істотно різняться:

- Для чоловіків важлива інформація та факти, тобто конкретний результат. Для жінок має значення ще атмосфера спілкування.

- Чоловіча половина звертає увагу на ієрархічну соціальну роль у комунікації, жінки ж ведуть розмову більше на умовах партнерства.

- Жінкам краще вдається бути у колективі, ніж чоловікам, їм притаманна асиметрична комунікація, а жінкам симетрична.

- Жінки більш емоційні, тому використовують мову для опису своїх емоцій та почуттів.

- Часто причиною гендерного непорозуміння стає чоловіча категоричність, яка збиває з пантелику жінок;

- Жінки зорієнтовані на гармонійну та позитивну атмосферу комунікації, чоловіки ж зосереджені на власній позиції;

- У конфліктних ситуаціях жінки частіше, ніж чоловіки, відмовляються від своїх поглядів, позицій;

- Просити по допомогу для чоловіків це визнати слабкість;

К.Опшерман та Е.Вебер пишуть, що: «людська близькість є ключем до світу зв'язків, стосунків, метою якого є згода і мінімізація відмінностей».

Отже, гендерні особливості у комунікації є важливою частиною життя суспільства, тому що гендерні стереотипи та уявлення основних аспектів впливає на ролі чоловіка й жінки в просторі міжмовної комунікації.

УДК 331.101.3:658 (043.2)

Руденко В.Д., Таку С.О.

*Відокремлений структурний підрозділ
«Фаховий коледж інженерії та управління
Національного авіаційного університету», Київ*

МЕТОДИ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ В УМОВАХ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Мотивація персоналу є головним завданням управління. Але не завжди потрібно та й актуально мотивувати лише за допомогою матеріальних способів. Окрім матеріальних методів є багато нематеріальних способів підвищити ефективність працівників. Існує думка, що премії та штрафи є найбільш мотивованим стимулюванням працездатності персоналу, і цієї думки, до сьогодні, дотримується більшість підприємців та управлінців. Але, насправді, все не так, і видів ефективної мотивації набагато більше, і вирізняється серед них саме нематеріальна мотивація.

Під нематеріальним мається на увазі такі заохочення до ефективної роботи, які не видаються у вигляді грошей. Основною метою нематеріальної мотивації є підвищення рівня продуктивності та зацікавленості співробітників у компанії.

Саме нематеріальна мотивація може стати основним методом в роботі з персоналом. Для цього потрібно володіти навичками управління персоналом, вміти досягати поставлених цілей використовуючи працю, інтелект та мотиви поведінки інших людей.

Увага до співробітників є головним в системі такої мотивації. Необхідно, щоб персонал вважав себе частиною компанії, усвідомлював свою роль в організації, ототожнювали свої інтереси і цілі, належним чином їх оцінювали.

Саме мотивація може вплинути на ефективність підприємства, його конкурентоспроможність, а також можливість досягати поставлених цілей. І головне завдання менеджерів і власників – це створити мотиваційне середовище на підприємстві, яке в першу чергу буде забезпечувати максимальну зацікавленість людей у сприятливій реалізації свого трудового потенціалу.

В сучасних умовах розроблено й впроваджено у практику достатньо способів нематеріальної мотивації працівників в організації, наприклад: мотивують наради, «планерки», «летючки», навчання, курси підвищення кваліфікації, стажування, семінари та конференції, забезпечення максимально комфортних і приємних умов для роботи, вітання зі знаменними датами та додаткові вихідні, знижки на послуги або товари компанії, особисте робоче місце тощо. Людям приємно, коли їх чують і слухають. Для створення міцної команди, керівництву завжди потрібно пам'ятати про повагу.

Найкращою нематеріальною мотивацією в організації для позитивних результатів є емоційний підйом підлеглих. На сьогодні, саме такої мотивації персоналу потребує більшість підприємств. Потрібно надавати такі умови праці співробітникам, аби вони отримували задоволення, зміцнювали командний дух, і одночасно реалізували свої трудові можливості для розквіту компанії. І саме так можна змотивувати персонал, аби вони знову і знову прагнули до компанії і працювали краще.

Отже, нематеріальна мотивація персоналу є не менш важливою складовою в умовах розвитку сучасного суспільства. Основним завданням підприємств на сьогодні, залишається правильно застосовувати нематеріальні методи мотивації, їх застосування до кожного працівника. І тільки, завдяки правильно влаштованій системі мотиваційних методів можна забезпечити максимальну віддачу від персоналу

UDC 32: 327.8 – (043.2)

Sotnikov O.O.

National Aviation University, Kyiv

INFORMATION WAR AS A SOCIO-POLITICAL PHENOMENON

21 Century is called an information era for a reason. Local conflicts were replaced by a new way of conquest, the name of which is “information war”. The information war or information terror is a communicative technology aimed at change or influence on mass consciousness along with short-term and long-term objectives. Generally, the methods of information war are a throw-in of disinformation or presentation of information in a profitable way.

The results of the theoretical analysis allow us to state that there are many argumentative concepts of information war and there is no common definition of specified concept. Such diversity of approaches is caused, first of all, by the complexity of the object of study and also by theoretical and methodological positions of authors, who belong to different scientific schools. Thus, within the psychological paradigm the information war is understood as a latent impact of information on individual, group and mass consciousness using methods of propaganda, disinformation, manipulation in order to form new views on the socio-political organization of society through a change of valuable orientations and basic personality attitudes. Geopolitical approach also deserves attention, according to the provisions of which information war is interpreted in terms of inter-State confrontation that is aimed at solving foreign policy goals, not even by using physical strength, military equipment or weapon, but using sophisticated technologies of coercive control, which has an external expression in form of diplomacy.

The study of I. A. Mykhalchenko’s information war is a remarkable work in context of modern geopolitical processes. The researcher defends the position, under which information war is defined as a holistic technology, which is aimed at achieving humanitarian enslavement of some groups of people to others. It is a product of post-industrial society resulted from impossibility of global armed conflicts, which may

destroy the planet. [2, P. 14-15]. I. N. Panarin is a supporter of such a comprehension. By definition of a political scientist, information war – is “a dominant way of achieving power, organizing noosphere and world information and psychological space to their advantage”. [1, P. 3-4]. In his view, modern statesmen must not only have and possess the power resource and the credit of public confidence, but also be able to conduct effective information confrontation. It allows a successful politician to increase his/her political capital.

In a scientific literature some features of manifestation of information war are allocated. It has a flexible arsenal of armament and as a result a high unpredictability; the information is directed on different population groups and takes into account their peculiarities; the impact on an opponent is impalpable and can convert into benevolent form; passed conquest. Both the structures created by authorities and separate communities, groups and individuals can take part in the information war. The information war is continuous and is conducted not only during an armed struggle, but also in peacetime. It is the most violent type of informational confrontation.

There are the following techniques and methods of information war:

- according to sources of informational messages:

Disregard – if the source of important information is not very authoritative, the information from it is ignored and purely technical measures are taken to prevent the dissemination of unwanted information to securely isolate this source of information and avert its popularization.

Recruitment – to the author, who is noticed in the dissemination of unwanted information, analytics or propaganda is offered mutually beneficial cooperation, sometimes in a completely different sphere, and is made a proposal, which is difficult to refuse.

Suppression – if the recruitment did not take place, was inexpedient or for some reason impossible, interested forces proceed to suppression of the source. The power structures of the interested forces can reach directly the source of informational danger and influence it by legal or illegal ways.

Compromise – to discredit the source of information than to stop its spread.

- according to the content of information:

Concealment – a mention of an event is not found in any easily accessible sources. Generally, it is due to the direct but tacit taboo, imposed by state structures.

Distraction – as soon as dangerous news appears or unpleasant events for the authorities take place, some foolish scandal is thrown in the informational space, usually with the participation of media “stars” of the appropriate size, and begins to be actively pushed by all media, inflating to the scale of sensation.

Distortion by substitution – “neutralizing” corrections are made into target information, after which it is widely distributed on various popular resources.

In recent years, the term “information war”, as well as “hybrid war”, is associated with the Russian Federation and its expansionary impact on the Ukrainian information space. In order to protect the national information space, on January 14, 2015, the Cabinet of Ministers of Ukraine adopted a resolution, according to which the Ministry of Information Policy of Ukraine was established, the priority tasks of which were the counteraction to information aggression by the Russian Federation; the development of an effective strategy of information policy of the state and the Concept of information

security of Ukraine; the consistency and coordination of the functioning and activities of public authorities in the information sphere. The protection of information sovereignty by means of creation of valid strategies and counteraction media-threats tactics, the creation of an efficient system of information security of Ukraine should become priority tasks of public authorities.

References

1. Mihal'chenko I. A. *Informacionnye vojny na rubezhe XXI veka. Bezopasnost' informacionnyh tehnologij*. [Information wars at the turn of the XXI century. Security of information technologies]. 1998. N3. 14-13 p.

2. Panarin I.N. *Informacionnaja vojna i tretij Rim* [Information war and the third Rome]. M., 2001. 244 p.

*Scientific supervisor: Lyasota L.I.,
Ph.D, Associate Professor*

UDC 316.74:33:005.44:316.74:378 (043.2)

Stepanchyk D.S.

National Aviation University, Kyiv

EDUCATION AS A SOCIAL INSTITUTION AND THE PHENOMENON OF CULTURE: SOCIO-CULTURAL ANALYSIS

In today's world, the role of education as a social institution is becoming increasingly important. The development of science and technology, the complexity of labor, even in the simplest areas of the economy contribute to increasing the demand for education and, accordingly, highlight the need to improve the education system itself. In this context, sociological science is faced with the need to answer the question about the meaning of education.

In the process of development of sociological thought developed a sufficient number of definitions of the concept of "education", ultimately reduced to understanding it as a spiritual and intellectual improvement of human beings. Sociology treats education more objectively, considering it as a process and as a social institution. Thus, Neil Smelzer argues that education is the essence of the process of translating values, behavioral attitudes and specific skills, which is characterized by institutionalization. That is, sociology moves to the consideration of education in its institutional aspect, which requires recourse to the actual definition and characteristics of the social institution.

It should be noted that social institution is an organized system of connections and social norms that combines significant social values and procedures that meet the basic needs of society. We can characterize the social institution, first as a historically formed system of social organization of people, aimed at the realization of any needs, the performance of certain functions. Secondly, according to the Durkheim's concept, as a mechanism for the permanent reproduction of social relations.

A social institution can exist only in a single system of connections and relations with other social institutions, being fully integrated into the social system. Only this

integration transforms the ordering of individual spheres of social activity into a social institution that functions in the interests of the realization of social needs as a whole. Accordingly, there are certain similarities between social institutions, which suggests the presence of general characteristics of social institutions.

Education is transformed into a social institution by its institutionalization, organizational design, which involves the creation of a centralized system of knowledge transfer, socio-cultural experience, in accordance with certain formal norms and based on ideological attitudes prevailing in a particular society in a concrete historical period. Institutionalization of education, first of all, is beneficial to society, as it allows to centralize the process of translation of socio-cultural experience and manage its social needs.

The development of education as a social institution, increasing its effectiveness in modern society implies the need to formulate strategies that would bring the institutional characteristics of education with the social and cultural features of the world in the postmodern epoch. It is bridging the gap between the institutional component of education and socio-cultural development of the modern world to overcome disfunctional phenomena in the practice of the education system and increase its efficiency, the ability to adequately respond to modern challenges.

References

1. Nechaev V.Ya. Sotsiologiya obrazovaniya pered novymi problemami / red. Toshchenko Zh.T., Kurkhmalev A.E., Pozdnyakov N.K. M. Omsk, 2003, pp.53-55
2. Osipov A.M. Sotsiologiya obrazovaniya. Ocherki teorii. [Sociology of Education. Essays on the theory]. Rostov-na-Donu, 2006. 258 p.
3. Tyurina Yu.A. Zhurnal sotsiologii i sotsial'noy antropologii. 2006, Tom IX, № 4. pp. 128-129.
4. N. Smelser. Sociology. 2004. 427 p.
5. Koroleva K.Yu., Kurbatov V.I., Kutasova T.JI. Teoriya i praktika obshchestvennogo razvitiya. 2005. No 2. pp 84-91.

*Scientific supervisor: M. Stryhul,
Ph.D, Associate Professor*

UDC 316.74:33:005.44:316.74:378 (043.2)

Stryhul M.V.

National Aviation University, Kyiv

RESEARCH-ENTREPRENEURIAL UNIVERSITY AS A FORM OF ACADEMIC CAPITALISM

Talking about the phenomenon of the 'entrepreneurial university', it's worth mentioning that within the modern society it is quite peculiar, whereas it is first of all a social institution entitled to solve urgent problems of higher education. Shaped by the society of knowledge, such university plays the important part in social layers, development and transformational changes of the modern society.

It is necessary to note that the term 'entrepreneurial university' needs substantial explanation, whereas diversity of points of view and ideas leads to the fact that many universities in advertising purposes announce themselves entrepreneurial without sufficient causes.

Since 1990's, numerous scientific papers have used the notion 'entrepreneurial university' without giving a distinct definition of the latter. In one of his works, J. Ropke introduces the following requirements to universities in order to bear the status of an entrepreneurial one:

- the university is to demonstrate entrepreneurial behavior as an organization;
- members of the university such as lecturers, students, employees are entrepreneurs;
- interaction between the university and the environment is to lead to structural connection between the university and the region.

According to B. Clark, one of the most famous developers of this concept, the major feature of the entrepreneurial university is the absence of fear to commercialize generation and distribution of knowledge. Members of such university don't view commercialization as dangerous for academic traditions and education quality. The 'entrepreneurial university' has become one of the important ideas concerning transformation of the modern university oriented at providing better correspondence of its activity results with the needs of time.

Taking into account the kinds of spheres of activity playing the key role for the higher education institution, it's worth mentioning that a university willing to be called entrepreneurial must overcome limitations in the following three spheres:

- generalization of knowledge through constant work on creating new research methods and learning new fields of knowledge or new problems in already known fields;
- tuition through developing innovational methods of training and modifying the contents of training by reflecting up-to-date achievements of science and practice in it;
- introduction of knowledge into practice by the means of different kinds of interaction with the environment.

It is necessary to mention that it is unjustified to exaggerate importance of one of these spheres neglecting the others. This exaggeration in the long-term perspective will inevitably lead to emergence of serious difficulties. Indeed, for example, neglecting innovations in education while concentrating on research activity might lead to exhaustion of an important resource: there will be shortages of the influx of young talented researchers, alumni of this scientific school.

In accordance with the settled tradition, society entitles universities with two most important tasks:

- formation of skills of conducting fundamental scientific studies and performing research programs belonging to the sphere of academic personnel scientific competence;
- provision of students with general education through delivering deep and reliable theoretical knowledge, teaching students main ways and methods of scientific research and stimulating their intellectual activity.

These tasks are usually successfully solved by research universities as centers for science, education and culture through performing traditional higher education functions.

Despite the fact that universities are traditionally recognized as establishments existence of which in our times is impossible without paying attention to such aspects like management and marketing, modern organization of labor relations and productivity, they haven't lost their major purpose inherent in universities for the past several centuries: producing, preserving and delivering of knowledge; therefore, one cannot consider universities to be common establishments activity of which is oriented solely at obtaining material benefit (income) at the end. Universities remain an important part of society, producer of knowledge and culture, and, thus, a unique sociocultural formation even when they provide students with educational services.

УДК 316.334 (043.2)

Хомерікі М.М.

Національний авіаційний університет, Київ

ЕВОЛЮЦІЯ СОЦІОЛОГІЇ ОСВІТИ ЗА УМОВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Наближення людства до глобального цифрового суспільства висуває перед вченими нові дослідницькі завдання, але аспіранту першого року навчання слід починати як навчання, так і свою докторську дисертацію із застосування історико-логічного метода щодо аналізу концептуальних побудов мислителів минулих років з точки зору виявлення їх значимості для створення моделей, що ще зможуть пояснити сучасне суспільство, а також можливі трансформації його підсистем та інструментарію їх осмислення. Одним із важливих соціальних процесів, що відбуваються у суспільстві, на думку представників різних наук, не виключаючи соціологію, є кардинальна зміна значимості освіти. Більш того, це вже навіть не думка, а підтвердження тих суспільних змін, що характеризують сучасні суспільства та визначають подальший суспільний поступ. Відомі представники соціологічної, економічної, філософської, управлінської думки єдині в тому, що за умов поступового завершення ери постіндустріального суспільства, вельми значимою сферою соціуму, від ефективності функціонування якої залежить успішність діяльності в інших сферах соціального життя, виступає саме освіта, бо дозволить підготувати нові покоління фахівців різного фаху до складнощів буття в цифровому суспільстві.

З кожним десятиліттям XXI століття зростає складність освіти як соціального інституту, що породжує для соціологів суперечності, що пов'язані з її теоретичним осмисленням освіти як цілісної системи, так і модернізації соціології освіти, що теж заслуговує на виявлення важливих детермінант її розвитку, найбільш ефективних напрямків соціологічної рефлексії соціологічних досліджень освіти. Можна навести аналогію щодо польоту літака: на зльоті він

має рух з прискоренням, перебуваючи у так званому ешелоні, летить рівномірно, а у випадку посадки – швидкість на глісаді суттєво згасає.

В перебігу мого навчання у КНУТШ мені стало відомо, що вивченню різних аспектів освіти приділяли значну увагу представники різних соціологічних шкіл і напрямків. Їх праці містять аналіз і оцінку значимості освіти за умов індустріального суспільства, процесів, що відбуваються у системі освіти, змісту освіти і виховання. Це роботи О. Конта, Г. Спенсера, М. Вебера, Ф. Гіддінгса, Л. Гумпловича, Е. Дюркгейма, Ч. Кулі, Г. Лебона, К. Маркса, П. Сорокіна, Л. Орда та ін. Отже, праці класиків соціології мали враховувати технологічний уклад, що притаманний саме індустріальному та згодом в постіндустріальному суспільствах, був його стрижнем, що впливав на все буття тієї епохи.

Також відомо, що у дослідженнях представників структурно-функціонального і конфліктологічного напрямків Т. Парсонса, Л. Альтюссера, С. Боулза, Г. Джинтіса здійснена була розробка теоретико-методологічного апарату для розуміння функціонування освіти в інформаційному суспільстві, соціокультурної динаміки освіти як соціальної системи, так і відособлення в структурі соціологічного знання соціології освіти як самостійної галузі. Приклади зазначеного можна побачити у роботах П. Бурдьє, Дж. Мейєра, Дж. Болі, М. Арчер, Н. Лумана. Не можна не згадати, що з початком так званої перебудови від М. Горбачова, розбудови нового мислення на межі століть стався розвиток потужний соціології освіти в СРСР і в Україні. Було створено як загальнотеоретичні роботи соціологічного характеру, присвячені вивченню сутності, структури і функцій освіти як соціального явища, її соціальних детермінант (І.В. Бестужев-Лада, С.І. Григор'єв, І.М. Гавриленко, В.І. Добреньков, Г.Є. Зборовський, М.П. Лукашевич, В.Я. Нечаєв, О.М. Осипов, Ф.Р. Філіпов, В.В. Чепак та ін.), зокрема є дослідження, присвячені аналізу окремих сторін функцій освіти, виявленню їх специфіки і динаміки в умовах зростання споживацьких практик і послуг інформаційного характеру.

Ці тези за жанром та обсягом дозволяють ще згадати тільки значення робіт представників педагогічної і психологічної наук минулого і сучасності, праці яких дозволяють конкретизувати соціологічні поняття, предметне поле, тематику досліджень соціології освіти, але не наводячи прізвища авторів. З цих причин одразу до сучасності, котрій притаманне широке функціонування штучного інтелекту, вплив котрого шалено зростає, а також обставини пандемії, карантину, дистанційного навчання тощо. Внаслідок цього виникають дослідницькі завдання, пов'язані із теоретичною реконструкцією і описом новітніх реальних факторів, що обумовлюють зміни ролі освіти у трансформаційних соціальних умовах, співвідношення стійких і мінливих складових освіти, форм освітніх технологій, структурування установ освіти.

В літературі із соціології освіти є наявною певна множина дискурсів, що мають мою пропозицію поставити предметом докторського дослідження, хоч в кожному з них однобічно акцентуються різні властивості, суб'єктивні, функціональні та процесуальні вияви освіти як соціального інституту. Водночас, ця множина джерел має ще надати пояснення того, чому саме в тому чи іншому типі дискурсу припускається те чи інше осмислення освіти як соціального інституту. Тому постають в літературі питання, наприклад [1]:

Чому в неовеберіанстві і розуміючій соціології більше критичного ставлення до освіти, ніж в неофункціоналізмі?

Що спонукає одних авторів загострено сприймати недоліки освіти як соціального інституту, а інших – «співати їй дифірамби»?

Від чого залежить постановка тих чи інших проблем в освіті, і нарешті [2] – що спонукає одних авторів використовувати «мову критики і війни» щодо освіти, а інших – ставати на позиції адвокатів від соціології освіти, всіляко наголошуючи на її прогресистських вимірах?

Слід визнати, що вже вибудовані схеми взаємозв'язку між цими дискурсами, і течіями в рамках комплексного підходу до вивчення соціології освіти [2], але через загальновідому обставину щодо розвитку освіти та соціології освіти у формі наздоганяючої модернізації [3], завжди є можливість на окреслення деяких невеликих наукових прогалин, коли дослідники освіти не встигають отримати системний емпіричний матеріал через характер технологічного укладу та образу життя в цифровому суспільстві та осмислити його. Систематизацію цих дискурсів авторка пропонує як свою мету в запланованому докторському дослідженні.

Список літератури

1. Чепак В.В. Конфліктологічна парадигма в соціології освіти / В.В. Чепак // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: зб. наук. праць). – Вип. 16). – К.: Логос, 2012. – С. 6-13.

2. Чепак В.В. Вивчення освіти: наукові візії і розрізнення// Соціологічні студії: наук.-практ. журнал. – Луцьк: Східноєвроп. нац.ун-т ім. Лесі Українки.- 2015 -№ 2(7). – С. 52-58.

3. Річний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти / За заг. ред. С. Квіта та О. Єременко. - К. : Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2021. - 364 с.

*Науковий керівник: Яковенко Ю.І.,
д-р соц. наук, професор*

УДК 32.019.5: 316.77(043.2)

Чаус О.К., Литовченко І.В.
Національний авіаційний університет, Київ

МАС-МЕДІА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

В умовах розвитку інформаційного суспільства канали поширення інформації суттєво розширили свої можливості та функції. Мас-медіа - це медіа ресурси, основною функцією яких є поширення інформації в суспільстві. Сучасні мас-медіа представлені певними структурними групами: друкована преса, аудіовізуальні засоби масових комунікацій (радіо, телебачення, кіно), інформаційні служби (новинні агентства, прес-служби, рекламні агентства). З появою інтернету багато традиційних медіа ресурсів частково переформатувалися в інтернет видання.

В інформаційному суспільстві мас-медіа виконують багато різних функцій, серед яких головними залишаються: інформаційна, освітня, рекламно-довідкова, рекреаційна, пропагандистська, а також функції соціалізації, критики і контролю; пропагандистська. Соціально-психологічний і духовно-культурний розвиток особистості в сучасному суспільстві багато в чому є результатом функціонування означених мас-медіа.

У сучасних реаліях однією із функцій незалежних медіа ресурсів є орієнтація на контроль громадських і державних дій, а також збереження та популяризація нових цінностей, норм моделей поведінки у суспільстві. Вони здатні згуртувати громадськість навколо певних проблем і питань, об'єднувати партії, громадські рухи, організації тощо. Проте, у більшості випадків вони працюють на ретрансляцію приватних інтересів певних груп. Мас-медіа, справляючи потужний інформаційний вплив, мають можливість формувати, змінювати та управляти громадською думкою.

Важливим у даному контексті постає питання пропаганди у медіа ресурсах. Масові медіа ресурси для передачі відповідних пропагандистських повідомлень використовують новинні репортажі, урядові звіти, історичний огляд, неправдиву науку, книги, білборди, фільми, соціальні мережі, радіо, телебачення та Інтернет. По телебаченню і радіо пропаганда може поширюватися у форматі новин, інтерв'ю, ток-шоу, реклами тощо. Кампанія, організована з метою пропаганди, використовує тактику, спрямовану на конкретну цільову аудиторію. Найчастіше такою аудиторією виступає група, яка не погоджується з державним баченням щодо певного питання, або група людей, у яких ще не сформувався власний погляд на певні явища і події.

Управління процесом формування громадської думки включає в себе певні методи впливу на громадську думку, а також знання особливостей умов і чинників, під впливом яких вона формується, змінюється, складається. Серед таких методів важливо виокремити такі:

1. навіювання – це спосіб впливу, де об'єкт впливу пасивно засвоює інформацію і сприймає всі ідеї без обдумування та критичного осмислення. Ефект навіювання залежить від ступеня довіри до суб'єкта навіювання. Для більш ефективного формування громадської думки використовується переконання;

2. переконання має особливе значення серед методів впливу на формування громадської думки, що виникає внаслідок своєрідних фактів свідомості на засадах певних ідей, що виражають відповідне ставлення людини до соціальної дійсності. Даний метод залежить від наявності інформації, яка пропонується людині;

3. зараження, як метод впливу на формування громадської думки, використовує важливий засіб - емоційний компонент, що виникає під впливом особистого прикладу (вчителя, політичного діяча, члена сім'ї). Особливого значення зараження набуває у випадках виникнення паніки серед великих мас людей;

4. наслідування пов'язане наслідуванням зразка, норми, традиції, моделі поведінки тощо. Наслідування може бути довільним і мимовільним. Його ефект є надзвичайно важливим у процесі соціалізації особистості, формування моральних і поведінкових норм.

В умовах розвитку інформаційного суспільства особливої популярності серед молоді набувають новітні медіа: інтернет і соціальні мережі, а серед представників старшого покоління традиційно найпоширенішим видом ЗМІ є телебачення. Це формує суперечливі установки старшого і молодшого покоління щодо суспільно-політичних питань у країні. Інтернет і телебачення мають велику кількість важелів тиску на масову свідомість. Кожній людині необхідно розвивати критичне мислення, щоб не піддаватися впливу сучасних мас-медіа.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

УДК 364.787.22-053.4 (043.2)

Абрикосова В.І.

Національний авіаційний університет, Київ

СПЕЦИФІКА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ З СИНДРОМОМ ДАУНА

Як відомо, синдром Дауна - хромосомна патологія, спричинена присутністю додаткової хромосоми у 21 парі. Через те, що медицина не здатна виликувати цей недуг, треба допомогти дітям досягти нормального соціального статусу в суспільстві

З цією метою в Україні створена система соціально-педагогічних та психологічних заходів включення дитини в корекційно-освітній процес з раннього віку. Комплексна психологічна допомога таким дітям підвищує рівень їхнього розвитку, сприяє соціальній активності дитини. Психологічна реабілітація включає психодіагностику та психокорекцію; групові заняття з психотерапії; консультування батьків; терапії з використанням елементів лялькового театру, казкотерапії, арт-терапії, музикотерапії, тактильної терапії, ароматерапії, аероіонотерапії, рецептивної музикотерапії, каністерапії та ін., а також аутогенні тренування (дітям до 10 років) та заняття в сенсорних кімнатах.

Великого значення для розвитку та успішної адаптації таких дітей в суспільстві набуває інклюзивне навчання. Воно допоможе їм брати активну участь у суспільному та академічному житті. Головне завдання інклюзії - не дати дитині почувати себе виключеною з освітніх культурних та соціальних процесів. Поеднання компенсаторних можливостей організму з правильно підібраними програмами на кожному етапі навчання, ефективними формами її організації можуть значною мірою, а іноді і повністю, нейтралізувати дію первинного дефекту на хід психофізичного розвитку дитини.

Важливе значення для дитини з синдромом Дауна має й емоційна сторона життя. Цим дітям, як і усім іншим, необхідно, щоб їх любили, приділяли їм увагу і приймали такими, які вони є. Їм треба оточення, в якому вони почували б себе захищеними, і яка сприяла б підвищенню їх самооцінки і незалежності. В цьому напрямку й організована діяльність українських центрів підтримки дітей із синдромом Дауна. Найвідоміші із них: Херсонська обласна громадська організація підтримки дітей з синдромом Дауна та їх сімей «Сонячні діти Херсонщини», Волинська обласна громадська організація батьків дітей з синдромом Дауна та іншими порушеннями розвитку та багато інших. В інтернеті зараз можна знайти групи підтримки батьків та їх дітей, які мають цей синдром.

Також існують міжнародні ресурси: Міжнародна благодійна організація «Down Syndrome International» (DSi), Європейська Асоціація Даун Синдром «European Down Syndrome Association» (EDSA).

Сучасні дослідження показали наявність глибокого зв'язку між психологічною атмосферою в сім'ї, рівнем взаємодії між батьками і дитиною, ефективністю програм ранньої допомоги, дошкільної і шкільної допомоги. Залучення сімей дуже добре допомагає в соціальній адаптації та позитивно впливає на психологічний стан. Для дітей із цим синдромом важливо, щоб батьки їх розуміли та підтримували. В такій ситуації, психологічна підтримка потрібна не лише дітям, а й батькам. Діти з таким захворюванням, хоча і відрізняються від інших, але мають гарну пам'ять та здатність до навчання, тому, їм підуть на користь різноманітні ігри та театральні постановки. Наприклад, підготовка декорацій до вистави може відбуватися разом з батьками, а їх підтримка та оточення буде позитивно впливати на становлення дитини із синдромом Дауна. Взагалі, майбутнє дітей з синдромом Дауна зараз обіцяє більше, ніж коли-небудь, і багато батьків вже впоралися з тими проблемами, які стоять перед ними.

Отже, необхідно підкреслити, що кожна дитина має право на повноцінне життя в соціумі. Головне, щоб вона була оточена турботою і любов'ю, які творять дива і в багатьох випадках дають надію.

*Науковий керівник: Радченко М.І.,
канд. психол. наук, доцент кафедри СТХ*

УДК 316.334.3-058.862(043.2)

Варваринець К.О

Національний авіаційний університет, Київ

ФЕНОМЕН СИРІТСТВА ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА

В сучасному українському суспільстві проблема сирітства стає надзвичайно актуальною.

Вона розглядається вченими як «соціальний феномен». В залежності від культури, політики, економіки, а також згідно соціально-економічному стану країни і залежить різниця між методами та способами подолання проблеми «соціального сирітства».

В сучасній українській мові «сиротою» називають дитину, яка втратила одного або обох батьків.

У фольклорі, казках, або міфах сиротою називають образ, персонажа, якого покинули батьки, від якого відмовились опікуни, тощо. Загалом це нещасна дитина, яка постійно плаче, а сторонні люди кажуть, що за нею погано стежать.

Якщо глянути з історичної точки зору, то це слово бере коріння ще з Древньої Русі. Власне селян називали сиротами, тобто всіх дітей, яких покинули батьки, людей, які були бідними та злиденними. Здебільшого сиротами називали дітей військових, через те що вони йшли воювати і велика кількість не поверталася назад до своїх сімей.

Якщо робити аналіз явища "сирітства" з педагогічної точки зору, то сирітство являє собою негативну соціальну проблему, яка розглядає образ життя неповнолітніх дітей, залишених без піклування батьків, або ж взагалі без них.

Сирітство буває двох типів: соціальне та біологічне. Соціальні сироти- це діти, які є сиротами, при цьому маючи живих батьків. Біологічні сироти- діти, біологічні батьки яких загинули, або визнані такими, що пропали безвісти; в іншому випадку це діти, які втратили обох батьків.

На даний момент в Україні до "соціальних сиріт" можна віднести такі групи неповнолітніх:

- 1) діти, батьки яких розлучені;
- 2) діти, яких батьки вигнали з дому;
- 3) діти-втікачі з виховних установ- тобто діти, які зазнали психологічного, сексуального, фізичного насильства в притулках та закладах інтернатного типу;
- 4) діти з неблагополучних сімей- з високим рівнем конфліктності, психічними особливостями;
- 5) бездоглядні діти- вони мають певне місце проживання, проте вимушені проживати на вулиці через матеріальну неспроможність опікунів, байдужого ставлення родичів, бабусь, дідусів до виховання дітей;
- 6) безпритульні діти, які не мають постійного місця проживання у зв'язку із втратою батьків, або асоціальною поведінкою дорослих в сім'ї;
- 7) діти трудових мігрантів;
- 8) діти-аутсайтери шкільних колективів, які за своїми психологічними ознаками схильні постійно перебувати на вулиці;
- 9) діти з діагнозом дромоманія- схильність до подорожування та бродяжництва.

Отже, можемо зазначити, що суспільство визначило для себе певні уявлення на рахунок соціальних сиріт- це діти, батьки яких живі, але не опікуються своїми дітьми, не надають їм необхідну допомогу та підтримку, не чинять власне батьківських обов'язків, а часто навіть зловживають своїми батьківськими правами до такої міри, що залишатися дитині у такій атмосфері стає просто нестерпно, а іноді навіть небезпечно для її життя. Таким чином, соціальна сирота- це дитина, яка залишилася без певному батьківського піклування у зв'язку зі складною життєвою ситуацією, пов'язаною з сімейним неблагополуччям (наркоманією та алкоголізмом батьків, їх тяжкими психічними захворюваннями тощо). Можемо сказати, що відомим є факт того, що статус соціальної сироти діти можуть отримати вже від народження, це відбувається через відмову від новонароджених немовлят вже у пологовому будинку. В більшості випадків це пояснюється соціальною незрілістю матері, яка народжує дитину.

Подібна ситуація, загалом, характерна для неповнолітніх матерів, дівчат та жінок, які не мають стійку позицію в житті та стабільне місце проживання- наприклад це характерно для біженців, іноземних робітників та жінок, які займаються проституцією. Багато спеціалістів вважають, що соціальне сирітство найчастіше є результатом підліткової вагітності, коли молоді дівчата не можуть психологічно упоратися з тим, що скоро у них буде маленьке щастя. І при цьому вони роблять величезну помилку, приховують це від батьків, народжуючи дитину та покидаючи її.

На мою думку для перешкодження появи соціальних сиріт і забезпечення психічного здоров'я дитини кожна сім'я повинна дотримуватись саме цих умов виховання: достатній рівень психолого-педагогічної культури батьків; атмосфера здорових стосунків між усіма членами родини; авторитетність батьків, адекватний приклад. Батьки не повинні викликати у дітей страх чи будь-які страждання, дитина повинна всією душею їх любити та поважати, рівнятися на них. Для викорінення цієї проблеми потрібно змінити політику в області підготовки молодих батьків до створення майбутньої сім'ї, їх навчання виконувати свої функції в питаннях виховання дітей та турботи про них, тлумачення щодо відповідальності батьків за виховання законослухняних громадян нашої країни.

При цьому варто:

- створити центри допомоги молодим матерям, в тому числі й одиноким та неповнолітнім матерям
- поглибити знання молоді щодо раннього батьківства та розширити відомства соціальної підтримки
- внести зміни в закони, Сімейний кодекс і Конституцію, в якій показати право соціального педагога чи соціального працівника приходити в сім'ю.

Список літератури

1.Артюшкіна Л.М Сирітство в Україні як соціально педагогічна проблема (соціально- правовий аспект) /Л.М. Артюшкіна , А.О.Поліничко.- Суми : Сум ДПУ, 2002. -268 с.

2.Коваленко О.О. Соціальне сирітство як соціокультурний феномен : дис, ... канд. соціол.наук: 22.00.03/ О.О.Коваленко; НАН України, Ін-т соціології. - К., 2006. -212 с.

3.Коваленко Е.А. Социальное сиритство как об'єкт регулирования для государственных структур и общественных организаций / Е.О. Коваленко // Вісник Одеського Національного Університету. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Соціальна політика і механізми інтеграції українського суспільства» 27-28 вересня 2002 року. Том 8. Випуск 9. Соціологія і політичні науки. – Одеса, 2003.-С.185-191.

*Науковий керівник: Тімкін І.Ф
кандидат історичних наук, доцент кафедри СТХ*

УДК 364-78-053.6(477)(043.2)

Власюк Я.А.

Національний авіаційний університет, Київ

ОСНОВНІ НАПРЯМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МОЛОДІУ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Молодь являється важливою складовою нашого суспільства, вона є нашим майбутнім та носієм інтелектуального потенціалу країни. Керуючись законом, молоді громадяни України вважаються громадянами віком від 14 до 35 років. На

сьогоднішній день досить актуальною є потреба у визначенні ролі, основних напрямів роботи та значення молодіжного ресурсу в розвитку соціокультурних процесів, що відбуваються в нашій країні, адже молодь безпосередньо пов'язана з реалізацією різних моделей модернізації, вона є повноправним суб'єктом інтеграції зусиль, спрямованих на запобігання соціально-політичним, фінансово-економічним та демографічним загрозам. У роки незалежності нашої держави та по сьогоднішній день політика молоді має важливий напрям у діяльності органів державної влади. Під поняттям соціальної роботи з молоддю вважається надання професійної допомоги молодим людям, метою якої є поліпшити або відновити здатність до їх соціального функціонування.

Соціальна робота з молоддю втілюється за такими основними напрямами, як: здійснення та реалізація державних програм соціального значення; позначення правових засад соціальної роботи з молодим поколінням; розроблення відповідних умов для цілкового розвитку; активна участь у творчій, культурній та оздоровчій програмі; надання різних видів соціальної допомоги; втілення комплексу реабілітаційних центрів для дітей та молоді, які зазнали жорстокості та насилля від старших; забезпечення фінансами; допомога іншим особам у здійсненні їх соціальних проєктів та заходів. Головною метою соціальної роботи з молоддю є соціалізація особистості, яка слугує для самореалізації молодого покоління та соціальному пристосуванню в інтересах молоді та інтересах суспільства. Тому, соціальна робота передбачає співдію таких головних аспектів, як: соціальна опіка та праця соціальних інституцій, діяльність яких спрямована на розкриття творчого потенціалу молоді. Ще одним важливим напрямом соціальної роботи з молоддю слугує регіональна молодіжна політика. Вона є спільною для усіх регіонів України. Для цієї політики притаманні такі дії: олімпіади, фестивалі, конкурси та багато інших форм співпраць, які слугують для підтримання соціального потенціалу молоді. Хоча, з іншого боку, кожний регіон має свою специфіку, свої місцеві умови, історію та демографічну ситуацію, яка потребує інших дій та деяких особливостей у проведенні молодіжної політики. У першу чергу, це полягає у визначенні головних спрямувань діяльності об'єктів та суб'єктів соціальної роботи. Суб'єкти соціальної роботи повинні надавати до органів виконавчої влади свої пропозиції та ідеї щодо соціальної роботи з молоддю та реалізовувати їх, підписувати та укладати різні угоди як з українськими так і з зарубіжними організаціями. Натомість об'єкти соціальної роботи є молоді люди, які активно працюють, займаються саморозвитком та молодь, яка на деякий час є безробітною, також до них входить і група молодих сімей з дітьми.

Отже, молодіжна політика є важливим напрямом у сучасній Україні, але разом з тим вона потребує удосконалень, наполегливості, ініціативності та наукового обґрунтування.

Список літератури

- 1.Тюптя Л.Т., Іванова І.Б. Соціальна робота: Теорія і практика: 2004
Видавець: Київ: ВМУРОЛ «Україна»
2. Чайковський М. «Соціально-педагогічна робота з молоддю з особливими потребами в інклюзивному освітньому просторі» / Університет «Україна»

3. Соціальна робота в Україні: Основні напрями, проблеми та перспективи розвитку [Текст] / За ред. проф. Осетрової О.О. // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 квітня 2016 р.

*Науковий керівник:
Ст. викл. кафедри СТХ Новікова Н.Є.*

УДК 364.042

Вовк Ю.М.

Національний авіаційний університет, Київ

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ СТЕРЕОТИПІВ У СПРИЙНЯТТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЯК ВИДУ ДІЯЛЬНОСТІ

Феномен соціального стереотипу набуває дедалі більшої популярності, як об'єкт соціальних досліджень. Це пов'язано, насамперед, з цікавістю науковців до механізмів, які панують в масовій свідомості та впливають на соціальну поведінку.

Стереотип, як природний елемент процесу пізнання, проявляється в різних сферах життя людини.

Стереотипи – це переконання, які пов'язують групу людей, подій та явищ з рисами. Вони зводять до мінімуму складність соціального середовища.

Стереотипи формуються в наслідок категоризації (людина зараховує поодинокі об'єкти до групи) та соціального розмежування (людина схильна надавати членам однієї групи схожі характеристики), а також з метою захисту цінностей та смислів життя.

У науковій літературі із соціальної роботи подається наступне визначення. Соціальний стереотип – це традиційний звичний образ або уявлення про соціальний об'єкт, подію, які зазвичай емоційно забарвлені та мають високу стійкість.

Еволюція підходів в дослідженні феномену соціального стереотипу відображає динаміку популярності тих чи інших наукових ідей в соціальній роботі. Залежно від часового періоду послідовно панували біхевіористичні, психоаналітичні та когнітивістські методи. Дослідження соціального стереотипу, як елементу мислення, як спрощеного уявлення про дійсність, як емоційно забарвленого образу, як розповсюдженого уявлення, не дали вичерпного пояснення природи стереотипів, причин їх існування, стихійності процесів в масовій свідомості.

Стереотип підвищує значущість особистісної автономії, авторства, суб'єктивності. Одночасно захищає відчуття причетності до суспільства, інтегрованості у соціум. Стереотип виникає внаслідок внутрішньої зацікавленості суб'єкта мати безпечну автономію в суспільстві.

За допомогою стереотипів легко маніпулювати свідомістю людини, оскільки стереотип тісно пов'язаний з життєдіяльністю суспільства в цілому, та конкретних груп людей. Більшість дослідників вказують на зв'язок стереотипів з гігантським впливом ЗМІ, що формують ставлення до світу, на поведінку, що

відтворює вчинки «героїв», створених пресою, радіо, або телебаченням. Так, наприклад, в наш час, деяким стереотипом стає образ людини, орієнтованої на досягнення, цілеспрямованої, розраховуючої лише на власні сили. ЗМІ привчають людину мислити стереотипами і знижують інтелектуальний рівень повідомлень таким чином, що вони перетворились на інструмент отуплення. Цій меті послужив головний метод закріплення потрібних стереотипів у свідомості – повторення.

Стереотипи є невід'ємним елементом повсякденної свідомості. Соціальні стереотипи формуються відносно легко, оскільки наше власне виховання і культура породжують в нас ряд очікувань щодо поведінки. Джерелом формування соціальних стереотипів є як особистий досвід людини, так і вироблені суспільством норми, що людина отримує при навчанні, впливі засобів масової інформації та безпосередніх контактів із значущими і авторитетними людьми.

На сьогодні в умовах посилення кризових процесів у нашому суспільстві через стан світової економіки значно зростає важливість різних державних і недержавних соціальних служб, які можуть надати професійну соціальну допомогу людям, що її потребують.

Ефективність діяльності соціальних служб, громадських організацій, що спеціалізуються у роботі із людьми у кризі, часто значно залежить від розуміння та врахування психологічних особливостей цільової соціальної групи та громадськості в цілому, знання закономірностей психічних процесів, мотивуючих факторів і т.п. Стереотипи, які впливають на суспільні настрої, відіграють важливу роль у ставленні громадськості до клієнтів цих організацій, до соціальних програм, послуг, які надаються їм. Саме від особливостей сформованої системи стереотипів суспільства та окремих соціальних груп деколи залежить ефективність наданої допомоги людям у кризі.

Соціально-психологічний аспект дослідження стереотипу, пов'язаний з аналізом образу людини, як представника тієї чи іншої категорії суспільства. В соціальній роботі – це дослідження образів клієнтів.

Стереотипи забезпечують прийняття рішення ще до реального аналізу соціальних суб'єктів, соціальних процесів, ситуацій, явищ та фактів. Вони збільшують швидкість обробки інформації, сприяють відсіву та ігноруванню тієї, яка не відповідає стереотипу або суперечить певним уявленням особи або групи громадян. Явище стереотипізації позбавляє особу творчо сприймати та аналізувати інформацію про соціальне середовище. Без стереотипів довелося б інтерпретувати кожен новий факт, явище, так, ніби ми не мали ніякого життєвого досвіду. Психолог Т. Мадрицький так описує ознаки стереотипу: стереотип – не завжди об'єктивне узагальнення; воно або надто спрощене, або надто широке, перебільшене; це – переконання, спільне для певної суспільної групи; стереотип як стійка система установок не формується через соціальний досвід, а передається вербальною комунікацією; стереотип є досить стійким та не піддається змінам.

Під час безпосередньої робочої діяльності соціального працівника відбувається реальнісна перевірка сформованого стереотипу – уточнюються собистісні ресурси, необхідні для успішного виконання праці, з'ясовуються

можливості самореалізації в професії. На основі стереотипного образу формується індивідуальне уявлення, засноване на власному унікальному досвіді, що має виразну емоційну забарвленість та особистісну значущість. Це уявлення не є статичним, воно реагує на всі професійні труднощі та успіхи, а також відповідає актуальним тенденціям культурного та професійного середовища, котрі також змінюються на потребу часу та суспільства.

Отже, важливою передумовою успішної організації соціальними службами окремих соціальних програм чи всієї своєї діяльності в цілому є знання природи стереотипів, їх особливостей, механізмів формування та впливу на процес оцінювання особою чи групою осіб соціальних явищ і процесів, уміння визначати основні стереотипи. На основі цього, при проектуванні діяльності, досліджуються стереотипи у найважливіших сферах, визначаються можливі причини виникнення хибних стереотипів та підбираються, при потребі, відповідні методи протидії їх негативному впливу на роботу даної соціальної служби чи окремої соціальної програми. Основними джерелами формування соціального стереотипу у сприйнятті соціальної роботи виступають: досвід взаємодії з представниками професійної спільноти, штучні та реальні образи, трансльовані соціокультурним оточенням, особливості освітньої соціалізації у ВНЗ, власний досвід виконання професійних завдань, успішність в робочій діяльності, оцінка та прийняття з боку професійного середовища, професійне вигорання. Тому, життєві цінності та стереотипи сьогодення визначають образ нашого «завтра». Будь-який прояв неуваги до соціальних проблем здатне створити ще більші проблеми для сьогодення і майбутнього суспільства.

Список літератури

1. Васютинський В. О. Масова політична свідомість українського суспільства як об'єкт політико-психологічного вивчення / В. О. Васютинський // Наукові студії з політичної психології : матеріали звіт. наук. сесії Наук.-практ. центру політ. психології АПН України, 25–26 січ. 1995 р. / редкол.: М. М. Слюсаревський (голов. ред.) [та ін.]. – К. : АТ «Реклама», 1995. – 105 с.
2. Казміренко В. П. Вплив організаційних середовищ на соціальний світогляд особистості / В. П. Казміренко // Наук. студії із соц. та політ. психології : зб. ст. АПН України, Ін-т соц. та політ. психології – К., 2005. – Вип. 10 (13).
3. Кияшко Л. О. Стереотипи політичної поведінки соціальних суб'єктів в умовах демократизації суспільства / Л. О. Кияшко, А. О. Краснякова // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – Харків, 2007. – № 771.
4. Лазарук А. Г. Цінності людини у науково-психологічному осмисленні / А. Г. Лазарук // Психологія і суспільство. – 2003. – № 2.

*Науковий керівник: Новікова Н.С.
ст. викл.кафедри СТХ*

ВІДСУТНІСТЬ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЯК ПРОБЛЕМА СУСПІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Толерантність – це сприйняття людського різноманіття у всіх його відомих проявах; “мирне співіснування різних груп людей із різними історіями, культурами й індивідуальностями” [1, с.13]. Формування толерантного ставлення до інших є важливим чинником суспільного виховання, якому потрібно приділяти якнайбільше уваги.

Діти починають усвідомлювати всі відмінності та формувати стереотипи з самого малку, тому потрібно вводити в шкільну систему елементи, націлені на виховання толерантності. За допомогою зазначеної освіти можна значно знизити рівень злочинності та покращити рівень життя населення у майбутньому. Оскільки нерозуміння особливостей індивідів може викликати у дитини страх та увімкнути захисний механізм, який згодом перетвориться у нетерпимість. Згадане поняття є протилежним за значенням до толерантності та часто супроводжується цькуванням. Цей вид насильства в основному є масовим через стадний інстинкт. Пояснюється це тим, що більшість із нас підпадають під вплив думки: аби самим не стати об’єктом булінгу.

Звичайно, окрім введення у шкільну систему елементів, націлених на формування толерантності, потрібно буде проводити бесіди ще й удома, оскільки батьки виступають головним прикладом для дітей у процесі виховання. Батьки, які виявляють толерантність у своєму повсякденному житті, також вчать своїх нащадків цінувати відмінності в інших. Такі діти будуть вільними від упереджень та будуть активно соціалізуватись, з огляду на те, що не боятимуться вийти за межі зони комфорту.

Нетерпимість породжує жорстокість, а суспільство, побудоване на таких засадах, буде деградувати. Тому толерантність є однією з основ досягнення злагоди та суспільного прогресу. “Для будь-якого періоду розвитку людських спільнот виявляється закономірним розгляд терпимості як однієї з необхідних умов гармонізації соціальних відносин” – писала О.В. Швачко [2, с. 164].

Отже, застосування педагогічних ігор, практик, методик, проведення профілактичних бесід, спрямованих на навчання толерантності, а також засудження дискримінації та упереджень стане вагомим внеском у майбутнє держави.

Список літератури

1. Уолцер М. Про толерантність. / М. Уолцер. – Х., 2003. – 148 с.
2. Швачко О.В. Цінність толерантності в молодіжній свідомості (довід макросоціологічного дослідження): Дисертація кандидата соціологічних наук. – К, 1993

*Науковий керівник: Радченко М.І.
кандидат психол. наук, доцент кафедри СТХ*

МЕТОД ПРОЕКТІВ ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Метод проєктів набуває все більшої популярності і стає одним з найбільш ефективних засобів управління й організації в діяльності соціального працівника. Даний метод є гнучким, мобільним, дієвим, де панує атмосфера взаємодії та взаємодопомоги, а клієнт почуває себе комфортно. Він зорієнтований на індивідуальність, особистість клієнта, врахування його інтересів та потреб, збудження позитивних емоцій, розвиток творчості, самостійності, забезпечення активної, самостійної навчально-пізнавальної діяльності, активізації мовленнєво-мисленнєвої, комунікативної та інтелектуальної діяльності як клієнта, так і самого соціального працівника.

Метод проєктів був і продовжує залишатися предметом досліджень багатьох вчених і наукових діячів, які висвітлюють різні аспекти цього методу. Бехтенова С.Ф. розглядає в своєму дослідженні вплив методу проєктів на формування мотивації до навчання. У дослідженнях Полат С.С. велику увагу приділено використанню інформаційних технологій в реалізації методу проєктів. Романовська М.Б. розглядає вищезазначений метод в контексті профільного навчання. Мала В.В. досліджує метод проєктів як засіб розвитку творчих здібностей. Тим не менше, ці роботи не надають належного значення потенціалу використання методу проєктів як інноваційної технології діяльності соціального працівника.

В основі методу проєктів лежить розвиток пізнавальних навичок клієнтів соціального працівника, умінь самостійно конструювати свої знання, умінь орієнтуватись в інформаційному просторі, розвиток критичного мислення. Метод проєктів має перевагу в тому що поєднує в собі індивідуальну, парну або групову, є можливість самореалізації, роботи в команді. Під час занять за допомогою методу проєктів клієнти розуміють їх суспільну користь і значущість. Проєктний метод це можливість бачити результати власної діяльності й результати інших, порівнювати їх, співвідносити, виокремлювати сильні й слабкі сторони.

В основу методу проєктів покладено ідею, що виявляє сутність поняття «проєкт», його прагматичну спрямованість на результат, який можна отримати за умови розв'язання тієї чи іншої практично або теоретично значущої проблеми. Результат можна побачити, продумати, використати в реальній практичній діяльності. Метою методу проєктів є створення соціальним працівником умов, за яких клієнти самостійно й охоче отримують знання з різних джерел, вчать користуватися ними (знаннями) для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань; удосконалюють комунікативні вміння, працюючи в різних групах; розвивають дослідницькі вміння та аналітичне мислення. Виконання проєкту передбачає зв'язок з реальним життям, незвичайність форми і самостійність виготовлення, створення матеріалів, що по суті є різними формами

документування: анотація, рецензія, анкета, таблиця, опис, фото-, аудіо- або відеозвіт, колаж, комікс, сценарій, щоденник, журнал, довідник, резюме, каталог, брошура, альбом, словник, стаття, стінгазета, виставка.

Метод проектів в діяльності соціальних працівників є дійсно актуальним і затребуваним. Метод проектів є ефективним доповненням до інших технологій, що сприяють формуванню особистості суб'єкта діяльності і соціальних стосунків. Використання методу дає змогу реалізувати особистісно діяльнісний і особистісно орієнтований підходи на практиці.

Список літератури

1. Бехтенова Є. Ф. Педагогічні умови формування проектної діяльності учнів: на матеріалі національно-регіонального компонента шкільної історичної освіти: дис. канд. пед. наук. [Текст] / Є. Ф. Бехтенова. – Новосибірськ, 2006. – 276 с.
2. Метод проектів як засіб активізації навчально пізнавальної діяльності студентів [Електронний ресурс] // Харківський університет імені Каразіна. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://periodicals.karazin.ua/pedagogy/article/view/9962/9479>.
3. Полат Е. Метод проектів: типологія і структура//Лучшие страницы педагогической прессы. –2004. –№1. – с. 9–17

*Науковий керівник: Городиська Ю.П,
кандидат психологічних наук, доцент кафедри СТХ*

УДК 364-43:159.923(043.2)

Горбатюк А.Л, Карплюк А.О, Рудь К.В.
Національний авіаційний університет, Київ

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Сучасне суспільство потребує фахівців, яким притаманні такі риси, як: професіоналізм, відповідальність, вміння самостійно приймати оптимальні рішення, робота в команді, прояв лідерських якостей тощо.

Відповідно до цього система освіти, яка проходить складний процес модернізації та оновлення, повинна швидко та своєчасно реагувати на нові виклики. Тому надзвичайно важливим сьогодні є створення належних умов для формування компетентної людини, яка здатна адаптуватися до нових умов, має лідерський потенціал та прагне до постійного самовдосконалення.

Особливу значущість лідерство має для соціальної роботи, оскільки професія соціального працівника передбачає втручання у відносини людей та їх близького оточення, сприяє позитивним соціальним змінам з вирішення соціальних та особистих проблем, мобілізації та активізації ресурсів клієнтів з подолання складних життєвих обставин. «Місія соціальної роботи полягає в тому, щоб

кожна людина була в змозі реалізувати свій потенціал, вести повне, насичене життя, щоб відвернути дисфункції соціальних відносин» [1]

Одному з напрямів вирішення завдань удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців, пов'язаному з розвитком лідерських якостей, присвячено дослідження С.В. Мельника, О.Г. Романовського, І.Ф. Прокопенко, Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО. Поза увагою дослідників залишаються питання формування лідерства майбутніх соціальних працівників, значення прояву ними лідерських функцій у межах своїх професійних обов'язків, пошуку відповідних умов та засобів розвитку лідерського потенціалу.

Важливим для формування в умовах професійної підготовки лідерського потенціалу майбутнього соціального працівника, ми вважаємо, визначення таких його складових:

- лідерський світогляд;
- соціальна активність та соціальна позиція;
- особистісно-професійні якості.

Зазначимо, що особливий прояв особистісно-професійних якостей соціального працівника в професійній діяльності: гуманістична спрямованість особистості, особиста і соціальна відповідальність, загострене почуття добра і справедливості, почуття власної гідності, повагу до гідності іншої людини, терпимість, ввічливість, порядність, емпатійність, готовність зрозуміти інших і прийти до них на допомогу, емоційна стійкість, особиста адекватність щодо самооцінки, рівня домагань і соціальної адаптивності. Також зазначимо, що ми знаходимо певну взаємопов'язаність формування лідерського потенціалу з формуванням компетентності, оскільки «компетентність надає розширення можливостей здійснення професійної діяльності, розкриття здатності інтелектуальної сфери фахівця та емоційно-особистісного залучення її до розв'язування професійних ситуацій» [2].

У процесі здійснення професійної підготовки та її удосконалення шляхами активізації лідерського потенціалу майбутніх соціальних працівників можуть виступити наступні умови:

1. Активізувати соціальну позицію студентів щодо їх участі у освітньо-виховній діяльності та науково-дослідницькій діяльності.
2. Сприяти розширенню змісту навчання та методів й форм викладання дисциплін соціального спрямування.
3. Розширити зміст соціально-проектної діяльності студентів.
4. Спрямувати результати освітніх програм навчальних дисциплін з соціальної роботи на забезпечення лідерського світогляду, розвитку соціальної позиції, особистісно-професійних якостей, морально-етичних цінностей та інших компетентностей.

Таким чином, в умовах модернізації вітчизняної освіти, особливо у сфері професійної підготовки, гостро постає проблема формування соціальних лідерів нашої сучасності. Зокрема, підготовка таких лідерів для сфери соціальної роботи є одним з головних завдань вищої школи.

Вирішення завдань удосконалення підготовки соціальних працівників і потребує пошуку умов, нових форм, нетрадиційних підходів до підвищення рівня їх лідерських якостей. У зв'язку з цим удосконалення системи підготовки

спрямовується на формування особистості майбутнього лідера, який усвідомлює свої можливості, прагне до розвитку лідерського потенціалу, до самоосвіти, самовдосконалення, максимальної самореалізації та досягнення життєвого успіху.

Проблема підготовки майбутніх лідерів є однією з важливих проблем, а в умовах кризи – залишається однією з головних проблем у вищій освіті, для вирішення якої необхідним стає знання закономірностей та механізмів становлення і розвитку лідерського потенціалу.

Список літератури

1. Гиззатуллин И. Структурный анализ понятия «Социальное лидерство» // Педагогическое образование в России. – 2015. – №10. – С. 12–16.

2. Кузнецова Н. Как выявить лидеров в организациях // Менеджер по персоналу. – 2008. – № 6. – С. 56–64.

Науковий керівник: Петренко Т.В

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри СТХ

УДК 316.334.3:001.12/.18(043.2)

Казачек О.С.

Національний авіаційний університет, Київ

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Проблеми людського капіталу почали розглядатися західними економістами в середині ХХ століття, проте це питання почало активно вивчатися науковцями з моменту формування економіки як окремої науки. Існують дві основні теорії виникнення інтересу до цього поняття. По-перше, це наслідок закономірного розвитку науки, який виникає в процесі зосередження вченими уваги на проблемах людини. По-друге, це усвідомлення того факту, що активізація творчих потенціалів людини, їх розвиток є найефективнішим способом досягнення економічного зростання. Людський капітал являє собою "найцінніший ресурс, набагато важливіший, ніж природні ресурси або накопичене багатство. Саме людський капітал, а не заводи, обладнання і виробничі запаси є наріжним каменем конкурентоспроможності, економічного зростання і ефективності".

Іншими словами, це сукупність набутих нами ресурсів. Він включає всі наші знання, здібності, таланти, навички, інтелект, підготовку, судження та досвід, які люди свідомо використовують в тій чи іншій сфері, і які сприяють зростанню ефективності виробництва та продуктивності праці. Також поняття людського капіталу містить в собі нашу мудрість, як індивідуальну так і колективну.

Крім того, існує ряд проблем, пов'язаних із формуванням і функціонуванням сукупного людського капіталу на сучасному етапі розвитку економіки: це відтік за кордон кваліфікованих працівників, інтелектуального потенціалу країни; використання отриманої освіти не за призначенням, тобто розбалансованість ринку праці; незадоволеність працею, і, як слідство, зниження її якості та ефективності; концентрація працівників на забезпеченні лише матеріальних благ без творчої реалізації.

Істотно, що людський капітал відіграє визначальну роль в сучасній економіці. Так, кожен індивід, володіючи людським капіталом, є генератором прогресу всієї економічної системи в цілому. Саме людський капітал в першу чергу формує темпи економічного прогресу, відіграє в сучасній економіці визначальну роль.

Людський капітал розцінюється як джерело соціально-економічного зростання, не менш важливе, ніж «звичайне» капіталовкладення. Ідеї, закладені в теорії людського капіталу, зробили серйозний вплив на економічну політику держав. В наслідок чого змінилося ставлення суспільства до інвестицій в людину.

Людський капітал - генератор соціально-економічного розвитку, що є умовою становлення інформаційного суспільства, де доступ до інформації та її результативне освоєння вирішують багато нагальних питань сучасності.

Список літератури

1. Schultz T. Human capital: Policy Issues and Research Opportunities. – In Human Resources. Fiftieth Anniversary Colloquium VI, 1975.

2. Быченко Ю. Г. Важнейший показатель человеческого капитала // Человеческие ресурсы, 2001. – № 3.

*Науковий керівник: Новікова Н.Є.,
ст. викладач кафедри СТХ*

УДК 378: 37.091

Котлярова Д.О.

Національний авіаційний університет, Київ

СУЧАСНИЙ СТАН ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Інклюзивна освіта в Україні є одним з пріоритетів державної соціальної політики в Україні. Спостерігається зміна акцентів соціальної політики держави щодо людей з особливими потребами. Формується суспільна свідомість стосовно сприйняття таких осіб як рівних членів суспільства, створюються умови для належного життя, винятком не є освітня галузь.

Інклюзивну освіту варто розглядати як процес інтеграції, який ґрунтується на доступності освіти для кожної дитини. Всі особи, незалежно від їх особливостей – фізичних, інтелектуальних, соціальних, емоційних чи мовних, повинні мати доступ до навчання та право на освіту у будь-якому типі освітнього закладу, що передбачає надання кваліфікованої та якісної освіти.

Інклюзивна форма навчання дає дітям з особливими потребами можливість навчатися разом з ровесниками. Така форма навчання в подальшому позитивно впливає на їх рівень соціалізації. Оскільки діти, які навчаються індивідуально або дистанційно у подальшому мають з цим проблеми. Часто їм важко комунікувати з іншими, вони не самостійні та невпевнені у собі, мають проблеми з працевлаштуванням.

Інклюзивна освіта ґрунтується на тому, що діти з обмеженими можливостями будуть знаходитися у соціумі, вчитися самостійності та інтеграції в соціальні процеси. Також коли діти з раннього віку навчаються разом з дітьми з особливими потребами, то вже у більш старшому віці, вони по-іншому

сприймають таких людей. Не намагаються їх пожаліти або образити, а ставляться до них толерантно, на рівні та з повагою.

5 липня 2017 року було підписано закон «Про інклюзивну освіту» («Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг»). Відповідно до цього закону люди з обмеженими можливостями мають право навчатися в усіх закладах освіти, винятком не є безкоштовне навчання в державних і комунальних закладах, незалежно від «встановлення інвалідності».

Майже кожна четверта школа зараз впроваджує інклюзивну форму навчання. Але наразі інклюзивна освіта в Україні тільки почала розвиватися, тому виникають певні труднощі. Варто згадати про некомпетентність та невідповідність деяких вчителів загальноосвітніх шкіл до роботи з такими дітьми. Також інклюзивні заклади освіти необхідно додатково фінансувати. Не варто забувати про те, що сформовану систему освіти досить важко адаптувати до індивідуальних потреб дитини з обмеженими можливостями. Крім цього деякі батьки здорових дітей мають негативне відношення до такої форми навчання. Тому потрібно у суспільстві сформувати позитивне ставлення до інклюзивної освіти. Це можна зробити завдяки засобам масової інформації, організації інформаційних кампаній, які б повідомляли людям про ще досить нову для нас форму навчання, інформували б суспільство про її переваги.

Представники Міністерства освіти зазначають, що виникає проблема непристосованості будівель для доступу дітей з особливими потребами. Тобто багато закладів освіти архітектурно не пристосовані до таких інновацій. Міністр зазначила, що у багатьох закладах освіти до такої форми навчання не пристосовані пришкольні території. Тільки 27,4% вищих навчальних закладів та 8,4% закладів професійно технічної освіти дозволяють особам з обмеженими можливостями без перешкод потрапити у приміщення, оскільки вони обладнані пандусами. Але поступово відбуваються деякі позитивні зміни. Наприклад, наприкінці 2018 року у 11560 закладах освіти, що охоплює 76% від загальної кількості, було забезпечено доступ до першого поверху.

Концепція «Нової української школи», яка розроблена Міністерством освіти, передбачає реформування середньої освіти до 2029 року. Дане подання ґрунтується на тому, що вчителі здобудуть нові компетентності, діти з задоволенням будуть ходити до школи, у них не буде страху чи проблем з вільним висловленням своєї думки.

Надзвичайна важливість впровадження цієї ідеї полягає у тому, що відповідно до концепції «Нової української школи», кожен вчитель повинен вміти працювати з дітьми, які мають особливі потреби. Відповідно до плану заходів на 2017-2029 роки, щодо запровадження «Нової української школи», постає завдання, яке полягає в тому, що потрібно розробити та запровадити обов'язковий курс для педагогів, який буде стосуватися інклюзивної освіти, роботи з дітьми з особливими потребами.

Варто зазначити, що важливу роль у процесі становлення та налагодження інклюзивної освіти відіграє соціальний працівник. Оскільки у загальноосвітніх навчальних закладах відбувається супровід дітей з обмеженими можливостями фахівцями психологічної служби, тобто соціальними працівниками та

практичними психологами. Основне завдання даних працівників полягає в тому, що під час інклюзивного навчання вони повинні розглядати проблеми психологічного і соціального супроводу усіх членів навчально-виховного процесу. В свою чергу це буде допомагати у пристосуванні системи освіти до потреб дітей з особливими потребами, оскільки будуть враховуватися їх індивідуальні можливості та особливості.

Слід звернути увагу на те, що інклюзивна освіта в наш час дуже важлива, тому що зараз наша країна знаходиться в стадії активної війни з агресором, тому питання про таку форму освіти є пріоритетним. За ці роки кількість дітей з особливими потребами досить зросла, тому питання їх соціалізації є досить актуальним.

Отже, сьогодні в Україні розвивається інклюзивна форма освіти. Вона передбачає, що кожна дитина має мати безперешкодний доступ до навчання у будь-якому закладі освіти, незалежно від своїх особливостей. Зараз Україна знаходиться на етапі впровадження такої форми освіти, тому стикається з певними труднощами. Потрібно доопрацювати питання, які стосуються кваліфікації вчителів при роботі з дітьми з особливими потребами. Також варто звернути увагу на архітектурне забезпечення закладів освіти для дітей з обмеженими можливостями. Крім цього важливо, щоб у суспільстві сформувалася коректна і толерантна думка щодо інклюзивної освіти. До того ж сформована система освіти не готова адаптуватися до потреб дітей з особливими потребами. Але не менш важливу роль має соціальний працівник в умовах інклюзивної освіти. Саме він розглядає питання психологічного і соціального супроводу. Завдяки цьому враховуються індивідуальні особливості дитини, тому це допомагає у налагодженні системи освіти щодо потреб дітей з особливими потребами. Враховуючи вище сказане, я вважаю, що необхідно звернути увагу на деякі проблемні питання та сприяти їхньому вирішенню. Тим паче ми на правильному шляху, вже зараз можна побачити позитивні зміни та перспективи у цьому напрямку.

Список літератури

1. Гевко І. Інклюзивна освіта в Україні: сучасний стан та проблеми розвитку / Ігор Гевко // Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2019. № 1(64). [Електронний ресурс]. Режим доступу : file:///D:/n/Nvmdup_2019_1_11.pdf.

2. Заярнюк О.В. Інклюзивна освіта в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення / О.В. Заярнюк // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://uondmr.at.ua/00/inkluzivna_osvita_v_ukrajini.pdf

3. Інклюзивна освіта в Україні : разом крок за кроком. 2018. [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://www.irf.ua/inklyuzivna_osvita_v_ukraini_razom_krok_za_krokom/

4. Садовнича О.О. Інтеграція та інклюзія як основні моделі навчання дітей з особливими освітніми проблемами / О.О. Садовнича // 2020. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://vseosvita.ua/library/integracia-ta-inkluzia-ak-osnovni-modeli-navcanna-ditej-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-303547.html>

5. Про організацію психологічного і соціального супроводу в умовах інклюзивного навчання. 2019. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/30376/

*Науковий керівник: Новікова Н.С.,
ст. викладач кафедри СТХ*

УДК 159.947.23: [[3+304+502/504(043.2)

Клим'юк Г.П.

Національний авіаційний університет, Київ

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Найважливішою потребою сучасності є створення спільної основи між державою, підприємствами та соціумом, де чільне місце займає соціальна відповідальність. Нині суттєвою проблемою продовжує бути запровадження єдиного принципу соціальної відповідальності у роботу різнопланових інститутів. З метою покращення сучасного стану, потрібно створити національну модель соціальної відповідальності, яка повинна базуватися на надійній правовій базі та передбачати чіткі правові норми щодо відносин між країною, підприємствами та суспільством.

Формування значення соціальної відповідальності в межах суспільних відносин детально досліджувалось з появою соціальних зв'язків. Ще починаючи з античних часів феномен відповідальності людини за свої вчинки перед державою, а держави перед громадянином тлумачились у працях давньогрецьких філософів, таких як Аристотель і Платон. З часом відбувся розвиток теоретико-методологічних підходів зарубіжними та вітчизняними науковцями у публікаціях з філософії, соціології, політології, психології, оскільки соціальна відповідальність є невіддільним компонентом будь-якої з цих сфер.

Соціальна відповідальність визначається на глобальному, національному, регіональному, виробничому та особистісному рівнях. На глобальному рівні розкривається зміст визначення проблем та умов існування людства, поширюється соціальна інтеграція, яка спрямована на підтримку системної стійкості і рівноваги суспільних відносин.

Життя, існування людини та соціальне існування забезпечуються шляхом розвитку. Як результат, джерелом розвитку є не зовнішні чинники, а внутрішні сперечання можливих явищ та процесів. Головною складовою сталого розвитку є соціальна відповідальність, яка є обов'язком людей, оскільки будь-яке соціальне рішення залишає слід на розвитку суспільства. Водночас, слід зазначити, що не існує меж для розвитку, який відбувається на сталій основі.

"Сталий розвиток" має на меті забезпечення рівноваги між економічними, соціальними та екологічними системами суспільства, які можуть покращити рівень життя населення та одночасно здійснити дієве відтворення навколишнього довкілля.

Соціальна відповідальність має складну багаторівневу структуру. Вона розглядається на трьох рівнях: індивідуальний рівень здійснюється крізь бачення особистістю певних правил, засад та поведінки особи в соціумі; рівень держави – забезпечення високого рівня життя громадян, культурно-історичного та духовно-морального розвитку суспільства; рівень підприємств – виражається у суспільній користі виробництва перед усіма людьми та організаціями, з якими вони взаємодіють в процесі функціонування.

Соціальна відповідальність – основа системи взаємовідносин у суспільстві, це невіддільна складова у системі відносин особистість-держава-підприємство-суспільство.

Відповідальна особистість, це людина, яка реалізує своє усвідомлення через соціальні норми, маючи власні установлені канони моралі, з якими взаємопов'язані та взаємозалежні традиції сім'ї, колективу, що формує її як відповідальну людину.

«Соціальна відповідальність» складна морально-правова, філософська, етико-психологічна категорія, що вивчається різними науками. Це особистісна моральна якість, яка містить в собі врахування не лише своїх інтересів, а й інтересів інших соціальних груп, суспільства.

Соціальна відповідальність держави сприяє реалізації положень сучасного державного управління, забезпечує позитивну репутацію інститутів держави та посадовців, стає обов'язковим засобом соціальної відповідальності на різних рівнях громадян і підприємств, соціального прогресу.

Соціальна відповідальність у підприємстві – це певна домовленість між підприємством і суспільством. Цей тандем реалізується завдяки стратегії, що направлена на реалізацію своїх інтересів з урахуванням суспільних потреб. Тобто в ідеалі потрібно володіти високими якість гуманізму і розуміти реальну вигоду не лише для себе, але й робити вклад в процвітання суспільства.

Пріоритетом сталого соціального розвитку повинно бути: відповідальність людини перед суспільством за свої вчинки, відкритий для всіх прошарків населення доступ до культурної спадщини, що забезпечить більш високий рівень соціального життя. Соціальні обов'язки суспільства та держави повинні бути обов'язковими. Злагоджена система всіх елементів соціальної відповідальності гарантує побудову морального, духовного, етичного, демократичного та соціально-орієнтованого суспільства.

Список літератури

1. Гришук В.К. Соціальна відповідальність: навч. посіб / В.К. Гришук. – Львів : Львівський державний ун-т внутрішніх справ, 2012. – 152 с.
2. Клінеску Т.В. Соціальна відповідальність : [підручник] / Т.С. Калінеску, Г.С. Ліхоносова, В.С. Альошкін ; Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. – Северодонецьк : СНУ ім. В. Даля, 2015. – 470 с.
3. Куценко В.Й. Соціальна відповідальність / В.Й. Куценко // Конспект лекцій з дисципліни «Соціальна відповідальність». – Дніпропетровськ: ДНУ, 2014. – 51 с.

4. Охріменко О.О. Соціальна відповідальність: навч. посіб. / О.О. Охріменко, Т.В. Іванова. – К.: Національний технічний ун-т України «Київський політехнічний інститут», 2015. – 180 с.

*Науковий керівник: Новікова Н.С.,
ст. викладач кафедри СТХ*

УДК 364.78

Ліпакова В.О., Уманчук О.С.
Національний авіаційний університет, Київ

ДОПОМОГА ПО БЕЗРОБІТТЮ В РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Проблема безробіття існує у всіх країнах світу. Це пов'язано з різними факторами, і не завжди ці проблеми викликані економічним становищем. Допомога по безробіттю в різних країнах сильно відрізняється, але навіть в багатих державах Європи люди залишаються без засобів до існування.

Безробіття негативно впливає на людей, завжди чинить тиск на їх психічний стан, настрої в суспільстві і зростання злочинності. У зв'язку з цим всі держави постійно працюють над схемами соціальної допомоги безробітним громадянам, адже опинившись в такому важкому становищі, далеко не всі можуть адаптуватися до сучасних умов на ринку праці. Тому виплати по безробіттю від держави часом є чи не єдиним шансом пережити важкі часи, особливо коли гроші на прожиття потрібні ще й для того, щоб прогодувати сім'ю.

Важливу роль у боротьбі з безробіттям відіграє Міжнародна організація праці (МОП) – спеціалізоване агентство системи ООН, що має на меті просування принципів соціальної справедливості, визнання на міжнародному рівні прав людини і прав у сфері праці.

Варто детальніше розглянути ситуацію щодо допомоги по безробіттю у різних країнах світу.

Особливо актуальним є дослідження допомоги по безробіттю в Україні. Розмір допомоги по безробіттю розраховується для кожної людини індивідуально, в залежності від страхового стажу та розміру заробітної плати. Максимальний розмір фінансової допомоги з безробіття не може перевищувати 4 прожиткових мінімуми для працездатних осіб.

Мінімальний розмір матеріальної допомоги по безробіттю становить - 1800 гривень в залежності від страхового стажу, 650 гривень - без урахування страхового стажу, з 1 липня 2020 року - 8788 гривень - максимально можливий розмір допомоги по безробіттю [5].

Порівняно з іншими країнами Європи – Німеччина вважається найбільш розвинутою країною. Виплати по безробіттю здійснюється за допомогою ArbeitslosengeldI, що є основною допомогою, на яке розраховує населення, адже це є страховою виплатою, яку громадянин зміг заробити за рахунок податків та певних внесків в державу.

Також, виплати відбуваються за допомогою ALG-II – виплачується, для покриття мінімальних потреб та прожиткового мінімуму непрацездатного

населення. Розмір визначається за такими критеріями, як вік, сімейний стан та наявність особливих потреб. Базовий розмір варіюється від 240 до 416 євро та окремо виділяються кошти на оплату оренди житла. Термін призначення виплати складає 12 місяців [1].

Розглянемо ситуацію щодо допомоги по безробіттю в Швейцарії. Громадяни країни автоматично забезпечуються даною допомогою. У Швейцарії діє правило: людині, якій загрожує звільнення, слід негайно почати пошуки нового місця роботи. Інакше допомога видаватися не буде.

У Швейцарії можна розраховувати на виплату в розмірі 70-80% від щомісячної заробітної плати. Тим, у кого є діти, або на кому аліменти, виплачується максимальна сума - 80%. Той же відсоток можуть отримати безробітні, які заробляли менше 3979 франків [2].

В Іспанії Уряд змінив порядок отримання соціальної допомоги для тих, хто перебуває тривалий час на обліку «біржі праці» (*desempleados del argaduración*). Продовжено дію «Програми PAE» (*Programa de Activación para el Empleo*), що передбачає соціальну допомогу в розмірі 426 євро для «тривалих безробітних», що мають утриманців (*desempleados del argaduración con cargas familiares*), у яких немає прав на інші види допомоги та які «активно шукають роботу» (*busquen activamente empleo*). Таку допомогу вони можуть отримувати протягом 6 місяців, без права продовження (*improrogables*) [3].

Безробітні Австрії зможуть розраховувати на допомогу рівно 55% від середньої заробітної плати. «Стеля» виплат утворює 4 020 євро. Термін виплат у деяких випадках може бути близько 9 років.

В Італії сума допомоги (державна підтримка) залежить від сектора, в якому трудився робочий до звільнення. Термін виплат повинен обмежуватися 240 днями. У випадках, якщо на момент звільнення робочого було 50 років і більше, термін утримання зростає до 360 днів максимум. У цій державі сума допомоги (державна підтримка) утворює мінімально 931 євро на місяць і 1 119 євро набувають громадяни, чия зарплата перевищувала цю цифру (2 014 євро) [4].

Отже, можна зробити висновки, що для покращення ринку праці та зменшення рівня безробіття. Завдяки світовому досвіду, необхідно проводити заходи щодо подолання рівня непрацюючого населення:

- розробити програму щодо стимулювання зайнятості населення.
- держава повинна створити нові робочі місця.
- використовувати гнучкі форми роботи та режими робочого часу.
- започаткувати страховий фонд, щоб у разі втрати роботи, громадянин міг отримувати кошти, завдяки внесенню податків, за роки своєї роботи.

Реалізація цих заходів, допоможе остаточному подоланню наслідків безробіття у всіх країнах.

Список літератури

1. Соціальна допомога по безробіттю в Німеччині [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <https://migrant.biz.ua/nimechina/robota-de/dopomoga-po-bezrobitty.html>

2.Нові правила призначення допомоги для тривало непрацюючих в Іспанії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <https://catalunya.ru/tutorials/article/3663-povnye-pravila-naznacheniya-posobiya-dlya-dlitelno-nerabotayuschih-v-ispanii/>

3.Допомога по безробіттю у Франції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <https://nashy-igoty.ru/posobie-po-bezrobotice-vo-francii/>

4.Рябоволик, Т. Ф. (2010). Генезис трансформації змісту категорії зайнятості в умовах розвитку сучасних ринкових відносин. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки, (17), 131-137.

5.Острроверхов, В. (2009). Використання зарубіжного досвіду для вдосконалення концепції зайнятості України в умовах кризи. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України: науковий журнал. - Тернопіль: «Економічна думка». - 2009. - вип, 14, 62-65

*Науковий керівник: Петренко Т.В.,
доцент кафедри СТХ, кандидат пед. наук*

УДК 159.9:316.46.058.5(043.2)

Рубльова І.Д., Чесановська С.Г.

Національний авіаційний університет, Київ

ГАЗЛАЙТИНГ ЯК РІЗНОВИД ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА

Насильство – навмисне застосування фізичної сили або влади, здійснене або у вигляді загрози, направлене проти себе, проти іншої особи, групи осіб або спільноти, результатом якого є (або є висока вірогідність цього) тілесні ушкодження, смерть, психологічна травма, відхилення в розвитку або різного роду збиток [7].

Наше життя складається з постійних соціальних зв'язків, що виявляються у різних сферах життя. Соціальний контакт містить в собі певні специфічні особливості, наприклад, маніпулювання іншими задля власної вигоди.

Ми не завжди можемо вчасно оцінити ситуацію, виявити момент маніпуляції і прийняти рішення на захист своєї особистості. Результатом такого психологічного впливу може бути пошкоджена власна реальність. Вона у свою чергу має деструктивний вплив на психологічний стан особистості.

Обрана тема є актуальною тому, що газлайтинг є саме таким впливом. Це одна із прихованих форм психологічного насильства, маніпуляція, що спотворює сприйняття навколишньої дійсності і змушує сумніватися у власній адекватності, а це приводить до зміни самооцінки. Тому дуже важливо знати про нього, розуміти ситуацію, у якій опинився, щоб уберегти себе від впливу даного виду утиску.

Виділяють такі форми насильства: фізичне, сексуальне, економічне, психологічне [1].

Психологічне насильство – форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження,

переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи [1].

Газлайтинг – це підступна форма маніпуляції і психологічного контролю. Жертви газлайтингу навмисно і систематично отримують неправдиву інформацію, яка змушує їх сумніватися в тому, що вони вважають правдою, часто про самих себе. Вони можуть в кінцевому підсумку засумніватися у своїй пам'яті, сприйнятті і навіть у своїй свідомості. Згодом маніпуляції газлайтера стають більш складними і дієвими, через що жертві все важче побачити правду [4].

Термін «газлайтинг» з'явився у 1938 році у п'єсі «Газове світло» та її екранізації. Газлайтинг може відбуватися в особистісних або професійних відносинах. Маніпулятивні люди, які займаються газлайтингом, роблять це, щоб здобути владу над своїми жертвами, або через те, що вони просто отримують спотворене задоволення від дії чи хочуть емоційно, фізично або фінансово контролювати свою жертву [5].

Газлайтинг є різновидом психологічного насильства, яке застосовується навмисно, протягом тривалого часу, через постійні маніпуляції, знецінюючі жарти, звинувачення і залякування, щоб змусити людину зневіритися у собі, вагатись у адекватності свого сприйняття навколишньої дійсності, розвинути у неї комплекс меншовартості.

Як описала Патрісія Еванс, сім «попереджувальних знаків» газлайтингу – це ознаки, що спостерігаються у насильника, а саме: приховування інформації від жертви, протидія інформації з боку кривдника, знецінююча інформація, словесні образи, зазвичай у формі жартів, блокування і відволікання уваги жертви від зовнішніх джерел, тривіалізація («мінімізація») цінності жертви, руйнування жертви шляхом поступового її ослаблення та ослаблення її розумових процесів [3].

Психолог Еліно́р Грінберґ описала три найпоширеніші методи газлайтингу:

– Приховування. Кривдник може приховувати речі від жертви і приховувати свої вчинки. Замість того, щоб відчувати сором, кривдник може переконати жертву засумніватися у власних уявленнях про ситуацію і змусити перекласти вину на себе.

– Зміни. Кривдник відчуває необхідність щось змінити в жертві. Незалежно від того, як жертва одягається або поводить себе, він хоче, щоб жертва відповідала його фантазії. Якщо жертва не підкоряється, кривдник може переконати її, що насправді вона недостатньо гарна.

– Контроль. Кривдник може захотіти повністю контролювати жертву і мати над нею владу. Вчиняючи так, кривдник буде намагатися ізолювати їх від друзів і сім'ї, щоб лише він міг впливати на думки і дії жертви. Насильник отримує задоволення, знаючи, що жертва повністю у нього під контролем [6].

Сімейний терапевт Ейпріл Елдемайр виділяє чотири речі, які потрібно зробити, якщо людина вважає, що хтось у її житті застосовує до неї газлайтинг:

1. По-перше, зрозумійте, що газлайтинг – це не про вас. Йдеться про спроби та необхідності іншої людини отримати і зберегти владу. Це приклад нездорового механізму подолання труднощів, і, хоча це не виправдовує поведінку газлайтера, воно може допомогти вам зрозуміти, що ви не винні в його діях.

2. Розробіть чудову систему підтримки. Покладіться на своїх друзів, родину і інших близьких, яким ви довіряєте. Розкажіть їм, що відбувається, щоб вони могли допомогти.

3. Зверніться по допомогу. Психотерапевт може виявитися безцінним активом, коли ви почнете процес позбавлення від цієї нездорової поведінки.

4. Якщо ви вважаєте, що ваш партнер маніпулює і експлуатує вас, зателефонуйте на Національну гарячу лінію з боротьби зі поганим ставленням по телефону 800-799-7233 для отримання допомоги [2].

Отже, для захисту свого сприйняття навколишньої дійсності необхідно займатися рефлексією і уміти виявляти ознаки газлайтингу для запобігання низької самооцінки, невпевненості у власних переконаннях, почуттях, застереження себе від неможливості почуватися щасливим.

Список літератури

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 №2229-VIII. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

2. Eldemire A. Is Someone Gaslighting You? [Електронний ресурс] / AprilEldemire // Psychologytoday. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/couples-thrive/202007/is-someone-gaslighting-you>.

3. Evans P. Theverballyabusiverelationship: howtorecognizeit and how to respond [Електронний ресурс] / Patricia Evans // Holbrook, Mass.: Adams Media Corporation. – 1996. – Режим доступу до ресурсу: <https://archive.org/details/verballyabusiver00evan>.

4. Gaslighting [Електронний ресурс] // Psychology today – Режим доступу до ресурсу: <https://www.psychologytoday.com/us/basics/gaslighting> .\

5. Gaslighting. How gaslighting works? [Електронний ресурс] // Psychology today – Режим доступу до ресурсу: <https://www.psychologytoday.com/us/basics/gaslighting#how-gaslighting-works>.

6. Greenberg E. Are You Being "Gaslighted" By the Narcissist in Your Life? [Електронний ресурс] / Elinor Greenberg // Psychology today. – 2017. – Режимдоступудоресурсу: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/understanding-narcissism/201709/are-you-being-gaslighted-the-narcissist-in-your-life>.

7. Всемирная Организация Здравоохранения. Насилие и его влияние на здоровье. Доклад о ситуации в мире. [Електронний ресурс] // Весь мир : М. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/full_ru.pdf.

*Науковий керівник: Петренко Т.В.,
доцент, канд. пед. наук*

УДК 364.662(043.2)

Сенько Ю.О.

Національний авіаційний університет, Київ

БІДНІСТЬ ТА ЇЇ ФОРМИ

Дослідження та аналіз проблеми бідності як соціального явища є неабияк актуальними в науці. Бідність вивчали соціологи, філософи, економісти, психологи та інші науковці протягом багатьох століть та стверджували, що це надзвичайно небезпечний феномен, який послаблює соціально-політичне становище та впливає на руйнування загальної продуктивності народу. Для українського суспільства бідність виступає не тільки хронічним фактором, яке обумовлює життя значної частини людей, але також компонентом поляризації громадян, його розподіл на надто забезпечених і надто бідних в умовах руйнівного стиснення середньої категорії населення.

Матеріальні умови завжди різнилися протягом суспільно-історичного розвитку суспільства. Сучасні науковці стверджують, що бідність – це певна неспроможність, яка виникає через нестаток коштів для підтримки повноцінного способу життя, згідно з нормами, прийнятих суспільством. Це означає, що через брак фінансів бідна категорія населення не має можливості оплачувати самі необхідні речі для існування, такі як: комунальні послуги, повноцінне харчування, необхідне лікування, ці люди не можуть забезпечити себе відпочинком, оплатити освіту собі й своїм дітям. Тому, ми можемо стверджувати, що бідність має економічне походження і виступає широким явищем, що стосується різних аспектів життя.

Взагалі ця проблема може визначитися за двома стандартними формами: абсолютною та відносною. Абсолютна бідність – це недостатність засобів для забезпечення необхідними, мінімальними потребами, включаючи продукти харчування, засоби медичної сфери, одяг і т. д. Відносною ж бідністю називається нездатність людей, у яких доходи на багато менші ніж ті, які є соціально прийнятними та відповідними для суспільства. Але на сьогоднішній день також можна виділити чотири новітні форми бідності, які набувають поширення та стануть ще більш значущими у майбутньому.

Бідність через захворювання (медична бідність). Причиною цієї форми є серйозне захворювання або порушення здоров'я навіть одного члена сім'ї. Адже хвороба може дуже впливати на погіршення фінансового стану родини, яка має навіть середні доходи, уже не кажучи про низькі. Дуже часто зниження матеріальної здатності звичайних родин збігається зі скороченням каналів фінансової підтримки охорони здоров'я, страхових та благодійних фондів. Ціни за лікування та необхідні медикаменти не залежать від матеріальних статків сімей, а безпосередньо від тяжкості та специфіки хвороби. Тому, ця форма й набула значного поширення в останні роки, та неабияк розповсюджена зараз.

Наступна своєрідна форма – бідність за ознакою житлових умов. Нині велика кількість сімей за кількісними і якісними показниками мають погані житлові умови, або взагалі їх не мають. Останнім часом набула великого поширення

оренда квартир та домівок. Але такі проблеми, як скорочення ринку праці та наростання кризових явищ, спричиняють великі труднощі родинам, які орендують житло, бо значно скорочують їхні поточні доходи. Втрата можливості отримувати зарплату може призвести до зміни житлових умов на гірші, або навіть до повної неспроможності платити.

Не менш значуща форма – бідність за ознакою заборгованості. Цей вид характеризує певні кредитно-фінансові проблеми населення. З кожним роком оформлення кредитів набуває все більшої поширеності, особливо бідною категорію. Найбільш розповсюджені позики на купівлю житла через звуження купівельної спроможності прибутків, інші ж родини мають необхідність звертатися за позику через певні особисті труднощі. Але з часом сума боргу значно наростає, видавати стає складніше, і це створює надто скрутну ситуацію для людей. Тому, колосальні явища заборгованості перед банками та зниження прибутків населення й спричиняють цю форму бідності.

У 2014 році через бойові дії на Донбасі виникла така форма як раптова бідність через втрату майна та джерел для існування. Цей тип підвладний для переселенців та родин, які зазнали втрат через бойові дії на територіях, де вони проживали. За весь час бойових дій зареєстрованих переселенців стає все більше, і майже всі вони зіткнулися з раптовою бідністю, бо не мали значних ресурсів, щоб компенсувати збитки. Наразі оцінку об'єму зруйнування власності та небезпеки раптової бідності людей, які залишилися на власних місцях проживання, зробити нелегко, бо ситуація знаходиться в стані прогресу.

Отже, бідність є таким феноменом, яке проявляється майже у всіх галузях громадського життя, у всіх формах соціальних й економічних відносин. Характеристики усіх перелічених видів та форм бідності зазначають значущість явища та неабияк високий рівень уразливості людей. Тому, проблема бідності заслуговує більшої уваги до шляхів її вирішення. Це спричиняє до переосмислення звичайних критеріїв при організації національної політики опору бідності, модернізації державної моделі соціальної політики та покращення загальних умов життя населення.

Список літератури

1. Зайнятість та ринок праці: Міжвід. наук. зб. / Відп. ред. В. В. Онікієн-ко. — К, 2001. — Вип. 15.
2. Лібанова Е.М. Бідність населення України: методологія, методика та практика аналізу : монографія / Е.М. Лібанова. – К. : КНЕУ, 2008. – 330 с.
3. Ревенко А. Бідні верстви населення в Україні (за даними досліджень сімейних бюджетів Держкомстатом України) // Україна: аспекти праці.– К., 1997. – №7. – С. 13–25.
4. Саєнко Ю. Феномен і особливості бідності в Україні // Україна: аспекти праці. – К., 1997.– №7. – С. 11–12.

*Науковий керівник: Новікова Н.С.,
ст. викладач кафедри СТХ*

УДК 316.334.23(477)(043.2)

Скуратова Л.В.

Національний авіаційний університет, Київ

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Соціальне підприємництво наразі є одним з елементів співдії влади, бізнесу та суспільства, реалізація його діяльності дає велику частину доходів, яка спрямовується на розв'язання соціальних проблем. Пояснити, що таке соціальне підприємництво – важко. Грегорі Діз виділив п'ять ознак, щоб пояснити його тлумачення: 1) взяття на себе місії створення та підтримки соціальної цінності (а не лише цінності для індивідуума); 2) безперервний пошук та використання нових можливостей для служіння обраній місії; 3) участь у процесі творення інновацій, адаптації та навчання; 4) рішучість дій, активність і масштаби яких не повинні обмежуватися наявними ресурсами; 5) висока відповідальність підприємця за результати своєї діяльності – як перед безпосередніми клієнтами, так і перед суспільством. Єдиного визначення це поняття не має, тому його застосовують до різних видів суспільної діяльності [1, с. 4-5].

Існує три головні характеристики соціального підприємства: 1) Торгівельна діяльність, через яку здобувається життєздатність таких підприємств; 2) Основне призначення – громадські потреби; 3) Соціальні володіння – підприємствами володіє та керує суспільство. Соціальне підприємництво з'явилося як наслідок на проблеми малозабезпеченості, безробіття тощо, і існує для того, щоб забезпечувати ті потреби громадян, які ігнорує приватний сектор. Населення отримує нові робочі місця, підприємництво надає професійний досвід людям, що працюють у них, до громадського життя залучаються соціально вразливі та маргіналізовані групи населення, надаючи їх учасникам роботу, підвищується увага до соціально незахищених груп населення, а також поновлюється відродження здебільшого сільських та міських територій [2].

Зараз соціальне підприємництво в Україні не є однією з найрозвиненіших галузей. Причин є безліч, але одна з них це низький рівень знань про саму сутність таких підприємств, їх роль у процесі росту суспільства та місцевої громади. Також, як я вже писала вище, навіть не існує єдиного визначення цьому поняттю. В результаті, через нерозвиненість законів, які пов'язані з чинними організаційними видами діяльності підприємств, соціальні зазвичай плутають з благодійними установами чи класичними приватними підприємствами [3].

Необхідно розвивати цю сферу, тому що вона грає важливу роль в діяльності соціальних працівників та в майбутньому може допомагати в вирішенні багатьох соціальних проблем суспільства. Якщо вибудувати цілісну систему, в яку будуть притягнуті всі зацікавлені сторони: підприємці, громадські організації, донорські структури та держава – це стане ключем до успіху соціального підприємництва в Україні.

Як висновок, враховуючи актуальність проблеми розвитку соціальних підприємств, необхідно в першу чергу чітко окреслити це поняття, в тому числі і юридично, тобто ввести закони, що будуть стосуватися саме соціальних

підприємств. Також, потрібно заручитися більшою підтримкою від держави, задля забезпечення їх розвитку. Однією з найважливіших цілей таких підприємств має стати надання послуг соціального характеру. Уряд також має допомогти встановити податкові пільги для цих підприємств, що дозволить зменшити податки в разі коли їх дохід недостатній для підтримки діяльності, підтримувати розвиток у селах та нерозвинених містах. Соціальне підприємництво починає вирішувати соціальні проблеми суспільства, тож для його росту необхідно розвивати інфраструктуру.

Список літератури

1.Смаль В., Кокоть В. Посібник «Що слід знати про соціальне підприємництво» Проект міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст», 2017.

2.Кірєєва О.Б. Соціальне підприємництво як інструмент державної соціальної політики - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: - [www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02\(6\)/11kobdsp.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02(6)/11kobdsp.pdf). – Загол. з екр. – Мова укр.

3.Шаульська Л.В.,Кабаченко Г.С. Розвиток соціального підприємництва як напрям державного регулювання ринку праці- Економіка і організація управління № 2 (22), 2016 - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jeou.donnu.edu.ua/article/viewFile/4823/4854>.

*Науковий керівник: Новікова Н.Є.,
ст. викладач кафедри СТХ*

УДК 364.67/.68(043.2)

Слепцова А.М.

Національний авіаційний університет, Київ

ДОБРОБУТ ЯК ПОКАЗНИК ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ

Кожна людина у світі прагне жити у кращих умовах, тому проблеми добробуту й достатку, їх способи й методи досягнення розглядалися багатьма дослідниками. У концепції добробуту містяться чинники еволюції суспільства, його стрімкого розвитку. Показник добробуту відображає не тільки матеріальні проблеми населення, а й моральні та інтелектуальні. Добробут певної особи характеризується співвідношенням об'єктивних умов її життя і суб'єктивних оцінок особи. Отже, добробут – це відповідність статусу індивідууму з його рівнем життя.

Відповідно до економічної літератури, добробут можна визначити як сприятливий фізичний, соціальний та моральний стан, який є результатом діяльності індивіда та доступності соціально-економічних благ й відносин з різними людьми.Добробут як показник якості життя населення досліджували в своїх працях різні науковці: Гриненко А. М. [1], Іванова О.Л. [2], Хохич Д. Г. [3], Ястремський О. І [4]. Зокрема, Хохич Д. [3] зазначає, що добробут суспільства є формою життєзабезпечення, відтворення фізичних сил людини, її діяльності. Науковець вважає, що структура доброту складається з доходів, споживання,

державно-соціальних гарантій, платних послуг та соціальної захищеності прав. Дослідник Ястремський О. [4] вважає, що соціальний добробут тісно пов'язаний з суспільним благом населення, конкурентності та якості життя соціуму.

Категорія якості життя населення чітко демонструє те, якою мірою певна людина задовольняє свої потреби, як вона фігурує в соціумі та яким способом досягає своїх цілей та реалізує потенціал високого рівня свого життя. Цим показникам сприяє соціальна політика і свідчення суспільного добробуту всіх рівнів населення.

Добробут входить в систему інтегральних показників якості життя населення. Серед них можна перелічити: фінансово-економічний показник (доходи, витрати населення), медико-екологічний показник (здоров'я, медицина, сім'я), показник матеріального добробуту (праця, транспорт, торгівля), показних духовного добробуту (освіта, культура, політика). Тобто, дані показники характеризують міру реалізації життєвих цілей й стратегій людей, задоволення їх потреб й інтересів. Добробут сприяє розширенню можливостей людей вирішувати свої проблемні питання, досягати мети та робити життя щасливим.

Отже, добробут дає змогу розкрити критерії, умови, рівні життєдіяльності суспільства як цілісного організму. Добробут є невід'ємним показником якості діяльності населення у соціумі. Для оцінки рівня життя й добробуту входять інтегральні показники рівня розвитку життя, включаючи політичну, культурну й економічну сфери суспільства.

Список літератури

1. Гриненко А. М. Соціальна політика. Київ, 2003. 309 с.
2. Іванова О.Л. Соціальна політика: теоретичні аспекти: курс лекцій. Київ, 2003. 107 с.
3. Хохич Д. Г. Теорія економіки добробуту та проблеми її реалізації в Україні// Фінансова система України. Збірник наукових праць. Вип. №8. Ч.1.2006. С. 452-461.
4. Ястремський О. І. Основи мікроекономіки. Киев, 2003. 674 с.

*Науковий керівник: Новікова Н.Е.,
ст.викладач кафедри СТХ*

УДК 364-78(043.2)

Сушко Д.С.
Національний авіаційний університет, Київ

СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Еволюція соціального капіталу як фундаменту розвитку суспільства в Україні тісно зв'язана, передусім, з поняттям «соціальний капітал». Термін «соціальний капітал» набув широкого вживання у науковому обігу, тільки наприкінці 90-х років ХХ ст. Саме соціальний капітал виступає як один із найдієвіших інструментів самоорганізації свідомих громадян, що передбачає формування між ними взаємовідносин, де в основі є довіра та допомога. Він є тим зв'язуючим елементом, що дозволяє забезпечити гармонізацію соціальних, економічних

, політичних, процесів та підвищити можливості їх доцільного прояву на державному рівні. Найвідомішими світовими авторами, що досліджують проблематику соціального капіталу, являються, Дж. Коулмен П. Бурдье, Р. Патнем, П. Сорокін, Ф. Фукуяма та інші вчені.

Саме мірою взаємної довіри людей у суспільстві визначається підоснова соціального капіталу. Якщо в суспільстві присутня взаємна довіра, то ми можемо говорити, що в ньому є і соціальний капітал. Об'єднує окремі індивідуальні капітали людей на рівні трудових колективів, громадських рухів, національних і державних співтовариств саме присутність довіри в одне ціле. Говорячи по іншому, завдяки зв'язкам, активізації зв'язків між людьми створюється громадське багатство в чому і полягає суть соціального капіталу. До головних особливостей соціального капіталу підпорядковують наступні: – соціальний капітал має свою особливу природу, інакші закони і закономірності розвитку. Він формується на основі жертвовності громадян;

Він має властивість зростати від того, наскільки його витрачають, отримані надання перебувають у власності всього суспільства.

Соціальний капітал може використати не тільки той, хто напручує його за рахунок особистого часу, енергії, здібностей і талантів, а також будь-який інший громадянин, який активно включився в процес його виробництва.

Важливим також є те, що з одного боку, соціальний капітал бере участь у формуванні особистості як члена громади, а з іншого надає риси приналежності до громадянського суспільства людям в межах цілої політичної спільноти. Варто не забувати, що суспільство являє собою незалежну систему, в середині якої будується соціальний капітал, а вже потім соціальний капітал потрапляє в сферу політики через набуті людьми цінності, та норми поведінки. Якщо обидві сфери (соціальна і політична) рівноправно функціонують, тільки тоді з'являється можливість формування громадянської позиції людини. Зараз з'являється усе більше доводів, що соціальна взаємодія являється визначним чинником економічного процвітання і сталого розвитку суспільства. Соціальний капітал не просто певна кількість інститутів, що підтримують суспільство, а скоріше “клей”, що утримує разом різні його частини. Соціальний капітал складається, першочергово, з горизонтальних зв'язків між людьми і включає соціальні мережі та відповідні норми, що впливають на продуктивність і добробут різних співтовариств.

З точки зору державного управління, «соціальний капітал» надає можливість об'єднувати в одну категорію багатогранні соціальні форми впливу державної влади на суспільство, які є фундаментальними для збереження цілісності і процвітання громадянського суспільства. Адже ефективність державного управління відповідає ефективності використання різних форм соціального капіталу. Нагромадження та подальше збільшення соціального капіталу являється не аби яким елементом суспільства, зміцнює та сприяє налагодженню партнерських відносин держави та громадських рухів.

Належить соціальний капітал усім членам суспільства. Отож, індивідуальний соціальний капітал у процесі свого процвітання і взаємодії буде досить твердою формою соціального капіталу загалом суспільства. Соціальний капітал можна

простежувати як комплекс довіри, якою мають змогу користуватися всі громадяни та яка будується через мережу соціальної взаємодії громадян.

На наш погляд, результатами процесу накопичення соціального капіталу є: розвинена громадська свідомість, яка породжує високий рівень громадсько-політичної участі; участь громадян в управлінні державою; державна влада, що реагує на потреби та інтереси суспільства; прискорений соціально-економічний, політичний розвиток.

Отже, ресурсом, на який опирається суспільство у своєму розвитку є соціальний капітал. Важливим елементом побудови концепції соціального суспільства є розвиток соціального капіталу через активізацію участі населення у житті суспільства.

Список літератури

1. Бурдьє П. Форми капітала / П. Бурдьє // *Економическая социология*. – Т. 3. – № 5. – 2002. – С. 60-74.
2. Коулман Дж. Капітал соціальний і людський / Дж. Коулман // *Общественные науки и современность*. – 2001. – № 3. – С. 122-139.
3. Левин И. Б. Гражданское общество на Западе и в России / И. Б. Левин // *Полис*. – 1996. – № 5. – С. 107-119.
5. Михайловська О. Г. Соціальний капітал” як ресурс інститутів громадянського суспільства / О. Г. Михайловська // *Гілея: наук. вісн.* – 2010. – Вип. 40. – Режим доступу http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2010_40/Gileya40/P3_doc.pdf.

*Науковий керівник: Новікова Н.Є.
ст. викл.кафедри СТХ*

УДК 316.346.32-053.9:364.46(043.2)

Уманчук О.М., Хромець С.В.

Національний авіаційний університет, Київ

СУЧАСНІ НАПРЯМКИ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ ЗА КОРДОНОМ

Соціальний захист громадян похилого віку в країнах Західної Європи і США знаходиться на високому рівні. Зарубіжний досвід соціальної роботи з людьми похилого віку досить різноманітний, він може і повинен бути використаний у роботі соціальних служб України. Для того, щоб оцінити можливість використання в українських умовах досягнень названих країн в області роботи з літніми людьми, ми виявили особливості діяльності державних і громадських установ у цих державах.

Державна політика Великої Британії стосовно престарілих громадян та інвалідів орієнтована на створення їм повноцінних умов життєдіяльності в домашніх умовах, але під наглядом соціальних працівників [1]. Інакше кажучи, людям похилого віку надаються послуги для підтримки життєвого тону при

одночасному проживанні в сім'ї. Соціальна та медична допомога, що надається людям похилого віку та інвалідам вдома, визначається як значущий елемент реалізації соціального захисту в країні. Значною мірою вдається вирішити багато проблем літніх людей, пов'язаних з самотністю і втраченою інтересу до життя. Організація соціального обслуговування здійснюється органами місцевого самоврядування, які надають як обов'язкові, так і додаткові послуги (медичні, дозвільні, побутові та ін.).

В Англії існують:

-по-перше, спеціалізовані будинки для людей похилого віку. У цих установах утримуються люди, у яких є серйозні захворювання і яким необхідний постійний медичний нагляд. У них можливо як тимчасове, так і постійне перебування. Обслуговуючий персонал надає широкий спектр послуг для літніх людей: організує дозвілля, медичне і соціально-побутове обслуговування;

-по-друге, спеціальні поселення, які складаються з невеликих будиночків, квартир, де проживають особи похилого віку люди, здатні вести активний спосіб життя;

-по-третє, відкриті «соціальні клуби», що створені релігійними і суспільно-благодійними організаціями. При організації життя і відпочинку для людей похилого віку в установах Великобританії враховується такий фактор, як забезпечення атмосфери доброзичливої взаємодії один з одним, при цьому істотну роль приділяють віковим особливостям, інтересам, світогляду літньої людини.

Соціальна робота з людьми похилого віку, організована органами державної влади Франції, орієнтована на максимально довге перебування осіб похилого віку в звичній домашній обстановці. Найбільшого поширення набули два види такої допомоги - «Домашній помічник» і «Сестринський догляд» за старими громадянами на дому.

Служба «Домашній помічник» організує соціально-побутове обслуговування вдома: закупівля продуктів харчування, приготування їжі, утримання житлових приміщень, прання білизни, оплата рахунків тощо. Фінансування організації здійснюється системою державного страхування або приватними страховими компаніями Франції.

Для літніх людей, які не здатні самостійно справлятися зі своїми потребами за станом здоров'я, організує допомогу служба «Сестринський догляд», яка включає в себе як обслуговування в домашніх умовах, так і надання долікарської медичної допомоги та послуг гігієнічного характеру. Підставою, за яким літній людині надаються такого роду послуги, є рішення сімейного лікаря, саме обслуговування здійснюється медичною сестрою і її помічницею (нянею). Робота служби «Сестринський догляд» полягає у виконанні лікарських призначень. Оплата послуг за встановленими розцінками проводиться за рахунок страхування через хворобу [3].

Істотна роль у соціальній роботі з людьми похилого віку у Франції належить клубам для пенсіонерів, робота яких переважно націлена на організацію дозвілля, усунення соціальної ізоляції та сприяння активній участі в суспільному житті. Створюються дані установи громадськими організаціями для підтримки служб,

які надають допомогу престарілим громадянам. Держава надає фінансову підтримку.

Необхідно відзначити, що в Фінляндії у сфері соціального забезпечення осіб похилого віку діє централізована система планування. Центральні державні органи керують і контролюють здійснення соціальних послуг. Безпосереднє надання соціально-побутових послуг особам похилого віку покладено на муніципалітети, які діють за принципом самоврядування і організують свою роботу в цьому напрямку на підставі п'ятирічних планів. Держава в обов'язковому порядку надає муніципалітетам дотації на надання соціальної допомоги престарілим громадянам, які становлять не менше половини від суми всіх їх витрат на ці цілі. Соціальні послуги також надаються приватними організаціями та церквою.

У наданні соціальної допомоги людям похилого віку в Фінляндії вибрано напрямок, який орієнтований на надання послуг у нестационарних умовах і створення кращих умов для даної категорії осіб. Найбільш поширеною формою є надання допомоги як самотнім престарілим, так і сім'ям, які потребують соціальної підтримки людей похилого віку, які здатні самотійно себе обслуговувати, надається побутова допомога. Особи, які не мають такої можливості, забезпечуються повним пакетом послуг, що надаються (медичних, соціально-психологічних і т.п.).

Центри соціальної допомоги пропонують широкий спектр послуг для осіб похилого віку, а саме:

- обладнуються приміщення для відпочинку і дозвілля;
- працюють медичні кабінети, кабінети лікувальної фізкультури та масажу, сауна, басейн;
- працюють їдальні, лікувально-трудова майстерні. Зазвичай через такі центри люди похилого віку, які обслуговуються на дому, забезпечуються гарячим харчуванням.

Велике значення в Фінляндії надається облаштуванню житла для осіб похилого віку, що включає оснащення квартир системою цілодобового зв'язку з соціальними працівниками [3].

Досвід соціальної роботи з людьми похилого віку в Німеччині, де важливу роль відіграють добровільні об'єднання, в першу чергу церковні благодійні союзи і Німецький Червоний Хрест [4]. Широке поширення отримали центри денного перебування, різні клуби для літніх людей. В даний час стали популярними соціальні відділення для надання особам похилого віку соціальної, медичної, побутової допомоги.

У Німеччині існує Союз державного і приватного піклування за людьми похилого віку. У нього входять соціальні працівники, керівники правлінь і об'єднань, відомі громадські діячі. У роботі Союзу беруть участь навчальні заклади, дослідні інститути, установи практичної соціальної роботи.

Головна мета організації полягає у втіленні ідей соціального захисту людей похилого віку. Його основними завданнями є:

- по-перше, є висунення ініціатив в області соціальної політики, вироблення практичних рекомендацій щодо здійснення державної, громадської та приватної допомоги літнім людям;

-по-друге, експертна діяльність в області соціального права;
-по-третє, створення інформаційного банку для фахівців;
-по-четверте, підвищення кваліфікації провідних кадрів і співробітників в соціальній сфері, розвиток міжнародного співробітництва та обміну досвідом з іншими країнами;

-по-п'яте, видання праць та інших публікацій з питань соціальної сфери.

Форми соціальної роботи з людьми похилого віку у Великобританії, Франції, Німеччини, Фінляндії, США досить ефективні. Їх слід застосовувати і в Україні.

Список літератури

Козлов А.А. Социальная работа за рубежом: состояние, тенденции, перспективы: сб. науч. очерков. М.: Флинта; МПСИ, 1998. С. 124

Актуальные проблемы социальной работы: сборник статей и практических рекомендаций / Под ред. О.И. Бородкиной, И.А. Григорьевой. СПб.: Скифия, 2005. С. 212

Василенко Н.Ю. Социальная геронтология. Владивосток: Издательство Дальневосточного университета, 2003. С. 131-132

Корнюшина Р. В. Зарубежный опыт социальной работы. Владивосток: Издательство Дальневосточного университета, 2004. С. 50

*Науковий керівник: Петренко Т.П.,
доцент кафедри СТХ, кандидат пед. наук*

УДК 364.3-058.862(477)(043.2)

Хацько Є.В.

Національний авіаційний університет, Київ

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА В УКРАЇНІ

На сьогодні зростає число дітей, які залишаються без піклування батьків. Тільки 5% з них - діти-сироти, всі інші мають батьків, які з тих чи інших причин не займаються їхнім належним вихованням, або через здоров'я не можуть виконувати свої батьківські обов'язки. На даний момент соціальне сирітство набуває нові особливості.

Для того, щоб усвідомлювати, чому така проблема існує, варто розуміти що таке «сирітство» та як держава намагається вирішити цю проблему.

Особи із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, - особи віком від 18 до 23 років, у яких у віці до 18 років померли або загинули батьки, та особи, які були віднесені до дітей, позбавлених батьківського піклування.

Для того, щоб ця проблема розв'язувалася, існує декілька варіантів рішення, які пропонує держава. Держава забезпечує населення створенням умов для реалізації кожної дитини на виховання в сім'ї, виховання та влаштування дітей за принципом родинності; захист житлових, майнових та інших прав та інтересів дітей; створення належних умов для їх інтелектуального, фізичного і духовного розвитку, підготовки дітей до самостійного життя; створення умов для надання

психологічної, медичної та педагогічної допомоги; формування системи соціальної адаптації; створює органи, які регулюють та здійснюють соціальний захист дітей-сиріт та центри допомоги. А також, держава сприяє усиновленню дітей, створенням системи заохочення та підтримки усиновлювачів.

Усиновлення є найкращим методом влаштування для дітей-сиріт і дітей, які залишилися без батьківського піклування. Усиновлення - це перехід обов'язків й прав від біологічних батьків (батька) дитини до усиновителів (усиновителеві), в якому дитина в правовому та соціальному відношенні повністю прирівнюється до біологічних дітей усиновителя. При цьому, природно, стають недійсними усі права й обов'язки рідних (біологічних) батьків дитини. У державі ведеться облік дітей, які залишаються без батьківського піклування і можуть бути усиновлені та облік дітей, яких вже усиновлено.

Фактори, які впливають на відсоток усиновлених можна пояснити, але вони є більш розпливчасті, тому що конкретної відповіді дати не можна. Отже, сім'ї не всиновлюють «чужих» дітей через матеріальний фактор. Більшість сімей не мають нормального достатку, щоб утримувати «свою» дитину, а про всиновлення ніхто не думає. Також є такий фактор як традиційні цінності, та шлюбні пари в пріоритеті хочуть народжувати «своїх» дітей. Зараз все більше набуває тенденція висловлювати свої власні бажання, такі як стиль життя «childfree» (пер. «без дітей»).

Усиновлення є правовим на соціальному інституті, що має створити між дитиною та усиновителями відносини, найбільш схожі до тих, що виникають між батьками і рідними дітьми. Якщо раніше сім'я завжди ґрунтувалась на біологічному походженні, то в наш час у випадках, визначених законом, батьками дитини можуть вважатися особи, що не поєднані генетично. Отже, соціальне материнство і батьківство набуває такого самого права на існування, як і біологічне. Зазначене вище доводить, що в основу усиновлення лежать ті ж принципи, що і в основі сімейного життя: догляд, спілкування, виховання, підтримання сімейних зв'язків.

Список літератури

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002р. № 2947-III // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2002, № 21-22, ст. 135;
2. Гопанчук В.С. Сімейне право України. Навч. посібн. - К.: МАУП, 1998. - 98 с
3. Погорецька Н.В. Міжнародне усиновлення: проблемні питання. Форум права. 2011. № 3. С. 612–615

*Науковий керівник: Прожога І.В.,
доцент кафедри СТХ, кандидат економічних наук*

УДК 316485 (043.2)

Хромець С.В.

Національний авіаційний університет, Київ

МЕТОДИ ВИРІШЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ В УКРАЇНІ

Соціальний конфлікт — вища стадія розвитку суперечностей у відносинах між людьми, соціальними групами, соціальними інститутами, яка характеризується посиленням протилежних тенденцій, зіткненням різних інтересів.

Світ влаштований таким чином, що практично у всіх сферах людської діяльності виникають конфлікти, які найчастіше базуються на емоціях і особистій неприязні, і їх асоціюють з агресією, загрозою, ворожістю. Конфлікт визначається тим, що свідоме поведінка однієї зі сторін: особистості, групи або організації — вступає в суперечність з інтересами іншої сторони. Управління конфліктом - одна з найважливіших функцій керівника (в середньому вони витрачають близько 20% свого робочого часу). Для управління ними необхідно знати типи конфліктів, причини виникнення, особливості протікання, а також наслідки, до яких вони можуть призвести [1]. Соціальні конфлікти в житті суспільства неминучі, оскільки соціальний розвиток здійснюється в умовах протистояння різних інтересів, установок, прагнень. Однак в розвиненому суспільстві існують механізми запобігання та мирного врегулювання конфліктів в рамках нормованих відносин.

Індивіди і соціальні групи, які беруть участь в конфлікті, називаються суб'єктами конфлікту. Причина конфлікту — об'єктивні соціальні обставини, які спричиняють його виникнення. Приводом для конфлікту служить конкретна подія або соціальна дія, які провокують перехід до відкритого протистояння. Відмінність конфлікту від мирного протистояння, конкуренції і суперництва за володіння певними благами полягає в гостроті зіткнення, яке може приймати форму відкритої агресії і насильницьких дій.

В основі будь-якого соціального конфлікту лежить гостре протиріччя. Протиріччя — це принципова несумісність важливих інтересів і прагнень (політичних, економічних, етнічних, культурних) індивідів і соціальних груп. Незадоволеність поточною ситуацією і готовність її змінити виражається в зростанні соціальної напруги. Конфлікт виникає тоді, коли одна зі сторін починає, відкрито здійснювати свої устремління на шкоду іншій, що викликає агресивну реакцію.

На основі різних критеріїв виділяють такі види конфліктів:

- по тривалості — короткострокові і затяжні конфлікти;
- за охопленням учасників — глобальні, міжнаціональні, національні, локальні конфлікти;
- за сферами суспільного життя — економічні, політичні, трудові, соціокультурні, національно-етнічні, сімейно-побутові, ідеологічні, духовно-моральні, юридично-правові конфлікти;

-по сфері протиріч — міжособистісні, внутрішньогрупові, міжгрупові конфлікти, а також конфлікти групи з зовнішнім середовищем;

-за характером розвитку — навмисні, спонтанні; по використовуваних засобів — насильницькі (військові, озброєні) і ненасильницькі конфлікти; по соціальних наслідків — успішні, безуспішні, конструктивні, деструктивні конфлікти [2].

В літературі виокремлюються опробовані способи (моделі), за допомогою яких конфліктуючі сторони можуть вирішити свої суперечності і вийти зі стану конфлікту: силовий (одностороннє домінування), компроміс, інтегральна модель та інші. Можлива і певна комбінація названих способів [3].

Одностороннє домінування (силова модель) — спосіб, що передбачає задоволення інтересів однієї з конфліктуючих сторін за рахунок інтересів іншої. Силкові методи вирішення конфлікту, по суті, ведуть до знищення або повного придушення інтересів однієї зі сторін конфлікту. У випадку моделі роз'єднання сторін конфлікту — конфлікт вирішується шляхом припинення взаємодії, розриву відносин між конфліктуючими сторонами, ізоляцією їх один від одного (наприклад, розлучення подружжя, роз'їзд сусідів, переведення працівників на різні ділянки виробництва). Так завершується, наприклад, перепалка між пасажирами автобуса при виході одного з них на своїй зупинці або сварка між сусідами в комунальній квартирі, яка припиняється після їх переселення.

Модель компромісу — спосіб узгодження конфліктних інтересів, що полягає у взаємних поступках в позиціях конфліктуючих сторін. Головна перевага мирного вирішення конфлікту за допомогою компромісу - це введення конфлікту в конструктивні рамки і налагодження процесу комунікації сторін, знаходження певних моментів згоди (компромісу).

Інтегральна модель (інтегральна стратегія) — передбачає можливість задоволення інтересів всіх конфліктів за умови перегляду (ревізії) ними своїх раніше сформованих позицій, тих цілей, які вони мали намір досягти в конфлікті, об'єднує якості і гідності попередніх моделей, а тому, що здатна інтегрувати інтереси конфліктів. При її використанні ніхто не жертвує своїми інтересами. Інтегральна модель досягається в результаті переговорів між конфліктуючими сторонами, що закінчуються прийняттям узгодженого рішення. Для того щоб конфлікт вирішився по-справжньому, важливо, щоб конфліктуючі сторони домовлялися між собою, щоб вони самі знайшли найбільш влаштовує їх спосіб виходу з конфліктної ситуації.

Існують також і симбіозні способи вирішення конфлікту — моделі, що поєднують в собі в певній послідовності — силову, компромісну, роз'єднувальний та інтегральну моделі вирішення конфлікту [3].

Список літератури

1.Игебаева Ф.А. Социальные конфликты и способы их решения. Социально-экономическое развитие общества: система образования и экономика знаний. Сборник статей IV Международной научно-практической конференции. Пенза. 2007. – С.33 – 35.

2.Игебаева Ф.А. Мистецтво управляти людьми — найважче і найвище з усіх мистецтв в збірнику: Science, technology and life – 2014 proceedings of the

international scientific conference. editors v.a. iljuhina, v.i. zhukovskij, n.p. ketova, a.m. gazaliev, g.s.mal'. 2015. c. 1073 – 1079.

3. Социальная психология. /Под ред. Семенова В.Е., 2015. – 888с.

*Науковий керівник: Тімкін І.Ф.
доцент кафедри СТХ, кандидат. істор. наук*

УДК 316.3(477)(043.2)

Шугай Є.С.

Національний авіаційний університет, Київ

СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми зумовлюється нагальною потребою в дослідженні особливостей соціальної структури сучасного українського суспільства, через її поверховість, а інколи навіть об'єктивність поглядів дослідників.

Поняття «соціальна структура» не обмежується одним визначенням. Сьогодні дає нам багато можливостей для характеристики та подолання недоліків соціальної стратифікації.

Основне визначення, соціальна структура – це внутрішній устрій суспільства або соціальних спільнот: класових, демографічних, професійно-кваліфікаційних, територіальних й етнічних, які обов'язково пов'язані та взаємодіють між собою.

Сучасна класифікація соціальної структури багатьох країн поділяється на три частини: багаті(вищий клас), заможні(середній клас) та бідні(нижчий клас). Також, кожна з цих частин поділяється на підкласи(прошарки, страти та інші).

В Україні соціальна структура нагадує **трикутник**: 1—2 % належать до вищого класу, 10—12 % мають середній дохід та представляють середній клас, усі інші, а це більше ніж 85 % населення, відносяться до найбіднішого нижчого класу.

Сучасна структура українського суспільства має свої відмінні риси: нестабільність та динамічність, розмитість та нечіткість меж соціальних спільнот.

Ці риси певною мірою характерні всім перехідним суспільствам, через змінні процеси всередині соціальних груп. Постійно з'являються нові, або трансформуються вже існуючі групи, тим самим формуючи міжособистісні зв'язки нового типу. Головною особливістю зрілого суспільства є його усвідомлення та прийняття окремими індивідами свого статусу та здатність його захищати. Вивчаючи історію соціально-структурних трансформацій в Україні протягом 20-го століття, можна виявити причини обумовлені цим явищем.

Процес знищення старої адміністративної системи розвивався швидкими темпами. Як наслідок, стрімке збагачення однієї верстви населення та озлидніння іншої. Отриманий диплом, професія, нагромаджені збереження на оцадних книжках вже не мали такого великого значення, як раніше. Важливими факторами в класовій приналежності відігравали: наявність влади, міжособистісні зв'язки та індивідуальні якості особи. Соціальні статуси зовсім втратили

контроль і змішалися. Дохід, наприклад, робітничої професії значно перевищував дохід наукового працівника. Ні самі індивіди, ні дослідники не могли віднести ту чи іншу особу до певного класу, а через це їй унеможлиблюється відстоювання своїх інтересів.

Зміна розподілу державних володінь була здійснена на користь вищого класу(в більшій кількості це представники керівних посад державного сектору) та часто відбувалася незаконно. Головною метою «панівного» класу стала конверсія власних посадових повноважень на більш матеріальні та забезпечення безпеки після їх втрати. Реалізація цих інтересів в межах чинного законодавства, навіть такого неідеального, як українське, є досить складним і трудомістким процесом. Саме тому, представники «панівного» класу українського суспільства зовсім не цікавилися розбудовою держави на правових засадах, в подоланні корупції та знешкодженні тіншового сектору, в створенні справедливого суду тощо. На жаль, ця тенденція супроводжує нас до сих пір.

Особливістю середнього класу є його різномірність та нечисленність представників. Його членами вважаються державні службовці середньої ланки, керівники державних установ, підприємці, висококваліфіковані лікарі, викладачі авторитетних вищих навчальних закладів, представники творчої інтелігенції та представники сфери інформаційних технологій. Середній клас в розвинутому українському суспільстві – це запорака демократії, що стоїть на захисті громадянських прав та свобод. Через ситуацію, що склалася в нашій державі, середній клас перетворився на одного з учасників різних корупційних та тіншових схем, співучасника змушеного, а інколи навіть ініціативного. Ця ситуація повністю контролюється вищим класом, гарантуючи собі безпеку.

Нижчий клас українського суспільства вважається найчисленнішим із найбільш неоднорідною структурою. Різноманітність середнього класу складають як зубожілі члени колишнього середнього класу (лікарі, викладачі, інженери, військовослужбовці, представники державних служб нижньої ланки), так і представники робітничих професій, в більшій кількості пенсіонери, і, так званий, «андерклас». Ця ситуація свідчить про дуже низький рівень життя більшої частини населення України. Ця неоднорідність зумовлює низьку соціальну активність членів даного класу, але не є основною, тому що, основні причини полягають в іншому.

По-перше, представники даного класу не можуть швидко адаптуватися до змін. Важливою для них постає проблема прямого існування в таких умовах, а вже потім прагнення відстоювати власні інтереси.

По-друге, часте нав'язування хибних мотивів призводить до боротьби: національність, територія проживання, мова, прихильність до певних політичних партій тощо. Ускладнення ситуації відбувається через зневіру членів суспільства в можливу справедливість та рівність. Визначені моральні норми поведінки людини в сучасному українському суспільстві переважно визнаються такими, що заважають досягненню певних життєвих цілей: відповідальність, порядність, чесність. А ті члени суспільства, що їх порушують, не отримують осуд від суспільства і в результаті повторюють свої дії знову і знову. Умови, в яких «кожен тільки сам за себе», солідарність соціальних класів задля захисту своїх прав і свобод виявляється майже неможливою.

Вищесказане є підставою для того, щоб вважати сучасне українське суспільство ще повністю незрілим, а його структуру нестабільною, змінною, без чітких меж між існуючими класами та домінуючою частиною нижчого класу.

Список літератури

1. Добреньков, В. И. Социология: Социальная структура и стратификация [Текст] / В. И. Добреньков. - М. : ИНФРА-М, 2000. - 536 с.
2. Чуприна, О. О. Соціальна нерівність і бідність в Україні / О. О. Чуприна // Вісник Національної юридичної академії імені Ярослава Мудрого. Серія: Економічна теорія та право. – Х.: Право, 2011. – № 2 (5). – С. 83-92.

*Науковий керівник: Новікова Н.Є,
ст.викладач кафедри СТХ*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИБІР ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

УДК 159.96 (043.2)

Авсюк А.В.

Національний авіаційний університет, Київ

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Регулярно кожен із нас потрапляє у стресову ситуацію. Відчуття стресу в нашому сучасному суспільстві досить розповсюджене явище, тому потрібно вміти протистояти подібному стану. Навик стресостійкості настільки важливий в нашому повсякденному житті, що навіть при працевлаштуванні роботодавець серед потрібних якостей обов'язково відзначає рівень стресостійкості кандидата. Стресостійкість належить до базових навиків нашої психіки, серед них також навик комунікації та навик управління емоціями. Тому, якщо розвинути у собі ці навички, тоді помітним чином життя покращується. Саме завдяки цьому факту вважаємо, що бути стресостійкою особистістю надзвичайно важливо для кожного з нас.

Насамперед потрібно згадати, що саме з нами відбувається у стані стресу. У цей час рівень гормону стресу – кортизолу помітно підвищується. Даний гормон виробляється корою наднирників, також ними виробляються й інші гормони стресу, такі як адреналін, норадреналін тощо. Саме через це, ми можемо відчувати фізичні ознаки тривоги, наприклад: м'язову напругу, безсоння, прискорене дихання та серцебиття, головний біль, відсутність апетиту та інші неприємні наслідки подібного стану. Також, на емоційному рівні ми відчуваємо тривогу, або будь-яку дуже сильну емоцію, яка може збити нас з пантелику (злість, печаль, смуток тощо). Тому безумовно навик стресостійкості надзвичайно важливий задля збереження внутрішньо-особистісної рівноваги. Особливо він актуальний для людей з депресією та підвищеною тривожністю, нервовістю і подібними станами.

Існує декілька дієвих способів, які допоможуть стати більш стресостійкою особистістю. Насамперед, слід впливати на стрес-фактори, якщо це можливо, бо безліч проблем складаються з факторів, які ми можемо контролювати. Визначайте ваші стрес-фактори та беріть ситуацію під власний контроль – не піддавайтеся стресу! Заведіть блокнот чи записник у телефоні, відмічайте ті моменти, в яких ви починаєте відчувати себе стресово – це допоможе контролювати ситуацію та надасть можливість проаналізувати ваші почуття, дії та те, що можна зробити задля покращення існуючої ситуації. Використовуйте

прийоми самозаспокоєння, релаксацію та медитацію. Практикуйте здоровий сон, позбавляйте самих себе негативних установок, «фільтруйте» інформацію навколо себе та не забувайте бути оптимістичнішими та активнішими у власному житті.

Отже, стрес кардинально впливає на наше зовнішнє та внутрішнє самопочуття. Тривале перебування у подібному стані помітно погіршує якість нашого життя, тому навик стресостійкості є дуже важливим, особливо зараз, коли люди перебувають у світі «швидкого ритму» та коли кожен із нас познайомився на власному досвіді з таким поняттям як «карантин». Кожного дня ми стикаємося з інформацією, яка змушує нас тривожитися та ситуаціями, які здатні не просто налякати, а повністю зламати наш внутрішній дух. Потрібно у будь-який час вміти підтримувати внутрішній баланс, бо наше життя дуже непередбачуване, а різноманітна профілактика стресу допоможе відчувати впевненість навіть у найнесподіваніші моменти. Бережіть себе та своїх рідних!

*Науковий керівник: Литвинчук Н.В.,
ст. викладач*

УДК 159.923 (043.2)

O.P. Beznosiuk

National Aviation University, Kyiv

INFLUENCE OF TEMPERAMENT ON THE FORMATION OF CHARACTER

The examination of personality components is always of current concern. The question about temperament has interested humanity for a long time. Today there are many approaches to the study and research of temperament, which give an interpretation of this concept.

Temperament is a very important feature of the personality. This concept is understood as an innate property of the nervous system, which characterizes the dynamics of human mental activity.

I.P. Pavlov substantiated the physiological mechanisms of temperament from the position of the doctrine of man's higher nervous activity. He considered the manifestation and correlation of the nervous processes' properties the strength, balance, and mobility of the processes of excitation and inhibition, as the basis of individual differences [1]. Combinations of properties of these nervous processes are the basis for determining the four types of higher nervous activity, corresponding to the four types of temperament: sanguine, phlegmatic, choleric, and melancholic.

Temperament is a natural basis for character development as far as certain character traits are formed based on the nervous system properties.

Character is a stable personality trait, a set of properties that determine attitudes toward themselves, activities, and other people. Character plays an important role in the discovery of the inner world of a person, it also turns out his "I" and life position. That is why the full and vivid essence of personality is manifested in the character [2, 3].

The formation of a person's character occurs throughout life under the influence of various conditions. The temperament of one degree or another is represented in each character trait as its dynamic feature. It determines the human character traits such as balanced and imbalanced behavior, the speed of adaptation to a new situation, mobility, or inertia of reactions. It is worth noting that temperament does not determine the person's character, because people, who have the same type of temperament, usually have a completely different character. Properties and features of temperament only contribute to or counteract the formation of certain character traits [5].

The diversity of character traits manifests itself not only in qualitative and peculiar indicators, but also in quantitative terms, and when the quantitative indicator reaches a certain limit of the norm, there is a character accentuation. Character accentuations are extreme versions of the norm, as a result of the certain character traits strengthening [5].

Therefore, given the features and properties of the nervous system, it should be noted that representatives of certain types of temperament tend to belong to a certain character accentuation. Melancholics tend to have the following types of character accentuations: emotive, anxious, and dysthymic. The choleric type of temperament tends to be of the hyperthymic, emotive, anxious, and demonstrative type. Phlegmatic often refers to the pedantic type of accentuation. Sanguine types of accentuation tend to be of the exalted, demonstrative, stuck-up, hyperthymic type.

Depending on the degree of neuroticism - emotional stability or instability, certain accentuated character traits may appear. That is, the higher the neuroticism manifestation, the greater the manifestation probability of such accentuation types as hyperthymic, cyclothymic, affective-exalted, anxious, emotive, demonstrative, excitable is.

Therefore, the most characteristic criteria of process interaction between temperament and character are the type of temperament and type of character accentuation, where the first determines the propensity to belong, and the second - the presence of pronounced types.

References

1. Miasoid P.A. General psychology: tutorial / P.A. Miasoid. – K.: High school, 2004. – 487 p.
2. Skrypchenko O.V. General psychology: textbook / O.V. Skrypchenko, L.V.Dolynska, Z.V. Ohorodniichuk; edited by L.L. Sisinoi – K.: Lybid, 2005. – 464 p.
3. Rubynshtein S.L. Fundamentals of General Psychology / S.L. Rubynshtein. – SPb.: Pyter, 2015. – 718 p.
4. Maklakiv A.R. General psychology / A.R. Maklakiv – SPb.: Pyter, 2001. – 592 p.
5. Berezanska N.B. Psychology / N.B. Berezanska, V.V. Nurkova. – 2nd edition – M., 2008. – 120 p.

*Scientific adviser: Lytvynchuk N.B.,
Senior Lecturer*

FEATURES OF CRIMINALISTIC TACTICS IN THE FIELD OF INTERROGATION OF PERSONS WITH MENTAL DISORDERS

Interrogation tactics for persons with mental disorders are complex and interdisciplinary problems. First, according to statistics, the prevalence of mental disorders among criminals today reaches 50-60% of their total number, which, according to the World Health Organization, is due to the general trend of an increase in the number of people suffering from mental illness. Secondly, the experience of law enforcement agencies in the investigation of crimes of persons with mental disorders is still insufficiently generalized [3]. Multidimensional studies of this problem will help to minimize the shortage of adequate methodological tools for law enforcement officers, predict the probabilistic behavior of the interrogated, taking into account his mental disorder, etc.

The preparation and the actual interrogation of this category of persons have a number of tactical features. To obtain basic information about the characteristics of the interviewee, the investigator must first collect data on the mental health of the person whose interview is planned. Knowledge of the mental state makes it possible to predict the possible behavior of the interrogated on the basis of reflection and choose the tactics necessary to achieve the goals of the interrogation. Information about a suspect's mental state can be obtained from any source, such as his medical history, in psychiatric institutions, if the suspect (accused) was hospitalized or treated on an outpatient basis. The testimony of relatives and close persons of the suspect (accused), victims and witnesses of the crime, characteristics from the place of residence, work or study are important. Of particular interest are objects and documents that testify to personal events: diaries and letters, information about correspondence on social networks, videos showing private life events [3]. Such sources of information can be provided to the investigator voluntarily by relatives or other close persons both during detention and during the search of the suspect (and at the request of the accused). To determine the mental state of the suspect (defendant), it is also necessary to examine him by a psychiatrist before the first interrogation.

It is necessary to examine suspects (accused) for whom there is information about the presence of mental retardation during interrogation, and those whose appearance and behavior induce the investigator to conclude that there is a mental disorder. These external signs include, first of all, imbalance in the body, obvious violations of coordination of movements, speech disorders, pathological anger, aggressiveness and demonstrativeness (theatricality) of behavior [1].

Based on the results of the examination of the suspect (accused) by a psychiatrist, it is advisable for the investigator to obtain an opinion on the following points:

(a) is there a reason for conducting a forensic psychiatric examination, if so, what questions should be addressed to the expert;

(b) whether the suspect (respondent) can independently participate in the interrogation;

(b) whether he can independently participate in the investigation [2].

The further tactics of the investigator when interrogating a particular person depends on the conclusions of the psychiatrist. Immediately before interrogation, the investigator should do everything possible to ensure that the investigation is conducted in a calm atmosphere. From the very beginning, it is important that the investigator establish psychological contact with the person being interrogated. In this regard, S. Antipova offers a number of tactical recommendations for establishing psychological contact with a person with a mental disorder [3]. The investigator should not express his emotional attitude to what the interrogated is talking about, should behave in such a way that the opponent feels his moral superiority, emotional stability and readiness for inappropriate behavior of the interrogated.

M. Bochkarev suggests the investigator to specify the procedure for raising questions before conducting an interrogation with the participation of a psychiatrist. At the same time, the questions asked by the psychiatrist can be 'diagnostic' and 'signaling' in nature. 'Diagnostic' questions are asked by a psychiatrist to clarify the actions of the suspect (accused) in order to study his mental state in more detail and for subsequent consultation with the investigator. A 'signaling' question should be asked by a psychiatrist if he believes that the investigator has chosen the wrong tactics of interrogation or is unable to establish psychological contact with the interrogated, or the investigator does not notice changes in the state of the interrogated, which may cause an attack of painful disorder or refusal of the interrogated to testify [1].

In addition, there are separate tactical methods of interrogation, which are determined by the type of mental disorder from which the suspect (accused) suffers. E. Toltoluzhinskaya notes that it is advisable to interrogate people who have suffered a head injury in a ventilated, cool room without strong odors. Consultations with excitable and asthenic psychopaths, epileptics, patients with organic brain disorders should not start with something very complex or provocative, so as not to contribute to their weaknesses (increased aggression, anxiety), otherwise an emotional outburst reaction will follow or the subject will withdraw into himself. Interviewing patients suffering from drug addiction and alcoholism should be more active, because in the post-intoxication state they are characterized by inability to concentrate and a decrease in intellectual activity. When interviewing people with epilepsy, the investigator should remember that these people are characterized by viscous thinking. As a result, the interviewee's story can be stretched out over a long period of time. In this case, it is recommended to listen to the story of the suspect (accused) without interrupting it. You cannot rush the epileptic with answers or switch from one topic to another [2].

Based on the foregoing, it can be concluded that when interrogating persons with mental disorders, the investigator desperately needs the ability to determine and evaluate the features of the manifestation of various mental defects, which contributes to understanding the behavior of the interrogated and his attitude to the crime committed, helps to identify false testimony and on the basis of this, determine the line of their behavior, choose the correct tactical techniques, taking into account the existing mental defects of the interrogated person in order to obtain from him the information necessary for the investigation of the crime.

References

1. Бочкарев, М.В. Тактика участия специалиста-психиатра в допросе подозреваемого (обвиняемого), страдающего нарушениями психики / М.В. Бочкарев // Судебная экспертиза. — 2008. — № 4. — С. 111.
2. Сафуанов, Ф.С. Судебно-психологическая экспертиза в уголовном процессе / Ф.С. Сафуанов. — М.: АСТ, 2013. — С. 445–451.
3. Соболева, О.И. Особенности расследования преступлений, совершенных невменяемыми лицами и лицами с дефектами психики / О.И. Соболева // Юриспруденция. — 2016. — № 1. — С. 46–51.

*Research supervisor: Vyacheslav Galtsov,
PHD, Associate Professor*

UDC 316.454.5:173.2(043.2)

Voloshyna O.O.

National Aviation University, Kyiv

THEORETICAL FUNDAMENTALS OF POLYAMORY AS FORM OF RELATIONSHIPS BETWEEN PEOPLE

The 1920s can be defined as an era of popularization and the spread of non-monogamous relationships between people. Every year, society increasingly recognizes such relations as the norm and requires confirmation of this at the legislative level, but mostly a small part of society appraises it as a positive phenomenon.

Monogamous relationships presuppose that a human being has one partner, which is currently established by the social norm if two or more - it's polygamy. But this is a false statement. Polygamy (from the Greek *πόλύς* – “numerous” and *γάμος* – “marriage”) is interpreted as a socially sanctioned opportunity for a man or woman to have several marital partners at the same time [1], in this case, it means the number of marriage partners. To denote a person's relationship with several partners at the same time, but without marriage, use completely different terms depending on the purpose of this relationship. For example, the term “swing” is used when talking about the exchange of partners for sex; “Free relationship” - when allowing romantic, sexual, or other relationships with third parties to form a sense of freedom, satisfaction of needs, opportunities for self-realization, etc., “polyamory” - also refers to a romantic relationship with more than one person.

At first glance, “polyamory” and “free relationship” seem synonymous, but if the “free relationship” provides for the satisfaction of individual needs without a sense of love for others, the polyamory relationship is based entirely on it.

Polyamory (from the Greek *πόλύς* – “numerous” and *amor* – “love”) - a system of ethical views, which allows romantic relationships with several people with the consent of all participants in these relationships. These relationships are based on respect, trust, and honesty. The term “polyamory” first appeared in 1990 in the Morning

Glory article “Bouquet of Lovers” [2], which promoted open marriage and lived with several partners.

At the beginning of the XXI century, more and more people assert themselves as polyamorous, which they realized after several years of monogamous relationships. Analysis of various sources allows separating polyamory from sexuality; it instead assumes the presence of several intimate relationships.

Polyamorities, who have “coming out” of their way of life, note that in such relationships it is easier for several partners to meet the many needs of one person, they don’t burden the loved one, can expand their worldview at the expense of others, feel “free”, openly discuss their experiences. In general, the partner is perceived as part of the life of the loved one.

This system of views also allows the individual to fight their feelings of jealousy of the partner because everything is said and there is an opportunity to make plans for the future without worrying about anything. Polyamory assumes that when a partner gets bored, they can freely state it and “invite” into such a relationship a new subject.

Even though such views on the relationship are spreading quite rapidly and many join them, not everyone can openly tell about it to others (relatives, friends, neighbors, etc.). Polyamorities are worried about their own emotional and physical security because most of the society is not ready to recognize this form of relationship as the norm now and therefore there is a phenomenon of bowling for such people and their relatives.

The importance of research into the relationship between polyamory and other factors is undeniable. Despite the opinions of some psychologists about the insignificance of coincidences in the anamnesis of polyamorities, they still exist and need further study. Especially such as fear of losing a partner, attitude and belonging to certain psychosexual orientations, religion, level of intelligence, family composition, satisfaction with one's own sex life, mechanisms of psychological protection, etc.

References

1. Dictionary of gender terms / Redactor Z.V.Shevchenko. Cherkasy: publisher Chabanenko Y., 2016. 336 s. [in Ukrainian]

2. Morning Glory Zell-Ravenheart. A Bouquet of Lovers. Strategies for Responsible Open Relationship. Beltane: Green Egg magazine, 1990. № 89

*Scientific supervisor: Khomenko-Semenova L.O.
Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor*

UDC 316.444.5:159-051 (043.2)

Glavinska E.S.

National Aviation University, Kyiv

PRACTICAL PSYCHOLOGISTS COMMUNICATION ACTIVITY AS THE MAIN CONDITION OF PROFESSIONAL COMPETITIVENESS

Communication is the main part of human being, as the main condition of human existence, since the whole experience and skills, a person gets as a result of communication interaction with each other. The effectiveness of execution of main goals and tasks of psychological work is ensured of availability of communicative competition of psychologist, which is the most important instrument professional specialists activity. Therefore, the need for psychologists specialists owning such competitiveness is really actual. Communicative competitiveness is the system which combines inner resources, valuable for interaction situation between people, this is the combination of cognitive and executive structural components [1].

Can't help mentioning, that the whole process of psychological interaction stems from psychological skills of improving of communication with clients: the ability of making the rapport better, the using of reflective listening during the interaction, mastery successful questions and conflict regulation. Communication competitiveness of professional psychologist is characterized its communication orientation, friendliness, rapidity of setting a contact, flexibility, productiveness of communication act, experience, special traits of character and temperament, reflexivity, the system of communication skills, motivation sphere, emotionally-volitional, social abilities, the ways of communication and interaction [2].

Moreva claims, that people with high communicative competitiveness are characterized by such external manifestations of behavior: quickly timely and accurate orientation in the situation of interaction and partnership; desire to understand the individual depending on the situation; a commitment for embracement a partner in contact; correct and humane relation to him, taking into account his psychological state; self-confidence, connectivity in situation; lack of neuro-psych cost in process of communication; the ability to speak in different status and roll positions, the ability to organize friendly and compatible atmosphere, and to form favorable social and psychological atmosphere in the collective [3].

It is worth emphasizing about importance of possession of such communicative skills for, especially, practical psychologists, because, in case of lack of such competence and the ability to form the contact with client, any psychological instrument, which is proposed by practical psychologist, may not be taken seriously by client, consequently, any psychological work will be non-effective. We guess that constructive communication is the main instrument of practical psychologist, because, only with competent professional communication, the psychologist can create an atmosphere of trust and acceptance with the client and, even then, offer different methods of further work, based on the request and current needs of the client: in this case, the client will luckily perceive these methods.

To conclude, we want to say, that the profession of practical psychologist belongs to the sociological types of work and the type of "man-man", so, among the requirements for the professional qualities of a practical psychologist the most important is the high level of communicative competitiveness.

References

1. Sergienko N.P. Communicative competence as a means of increasing the stress resistance of employees of the Ministry of Emergencies. Problems of extreme and crisis psychology. Coll. Science. wash. Kharkiv: NUTSZU, 2012. Issue.12. P.122–129.

2. Yunda A.V. Psychological features of professional communication of a forensic psychologist-expert: dissertation. psycho. Science. Volgograd, 2008. 295 p.3. Issers OS Communicative strategies and tactics of the Russian language / O.C. Issers. - M. : Editorial URSS, 2003. - 284 p.

3. Moreva NA Training of pedagogical communication [Text]: textbook, manual for universities / NA Moreva. - M. : Enlightenment, 2003. - P. 61.5. Orban-Lembrick L.E. Social psychology: a manual / L. Orban-Lembrick. -K.: Akademvidav, 2003. - 448 c. - K.: Академвидав, 2003. – 448 c.

*Scientific supervisor: Kokarjeva A.M,
Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor*

UDC 376.1:821(043.2)

Gubitskaya A.O.

National Aviation University, Kyiv

FAIRY TALE THERAPY AS A MEANS OF REDUCING ANXIETY IN PRIMARY SCHOOL CHILDREN

Anxiety in early school age is associated with dissatisfaction with the leading needs of the age and is realized in behavior with a predominance of compensatory and protective manifestations. At early school age, anxiety has a destructive effect on performance. An anxious child cannot get rid of the feelings of anxiety and insecurity that arise in problematic situations, resulting in disorganization of activities and behavior, and the child acts well below their capabilities. The typical occurrence of school anxiety is related to socio-psychological factors or factors of educational systems. In early school age, increased school anxiety is an indicator of school maladaptation. [2].

A high level of anxiety leads to the formation of inadequate self-esteem in the student's personality. First of all, the relationship between the components of one's "I" is broken, the process of self-regulation, self-knowledge, and self-improvement, biased self-assessment is destroyed, resulting in internal personal conflict and conflict with others, and finally deepens social maladaptation.

Using fairy tale therapy it is necessary to take into account the following psychological mechanisms of fairy tales: "first, fairy tales are a symbolic reflection of ancient rituals, the most important of which for fairy tales was the initiation. Overcoming various difficulties, the hero gets the opportunity to change - to move to

another quality level" [1].

Fairy tale therapy is the influence of practical psychology on the inner world and the child. Psychologists say it is most productive to use with preschoolers or with primary school children. Because they are not yet able to assess what is happening in real life, and in some way analyze them to make decisions. During the game, when a child is transformed into a fairy-tale character, he can share his impressions, emotions, thoughts. Thus, during fairy tale therapy sessions, children learn the necessary patterns of behavior, learn to respond to life situations, increase the level of knowledge about themselves and the world around them [1].

Fairy tales well develop the cognitive sphere of the child, help to cultivate moral feelings, empathy, influence the perception of the individual about himself while directing the development of the child's desires. Fairy tales are based on the best that every child already has. Every child, thanks to fairy tales, can learn that good always defeats evil and negative characters are punished for bad deeds. By understanding this, the child will later understand that it is impossible to do bad things to other people, destroy other people's things, quarrel and insult their peers, and so on.

In the correction of fears and self-esteem, effective fairy tale therapy is an independent psychotherapeutic technique. The role of fairy tales in the correction of fears is manifested in the fact that with the help of fairy tales children learn to analyze the life analogs of negative fairy tale images and to some extent resist them, just as she imagines herself when listening or reading fairy tales as the protagonist. Scary stories can be considered one of the types of children's folklore, during which the emotional overcoming of fears is modeled independently [2].

References

1. Alandarenko Y. Fears of children. Ways to overcome: a seminar-training for primary school teachers / Yu. Alandarenko // School psychologist. Everything for work: Scientific and methodical magazine. - 2014. - № 9. - P. 26-30.

2. Engalicheva IV Kazkoterapiya yak jedan od metody korekcionnoroshchzyvalnoi roby z pedagogichno zanebandanyimi uchnyami / I.V. Engalicheva // Scientific Bulletin of Uzhhorod National University 43. Series "Pedagogy, social work". - Issue 25, 2019. - P. 70-72.

*Scientific supervisor: Khomenko-Semenova L.O.
Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor*

UDC 159.922 (043.2)

Davydenko Y.V.

National Aviation University, Kyiv

TOLERANCE AS AN IMPORTANT SOCIAL VALUE

One of the important problems of modern society is the problem of humanizing relations between a person and the people around him. The process of establishing new values, the main of which is the formation and development of the spiritual culture of the individual, is acquiring special relevance. An integral part of this type of culture is

emotional maturity, the ability to empathize, the ability to understand and accept another. It is these concepts that characterize the definitions of tolerance.

The values, moral guidelines, the basis of a democratic society are freedom, justice, human life, family traditions, love and loyalty, care for the younger and older, patriotism, the independence of the state, and international peace. It is the system of spiritual and moral values that determines human behavior in society, family, social groups and acts as the basis for dialogue, communication, and interaction both between people and between social communities.

Social values are a certain spiritual basis for the development of society and their change or destruction endangers the existence of any ethnos, nationality, and nation. They are a very important tool in the process of socializing an individual.

The concept of "value" characterizes several features inherent in one way or another to all forms of social consciousness - significance, normativity, usefulness, necessity, and expediency.

The representation of life values in the minds of people depends on age characteristics and psychological neoplasms, which are expressed in the high importance of such values for adolescents as the value of "achievement", for young people - the values of "love, friendship, and friends", for people of mature age - a special meaning is called values of "personal life", "self-realization".

Leading ranks in the general system of values-goals of students are mainly occupied by personal values (health, material well-to-do life, active activity, self-confidence). At the bottom of the hierarchy are passive values (the beauty of nature and art, knowledge), values of interpersonal relationships (happiness of others), abstract values (creativity, knowledge), individual values (hobbies, entertainment). Globalization puts before education the task of educating young people in the spirit of peace and respect for all peoples. The solution to this problem requires a transition to a new type of social relations. For its implementation, it is necessary to form this type of personality, possessing a developed culture of tolerance.

Today, tolerance is an important element of the modern understanding of freedom; it is the highest human value. Tolerance is an important part of the structure of creative interaction. Many authors emphasize that the principle of tolerance in the learning process is not only a guarantee of the effectiveness of education but also creates favorable conditions for the further expansion of tolerance into other spheres of social relations. Therefore, the principle of tolerance should be applied in all social relations and, first of all, in the educational process, in the relationship between teacher and student.

*Scientific supervisor: Proskurka N.M.,
Senior Lecturer*

UDC 159.922.1 (043.2)

Dranytsia O.V.

National Aviation University, Kyiv

THE INFLUENCE OF THE DEVELOPMENT OF THE CONCEPT OF GENDER ON THE EVOLUTION OF SEXUAL-ROLE VIEWS IN SOCIETY

Modern society places high demands on each individual and needs holistic personalities that will determine the development of society in the future. This suggests the need for satisfactory conditions for the formation of a harmonious personality: social and biological factors that, combined, would help to form a person with the necessary at this stage of human development personal qualities.

Nowadays, the interest in this problem is especially significant, because in society there is still a fairly strong established view of both women and men. Although much of today's norms are becoming more flexible, the strength of gender stereotypes is still one of their main characteristics; society is more focused on the views that have prevailed for centuries, and is difficult to rebuild on more appropriate models. In this regard, the study of the impact of gender stereotypes is becoming increasingly necessary.

In psychology, the question of the influence of gender stereotypes on the formation of social roles of both sexes is found in the works of J. McKee, A. Sherrifs, R. Hall, B. Sandler, T. Bendas, D. Vorontsov, I. Klotsyn, M. Koshenov, D. Logvinova, S. Bem. Particularly relevant is the issue of determining the role and strength of the impact of such significant phenomena as gender stereotypes on the formation of interpersonal relationships in small and large social groups, which determines the further development of society.

A gender stereotype is a stable, simplistic, emotionally colored type of character traits and behavior of women and men. These stereotypes are manifested in all spheres of human life: intergroup interaction, self-awareness, and communication.

Gender stereotypes have been formed through the perception and interpretation of gender, differences in various cultures and historical periods. Besides, an important factor was the division of labor that existed for centuries. Society tabooed the possibility of an equal perception of the social roles of men and women, which determined gender inequality.

Up to the 60-s of the twentieth century, the concept of "gender" was virtually unknown in the world in the modern interpretation. It was used to describe the grammatical category of the genus only in philology. Then the term began to be used by researchers of feminist theory, in particular women's research in linguistics.

It is believed that psychologist Robert Stoller first coined the term "gender" in 1968. Studying the psychology of hermaphrodites and transsexuals at the University of California, he proved that surgical gender reassignment is much easier than psychological - gender reassignment.

In the 1970s, studies of sociology and cultural anthropology began to appear in the world, interpreting the concept of "gender", distinguishing between the concepts of "sex" and "gender". They were based not only on proving the physiological differences

between women and men but also on the separation of social roles, differences in behavior, psychological characteristics.

At that time, the division of men and women into two main roles was still widespread: a woman was a mother-housewife who “took care of the family hearth” and a man was a more important part of society, successful in the profession, “breadwinner”. For many years, these patterns have formed established patterns of behavior of the “strong” and “weak” sex-gender stereotypes.

In modern society, views are changing, the boundaries between roles are blurring, few people can now be surprised by a brutal woman or a metrosexual man. Some stereotypical gender-role models are still quite common and will not disappear for a long time. But just as fast are communities of people who want to look and behave as they feel comfortable. The way they feel. Instead of being unhappy, doing what was common hundreds of years ago and is no longer necessary.

In general, it can be concluded that modern culture differs significantly in its perceptions of gender differences and gender equality from the perceptions of many generations before.

*Scientific supervisor: Proskurka N.M.,
Senior Lecturer*

УДК 37(082)

Yevmenova O.K.

National Aviation University, Kyiv

THE STUDENTS ADEQUETE SELF ESTEEM DEVELOPMENT BY FAIRYTALE METHODS

Nowadays the problem of mental health correction, development and promotion is becoming more and more relevant because neuropsychiatric conditions appearing. But the human’s identity researching particularly self-esteem researching as its component is spreading in world psychology literature quickly. Modern society is interested in new expanding ways of human’s identity, creation of more effective self development methods and self-actualization of some societies members and defects correction. Society continues moving forward the demands to correctional work are changing too. Modern student entering the internet will not be happy with proposed typical self esteem exercises. Today psychologists have a complex mission in looking for technologies being more effective in therapeutic, correctional and teaching works. This way the last decade’s psychology practice has been filled by fairy taletherapy methods.

Actually fairytales are the forms of cultural heritage they always carry hidden message and have disciplinary and therapeutic impact . Fairytale was determined as a soul vitamin by psychoanalyst K. Estes: “Fairytale is a treat. Fairytales have got a healing power. There are some ways in fairy tales being able to correct or reborn any lost part of soul. There are some attitudes in fairy tales helping us break through life difficulties. By the way, fairytale therapy attracts by universality during correctional work , during the work with students subconscious knowledge are discovered which are psychotherapeutic this moment. Fairytale therapy activates the resource component, personality potential.

The self esteem problem were researched by several authors: I.S. Kon, K. Rojers, S. V. Zhylin, G. V. Iosova. But the results are not systematized and contradictory but the researching of students self esteem is mainly limited by connection's establishing between self esteem level and personal characteristics. The features problem of self esteem correction and students current process opportunities researching particularly by fairy tale methods are still little developed.

Most self esteems definitions treat it as estimating by people their personal mental qualities and behavior, achievements and losses, advantages and disadvantages, opportunities, qualities and their place among another people. This concept breadth is unapproved and the meaning of concept is lost under it. Self esteem belongs neither to process nor to result this is both one and other at the same time. The classifier of adequate estimate is comparison of two characters real Me and ideal, in accordance desired and actual results. Fairytale therapy is correlated definitely with the last point.

Fairytale correction is a systematic improving of potential and creative human abilities due to what problematic moments are overcome. This correction denies the directive change of negative behavior forms and proposes expanding the range of alternative reactions instead of it. Another advantages of using the fairytale during the adequate self esteem development are: the availability of several behavior models in different situations, the content of the fairytale and its morals are not didactic, as a result property as a soft hint; the opportunity of working with collective image accordingly without determined place and the main character; easy memorability through the imagery of language; and of course the happy end where good triumphs over evil, no matter what insults they have.

We should remember features of student age to understand the process of correction. It happens mainly at the period of late adolescence and early adulthood. Physical maturation of organism ends at this period and value-oriented activity is acquired and is intensified. The fastest speed of main memory and changing of attention, the ability to solve verbal-logical problems are appeared in adolescence. Student as a personality characterized by the most active development of moral and aesthetic feelings and the completion of the formation and stabilization of temper. It is in this age the correction of personal self perception is most relevant.

The history of self determination and the development of positive self esteem, which is often found in stories – should begin a personal story while working with fairy tale therapy. In this way youngster is tested, starts the path of hero, overcomes difficulties, makes a choice with him. The using of fairytale therapy will help young person with this choice.

To conclude, we can say, that, modernity requires new, non-typical ways of correction, and fairytale therapy belongs to them. Fairytale therapy is universal and also it can be used as effective method of work by psychologist at the right time. If we talk about self-esteem, this concept is well known, but at the same time, extremely important. Fairytale therapy can be considered as productive method of psychological correction when we create our own ideal image. This psychological work is most appropriate during the final stage of stabilization and character development, furthermore, the lack of didactic nature of this method is the basis for the correction of inadequate self-esteem as a way to form a psychologically healthy personality.

References

1. Vachkov I.V. Introduction to fairytale therapy, or Hut, hut come back to me in front .../ IV Vachkov. – K.: Geneza, 2011. -288p.- (Fairytale therapy: theory and practice)
2. Zinkevich –Evsigneeveva TD Developing fairytale therapy/ T.D. Zinkevich-Evsigneeveva .- M.: Rich, 2006- 168p.
3. Osipova AA General psychocorrection: A textbook for students of higher educational institutions. – M.: TC Sfera, 2002 – 512p.

*Scientific supervisor: Kokarieva A.M,
Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor*

УДК 316.62

Єсипенко Д.А.

Національний авіаційний університет, Київ

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Проблема самогубства в нашому суспільстві є актуальною та донині потребує детального вивчення. У психології дане поняття було введено Томасом Брауном і визначається як здатність індивіда, прикладаючи внутрішні зусилля, здійснити акт добровільного самознищення, причиною якого можуть бути власні сильні емоційні переживання, наявність внутрішніх конфліктів або психічне захворювання [4]

Підлітковий вік – це найскладніший етап в житті людини, що охоплює період від 11 до 17 років згідно періодизації Г. Абрамової. Він характеризується переплетінням внутрішніх конфліктів та конфліктів із соціумом, що завжди можуть привести до виникнення суїцидальної поведінки, активність прояву якої починається з 14 років, а зникає після 19.

У підлітковому віці суїцидальна поведінка обумовлена специфічними психологічними та фізіологічними змінами, до останньої належить вплив сплеску гормонів. Причиною може слугувати будь-яка дрібниця, а імпульсивність в діях не враховує можливі стадії, переходячи одразу до здійснення вольового акту, тобто суїцидальної спроби. Не маючи уявлення про цінність життя у підлітків з'являється страх смерті, який на відмінно від дитячого проявляється в роздумах, але як закінчення існування, в прямому значенні, не розглядається. Підліткам також характерний особливий тип мислення, суть якого полягає в створенні ідеального світу на протигагу реальності, в якій немає можливості щось змінити [2].

Науковці виділяють різні психологічні детермінанти, які призводять до виникнення суїцидальної поведінки у підлітковому віці, але найбільш поширеними є емоційна нестійкість, самотність, самооцінка. Вони є віковими новоутвореннями даного періоду. Емоційна нестійкість характеризується гострою реакцією на будь-які події, частою зміною настрою через незначні причини, неспроможністю переборювати надмірну збудливість, проявляти силу волі,

витримку, самоконтроль. Негативні емоційні переживання є болісними для підлітка і викликають відчуття сильного напруження, дискомфорту. Через невміння контролювати власні емоції, він починає зациклюватися на них, заглиблюватися у власний внутрішній світ, вважати своє життя нікчемним та таким, що не приносить результатів. Невпевненість у собі, власних здібностях, можливостях чи навпаки неадекватно високий рівень самооцінки поглиблюють негативні переживання і тісно пов'язані з відчуттям самотності. Не відчувачи підтримки від батьків, їхнього розуміння, не маючи друзів зі спільними інтересами, підліток починає відчувати себе самотніми, з'являються думки про власну непотрібність, покинутість. Суїцидальні тенденції сформується в тому випадку, якщо він не зможе контролювати власну активність або не володіє навичками саморегуляції.

Таким чином, самогубство в підлітковому віці являє собою вихід із певної ускладненої ситуації, а головне – його сенс полягає в тому, щоб зняти емоційне напруження, породжене нею. Варто пам'ятати, що новоутворення є важливими для розвитку особистості, а будь-які зміни вимагають підтримки з боку оточення.

Список літератури

1. Алимова М. А. Суицидальное поведение подростков: диагностика, профилактика, коррекция / М.А. Алимова. – Барнаул, 2014. – 100 с.
2. Дмитриева Н.В. Психологические особенности личности суицидальных подростков / Н.В. Дмитриева, Ц.П. Короленко, Л.В. Левина // Вестник Кемеровского государственного университета. – 2015. – № 1-1 (61). – С. 127-134.
3. Кошкарров В.И. Исследование взаимосвязи одиночества и самооценки у подростков / В.И. Кошкарров, В.Н. Бородина, Л.А. Кадетова // Сибирский педагогический журнал. 2013. № 3. С. 201-205.
4. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: Підручник: У 2 кн. / Л.Е.Орбан-Лембрик // Кн. 1: Соціальна психологія особистості і спілкування. – К.: Либідь, 2004. – 576 с.

*Науковий керівник: Лаврухіна Т.В.,
канд. пед. наук, доцент*

УДК 159.928:372.3 (043.2)

Karpenko A.A.

National Aviation University, Kyiv

THE INDIVIDUAL APPROACH IN THE FORMATION OF ABILITIES OF EARLY CHILDREN IN THE LEARNING PROCESS

At the present stage, the main direction of the restructuring of educational work with children is the focus on each student. This, in turn, requires changes in the personality of the teacher, who can organize the life of a young person so that he felt comfortable among others and gained individual experience. In recent years, several works were devoted to the theme of individualization and differentiation by scientists-methodologists V.P. Bespalko, A.A. Kirsanova, E.A. Klimova, M.N. Skatkina, and others.

The individual approach involves the construction of the entire system of education considering the physical and spiritual characteristics of each child, due to some innate differences (a type of higher nervous activity, level of mental development, type of thinking, leading modality of perception, etc.) or those arising from specific living conditions and features of the upbringing. Taking into consideration the individual differences of the child is one of the important conditions for success in the development of its abilities.

In the individual approach to the child in the process of developing abilities, we can distinguish two aspects - psychological and pedagogical. The psychological one is to establish the unique identity of the pupil, to determine his attitude to others and himself, the peculiarities of the subjective perception of external influences, and the specifics of the response. The pedagogical aspect of the individual approach is to choose such means, forms of influence on the pupil that best suit his psychological characteristics, mental states, moods now, and thus provide the optimal educational effect.

Implementation of an individual approach in the process of developing abilities means, first, identifying the general orientation of a child's personality, inclinations, and the content of interests. This information helps the teacher to support and stimulate the development of positive aspects of a child's personality.

The need for an individual approach exists because each child reacts differently on the same means and forms of educational influence depending on the peculiarities of his thinking, feelings, will, temperament, character, which arose before the formation of its relationships with other children, with a teacher at this stage. All this causes significant individual differences in the attitude of each pupil to the educational influences themselves. Ignoring this fact reduces the effectiveness of the teacher's influence on the child, and sometimes gives undesirable consequences.

References

1. Abdullaeva M.H., Basharova G.G., Rakhmatov O.K. The Benefits of an Individual Approach in the Educational Process // Bulletin of Science and Education, 2019. № 19-2 (73). P. 88-90. [Electronic resource]. Access mode:

<https://cyberleninka.ru/article/n/preimuschestva-individualnogo-podhoda-v-obrazovatelnom-protsesse>

2. Zhigalik.M.A. The Differentiated Approach to Early Childhood Development and Education. // Vestnik Of Novgorod State University.2014. №79. P.34-37. [Electronic resource]. Access mode: <https://cyberleninka.ru/article/n/realizatsiya-differentsirovannogo-podhoda-k-obucheniyu-i-razvitiyu-doshkolnikov>

3. Ustinova E.V. The theoretical and pedagogical bases of an individual approach in training// Kazan pedagogical journal, 2011. № 3. P. 74-77. [Electronic resource]. Access mode: <https://cyberleninka.ru/article/n/teoretiko-pedagogicheskie-osnovaniya-individualnogo-podhoda-v-obuchenii>.

*Scientific supervisor: Drobot O.V.,
Dr. Psychol. Sciences, Professor*

УДК 159.928(043.2)

Кравченко А.А.

Національний авіаційний університет, м. Київ

КОРЕКЦІЯ НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ

Протягом останніх десятиліть постійно збільшується кількість людей, які мають розлади настрою – депресивний, біполярний та інші. Настрій – це стійкий емоційний стан, він характеризує тонус, працездатність та відношення людини до свого життя. Негативними станами вважаються такі, що породжені відхиленнями від нормальної життєдіяльності, тобто – тривога, туга, сум, страх, розчарування, злість, ревнощі, образа тощо. Під час карантину, багато людей зазнали складних емоційних переживань – втрата роботи, зниження соціальної та фізичної активності, перехід на дистанційне навчання, неможливість подорожувати та займатися багатьма видами захоплень, дистанціювання від близьких та знайомих тощо. Все це спричинює негативні емоційні реакції людей, які, якщо з ними не працювати, можуть призводити до різноманітних наслідків, у тому числі – афективних, тривожних та інших розладів, також – загострення патохарактерологічних змін особистості, перехід у патологію тощо.

Арт-терапія допомагає людині зцілитися за допомогою творчості. В першу чергу – це пошук ресурсу, який для людини є тривожним чи депресивним настроєм може здаватися неможливим. Символізм, образи, проекція – це все те, що допомагає обійти захисні механізми психіки, та дослідити власні поведінкові, комунікаційні та когнітивні моделі, що за звичайної терапії буває досить важко досягти, тут же – образи «Я», з підсвідомості, легко виходять назовні. Також варто зазначити комунікативний ефект: людина вчиться виражати та розуміти себе, приймати себе та інших, також – спілкуватися з іншими на полі творчості, якщо це групові заняття. Продукт творчої діяльності виступає для людини певною метафорою, що допомагає зрозуміти ситуацію, прожити її, поглянути з іншого боку та знайти інші варіанти виходу чи її розв'язання. Процес самовираження за допомогою мистецтва та творчості активізує внутрішні

можливості, потенціал та механізми саморегуляції, дає поштовх для самоактуалізації. Вільний простір для творчості породжує у людини самостійність, що проектується у відповідальність за своє життя.

Отже, самостійність, активізація внутрішнього пошуку, розуміння себе, власних переживання та вираження їх назовні робить мистецтво незамінним інструментом у терапії при роботі з негативними емоційними станами. Людина вчиться бачити ситуацію інакше, бачить себе в ній, та шукає шляхи виходу. Значна кількість корекційних програм, які існують на сьогоднішній день, доводять ефективність застосування арт-терапії навіть при використанні коротких та середніх за тривалістю програм, що робить їх незамінним інструментом у роботі психологів та терапевтів, особливо – у наступні кілька років, коли перед світом стоїть задача виходу із затяжного періоду карантину, який спровокував збільшення попиту на роботу з проблемами емоцій, настроїв та різноманітних негативних переживань.

Список літератури

1. Варій М. Й. Загальна психологія : навчальний посібник / М.Й. Варій. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – С. 968

2. Вознесенська О. Л. Арт-терапія як засіб психосоціального відновлення особистості // Вознесенська О. Л. / Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки : [Зб. наук. праць] / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2015. – К. : КНУ імені Тараса Шевченка. – № 3 (29). – С. 40-47.

*Науковий керівник: Дацун О.В.,
старший викладач*

УДК 159.942 (043.2)

Kryvonosenko N.O

National Aviation University, Kyiv

ART-THERAPY AS A MEANS OF EMPATHY DEVELOPMENT IN STUDENTS

In today's realities, one of the most important pressing issues of society is humanization, which requires a new type of relationship between people, built on a humanistic basis, with respect for the individuality of each. The process of affirmation of new values becomes especially relevant, the main of which is the formation of a person's spiritual culture, an integral part of which is his emotional maturity, the richness of feelings, ability to empathize, compassion, ability to rejoice in others. But the moral, aesthetic, and intellectual feelings that characterize a highly developed adult are not innate.

As we know, the most important and significant in the education of the individual, the development of his emotional sphere is the formation of social emotions and feelings that contribute to the process of socialization of man, the formation of his relationships with others. The most important role in this is played by emotional intelligence, which determines our ability to communicate, the ability to understand our

emotions and understand other people's feelings [2], which becomes relevant in terms of the modern problem of loneliness, sometimes misunderstanding and indifference among student youth. Lack of understanding, empathy, compassion, respect for feelings, thoughts, appearance, which can differentiate young people from others, pushes young people to seek alternative ways out of this situation. Sometimes, unfortunately, this leads to an escape into a phantom reality - drug addiction, crime, suicide attempts, which, in their opinion, help to avoid or compensate for these negative experiences. Therefore, the question naturally arises about overcoming the existing problem through the development of empathic abilities of student youth, which will help to better understand their own emotions, be able to control them, better express their feelings and understand how others feel. This will make social understanding between young people more effective and relationships at the personal and interpersonal levels more open.

The ability to empathize is understood in psychology as emotional sensitivity and attention to other people, which is manifested in the desire to help and support others [3]. This attitude towards people develops the personality on a spiritual level and promotes its full self-realization. As a person learns and understands himself more deeply, his uniqueness, he becomes more sensitive and able to accept the uniqueness and individuality of others. These transformations would be impossible without the use of special psycho-correctional methods, including art-therapy. Although the question of the influence of art on the development of empathy remains insufficiently studied today, we believe that all types of art-therapeutic activities ensure the development of mental sensitivity, and the variety and features of their methods enhance the development of empathic abilities.

In our opinion, R. Goodman gave a very accurate definition of the content of psycho-therapeutic effect to art methods. He states that Art-therapy allows a person to act as a "witness" and a "direct participant" in the visual process, to reflect on his traumatic experience, "Translate" information about him from the emotional to the cognitive level" [1].

Thus, we believe that the development of student empathy will depend on the choice of psycho-correctional work, in particular the use of creative, art-therapeutic methods that help release emotions, get great pleasure from the process, which contributes to the awareness and adequate assessment of their feelings, memories, and experiences.

References

1. Kopytin A.I. Theory and practice of art therapy / A.I. Kopytin. – SPb: Peter, 2002. – 368 p.
2. Nosenko E. L. Emotional intellect: conceptualization of the phenomenon, basic functions: monograph / E. L. Nosenko, N. V. Kovriga. – K., 2003. – 126 p.
3. Rogers K. Empathy / K. Roger // Psychology of emotions. Texts. M., 2006. – 363 p.

*Scientific supervisor: Demchenko N.I.,
Senior Lecturer*

UDC 159.964 (043.2)

Kryvonosenko N.O
Prokhorenko Y.S

National Aviation University, Kyiv

PSYCHOLOGICAL CRISIS ASSISTANCE IN RELATIONSHIP WITH A BELOVED PERSON

In modern conditions, the establishment of relations between partners in Ukrainian society deserves special attention to this problem, which is associated with significant changes in the relationship, which can lead to a crisis in the relationship with a loved one. The problem of the relationship between a man and a woman in society is very old. Today, it has gained special attention and urgency, as there are rapid development and challenges of modern digitalization of society, which lead to complications and hinder more personal relationships between partners. This is the first sign of a crisis in the relationship with a loved one.

In this regard, one of the most complex and pressing problems of modern psychology is the study of psychological features of the crisis in a relationship with a loved one and the search for more effective methods to overcome this turning point. The formation and functioning of the individual are accompanied by both relatively stable periods of mental development and crisis. It is the crises that usually unfold in the transitional periods of mental development of the individual, indicate the completion of one cycle of personality development and the beginning of the next. The source of the crisis is the contradiction that unfolds between the mental and physical capabilities of the individual and his system of relationships with others.

Therefore, at some stages of the crisis in the relationship, there may be some misunderstanding between the partners, which requires mutual understanding and patience to resolve the crisis. A crisis in a relationship always takes the relationship to another level. This can be a transition to the level of both closer trusting communication and the level of more detached relationships, until their termination. The very cause of the crisis often occurs so that the current situation ceases to suit one partner or both.

Many modern psychologists considered the crisis in a relationship with a loved one. Thus, a review of foreign publications has shown that the study of love in a relationship with a loved one has long been given much attention by such scholars as E. Fromm, L.S. Vygotsky, E. Burns, Michel Foucault, T. Kemper, Sigmund Freud, Paul Kleinman, Gary Chapman, Gary Chapman, Liz Bourbon, Satya Das, O.M. Leontiev, M. Levchuk, and others. Therefore, given the wide range of theoretical and practical approaches to the study of the crisis in the relationship with a partner, it should be noted that the solution to this problem remains open to date.

The basis of the study of these issues of the crisis in a relationship with a loved one is that the crisis significantly affects the physiological functioning of partners, and especially their relationship. The main factor in the emergence of a crisis in the relationship with a loved one is the loss of feelings for a partner, emotional dependence, resentment, and humiliation; pointing out shortcomings and criticism; shout, accusations, and claims; pressure, only one's advice, only one's opinion; constant

quarrels; the partner's habits not paid attention to before, are now constantly annoying; burnout of love and emotional dependence; loss of feelings for a partner and no idea how to change it; financial and sexual difficulties. All the above-mentioned issues are the main factors in the relationship crisis between partners.

That is why the recommendations of psychological help are provided during a crisis in a relationship with a loved one, which consists of the ability to talk about the desires, hear and respect each other. Each partner in the relationship should self-develop, improve, respect the personal space and develop the relationship between partners. When the crisis becomes critical, one need to turn to specialists in the field of relationship psychology, i.e., psychologists.

Thus, we believe that the crisis in the relationship with a loved one is an integral part of everyone's life, which has a significant impact on partners and their relationships. Therefore, the most important thing is to understand that a crisis is something that always takes the relationship to another level. This can be a transition to the level of both closer and trust communication, and the level of more detached relationships, until their termination.

References

1. Morgun VF Methods of studying the motivation of love. Facsimile edition. - Poltava, 2002. - 64 p.

2. Chapman G. Five languages of love / G. Chapman; lane. O. Demenko. - Moscow: Bright Books Publishing House, 2004. - 240 p.

*Scientific adviser: Khomenko-Semenova L.O.,
PhD in Pedagogy, Assistant Professor*

UDC 159.922 (043.2)

Kuzmych O.V.

National Aviation University, Kyiv

INTERACTIVE ART AS ONE OF THE MODERN FORMS OF INFLUENCE ON HUMAN CONSCIOUSNESS

Culture and art occupy an important place in the life of society. The social significance and influence of culture on human life are very considerable. Culture accumulates knowledge about the world, concentrates on the social experience of many generations, where the history, traditions, identity, and art of people are reflected. The system of culture cannot be sustainable, it is dynamic, alive, constantly moving, evolving, and changing, as well as art being a unit of its components. A phenomenon of new interactive forms of artistic activity closely related to the digital environment because of the technical revolution has emerged. New technologies have influenced the artistic environment. It includes virtual reality, three-dimensional animation, and interactive systems. The use of these technologies comes to be the most common in traditional arts, such as graphics, sculpture, and painting.

The impact of art on human life and health has been known long before, the same as a close connection between physical and mental processes of the individual.

However, a scientific survey, concerning the impact of interactive art on human consciousness is not enough today. Thus, we shall consider features of interactive art and its influence on the consciousness of the person particularly.

Interactive art is a kind of art that not only reflects certain objects, phenomena, events, but also directly involves the viewer in the participation of the artistic process, including installations, holographic images that may imitate paintings, relief, sculptures, performances, and all that. Due to this, a person is not an ordinary observer anymore but independently simulates and unfolds the main content and idea of a master. Computers and sensors that respond to changes in temperature, motion, color, and light can perform it. The person becomes a focal point of such an interactive composition and can understand, feel, perceive the most important meaning, which the creator intends to convey to society, namely an internal protest, appeal, request to pay attention to problems that affect both humanity as a whole and the individual particularly. Important characteristics of the art performance are engagement, the empathy of a viewer, as well as a factor of publicity and mass.

Ultimately, there is an impact on the psyche of a person in the process of interaction with art objects, either on a conscious or subconscious level: it can benefit for relieving tension, stress, and anxiety on the one hand and get rid of depression, on the other hand, on the contrary, intensify these manifestations. These reactions will depend on many psychological factors such as individual characteristics, thoughts, experiences, interests of a person, as well as life experience. Therefore, the perception of an interactive art object will not always be the same. This is the main phenomenon of interactivity: the viewer is not always capable of conceiving the creator's idea, but he will never remain indifferent "experiencing" that sort of installation.

As a result, interactive art is the art of a modern era that is the strongest means of influence on the human psyche and consciousness. It exists not just for the sake of art but for the sake of the effect, it impresses on the public. Any thoughts or experiences shape our personality. The fact that passes us by brings about huge alterations. This kind of art is the most powerful driving force for the formation of our consciousness since it deeply penetrates those aspects of life that common art is unable to perform.

Given this, modern technology has transformed our perception of art. There are new different forms of interaction between art and society, characterized by dynamism, unusualness, and interactivity. Contemporary interactive art either accurately expresses the world where we live or finds a response in the mind of every person who has an opportunity as a viewer to encounter the artist in active interaction or even participate in the creation of his/her works. Interactive art is developing quite rapidly, affecting a large number of people and their consciousness, finding a response there and, therefore, is the first point of movement for change.

References

1. Cultural project. Electronic edition. URL: <https://culturalproject.org/journal>
2. Chemberzhi D.A. Installation as a socio-cultural phenomenon/ D.A.Chemberzhi // Modern Art.– 2017. – Iss. 13. – P. 199-206.

*Scientific supervisor: N.I.Demchenko,
Senior lecturer*

УДК 378:005.6

Михєєва Т.О.

Національний авіаційний університет, Київ

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМЦІВ-МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ КРИЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНИХ ВИМОГ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ ПРАЦІ

Динамічні трансформації у політичній, соціально-економічній та духовній сферах суспільного життя, а також реформування системи освіти задля забезпечення євроінтеграційних процесів України, вимагають вирішення проблеми, пов'язаної з розробкою нових стратегій професійної підготовки фахівців, зокрема авіаційної галузі.

Згідно Закону України «Про вищу освіту» (2014) головною метою професійної освіти є розробка відкритого динамічно-синергетичного освітньо-інформаційного простору, в умовах якого, з урахуванням рефлексивного підходу, стає можливою побудова ефективної індивідуальної освітньої магістралі фахівця. Результатом впровадження такої траєкторії в авіаційних закладах вищої освіти є конкретноспроможний фахівець авіаційної галузі з компетентісно обгрунтованим рівнем готовності до професійної діяльності.

Проаналізувавши наукові праці сучасних фахівців психолого-педагогічної галузі та дослідивши основні вимоги і обов'язки інженерів з обслуговування повітряних суден, зазначених у Довіднику кваліфікаційних характеристик професій працівників [1], нами були сформульовані наступні результати досліджень:

- 1) незначна кількість науково-педагогічних кадрів ЗВТО приділяють достатньо уваги розробці методик особливостей викладання фахових дисциплін авіаційного спрямування іноземним студентам;
- 2) недостатньо уваги надається використанню інноваційних (хмарних) хмарних технологій при розробці методологічного обгрунтування викладання фахових дисциплін;
- 3) недостатньо ефективно формується стратегія реалізації особистісної магістралі навчання в процесі формування у іноземних студентів готовності до професійної діяльності [3].

Виходячи з того, що академічна мобільність та експорт освітніх послуг займають провідну позицію у забезпеченні додаткового фінансування ЗВТО, протягом останніх років спостерігаємо тенденцію до збільшення кількості не тільки іноземних студентів, але й ЗВО України, в яких здійснюється підготовка фахівців для іноземних держав.

Згідно Стратегії розвитку державного підприємства «Український державний центр міжнародної освіти» на 2021-2025 роки стратегічними цілями підвищення конкурентоспроможності України на міжнародному ринку освітніх послуг визначено наступні:

- популяризація української освіти за кордоном;
- забезпечення інформаційної підтримки щодо організації навчання іноземців

у закладах освіти;

- розвиток партнерства і посилення міжнародного співробітництва;
- забезпечення аналітичної діяльності;
- участь у формуванні та організаційне забезпечення впровадження освітньої політики МОН України у сфері надання освітніх послуг іноземцям;
- формування сталих відносин з іноземними випускниками українських ЗВО;
- сприяння соціокультурній адаптації іноземних студентів в Україні[2].

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що одним із напрямків подальших наукових досліджень вважаємо розробку структурно-функціональної моделі формування готовності до професійної діяльності іноземних студентів-майбутніх фахівців авіаційної галузі.

Список літератури

1. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 68 «Авіаційний транспорт» (2002).

2. Іноземні студенти в Україні (2020). Український державний центр міжнародної освіти. Міністерство освіти і науки України.

3. Михєєва Т. О. Формування готовності до професійної діяльності іноземних студентів-майбутніх інженерів авіаційної галузі / Т.О. Михєєва // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія: зб. наук. пр. – К. : Національний авіаційний університет, 2020. – Вип. 2(17). – С. 48-53.

*Науковий керівник: Лузік Е.В.,
д-р пед. наук, професор
завідувач кафедри педагогіки і
психології професійної освіти НАУ*

УДК 159.92 (043.2)

Повод В.В.

Національний авіаційний університет, Київ

ОБДАРОВАНІСТЬ ДИТИНИ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Термін «обдарована дитина» вперше був вжитий А. Трєєм у 1839 р. [1]. Обдарована дитина – це дитина, яка є успішною в тій чи іншій діяльності. Обдарованість – психічне утворення, в якому нерозривно переплетені пізнавальні, емоційні, вольові, мотиваційні, психофізіологічні та інші сфери психіки. Прояви обдарованості можуть бути постійними, але можуть мати і тимчасовий характер. Ці ознаки можуть бути явними, а можуть бути представлені у прихованій, потенційній формі. Крім того, ознаки обдарованості можуть проявлятися у вигляді високого рівня розвитку як загальних, так і спеціальних здібностей [2].

Зараз існує два напрями, що пояснюють як формується обдарованість у дитини. Перший напрям говорить про генетичну обумовленість обдарованості [3]. Суть цього напрямку в тому, що обдарованість може успадковуватися. Інший

напряг носить соціальний характер. Усі люди народжуються з однаковими задатками, а в процесі онтогенезу здобувають та активно розвивають певні здібності [3]. Обидва напрями мають в собі дійсно аргументовані та реальні факти, але залишають багато питань. З одного боку, фізична обдарованість дійсно передається генетично. Батьки з атлетичною будовою тіла скоріш за все будуть мати спортивно обдарованих дітей. З іншого боку, якщо людина з дитинства буде в оточенні музики, музичних інструментів, музикантів, то вона скоріш за все буде мати музичні здібності.

Існують теорії та моделі обдарованості, що беруть до уваги генетичні та соціальні фактори. Так в мультифакторній моделі обдарованості Ф.Монкса [4] є фактори, що характеризують потенціал особистості й фактори середовища. Важливою особливістю сучасного розуміння обдарованості є те, що вона розглядається не як певна якість, а як динамічна риса. Таке розуміння вказує на те, що навіть генетично обумовлена обдарованість може не бути використана або не підтримана зовнішніми факторами. Саме тому постає питання створення або використання існуючих ефективних програм та методів навчання, які б більше уваги звертали на індивідуальні особливості та здібності учнів.

Сучасні методики розвитку обдарованості дитини поділяють на горизонтальну та вертикальну. Горизонтальна методика спрямована на розвиток когнітивної, фізичної та психічної сфери. В горизонтальній методиці використовують особливі курси, які дають змогу розкрити в дитині її здібності. Такі курси є доповненням до стандартного плану навчання. Вертикальна методика направлена на якісну зміну в навчальній програмі та потребує використання авторських програм. Для створення авторських програм беруться до уваги чотири вертикальні сфери: розвиток когнітивної сфери, де домінують розвиваючі можливості навчального матеріалу над його інформативністю; розвиток креативності, розвиток дослідницьких навичок; психосоціальний розвиток, актуалізація соціальних можливостей; педагогічно-організаційна сфера – ефективне використання часу, індивідуальних можливостей.

Аналіз зазначених вище напрямів розвитку обдарованості дозволив зробити висновок, що при розгляді питань обдарованості, слід враховувати соціальні та генетичні чинники. Обдаровані діти потребують створення більш ефективної програми навчання, яка б точніше визначала обдарованість дитини та ще змалку підтримувала б розвиток генетично обумовлених здібностей, а також розвивала загальні здібності та враховувала можливі проблеми в спілкуванні обдарованих дітей з однолітками. Обдарованою може бути кожна дитина, потрібно лише створити оптимальні зовнішні умови для підтримки існуючих фізіологічних особливостей.

Список літератури

- 1.Кремінський Б. Г. Обдарованість та проблема розвитку здібностей особистості / Б.Г. Кремінський // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – №12. – С. 74-80.
- 2.Панов В.І. Обдарованість як проблема сучасної освіти / В.І. Панов. – Самара, 2007. – С. 477
- 3.Щорс В. В. Розвиток обдарованої дитини. / В. В. Щорс. // Позашкільна

освіта. – 2012. – № 11 (23). – С. 7-14.

4. Полешко Р. А. Упровадження інноваційних методів роботи з обдарованою молоддю як засіб формування інтелектуального потенціалу людини / Р. А. Полешко, В. В. Щорс // Управління школою. – 2012. – № 7/8/9. – С. 89-95

*Науковий керівник: Лутвинчук Н.Б.,
ст. викладач*

UDC 159.947:330.341.1(043.2)

Prokhorenko Y.S.

National Aviation University, Kyiv

READINESS TO CHANGE AS A FACTOR OF STUDENT ADAPTATION

The modern world is unpredictable and full of changes, which in many cases radically change a person's life. At the same time, both quantitative and qualitative parameters of everyday life change. The pandemic, epidemic risks, quarantine, fears, reduced activity, and the level of communication have turned habitual patterns of human behavior into patterns that are already becoming the "new norm". Personal readiness for change plays an important role in psychological and emotional adaptation.

The relevance of the study of readiness for change is the need to determine the level of development of personal readiness of students for change, as this quality is necessary for building an adequate life position, a worldview in general. Scientists and practitioners as a necessary human quality today define personal readiness for change, which provides the flexibility of adjustment to transformational, stressful situations, characteristic not only for young people but also for society as a whole. [1]

The importance of studying the factors of students' adaptation to new educational formats will contribute to full personal development, better mastering of educational material, the formation of motivation to study, and to the chosen specialty. Analysis of the psychological literature shows that the problem of socio-psychological adaptation in the context of social change is of interest to modern authors (G.M. Andreeva, G.O. Ball, M.Y. Varyi, E.V. Wittenberg, L.G. Dykaya, D .N. Dubrovin, E.K. Kazakova, A.B. Kupreichenko, G.V. Lozhkin, V.I. Morosanova, N.M. Lebedeva, Z.S. Karpenko, O.L. Lutsenko, V.N. Pavlenko, O. Levkina, V.O. Tikhonovych, etc.) [2]. Thus, the study of psychological preconditions of human behavior that lives and acts in modern situations of uncertainty is extremely popular and necessary.

This problem determines the task of our study - to determine the level of personal readiness of students. The empirical study used the method of "Personal change-readiness survey" (PCRS: "Personal change-readiness survey"), developed by Canadian scientists (A. Rolnic, S. Heather, M. Gold, C. Hull). Translation and initial approbation of this variant of the PCRS technique were performed by N.A. Bazhanova, and G.L. Bardier. The research involved 4th-year students numbering 20 people from the National Aviation University.

This technique made it possible to diagnose the some components of students' personal readiness for change. The first one is passion, which is defined as energy, fatigue, increased vitality; ingenuity. It is seen as the ability to find ways out of

difficult situations, to turn to new sources to solve new problems. Optimism is high hopes and expectations, belief in success, unwillingness to focus on the worse development of events, the desire to focus not on problems but on opportunities to solve them. Courage, entrepreneurship is interpreted as an attraction to the new, unknown, rejection of the tried and tested. Adaptability involves the ability to change their plans and decisions, to adapt to new situations, not to insist on their own, if the situation requires it. Confidence is based on the faith in oneself, in dignity and strength.

The obtained data show that the majority of surveyed students have a generally low level of development of indicators of personal readiness for change. The lowest respondents rate their courage and tolerance for certainty because a low level is found in 100% of respondents. Slightly higher are the levels of development of adaptability, ie the ability to change their plans and decisions (low level was found in 95%, medium level - 5%) and optimism (low level - 75%, medium level - 25%). Significantly higher are the levels of passion, which characterizes energy (low level - 65%, medium level - 30%, high level - 5%), ingenuity, which contributes to the rapid resolution of difficult situations (low level - 60%, medium level - 35%), , high level - 5%) and self-confidence (low level - 70%, medium level - 20%, high level - 10%).

Summing up we can state that among all respondents 65% of students showed a low level of readiness for change, which indicates the unwillingness of young people to withstand the challenges of today, the difficulties in personal position and social interaction with others. 25% of students are ready to withstand changes at the average level. Only 10% are ready to live and act at a high level following the changes taking place in society. Prolonged quarantine, lack of live communication, and vitality lead to total low results.

References

1. Naumtseva EA Psychological readiness for organizational change: approaches, concepts, methods / E.A.Naumtseva // Organizational psychology. – 2016. – Pp. 55–74.
2. Self-actualization of personality as a factor of implementing own living positions / N.A. Nazarenko, L.V.Pomytkina, O.V. Girchuk, S.A. Rudyk, K.O. Hordiienko // The Scientific Heritage (Budapest, Hungary). – 2019. - № 33. - Pp. 34–37.

*Scientific Supervisor: Khomenko-Semenova LO,
PhD in Pedagogy, Assistant Professor*

УДК 159.922.8 (043.2)

Savchenko U.A.

National Aviation University, Kyiv

PSYCHOLOGICAL FACTORS OF SOCIAL DISADAPTATION OF STUDENTS

Currently, the issue of social adaptation of the individual is relevant, because the growing pace and scale of environmental transformation put forward the problem of human adaptation to the changing conditions of the surrounding world to one of the first places in world science. For full functioning in a social environment, a person must adapt to it. If this does not happen, then the opposite process occurs, which is called maladjustment. The socio-psychological approach defines the maladjustment of the personality as a process of arousal of the homeostatic balance of the personality and the environment, as a violation of the individual's adaptation due to the action of various factors; as a violation caused by the inconsistency of the innate needs of the individual with the requirements of the social environment; as the inability of a person to adapt to his own needs and aspirations.

In the process of adaptation of students (depending on the depth of mental reorientation), several levels can be distinguished:

1) Initial stage. During this period, the student knows how to behave in a new environment, but in his mind does not recognize the values of the new environment, and, if possible, adheres to the old system of values;

2) The stage of tolerance. The new environment and the individual show mutual tolerance for each other's behavior and value systems;

3) Accommodation. During this period, the student accepts and recognizes the basic value systems of the new environment, but at the same time, there is a recognition of certain values of the individual by the social environment;

4) Assimilation. Completion of the adaptation process. The system of values of the student and the new environment have complete coincidence (for example, the student assimilates the values of the group, instilled communication with teachers, classmates, the way of educational life, and other elements of the new social environment).

However, on the way to achieving adaptation, the student experiences the influence of several individual psychological factors that can deepen the difficulties of the adaptation process and lead to maladjustment. They are as follows:

- Separation from family, from people of a close social circle (when a student moves to study in another city). In this case, the acuteness of experiences can be intensified by everyday difficulties;
- Lack of focus on constructive overcoming of difficulties, increased anxiety, low self-esteem, low level of motivation to achieve success;
- Unsatisfactory relationships in the group, lack of communication outside the audience, reduced opportunities to establish informal connections;
- Inability to understand the requirements for activities because a new system of interpersonal relations with a new environment cannot be learned immediately.

The adaptation of students to educational activities in a higher educational institution is a rather complex, dynamic, and diverse psychological process of internal and external restructuring of the usual forms and methods of activity, the development of the necessary set of skills, abilities and the implementation of new types of activity. Psychological reasons have a very large impact on the adaptation of students to learning as a process and to achieving general adaptability resulted from this process.

References

1. Velchinska T.P. Approaches to the problem of maladjustment / T.P.Velchinska – M.: TC Sphere, 2001. – 160 p.

2. Bulgakova A.S. Adaptive changes of different levels of personality organization / A.S. Bulgakova -SPb.: SPC PSN, 2012. – 113 p.

*Scientific Supervisor: Proskurka N.M.,
Senior lecturer*

УДК 371.043.2

Стеценко О.М., Гудим Т.В.

Національний авіаційний університет

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІМІДЖУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Поняття «імідж» походить від латинського *imago* (*imitari* – «імітувати»). Його розуміють як штучну імітацію, надання зовнішньої форми будь-якому об'єкту, особі. В англійській мові «*image*» трактується як «образ». Імідж є різновидом образу суб'єкта. З огляду на зазначене, є підстави говорити про імідж особистості, фахівця, керівника, організації, установи. До цієї категорії маємо ставитись як до ціннісного образу, який створюється насамперед для впливу не на раціональну, а на емоційну складову сприймання людини.

Імідж має складну структуру, а тому й досліджувати цей інтегральний об'єкт, звісно, має інтегрована наука, орієнтована на буття та діяльність людини і суспільство як на цілісні феномени. Нею є іміджологія - синтез багатьох наук (педагогіки, психології, соціології, філософії, культурології та ін.); це наука про становлення і формування певних механізмів, методів, засобів, технологічних процедур і форм впливу на людей з метою усвідомлення ними необхідності самовдосконалення, вироблення бажаних рис і характеру поведінки у суспільстві, державі, установі.

Педагогічна діяльність є такою сферою професійної активності фахівця, що викликає інтерес з боку зазначеної науки. Останнім часом до наукового обігу уведено поняття «*педагогічний імідж*», у сфері вищої освіти його складовими визначають імідж закладу вищої освіти, імідж керівника ЗВО, імідж науково-педагогічного працівника, імідж здобувача вищої освіти. Звичайно, варто їх схарактеризувати в позитивному аспекті. Цей феномен досліджують багато вчених (О. Довга [1], І. Єрмаков [2], І.Ковальова [3], О. Левченко [1], О.

Мошуренко [5], Ю. Палеха [4], Т.Плачинда [1], О. Пуляк [5], О. Мошуренко [5] та ін.).

Створення позитивного іміджу закладу вищої освіти – довготривалий і не простий соціально-педагогічний процес, оскільки складовими цього виду іміджу є зовнішній вигляд, облаштування і матеріально-технічне забезпечення навчальних приміщень, читальних залів, бібліотек, лабораторій; оптимально складений розклад занять, високий рівень професійно-педагогічної компетентності викладачів; наявність тісних зв'язків із базами практики; достатні й високі результати професійної підготовки і виховання студентів, їхня конкурентоспроможність на вітчизняному і світовому ринках праці. Водночас сьогодні до позитивного іміджу закладу вищої освіти можна віднести і його позицію у міжнародних рейтингах. Позитивний імідж базується на інформативності, так, зокрема, зовнішнє оформлення приміщення має містити інформацію про відомчу належність ЗВО, його назву, рівень акредитації тощо. Стиль оформлення споруди, оздоблення вхідних дверей, дизайн території формують у відвідувачів певну модель поведінки, у здобувачів вищої освіти – естетичні смаки, а у співробітників – емоційне ставлення до установи. Позитивний імідж закладу вищої освіти є чинником приваблення достойного здобувача вищої освіти, кваліфікованих учених і компетентних викладачів до навчання і роботи у ЗВО. Його компонентом є також успішний імідж викладача, найважливішими напрямками формування якого є: визначення кожним педагогом своїх професійних ціннісних орієнтацій, ідентифікація власних здібностей і можливостей та їх спрямування на отримання позитивного результату від науково-педагогічної діяльності; формування і розвиток почуття власної гідності, створення позитивної «Я» – концепції, емоційна стабільність; формування схильності до саморефлексії, розвиток когнітивної гнучкості та критичного мислення.

Не менш важливим є імідж керівника ЗВО, ним є ректор, начальник, президент. У їхньому позитивному іміджі визначальними є особистісні, професійні, ділові, управлінські характеристики. Коли керівник має позитивний імідж, то він є популярним у колективі, є його лідером, оскільки здатний створити не лише позитивну емоційну атмосферу, а й зорганізувати як працівників, так і студентів на досягнення результатів, розширення діяльності. Довіра співробітників до нього формується на основі моральної надійності керівника, його здатності підтримати підлеглих, бути динамічним у набутті досвіду з управління ЗВО, уміти миттєво реагувати на будь-які ситуації особистісного й виробничого характеру. Він має бути компетентним у галузі, до якої належить заклад освіти, знати її історію та прогнозувати перспективи її розвитку. Неабияку роль у реалізації горизонтальної моделі управління ЗВО відіграють гуманітарна освіченість керівника (вона базується на сформованості в нього цінностей управлінця, педагога-гуманіста), уміння впливати на підлеглих, колеги, установлювати з ними психологічну взаємодію; здатність керувати аудиторією, захоплювати риторичною майстерністю тощо.

Обов'язковою складовою педагогічного іміджу ЗВО є імідж студента. Він формується під впливом освітнього середовища цього закладу. Саме позитивний імідж студента зумовлює можливість реалізації перспективних

проектів вишу, результат долучення абітурієнтів до вступу саме до цього закладу. Психологи виокремлюють чотири перцептивних складових успішного іміджу студента: візуальне сприйняття, інтелектуальне сприйняття, статусне сприйняття і соціальний фон. За цими критеріями можна оцінити студента і визначити його успішність. Але все залежить від самого студента, що детермінує формування його позитивного чи негативного іміджу.

Таким чином, нами презентовано компоненти позитивного педагогічного іміджу закладу вищої освіти, ними є імідж закладу, керівника ЗВО, імідж науково-педагогічного працівника та студента.

Список літератури

1. Плачинда Т.С. Інтерпретування оцінних суджень суб'єктів освітньої діяльності щодо викладача ЗВО / Т.С. Плачинда, Т.Я. Довга, Левченко // Науковий вісник Льотної академії. Серія: Педагогічні науки, випуск.6. – К., 2019. – С. 104-113.
2. Імідж ВНЗ на порозі XXI століття (Ч,2). Практико-зорієнтований посібник / За ред. І. Єрмакова. – Київ: 2005. – 382 с.
3. Ковальова І.О. Педагогічна іміджологія: сутність, етимологія, шляхи креативного використання у сучасному вищому навчальному закладі [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Mnf/2011_6/Kovalova.pdf (04.08.2016 р.).
4. Палеха Ю. І. Іміджологія. Навч. пос. для студ. вищ. навч. закл. / Ю.І.Палеха; Європ. ун-т. – К.: Видав. Європ. ун-ту, 2005. – 324с.
5. Пуляк О.В., Мошуренко О.Ю. Етапи формування педагогічного іміджу майбутніх учителів технологій / О.В. Пуляк, О.Ю. Мошуренко // Наукові записки ЦУДПУ імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки, випуск 168, 2018. – С. 190-193.

*Науковий керівник: Барановська Л.В.,
д-р пед. наук, професор*

ЗМІСТ

Мова як соціокультурний феномен.....	3
Психологічні аспекти людського фактору у світі високих технологій	98
Документно-інформаційні комунікації в глобалізованому світі.....	149
Трансформаційні процеси українського суспільства в умовах глобалізації	190
Соціальна робота як реалізація завдань соціальної політики держави.....	261
Європейський вибір вищої технічної освіти.....	300

Наукове видання

ПОЛІТ
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ
ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

Тези доповідей
XXI Міжнародної науково-практичної
конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених

5–9 квітня 2021 року

ТОМ 1

Опубліковано в авторській редакції

Підп. до друку 30.03.2021. Формат 60x84/16. Папір офс.
Офс. друк. Ум. друк. арк. 19,3. Обл.-вид. арк. 20,62.
Тираж 100 пр. Замовлення № 43-1.

Видавець і виготівник
Національний авіаційний університет
03680. Київ – 58, проспект Любомира Гузара, 1

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 977 від 05.07.2002

Ладогубець Н. В.

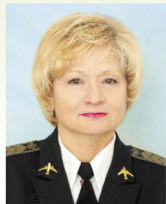
Алпатова О. В.

Кокарева А. М.

Хоменко-Семенова Л. О.

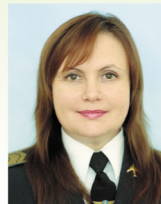
Акмалдїнова О. М.

Лузік Е. В.

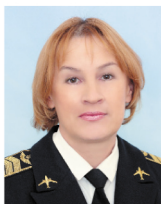
Дротянок Л. Г.

Литвинська С. В.

Люрменко І. І.

Котикова О. М.

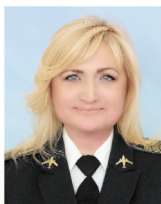
Помиткіна Л. В.

Сидоренко С. І.

Ковтун О. В.

Хомерікі О. А.

Вржесневський І. І.

Шостак О. Г.

03058, м. Київ, просп. Любомира Гузара, 1,
корпус 8а, поверхи: 6–15,

+38 044 406-70-36, +38 044 406 75 00

gmi.nau.edu.ua, guman@nau.edu.ua

Електронний репозитарій: <http://er.nau.edu.ua:8080/handle/NAU/3>

[facebook.com/flsc.nau](https://www.facebook.com/flsc.nau)

[instagram.com/flsc_students](https://www.instagram.com/flsc_students)

